Республиканский научно-методический журнал

USTAZ USTANYMY

Республикалық ғылыми-әдістемелік журналы

«USTAZ USTANYMY» республикалық ғылыми-әдістемелік журналының
№02(102) (2025 ж. Ақпан) шығарылымы.
Выпуск №02(102) (Февраль 2025 г.) республиканского научно-методического журнала «USTAZ USTANYMY».

«USTAZ USTANYMY» Республикалық ғылыми-әдістемелік журналы Нұр-Сұлтан қаласында Қазақстан Республикасының Ақпарат және Қоғамдық даму министрлігінің Ақпарат комитеті 2023 жылғы 13 ақпандағы Мерзімді баспасөз басылымын, ақпараттық агенттікті және желілік басылымды есепке қоюы туралы куәлігі № KZ26VPY00064454 берілген.
Таралу аумағы: Қазақстан аумағында.
«USTAZ USTANYMY» журналы айына 4 рет жарық көреді.

Республиканский научно-методический журнал «USTAZ USTANYMY» в городе Нұр-Сұлтан комитетом информации Министерства информации и общественного развития Республики Казахстан выдано свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания, информационного агентства и сетевого издания от 13.02.2023 года № KZ26VPY00064454.
Территория распространения: На территории Казахстана.
Журнал " USTAZ USTANYMY " выходит 4 раз в месяц.

Меншік иесі: /собственник: ЖК/ИП “BAYANDY”
Бас редактор:/Главный редактор: Баянды Ерлан
Редактор алқалары:
Дүйсенбекова Б.Н. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Қарағанды медицина университеті
Дүзбаева Н.М. – биология ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Академик Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті
Каскарбаева Б.Б. – педагог-шебер
Қасқабаева Ф.С. – педагог-шебер
Есенова Ш.Б. – педагог-зерттеуші
Иманбек Ә.О. – жаратылыстану ғылымдарының магистрі
Алшынов А.Ә., жаратылыстану ғылымдарының магистрі
Корректор / корректор: Кәкіш Мерей Ертайқызы
Жауапты хатшы / ответственный секретарь: Есбергенов Айдын Ардақұлы

Қарағанды қаласындағы мекен-жайы: Қазыбек би ауданы, Нұрсұлтан Назарбаев даңғылы 19. 100012
Журнал “KEMEŃGER” ЖК баспаханасында басылды.
Таралымы 1000 дана.
Адрес г. Караганды: Казыбек бийский район, пр. Нурсултана Назарбаева 19.
Журнал издан в типографии ИП "KEMEŃGER". Тираж 1000 экз.

Эл. почта: kemengerustaz.kz@mail.ru
Инстаграм: kemengerustaz.kz
Тел: + 7 771 181 23 03

”KEMEŃGER” баспасы

Мазмұны / Содержание

Жумалиева А.Ө. Балалардың белсенді сөйлеуін дамытудың тиімді әдістері 3
Оразымбетова М.А. Функционалды сауатты тұлға қалыптастыру: тарих пәнінің рөлі мен әдістері 5
Дүйсебаева А.И. Химия пәнін оқытуда ақпараттық-коммуникативті технологияларды қолданудың маңызы 7
Ақмолдаева С.К. Балабақшада ойын технологиясын қолданудың бала өміріне пайдасы 9
Нұрғали М.С. Қозғалмалы спорт түрлері мен ойындар арқылы физикалық қасиеттерді дамыту 11
Аманбай О.Қ. Физика сабағында білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту 14
Хагай Б. "Сөз мәйегі" 16
Нусупбекова С.Ш. Балабақшада білім алушылардың танымдық қабілеттерін ойындар арқылы дамыту 17
Ортаева Г. Өскелең ұрпақты дұрыс тәрбиелеу - жарқын болашақтың сенімді кепілі 19
Нарынбаева Р.К. Мектепалды сыныбында оқушылардың танымдық-зерттеу қызметін дамыту 21
Умиржанова А.Г. Ұлттық құндылықтарды дәріптеу балабақшадан басталады 23
Карсембаева Д.А. Ұлттық құндылықтар—ұлт қорғаны 25
Капустина О.Ю. Покорми птиц зимой: участие школьников в экологической инициативе по поддержке пернатых 27
Кенжебаева- Бейсембаева Б.Б. Роль воспитателя в формировании нравственной культуры учащихся 30
Жуланова Б.А. Математика пәні мұғалімдерінің жаңашыл әрекеттері 31
Долаева А.Ж. Тарих сабағында оқушылардың зерттеушілік дағдыларын дамыту 34
Айтбаева Ж.З. Мектеп жасына дейінгі балалардың шығармашылық қызметтің жеке тұлға негізін қалыптастыруға әсері 36
Утебалиев М.М. Дене шынықтырудағы инновациялық бағыттар 38
Сапиева А.М. Өз еңбегім – мақтанышым: туризм саласындағы жетістіктерім 39
Искакова К.М. «Ән шырқайық балақай!» Дәстүрден тыс ән күйді ұйымдастыру іс-әрекеті жүргізілуі 41
Бектемирова Г.Д. Искусственный интеллект и образование 46
Мансұр А.Б. «Құстар біздің досымыз» 49
Галиева Ж.С. Решение текстовых задач. Решение задач с помощью дробно-рациональных уравнений 51
Барысова М.И. Времена года в поэзии Ф.И. Тютчева 53
Еселбаева А.М. Информатика сабақтарында мультимедиялық технологияларды қолдану әдістемесі 56
Сисекенова А.Н. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру – заман талабы 58
Умиралиева И.М. Ағылшын тілі сабағында қазіргі заманғы жаңа оқыту әдістерінің құрылымы мен түрлері 59
Ажғали А.С. «Біз біргеміз» тренингі 61
Қуанышбек С.Ж. Токарь мамандығы сұранысқа ие мамандық 63
Арыстанбекқызы А. Биология сабақтарында оқытудың интерактивті әдістерін тиімді пайдалану жолдары 64
Рақымов А.Б. Информатика пәнінде оқушылардың қызығушылығын арттыру 67
Жунисова Б.М. Қазақ тілі мен әдебиеті сабағында диалог арқылы оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін дамыту жолдары 68
Кенжегарина Г.Б. Тәрбиелеу-білім беру процесінің циклограммасы 70
Киндрас П.П. Значение двигательной активности для сохранения здоровья 75
Нурулбекова Ж.Н. Жастар арасында жиі қолданылатын ағылшын тілінен енген кірме сөздер 77
Мусайбекова С.Б. Бастауыш сынып оқушыларының біліміндегі олқылықтарды толтыру мақсатында жүргізілетін жұмыстар 79
Құрманғажина Т.Т. Биология сабағында оқушылардың жаратылыстану сауаттылығын арттыру 81
Аукирова З.Д. Заманауи балабақшаларда балаларды тәрбиелеу мен дамытуда интерактивті технологияларды қолдану тиімділігі 83
Нургалиева Ж.У. Мектеп жасына дейінгі балаларда сөйлеу этикеті дағдыларын қалыптастыру 85
Бигазиева С.Ж. «Функционалдық сауаттылық:уақыт талабы және тиімді тәжірибе» 87
Мырзагалиева М.С. Стресс пен күйзелістен арылу әдістері: психологиялық кеңестер 90
Қуанышұлы А. Білім берудегі технологиялар: педагогтің роліне жаңа көзқарас 91
Наушабекова А.А. Оптикалық құралдар 93
Луцко Н.Ш. Развитие критического мышления через проектные работы в начальной школе 96
Нагимбаева Г.С. Краудфандинг платформасы. Платформалардың принципі 99
Алтыбаева Н.К. Есептер шығару 104
Сабитова А.К., Байгаринова Д.В. Развитие исследовательских навыков учащихся через изучение курса «Биогеография Восточного Казахстана» (Экология родного края) 107

Алматы қаласы, Алатау ауданы
КМҚК «№148 бөбекжай балабақшасы»
Тәрбиеші
Жумалиева Айдана Өскенбаевна

БАЛАЛАРДЫҢ БЕЛСЕНДІ СӨЙЛЕУІН ДАМЫТУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІСТЕРІ

К.Д. Ушинский: "Ана тілін игере отырып, бала тек бір сөздерді, олардың қосылуы мен өзгеруін ғана емес, сонымен қатар шексіз ұғымдарды, заттарға деген көзқарастарды, көптеген ойларды, сезімдерді, көркемдік бейнелерді, тілдің логикасы мен философиясын игеретінін дәлелдеді!»

Қазіргі уақытта мектепке дейінгі білім беру мекемелері дамудың жаңа кезеңінде, мектепке дейінгі білім берудің мазмұны қайта қаралуда. Балалардың белсенді сөйлеуін дамыту мәселесі бірқатар себептерге байланысты өзекті болып табылады:

1) сөйлеу баланың одан әрі дамуына негіз болады; Мектепке дейінгі жас-бұл баланың сөйлеу белсенділігінің өркендеуі, сөйлеудің барлық жақтарын қалыптастыру, мектеп жасына дейінгі баланың ана тілінің нормалары мен ережелерін меңгеруі;

2) сөйлеу біртіндеп балаға қоғамдық тәжірибені берудің, оның қызметін ересектер тарапынан басқарудың маңызды құралына айналады;

3) балалардың денсаулығының едәуір нашарлауы сөйлеу бұзылыстарының пайда болуына ықпал етуі мүмкін;

4) ата-аналардың да, мұғалімдердің де ауызша сөйлеуді дамытуға назар аудармауына байланысты сөйлеу қабілеті бұзылған балалардың саны үнемі өсіп келеді;

5) ата-аналар мен балалардың "тірі" қарым-қатынасы көлемінің айтарлықтай тарылуы;

6) қоғамдағы сөйлеу және танымдық мәдениет деңгейінің жаһандық төмендеуі. Сондықтан ерте жастан бастап балалардың сөйлеу белсенділігін дамыту және сөйлеу бұзылыстарының алдын-алу, сөйлеу функциясын қалыптастырудағы артта қалушылықты уақытында байқап, түзету, баланың толыққанды дамуына ықпал ете отырып, оның дамуын ынталандыру маңызды.

Белгілі ғалымдар Ф.А. Сохин, А.И. Максаков, Е.М. Струнина, егер балалар белсенді сөйлеу жұмыстарына қатысса, тілді меңгерудегі ең үлкен белсенділікке қол жеткізілетінін анықтады. Сөйлеу дағдыларын игеру біртіндеп жүреді. Сөйлеуді меңгеру процесі баланың іс-әрекетінің дамуына, оның қабылдауы мен ойлауына байланысты. Сөйлеуді дамыту мыналарды қамтиды:

- қарым-қатынас және мәдениет құралы ретінде сөйлеуді меңгеру;
- белсенді сөздікті байыту;
- біртұтас, грамматикалық дұрыс диалогтық және монологиялық сөйлеуді дамыту;
- сөйлеу шығармашылығын дамыту;
- сөйлеудің дыбыстық және интонациялық мәдениетін, фонематикалық естуді дамыту;
- кітап мәдениетімен, балалар әдебиетімен танысу, балалар әдебиетінің әртүрлі жанрларының мәтіндерін есту арқылы түсіну;
- сауаттылықты оқытудың алғышарты ретінде дыбыстық аналитикалық-синтетикалық белсенділікті қалыптастыру.

Өмірдің алғашқы жылдарындағы міндеттер, біріншіден, ересектердің сөйлеуін түсінуді кеңейту, екіншіден, баланың белсенді сөздігін қалыптастыру. Сөйлеуді дамыту міндеттеріне сүйене отырып, біз

мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу белсенділігін дамытуға бағытталған әдістер мен әдістерді таңдаймыз. Бірқатар дидактиктер (Е.И. Перовский, Е.Я. Голант, Д.О. Лордкипанидзе және т. б.) әдістердің үш тобын анықтады: ауызша, көрнекі, практикалық. Балаларды ұйымдастырудың формасы арнайы ұйымдастырылған іс-шаралар да, балалардың күнделікті өмірі де болуы мүмкін. Баланың сөйлеу дамуында бастысы-оның белсенді сөйлеуін ынталандыру. Бұған әртүрлі әдістерді кешенді қолдану арқылы қол жеткізіледі.

Көрнекі әдістер:

- тірі заттарды бақылау: мысық, ит, құс және т. б.;
- табиғаттағы бақылаулар;
- ойыншықтарды, заттарды және суреттерді қарау;
- өнертапқыштық көзқарас.

Практикалық әдістер:

- дидактикалық ойындар;
- дидактикалық жаттығулар;
- дөңгелек би ойындары;
- драматизация ойындары;
- сахналау;
- тосын ойындар;
- ережелері бар ойындар.

Ауызша әдістер:

- көрнекілікті қолдана отырып, әзілдерді, өлеңдерді, ертегілерді оқу;
- әңгімелерді оқу және айту, көрнекілікті қолдана отырып өлеңдерді жаттау.
- Балалармен, әсіресе жас балалармен жұмыс істеудің тиімді әдісі-фольклордың шағын түрлерін қолдану. Балалармен бірлескен іс-әрекетте халық ойындарын, ойын әндерін қолдану оларға үлкен қуаныш сыйлайды. Балаларды тәрбиелеу тәсілі ретінде халық ойындарын К.Д. Ушинский, Е.М. Водовозова, Е.И. Тихеева, п. Ф. Лесгафт жоғары бағалады.

Ең тиімдісі-балаларды ұйымдастырудың практикалық әдістері. Практикалық әдістер тобына ойын кіреді. Бұл әдіс ойын әрекетінің әртүрлі компоненттерін басқа әдістермен бірге қолдануды қарастырады: сұрақтар, нұсқаулар, түсіндірмелер, түсіндірмелер, көрсетілімдер және ойын әдістері. Оқытудың динамикасын қамтамасыз етеді, баланың тәуелсіздікке деген қажеттілігін барынша қанағаттандырады: сөйлеу және мінез-құлық. Балалардың заттармен ойнауы, мысалы, ойыншық машинаны қолданатын бала анасына, әкесіне, әжесіне, ертегі кейіпкерлеріне қоңырау шала алатын кезде телефон ойнау. Телефон ойнау баланың сөйлеу дамуын ынталандырады, өзіне деген сенімділікті қалыптастырады, коммуникативті құзыреттілікті арттырады. Баспа ойындары: "үлкен-кішкентай", " кімнің үйі?", "жануарлардың күшіктері" және басқалары ана тілінің лексикалық-грамматикалық компоненттерін игеруге, балалардың ойлау және сөйлеу әрекеттерін белсендіруге мүмкіндік береді.

Балалардың сөйлеуін дамытудың тиімді әдісі-қолдың ұсақ моторикасын дамыту. Қолдар мен саусақтардың қимылдары бар ойындар мен жаттығулар баланың сөйлеу дамуын ынталандырады, мидың мотор орталығының дамуына ықпал етеді, соның ішінде қолдың ұсақ моторикасын дамытуға жауап береді. Бала саусақтарымен неғұрлым кішкентай және күрделі қозғалыстар жасаса, соғұрлым ми аймақтары жұмысқа қосылады.

Балалардың сөйлеуін белсендіру жұмысында өнімді әрекетті қолдану (модельдеу, сурет салу, қолдану) маңызды рөл атқарады. Іс-әрекет барысында балалар формасы, түсі, мөлшері туралы білім алады; ұсақ моторика дамиды, айқын бейнелер мен ұғымдар қалыптасады, сөйлеу белсендіріледі.

Құм терапиясы-бұл баланың даму тәсілі ретінде құммен ойнау. Құм терапиясы сәбилерге өте жақын, өйткені олар бала кезінен бастап құмсалғышта отырады, ал алғашқы сөздер, алғашқы тұлғааралық байланыстар мен қарым-қатынас сол жерде болады. Сондықтан құммен ойындар балаларға босатуға, өздерін қорғалған сезінуге, қолдың ұсақ моторикасын дамытуға, бұлшықет кернеуін жеңілдетуге көмектеседі. Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу дамуын реттеуге бағытталған білім беру стандарттары бұл жаста баланың сөйлеу негізі қаланады, бұл болашақта оған ауызша сөйлеуді жақсы меңгеруге, өз ойлары мен тілектерін білдіруге, қарым-қатынас жағдайында сөйлеу мәлімдемесін құру үшін сөйлеуді қолдануға, сөздердегі дыбыстарды бөліп көрсетуге және ең бастысы, оны құруға көмектеседі. баланың сауаттылықтың алғышарттары бар.

Түркістан облысы, Түлкібас ауданы, Қожамберді ауылы
М.Шаханов атындағы жалпы білім беретін мектебі
Тарих пәні мұғалімі, педагог-модератор
Оразымбетова Майра Абдуллаева

ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫ ТҰЛҒА ҚАЛЫПТАСТЫРУ: ТАРИХ ПӘНІНІҢ РӨЛІ МЕН ӘДІСТЕРІ

Қазіргі уақытта білім беру жүйесі жаһандану процестеріне және әлемдік білім беру кеңістігіне интеграциялау қажеттілігіне байланысты жаңа сын-қатерлерге тап болуда. Даму қарқынын жеделдету-бұл білім беру саласындағы жағдайға әсер ететін қоғамдағы басты өзгеріс.

Тарихи білім беру жүйесі мектептегі білім берудің ең осал құрамдас бөлігі бола отырып, осы өзгерістерге тез бейімделуі керек. Жаңа мемлекеттік білім беру стандарттары жалпы білім беру мекемелеріндегі тарихи білім берудің басты міндетін – тұлғаның интеллектуалдық және адамгершілік дамуын, білім алушының сыни және шығармашылық ойлауын жетілдіруді, оның дүниетанымдық ұстанымдарын дербес, бәсекеге қабілетті, өмір бойы өз бетінше оқи алатын, жеке тұлғаның өзін – өзі жүзеге асыруына ұмтылатын, демократиялық қоғамның белсенді мүшесі, жауапты тұлға ретінде қалыптастыруға жағдай жасауды айқындады.

Бұл процестің өзегі функционалды сауаттылық болып табылады, өйткені бұл адамның сыртқы ортамен қарым-қатынас жасау және оған мүмкіндігінше тез бейімделу мен жұмыс істеу қабілетін білдіреді. Жеке тұлғаның оқу, қарапайым қысқа мәтіндерді құрастыру және қарапайым арифметикалық әрекеттерді жүзеге асыру қабілеті ретіндегі сауаттылықтың қарапайым тұжырымдамасынан айырмашылығы, функционалдық сауаттылық-бұл қоғамның негізгі салаларымен өзара әрекеттесу кезінде адамның қалыпты өмірін анықтайтын білімнің, дағдылардың негізгі деңгейі. Функционалды сауатты түлекті қалыптастыру мәселесі бүгінгі күні маңызды болып табылады, ол осы тақырыптың өзектілігін анықтайды.

Функционалды сауатты адам - бұл тәуелсіз, білімге ұмтылатын және тануды білетін, адамдар арасында өмір сүруді білетін адам. Функционалдық сауаттылықтың құрамдас бөліктері:

- ақпаратты, ережелерді, принциптерді білу;
- өмірдің әртүрлі салаларында стандартты мәселелерді шешудің танымдық негізін құрайтын жалпы ұғымдар мен дағдыларды игеру;
- өзгеретін әлемге бейімделу қабілеті;
- қақтығыстарды шешу, ақпаратпен жұмыс істеу;
- іскерлік хат алмасу;
- өмірдегі жеке қауіпсіздік ережелерін қолдану;
- қазіргі әлемнің құндылықтары мен нормаларын басшылыққа алуға дайын болу;
- өмірдегі қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін өмір ерекшеліктерін қабылдау;
- саналы таңдау негізінде білім деңгейін арттыру.

Тарих сабақтарында қалыптасатын функционалдық сауаттылықтың бірнеше негізгі түрлерін ажыратуға болады:

1) сөйлеу қызметінің барлық түрлерін еркін меңгеруді көздейтін коммуникативтік сауаттылық; ауызша және жазбаша сөйлеуді барабар түсіну қабілеті; өз ойларын ауызша және жазбаша сөйлеуде өз бетінше білдіру;

2) ақпараттық сауаттылық - оқулықтарда және анықтамалық әдебиеттерде ақпарат іздеуді жүзеге асыру, ғаламтордан ақпарат алу, ақпаратты өңдеу және жүйелеу және оны әртүрлі тәсілдермен ұсыну қабілеті;

3) белсенділік сауаттылығы - бұл ұйымдастырушылық қабілеттер мен дағдылардың көрінісі, атап айтқанда, іс-әрекеттің мақсатын ауызша тұжырымдау, оны жоспарлау және қажет болған жағдайда өзгерту, осы өзгерістерді ауызша дәлелдеу, өзін-өзі бақылау, өзін-өзі бағалау;

4)оқу сауаттылығы-ақпараттық сауаттылық элементтерінің бірі ретінде ерекшеленеді. Тарих сабақтарында оқу сауаттылығының қалыптасуы оқу әдебиетінің мәтінімен жұмыс арқылы жүреді. Оқулықтың әр абзацы немесе бөлімі оқушы үшін жаңа мәтін болып табылады. Ол функционалдық сауаттылықты қалыптастыру үшін мүмкіндіктер жасайды. Оқу мәтінінде саналы оқудың мотивациясын қалыптастыру үшін бәрі бар. Мәтінді зерттегенге дейін айтылған тапсырмалар оқушыдан бұрын зерттелген материалды түсінуді және оны сөйлеу әрекетінде қайталауды талап етеді. Оқылымды түсінуге арналған тапсырма параграфтың мәтінінде де, одан кейін де орналастырылады.

Тарих сабақтарында тарихи сауаттылықты игеру процесі келесідей жүреді: оқушылар зерттелетін кезеңнің уақыт шеңберін анықтайды, күндерді ғасырлармен байланыстырады, картада зерттелетін оқиғаның аумақтық кеңістігін көрсетеді, тұжырымдамалық ақпаратқа сипаттама береді, тұлғаның тарихтағы рөлін талдайды.

Тарихи және құқықтық құжаттарды зерделеу, оларды егжей - тегжейлі талдау ерекше орын алады, бұл оқушыларға мәселе бойынша өз пікірлерін айтуға мүмкіндік береді, оқушының ұлттық және әлемдік мәдениетке белсенді қосылуына ықпал етеді. Мектеп тарихының оқулықтарында белгілі бір орын тарихи тұлғалардың өмірбаянына арналған. Олардың қызметін талдау бойынша жадынамалармен жұмыс жасау оқушыға өз ойларын монологиялық сауатты түсіндіруге мүмкіндік береді.

Тарих сабақтары жазбаша сөйлеуді дамытуға мүмкіндік береді. Бұл ұсынылған иллюстрациялар бойынша эсселер, кестелер құрастыру. Осылайша, сабақтарда функционалдық сауаттылықты қалыптастыру үшін жағдайлар жасалады. Бұл танымдық ойындар, викториналар, сабақтар-пікірталастар. Олар ынтымақтастық дағдыларын, жеке жұмыс дағдыларын және өз көзқарастарын білдіре отырып, пікірталастарда сөйлеу қабілетін дамытады. Бұл тарих сабақтарының коммуникативті функциясын жүзеге асыруды қамтамасыз етуге мүмкіндік береді: сабақта да, сабақтан тыс уақытта да қарым-қатынас шеңберін кеңейту, ынтымақтастық ережелері мен нысандарымен таныстыру, серіктестерге құрметпен қарау, диалог жүргізу және командада жұмыс істеу қабілетін қалыптастыру.

Тарих адамгершілік-патриоттық, идеологиялық және мәдени бағыттағы пән екені ешкімге құпия емес. Сондықтан тарих мұғалімдерінің басты міндеттерінің бірі-сабақтарды мүмкіндігінше қызықты және мазмұнды құру. Фактілерге бай, эмоционалды түрде баяндалған мазмұнды сабақ оқушылардың шығармашылық тәжірибесін жинақтауға ықпал ететін белсенді, танымдық және шығармашылық іс-әрекеттері арқылы оқушының жеке басының дамуы мен өзін - өзі жүзеге асыруына тамаша негіз береді. Бірақ бұл өте қиын мәселе. Шығармашылықты дамыту өте күрделі және қиын процесс. Мұғалім оқушылардың шығармашылық идеяларын қабылдай және көтермелей білуі, жасөспірімдерге қателесуге, сынға барабар көзқарасты тәрбиелеуге, ынталандыруға қабілетті болуы керек.

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту үшін тарих сабақтарында мен келесі технологияларды қолданамын:

1. Жадты дамытатын әдістер - "Кездейсоқ хронолет". Қағаз ұшақтарда (хронолеттерде) оқушыларға бұрыннан белгілі және бұрын қарастырылған күндер немесе оқиғалар жазылады. Мұғалім ұшырған ұшақ партаға қонады, ал оқушы оған ұшақпен келген сұраққа жауап беруі керек.

2. Ойлау икемділігін дамытудың әдісі - "Қатені табу". Оқушылар қателер бар мәтінді алады, қателерді табу керек.

3. Зейінді дамытуға қабылдау - "Дұрыс, жалған" ойыны. Оқушыларға 9 сұрақ беріледі. Сұрақтарға "дұрыс" немесе "жалған"жауап беру керек. Бұл әдісті жаңа материалды бекіту кезеңінде қолдануға болады.

4. Өзін-өзі ұйымдастыруды қабылдау. Оқушыларға келесі тақырып бойынша сабақ әзірлеуге және өткізуге немесе ерекше үй тапсырмасын ойлап табуға шақырылады.

Осылайша, тарих сабақтарында оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру білім беру сапасын арттырудың, сондай-ақ білім беруді дамытудың қазіргі кезеңінде оқушылардың көптеген құзыреттіліктерін игерудің негізгі аспектісі болып табылады.

Түркістан облысы, Төлеби ауданы, Ленгер қаласы
«№3 П.Тәжібаева атындағы жалпы білім беретін мектебі» коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Химия пәні мұғалімі
Дүйсебаева Айнур Ирисалиевна

ХИМИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДА АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАТИВТІ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Жаңа ақпараттық технологиялар - бұл жаңа техникалық құралдар ғана емес, сонымен қатар оқытудың жаңа формалары мен әдістері, оқыту мен тәрбиелеу процесіне жаңа көзқарас. Жобалау әдістемесі — ақпараттық технологияларды, интернетресурстарды пайдалану сияқты заманауи педагогикалық технологиялар оқытуда тұлғаға бағытталған тәсілді іске асыруға мүмкіндік береді, балалардың қабілеттерін, олардың оқыту деңгейін, қызығушылықтарын ескере отырып, оқытуды дараландыруды және саралауды қамтамасыз етеді. Білім беруде АКТ қолдану ақпараттық қоғамды дамытудың маңызды бағыттарының бірі болып табылады. Мұндай жағдайда мектеп оқушыларда жаңа дағдыларды қалыптастыруы керек – осы әлемде бейімделу және өзін табу, ақпаратты өз бетінше жинау, талдау, жалпылау және оны басқа адамдарға беру, жаңа технологияларды игеру. Бұл трансформацияда ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) оқу процесінде белсенді қолдану үлкен рөл атқара алады және ойнауы керек, өйткені:

- оқу процесінде АКТ-ны зерттеу және қолдану оқушыларға қазіргі қоғамда өмір сүруге және жұмыс істеуге қажетті дағдылар мен біліктіліктерді алуға мүмкіндік береді;
- АКТ білім беру сапасын арттыратын оқытудың жаңа нысандары мен әдістерін дамытудың тиімді құралы болып табылады;
- АКТ-ны кеңінен қолдану білім берудің қолжетімділігін арттыруға, ақпараттық қоғам мен білімге негізделген экономиканың даму жағдайларына тұрақты бейімделуді қамтамасыз етеді.

Ақпараттандыру білім беруді жалпы жаңғыртудың, оқу іс-әрекетінің мазмұны мен нысандарын, мектептің барлық құрылымын, білім беруді басқарудың қажетті құрамдас бөлігі және шарты болып табылады. Ақпараттандырусыз жаңғырту бағдарламасын толық көлемде орындау мүмкін емес. Оқу процесінің бөлігі ретінде химияны оқыту мектептегі осы жаһандық өзгерістерден тыс қала алмайды. Оқуға деген қызығушылықты арттыруға ықпал ететін компьютермен жұмыс жасау ғана емес, сонымен қатар қиындық дәрежесі бойынша оқу тапсырмаларын ұсынуды реттеу мүмкіндігі, дұрыс шешімдерді ынталандыру мотивацияға оң әсер етеді. АКТ-ны қолданумен оқыту жүйесінің дәстүрлі жүйеден түбегейлі айырмашылығы оның технологиялық базасында, компьютерлік және коммуникациялық технологиялардың жоғары әлеуетін іске асыруда жатыр. Бұл білім берудің негізгі мәселелерін шешуге мүмкіндік береді:

- білім беру сапасын арттыру;
- білім берудің қолжетімділік дәрежесін арттыру;
- халықтың білім беруінің өсуі есебінен елдегі экономикалық әлеуетті арттыру (адами капитал);
- ұлттық білім беру жүйесін әлемдік қоғамдастықтың ғылыми, өндірістік, әлеуметтік-қоғамдық және мәдени ақпараттық инфрақұрылымына интеграциялау.

Мақсатқа жету үшін келесі міндеттерді шешу қажет:

- химия сабағында АКТ және интернет-ресурстарды пайдалану ерекшеліктерін қарастыру,

- химия бойынша сыныптан тыс жұмыста АКТ қолдану нәтижелерін талдау,
- АКТ-ны өзінің практикалық қызметінде қолданудың тиімділігін талдау,
- химия сабағында АКТ және интернет-ресурстарды пайдаланудың "артықшылықтары" мен "кемшіліктерін" анықтау.

Химияны оқытудың негізгі мақсаты-әлемнің жаратылыстану-ғылыми бейнесін қалыптастыру және дамыту. Мұғалімнің міндеті-әр оқушы үшін химия бойынша білімді игеруге жағдай жасау, әр оқушыға өзінің белсенділігін, шығармашылығын көрсетуге мүмкіндік беретін оқыту әдістерін таңдау, химияны оқыту процесінде оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру. Осылайша, білім беруді жаппай компьютерлендірудің маңызды негізі, әрине, қазіргі компьютер тиімді оқытуға ықпал ететін және кейіннен оқушылардың жалпы дамуына әсер ететін техникалық құрал болып табылады. Химияны оқытудағы компьютерлік технологиялар. Қазіргі мектептегі химияны оқыту саласындағы жаңару процестері мұғалімдерге оқу құралдарын өз бетінше таңдау құқығы мен мүмкіндігі берілген жағдайды тудырады.

Химия сабақтарында АКТ қолдану мысалдары:

- Бағдарламалық мультимедиялық құралдарды: оқу бағдарламаларын, электрондық оқулықтарды, бейнероликтерді қолдана отырып сабақ құру.
- Автоматты бақылауды жүзеге асыру: дайын сынақтарды қолдану, тест қабықтарын қолдана отырып, өз сынақтарыңызды жасау.
- Виртуалды модельдері бар зертханалық семинарларды ұйымдастыру және өткізу (жабдықтың болмауына, уақыттың шектеулілігіне немесе тікелей бақылауға жатпайтын көптеген құбылыстар компьютерлік экспериментте жеткілікті түрде егжей-тегжейлі зерттелуі мүмкін).
- Эксперимент нәтижелерін өңдеу.
- Әдістемелік бағдарламалық құралдарды әзірлеу (мұғалімдердің әдістемелік материалдары бар "акт сабақтарында" дискілері шығарылды)
- Әр түрлі мақсаттағы педагогикалық бағдарламалық құралдарды әзірлеу.
- Интернет-ресурстарды пайдалану.
- Коммуникациялық технологиялар: қашықтықтан олимпиадалар, қашықтықтан оқыту, желілік әдістемелік бірлестік.

Сабақтан тыс уақытта оқушыларды қисынды ойлау, есте сақтау қабілеттерін дамыту үшін оқушылардың шығармашылық ізденісін, тапқырлығын, зеректігін, ойлауға икемділігін, өмірге ғылыми көзқарасын дамытуға арналып, өткізілген сыныптан тыс жұмыстардың тақырыптарына тоқталсам: «Білгір химик», «Жүзден жүйрік», «Химия әлеміне саяхат», «Не? Қайда? Қашан?», «Химия және денсаулық» сияқты танымдық ойындары қолданамын. Алынған өзекті тақырыпты басшылыққа ала отыра және істелінген жұмыстарды қорытындылай келе өзін-өзі бағалай білетін, шығармашылық деңгейі жоғары жан-жақты тұлға қалыптастыра отырып,оқушының білім сапасын, алған білімдерін байқап көруге болады. Яғни, оқушы құзырлығын дамытамын. Осындай тәжірибем арқылы оқушылардың білімін, дағдыларын, ойлау қабілеттерін, шығармашылық ізденістері арқылы оқушыларымнан мол жетістіктерге жеттім. Мысалы: 8 сыныпқа «Оттегі-химиялық элемент. Оттектің қасиеттері, алынуы, қолданылуы» тақырыбында өткен ашық сабағым «сатылай кешенді талдау» стратегиясын пайдаланғанда өте сәтті өткізілді.

Химия сабақтарында мультимедиялық презентацияларды қолдану химия ғылымының барлық аспектілерін игеруге коммуникативті тәсілге негізделген: танымдық, оқу, дамытушылық және тәрбиелік. Қорытындылай келе, теориялық оқыту сабақтарында ақпараттық технологияларды қолдану барлық жағынан көп уақытты қажет ететін процесс болғанымен, ол барлық шығындарды ақтайды, оқытуды қызықты, қызықты және мазмұнды етеді деп айтқым келеді. Менің ойымша, компьютерлік технологияларды қолданудың әсері мұғалімнің жаңа нәрселерді түсінуге деген ұмтылысына және осы жаңа мүмкіндіктерді пайдалану қабілетіне байланысты.

Алматы қаласы, Алатау ауданы
КМҚК «№148 бөбекжай балабақшасы»
Тәрбиеші
Ақмолдаева Самал Кәрімовна

БАЛАБАҚШАДА ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУДЫҢ БАЛА ӨМІРІНЕ ПАЙДАСЫ

Ойын-балалар үшін ең қолжетімді әрекет түрі, бұл қоршаған әлемнен алған әсерлерді, білімдерді қайта өңдеу тәсілі. Ерте балалық шақта баланың ойынға тәуелсіз болуға, өз қалауы бойынша құрдастарымен сөйлесуге, ойыншықтарды таңдауға және әртүрлі заттарды қолдануға үлкен мүмкіндігі бар. Ойын технологиясының басты мақсаты — баланы өзгертпеу немесе оны қайта жасамау, керісінше мектепке дейінгі және балалардың даму деңгейін толыққанды мотивациялық негізін қалыптастыру үшін, дағдылар мен қызмет шарттарына байланысты жұмыс істеу. Баланың бойындағы жақсы қасиеттер мен мүмкіндіктерді ашып , олардың өнегелі де тәрбиелі болып тәрбиеленуіне тәрбиешілердің маңызы зор. Мектепке дейінгі балалардың жан-жақты дамуы үшін ойынның рөлі ерекше. Мен өз жұмысымда ойын технологияларын белсенді қолданамын, өйткені бұл барлық мектепке дейінгі білім берудің негізі болып табылатын ойын технологиялары.

Ойын арқылы бала түрлі логикалық жаттығуларды орындауға төселеді. Бұл жөнінде белгілі психолог – ғалым А.А. Люблинская «Зейін баланың белсенді әрекетінде туындап қана қоймай, олардың жақсы ұйымдастырылған іс – әрекетінде. Бәрінен бұрын олардың ой еңбегінде де қолдау табатынын айтады». Білім беру процесінде ойын технологиясын қолдана отырып, ересек адам эмпатияға, қайырымдылыққа ие болуы керек, эмоционалды қолдау көрсете білуі, қуанышты жағдай туғызуы және баланың қиялын ынталандыруы керек. Тек осы жағдайда ойын баланың дамуына және ересек адаммен ынтымақтастықтың жағымды атмосферасын құруға пайдалы болады. Ойын технологияларын қолдану барысында мектеп жасына дейінгі балалар зейінін, есте сақтау қабілетін, ойлауын, сөйлеу қабілетін, балалардың коммуникативті және танымдық қабілеттерін дамытады.

Ойын технологиясының тұжырымдамалық негіздері:

Балалармен бірлескен ойын нысаны, ойын тәсілдері мен жағдайлары көмегімен, баланың қызметін ынталандыру және қызығушылығын ояту негізінде құрылады.

Педагогикалық ойындарды іске асыру мынадай ретпен жүзеге асырылады. — дидактикалық мақсат ойын міндеттерінің түріне қойылады, білім беру әрекеті ойын ережесіне бағынады; — оқу материалы оның құралдары ретінде пайдаланылады ; дидактикалық тапсырмаларды табысты орындау ойын нәтижесіне байланысты. Ойын технологиясы білім беру процесінің белгілі бір бөлігін, яғни біріктірілген жалпы мазмұнын, сипатын қамтиды. Ойын технологиясына білім беру саласындағы интегративтік қасиеттерді қалыптастыратын дәйекті ойындар мен жаттығулар жатады. Сондай-ақ, ойын материалы білім беру үдерісі мен оқу материалын игеру тиімділігін арттыруы қажет.

Ойын технологиясы баланың ойлауын дамытуға ықпал етеді. Баланың ойлауының дамуы ойлаудың үш негізгі формасын игеру арқылы жүретінін білеміз: визуалды-тиімді, визуалды-бейнелі және логикалық.

- Көрнекі-тиімді-бұл іс-әрекеттегі ойлау. Ол іс-әрекеттерді, заттармен және ойыншықтармен ойындарды жүзеге асыру барысында ойын әдістері мен оқыту әдістерін қолдану барысында дамиды.

- Бейнелі ойлау-бала салыстыруды үйренген кезде, объектілердегі ең маңыздысын бөліп көрсетіңіз және жағдайға емес, бейнелі идеяларға назар аудара отырып, өз әрекеттерін жүзеге асыра алады. Көптеген дидактикалық ойындар бейнелі және логикалық ойлауды дамытуға бағытталған.
- Логикалық ойлау баланы ойлау, себеп-салдарлық байланыстарды табу, қорытынды жасау қабілетіне үйрету процесінде қалыптасады. Балалардың шығармашылық ойлауы мен қиялын дамыта отырып, мен бірқатар баламалардан шешім таңдауды қажет ететін стандартты емес, проблемалық жағдайларда ойын әдістері мен әдістерін қолданамын. Әр түрлі мақсатты бағыттағы ойын технологияларын кешенді пайдалану баланы мектепке дайындауға көмектеседі.

Ойын – балалар әрекетінің негізгі түрі, сондықтан ол бала өмірінде тәрбие мен білім берудің шешуші шарты болып табылады. Бала өзін қоршаған ортаны, адамдар арасындағы қарым – қатынасты білуі мен сезінуі ойын негізінде жүзеге асады.

1. Ойынның мақсаты нақты қойылып, керекті көрнекіліктер мен материалдар күнілгері дайындалып, оңтайлы жерге қойылуы керек.
2. Ойынға кірісер алдында оның жүргізілу тәртібі балаларға әбден түсіндірілгені жөн.
3. Ойынға топтағы балалардың түгел қатысуын қамтамасыз ету керек.
4. Ойынның барысында тәрбиеші балалардың түгел қатысуын қадағалаумен қатар, олардың ойын үстінде шешім қабылдай білуіне, ойлана білуіне жетелеуі керек. Ойын түрлерінің ұйымдастырылған тақырыбы мен мазмұнына неғұрлым сәйкес алынса оның танымдық, тәрбиелік маңызы да арта түседі.

Ойындар мазмұнына қарай , өзіне тән ерекшеліктеріне қарай сюжетті-рөлдік, драмалық, дидактикалық, құрлыс ойындары, қимылды ойындар болып бөлінеді.

- Сюжетті-рөлдік ойындардың ерекшелігі сол, оны балалардың өздері жасайды. Ойынның дербес әрекеті айқын өнерпаздық және шығармашылық сипатта болады. Мысалы, «Дүкен» ойынын ойнағанда сатушымен сатып алушының әрекеттерін, ал «Аурухана» болып ойнағанда дәрігер мен науқастың әрекеттерін еліктейді. Педагог өткізілген ойынға талдау жасап, оның балаларға тигізген тәрбиелік ықпалын бағалауға, өз тобындағы сюжетті-рөлдік ойындарына одан әрі басшылық ету тәсілдерін ойластыруға тиіс. Соған орай тәрбиешінің міндеті - бастапқы кездері басшылық жасай отырып, ойынды өз мәнінде ойнай білуге үйрету. Ол үшін сюжетті-рольдік ойындарды талдап, ойнау жолдарын қалай кеңейтуге болатынын жан-жақты ойластырған жөн.
- Драмалық ойындарда мазмұн, рөлдер, ойын әрекеттері қандай да бір әдеби шығарманың, ертегінің т.б. сюжетті мен мазмұнына шарттас болады.
- Еңбек, техникалық, конструкторлық, құрылыс ойындары. Бұл ойындар ересектердің кәсіби қызметерін бейнелейді. Бұл ойындардың барысында балалар өз жұмысын жоспарлауға, керекті материалды жинақтауға, өзінің және басқалардың жұмысына сын көзбен қарауға, шығармашылық міндеттерді тез және дұрыс шеше білуге үйренеді. Еңбек белсенділігі таным белсенділігіне ұштасады.
- Дидактикалық ойын – балалардың оқу әрекетін жандандырып, оқуға деген ынтасын арттыратын маңызды құрал. Оның нәтижесі – балалардың білімді игеруде, ақыл-ой қызметін дамытуда, өзара қарым-қатынас жасауда жеткен жетістіктерінің көрсеткіші.
- Заттық ойындар – ойыншықтар мен заттар арқылы жүзеге асады. Ойыншықтар мен заттар арқылы балалар түрді, түсті, көлемді, материалдарды, адамдар мен жануарлар әлемін, олардың арасындағы қарым-қаынастарды т.б. зерттеп таниды.
- Дайын ережелері бар ойындар. Бұл ойындар, әдетте, баланың жұмбақты шеше білуді, тарқата білуді, болжай білуді, ең бастысы- пәнді білуді талап етеді.

Ойын үстінде баланың түрлі қасиеттері, қабілеті мен белсенділігі де көрінетіні туралы аса көрнекті педагог А. С Макаренко былай дейді: «Ойында бала қандай болса, өмірде кәсіби қызмет саласында, көбінесе сондай болады». Сондықтан келешекке адамды тәрбиелеу - бәрінен бұрын ойын арқылы жүзеге асыралады. Осыдан келіп ойын туралы мынандай тұжырым жасауға болады, ойын-тәрбие құралы, ақыл-ойды, тілді ұстартады, сөздік қорды байытады, өмірді танытып, сезімді кеңейтеді, тәрбиелейді. Ерік және мінез қасиеттерін бекітеді, адамгершілік сапаны жетілдіреді. Ұжымдық сезім әрекеттері өсе түседі. Эстетикалық тәрбие беру құралына айналады. Еңбек тәрбиесін беру мақсаттарын шешуге мүмкіндік береді, дене күшінің жетілуіне көмектеседі.

Түркістан облысы, Түлкібас ауданы, Қабанбай ауылы
Қабанбай шағын жинақты негізгі орта мектебі
Дене шынықтыру пәні мұғалімі, педагог - модератор
Нұрғали Мақсат Сейтқазыұлы

ҚОЗҒАЛМАЛЫ СПОРТ ТҮРЛЕРІ МЕН ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ ФИЗИКАЛЫҚ ҚАСИЕТТЕРДІ ДАМЫТУ

Ғылыми-техникалық революция процесі белсенді және тәуелсіз тұлғаны ақпарат ағынында бағдарлай білуді тәрбиелеу қажеттілігін барған сайын айқын етіп отыр. Дене шынықтыру жеке тұлғаның жан-жақты, үйлесімді дамуына ықпал етеді. Адамды оқу мен жазуға, ғылым негіздеріне үйрету жеткіліксіз, сонымен қатар денсаулықтың негізін қалау, өз денесін басқара білу, демалуға және жұмысқа араласуға, дене жаттығуларына шыдамдылыққа тәрбиелеу қажет.

Дене шынықтыру теориясы мен әдістемесінде қолданылатын дене сапалары ұғымдары әртүрлі жаттықтыру құралдарын жіктеу үшін өте ыңғайлы және мәні бойынша адамның қозғалыс мүмкіндіктерін сапалы бағалау критерийлері болып табылады. Қозғалыстың бес негізгі қасиеті бар: күш, қозғалыс жылдамдығы (жылдамдық), қозғалыстарды үйлестіру (ептілік), икемділік және төзімділік. Нақтырақ зерттегенде бұл қасиеттерге мыналар қосылады: тепе-теңдіктің тұрақтылығы, бұлшықеттерді өз еркімен босаңсу мүмкіндігі, ырғақ, секіру, үйлестіру қабілеттері, қозғалыстың жұмсақтығы. Адамның осы қасиеттерінің әрқайсысының өзіндік құрылымы мен ерекшеліктері бар, олар жалпы оның физикалық мүмкіндіктерін сипаттайды. Дене қасиеттерін дамыту арнайы әзірленген әдістер бойынша дене жаттығуларын орындау процесінде жүзеге асырылады және адамның физикалық, функционалдық және психологиялық мүмкіндіктерін жетілдірудің жеке өзара байланысты аспектілерін біріктіретін тұтас процесс саналады. Дене шынықтырудың көптеген құралдарының ішінде нұсқаулық және сауықтыру міндеттерін шешуге ықпал ететін қозғалыс ойындары кеңінен қолданылады.

Қозғалыс ойындары – балалардың дене тәрбиесінің негізгі құралдарының бірі. Балалар әдетте ойындарда қозғалыстың үлкен қажеттілігін қанағаттандыруға тырысады. Олар үшін ойнау - ең алдымен қозғалу, әрекет ету. Қозғалыс ойындары кезінде балалардың қимыл-қозғалысы жетілдіріліп, бастамашылдық пен дербестік, сенімділік пен табандылық сияқты қасиеттер қалыптасады. Олар өз әрекеттерін үйлестіруді үйренеді, тіпті белгілі бір ережелерді ұстанады. Ойын әрекеті мінездің ең белсенді қалыптасу кезеңінде – балалық және жасөспірімдік кезеңде ерекше маңызды. Ойын барысында балалар өмірлік маңызды қозғалыс дағдылары мен дағдыларын меңгереді, батылдық пен ерік-жігерді, ұшқыр ойды дамытады. Бұл кезеңде ойын әдісі жетекші орын алады, дене тәрбиесінің әмбебап әдісі сипатына ие болады. Балаларды жан-жақты дамытуда ойынның маңызды рөлін О.М.Горький, А.С.Макаренко көрсеткен. Олар балалардың ойынын дене және қозғалыс әрекетінің негізгі түрі ретінде қарастырды. Балалардың дене дамуының көрнекті маманы П.Ф.Лесгафт ойынға үлкен мән беріп, оны баланың өмірге дайындайтын жаттығуы деп есептеген. А.С.Макаренко ойынды балаларды өмірге дайындау мектебі деп атайды. Ойын бала өмірінде үлкен маңызға ие, ол ересек адамдағы іс-әрекет, еңбек және қызмет сияқты маңыздылыққа ие.

Шынында да, балалар үшін ойындар олардың тікелей өмірі, ал мұғалім ойынның көмегімен оларда мінез-құлық қасиеттерін қалыптастырады. Қозғалыс ойындарының көмегімен әртүрлі қозғалыс қасиеттері, ең алдымен, жылдамдық пен ептілік дамиды. Сонымен бірге моторлық қасиеттер бекітіліп, жақсарады.

Әрбір дене шынықтыру мұғалімі белгілі бір практикалық міндеттерді шешу үшін қозғалысқа бағытталған ойындар өткізетінін есте ұстауы керек. Ойын эмоцияны босату немесе мектеп оқушыларының дене шынықтыру сабағына деген қызығушылығын арттыру мақсатында өткізілген жағдайда да оны ұйымдастыру мен өткізуде стихиялық сәттерге жол беруге болмайды. Әрбір нақты жағдайда сыртқы ойынның педагогикалық мәселесін ұйымдастыру, тұжырымдау және шешу технологиясы әлемдік маңызға ие.

Жетекші осы нақты жағдайда ықпал ете алатын педагогикалық әсер ету объектілерін таңдап алады, оларды жіктейді, негізгі және ілеспе міндеттерді бөліп көрсетеді. Дегенмен, ойыншылардың назарын осыған ықпал ететін сәттерге аудару пайдалы. Тапсырманы сапалы шешу үшін педагогикалық процедуралардың кезеңдері қажет.

Педагогикалық тапсырманы шешудің бірінші кезеңі әңгіме мен демонстрацияны, оқу процесінің осы сегментінде мүмкін болатын типтік қателерден міндетті ескертуді қамтиды.

Екінші кезең ойын процесінің өзімен сәйкес келеді, онда қателер түзетіледі. Оқу процесі төрешілік және тәрбиелік сәттермен астасып жатыр.

Үшінші кезең ойын әрекеттері аяқталғаннан кейін жүзеге асырылады. Мұнда, бірінші кезеңдегі сияқты, ойын нәтижелерін талдауды жіберілген қателерді талдаудан ажырату керек - олар бір-бірімен қиылыспауы және кедергі жасамауы керек.

Ойындардың педагогикалық құндылығы адамның барлық физикалық және рухани функцияларына бір мезгілде кешенді әсер етуінде.

Педагогикалық тәжірибеде қозғалыс ойындарын ұйымдастырудың екі негізгі формасы бар: аудиториялық және сабақтан тыс.

Қозғалыс ойындарын өткізудің сабақ формасы мұғалімнің тікелей жетекші рөлін, қатысушылардың бірдей құрамы бар сабақтардың жүйелілігін, ойын материалының мазмұны мен көлемін және оның ұйымдастырумен, осы ойынды қамтитын оқу процесінің мазмұнымен және әдістемесімен байланысын реттеуді көздейді.

Сыныптан тыс жұмыстарға байланысты ойындар ұйымдастырушылардың, балалардың өздерінен көшбасшылардың үлкен рөлін білдіреді, олар, әдетте, эпизодтық түрде ұйымдастырылады, ойын барысында қатысушылардың құрамы өзгеруі мүмкін, ал ойындар ойын материалының мазмұны мен көлемі бойынша өзгереді. Бұл ретте баланың сыртқы ойындар жүйесіне қатынасы, қозғалмалы ойындардың құндылығын анықтау және жүзеге асыру, оларды өз өмірінде, әр түрлі іс-әрекет түрлерінде дұрыс қабылдай білуі, өзін еңбекке дайындауы, ақыл-ой және рухани күштерін дамытуы, денсаулықты нығайтуы және денені шынықтыру мақсатын түсінуі маңызды рөл атқарады.

Дене шынықтыру сабағында қозғалмалы ойындарды өткізу –мектеп жасындағы балалардың дене қасиеттерін ең ұтымды дамыту жолы.

Педагогикалық тәжірибеде ұжымдық және жеке қозғалмалы ойындар, сонымен қатар спорттық әрекетке жетелейтін ойындар қолданылады.

Ұжымдық қозғалмалы ойындар – қатысушылардың үлкен топтары да, сондай-ақ бүкіл сыныптар немесе спорттық іс-шаралар, ал кейбір жағдайларда ойыншылардың айтарлықтай көп саны бір уақытта қатысатын ойындар.

Жеке қозғалмалы ойындарды әдетте балалар жасайды және ұйымдастырады. Мұндай ойындарда әркім өз жоспарын сызып, өзіне шарттар мен ережелерді белгілеп, қалауы бойынша өзгерте алады. Жеке қалауы бойынша жоспарланған іс-әрекеттерді жүзеге асырудың жолдары да таңдалады.

Қозғалыс әрекеттері ойын ережелерімен белгіленеді, оны жүзеге асыру ойыншылардан белгіленген ережелер шеңберінде тиісті бастамалық мінез-құлықты талап етеді. Ереже мақсатқа жету жолындағы ойында кездесетін кедергілер мен қиындықтардың сипатын анықтайды. Ойынның күрделілігі ережелердің күрделілігі мен санына байланысты.

Ойындағы жағдайдың үнемі өзгеріп отыруы, қатысушылардың бір қимылдан екінші қимылға жылдам ауысуы ептілікті дамытуға ықпал етеді. Күшті тәрбиелеу үшін жүктеме бойынша орташа көрініс, қысқа мерзімді жылдамдық-күштік кернеулерді қажет ететін ойындарды қолданған дұрыс. Күш пен энергияның айтарлықтай шығынын тудыратын тұрақты қозғалыс белсенділігімен қарқынды қозғалыстардың қайталанатын ойындары төзімділіктің дамуына ықпал етеді.

Ойындар негізгі қозғалыстарды бастапқы жетілдіру үшін үлкен маңызға ие, қимыл-қозғалыс қасиеттерін жан-жақты тәрбиелеуді қамтамасыз етеді және жалпы дене дамуына айтарлықтай әсер етуі мүмкін.

Ойынға тән бәсекелестіктің әсерінен дене қасиеттері, ең алдымен, жылдамдық, ептілік, төзімділік әлдеқайда белсенді дамиды. Мұның бәрі бала денесінің қозғалтқыш сферасының қалыптасуына ықпал етеді.

Сабақтың дайындық бөлімі оқушылардың зейінін шоғырландыруға ықпал ететін қозғалысы мен күрделілігі төмен ойындар. Бұл ойындар үшін ең жақсы қозғалыстар - бірнеше қосымша жаттығулармен жүру, жүгіру.

Сабақтың негізгі бөлімінде жылдамдықпен жүгіру, кедергілерден өту, лақтыру, секіру және басқа да үлкен қозғалысты қажет ететін қозғалыс түрлерімен ойындар. Негізгі бөлімдегі ойындар белгілі бір қозғалыстарды орындау техникасын жетілдіруге ықпал етуі керек.

Сабақтың қорытынды бөлімінде қарапайым қозғалыстармен, ережелермен және ұйымдастырумен төмен және орташа қозғалмалы ойындар қолданылады. Олар негізгі бөлікте қарқынды жүктемеден кейін белсенді демалуға көмектесіп, оны жақсы көңіл-күймен аяқтауы керек.

Ойындардың практикалық маңызы зор. Дене шынықтыру сабақтарында қолданылатын дене жаттығуларының ішінде өмірлік маңызы бар және күнделікті өмірде оқушылардың дене шынықтыру құралдарын күнделікті әртүрлі жағдайларда қолдануға дағдыландыру үшін қолданылатындары өте көп.

Қозғалмалы ойындар балалардың жалпы дене тәрбиесінің құралы, сондай-ақ спорттық ойындарға және басқа спорт түрлеріне дайындық құралы ретінде қолданылады.

Спорттық ойындар қозғалмалы ойындардың ең жоғары деңгейі болып табылады. Спорттық ойындар үшін ойын кезінде күрделі қозғалыс техникасы мен белгілі бір мінез-құлық тактикасының болуы тән. Бұл қатысушылардан арнайы дайындықты қажет етеді. Әрбір ойын нақты белгіленген ойыншылар санына, белгілі бір аумаққа, инвентарьға арналған.

Өзінің ықпалы жағынан спорттық ойындар адамның психомоторлы дағдыларын дамытудың ең күрделі және әмбебап құралы болып табылады. Арнайы таңдалған ойын жаттығулары жеке, екіден, үштікте, командада орындалатын қозғалмалы ойындар мен доппен тапсырмалар бірінші кезекте координация қабілеттерін (кеңістікте бағдарлау, реакциялардың жылдамдығы және қозғалыс әрекеттерін қайта құру, саралау мен бағалаудың дәлдігі), қозғалыстардың кеңістіктік, қуат және уақытша параметрлері, жеке қозғалыстарды интегралдық комбинацияларға үйлестіру мүмкіндігін дамытуға шексіз мүмкіндіктер береді. Спорттық ойындардың мәні мен ерекшелігі үшін жағдайлардың лезде өзгеруі, ең қысқа уақыт аралықтарында шешім қабылдау қажеттілігі, күрделі қозғалыс әрекетінде бағдарлану, доппен және допсыз әртүрлі қозғалыс әрекеттерін орындау болып табылады.

Жастар мен ересектер арасында кең тараған спорттық ойындарды қазіргі өмірдің үлгісі деп санайтыны бекер емес. Сонымен қатар, спорттық ойындар туралы материал қатысатын психикалық процестердің (қабылдау, зейін, есте сақтау, ойлау, қиял және т.б.), негізінен ойын жаттығуларының ережелері мен шарттарын және ойынның өзін сақтау қажеттілігінен туындайтын адамгершілік-еріктік қасиеттерді тәрбиелеудің, серіктестер мен бәсекелестердің жеке, топтық және командалық өзара әрекетін үйлестіру процесінің дамуына көп жақты әсер етеді. Әсіресе ойын жаттығулары бастамашылық және тәуелсіздік сияқты ерікті қасиеттердің дамуына ықпал етеді, өйткені ойыншы өз бетінше тез және уақытылы шешім қабылдауға және қозғалыс әрекеттерін орындауға тиіс.

Заманауи спорттық ойындар – жоғары қозғалыс белсенділігімен, ойын әрекеттерінің жоғары қарқындылығымен сипатталатын, ойыншыдан жылдамдық-күш сапаларының функционалдық мүмкіндіктерін шектеуді талап ететін спорттық ойын.

Жалпы, спорттық және қозғалмалы ойындар арқылы дене қасиеттерін дамыту жұмыстары баланың жан-жақты үйлесімді дамуына әкеледі, оның толық денсаулығын, дене қасиеттерінің қимыл-қозғалысының жан-жақты дамуын және салауатты өмір салтын қалыптастыруды қамтамасыз етеді.

Белгілі бір сыныптағы оқушылардың жас ерекшеліктеріне, сабақ тақырыбына, жеке ерекшеліктеріне қарай ойынды дұрыс таңдау дене тәрбиесі пәніне деген қызығушылықты оятып, белсендіруге ықпал етеді. Осының барлығы сыныпта қолайлы, тұрақты жағдай жасап, денсаулық сақтау технологияларының элементі болып табылады.

Түркістан облысы, Түлкібас ауданы, Қожамберді ауылы
М. Шаханов атындағы жалпы білім беретін мектеп
Физика пәні мұғалімі, педагог-модератор
Аманбай Оңалай Қонысбайқызы

ФИЗИКА САБАҒЫНДА БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ

Балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту мақсатын қойып, бірқатар міндеттерді қарастыруға болады:

- пәнге деген қызығушылықты қолдау және дамыту;
- өнімді іс-әрекет әдістерін қалыптастыру;
- зерттеу және жобалау жұмысының дағдыларын қалыптастыру;
- оқушылардың логикалық ойлауын, қиялын дамыту;
- өзін-өзі тәрбиелеу негіздерін, анықтамалық және ғылыми әдебиеттермен, қазіргі заманғы ақпарат көздерімен (интернет) жұмыс істеуге үйрету;
- физика сабақтарында алынған білімді практикалық бағытта қолдану;
- кең, перспективалы ойлауға, физиканың жалпы адамзат мәдениетіндегі рөлі мен орнын, оның басқа ғылымдармен байланысын көруге үйрету.

Мен физиканың әр сабағын осы міндеттерге бағындыруға тырысамын, онда қандай тақырып қарастырылса да, сыныптың ерекшелігін, оқу материалының сипатын, оқушылардың жас ерекшеліктерін ескеремін. Сонымен бірге мен оқытудың әртүрлі әдістерін қолданамын: теориялық білімнің жоғары деңгейін орнатуға мүмкіндік беретін ауызша; көрнекі-бейнелі ойлауы бар балаларды жандандыруға мүмкіндік беретін көрнекі (демонстрациялар, иллюстрациялар, бейнематериалдарды қарау); практикалық дағдыларды қалыптастыратын практикалық (зертханалық жұмыстар, зерттеу міндеттері), сонымен бірге шығармашылық үшін кең кеңістік жасаймын. Сабақтағы жұмыстың әртүрлі формалары бірдей міндеттерге бағынады: ұжымдық, жеке, топтық. Мен шығармашылық қызметті шығармашылық тұлғаның барлық қасиеттерінің дамуына ықпал ететін қызмет ретінде қарастырамын: ақыл-ой белсенділігі, тапқырлық пен тапқырлық, нақты практикалық жұмысты орындау үшін қажетті білім алуға деген ұмтылыс, мәселені таңдау мен шешудегі тәуелсіздік, еңбекқорлық, басты нәрсені көре білу. Физика сабағында білім алушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытудағы педагогикалық әдістердің мысалдарын бірнеше түрге бөліп қарастыруға болады.

Тәжірибелер. Физика-эксперименттік ғылым, сондықтан практикалық бағытты дамыту оқушыларға зерттелетін тақырыптарды жақсырақ түсінуге мүмкіндік беретін әдістердің бірі болып табылады. Сабақтың негізгі формалары физикалық зертханадағы практикалық жұмыстар болып табылады, онда оқушылар физикалық экспериментті жоспарлау дағдыларын тапсырмаға сәйкес алады, өлшеудің ұтымды әдісін таңдауға, экспериментті орындауға және оның нәтижелерін өңдеуге үйренеді. Мұндай тапсырмаларды орындау үйренген дағдыларды стандартты емес жағдайда қолдануға, көптеген практикалық мәселелерде құзыретті болуға, алған білімдерін практикалық қолдануға негіз дайындауға, пәнге қызығушылықты дамытуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, оқушылар өзідерінің шығармашылық қабілеттерін үй тапсырмасын орындау кезінде көрсете алады. Үйде бақылаулар мен қарапайым эксперименттер жүргізудің маңызы зор, өйткені бұл жағдайда ата-аналар да жұмыстарды орындауға тартылады.

Ертегілер, әңгімелер, кроссвордтар. Үйге берілген тапсырмалардың бір түрі-зерттелетін объект немесе құбылыс туралы негізгі физикалық ақпаратты байланыстыру үшін шағын ертегі немесе әңгіме жазу. Ертегілер мен әңгімелер жазу кезінде шығармашылық қиял, физикалық құбылыстардың бейнелі көрінісі дамиды. Тапсырманы алғаннан кейін оқушылар физика туралы бұрын жинақталған білімді талдайды және синтездейді, нәтижесінде физикалық құбылыстарды бейнелейтін бейнелер пайда болады. (Тақырыптардың мысалдары: "электронның (Протонның) электр (магнит) өрісіндегі саяхаты", " Көрінбейтін адам не көреді?", "Ғарыш дегеніміз не?", "Мен теңіз тереңдігін зерттеушімін", "Үйкеліс күші жоқ өмір" және т. б.). Оқушылар тақырыпты аяқтағаннан кейін үйде 10-12 сөзден тұратын кроссвордтар жасайды. Сабақта оқушылар өздерінің кроссвордтарын қорғайды: мен оларға кроссвордтан 50% сұрақ қоямын және нәтижелері бойынша баға қоямын.

Кластерлер. Әр түрлі графикалық әдістердің ішінен оқушылар кластерлерге көбірек тартылады. Оқушылар кластерлерді құрастыру жұмысын оң қабылдайды және жоспар, тезистер, реферат немесе схема сияқты басқа әдістерді қолдана отырып, мәтінді зерттеуге қарағанда оқу материалын игерудің жоғары деңгейін көрсетеді. Кластер-ақпараттың үлкен көлемін құрылымдық және жүйеленген түрде ұсынуға, тақырыптың кілт сөздерін анықтауға мүмкіндік беретін графикалық әдіс. Кластерде суреттің тұтастығы мен айқындылығын беретін мәтіндік субъектілер арасындағы логикалық байланыстарды көрсететін кілт сөздер, негізгі идеялар бар. Кластерлердің құрылысын студенттер шығармашылық жұмыс ретінде қабылдайды, мұнда проблеманың өзіндік көзқарасын, өзіндік көзқарасын, өзгергіштігін, өзін-өзі жүзеге асыру, өзін-өзі растау құралы ретінде жүзеге асыруға болады.

Сыныптан тыс жұмыстар. Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту, өз бетінше білім алу, оларды бейтаныс немесе стандартты емес жағдайларда қолдану мүмкіндігі пән бойынша сыныптан тыс жұмыстарға бағынады. Бұл пәндік күн немесе апта аясында өткізілетін бір реттік іс-шаралар: физикалық кештер, сұрақ-жауап, түрлі ойындар: "не? Қайда? Қашан?", және басқалар. Мұнда олардың қабілеттері толық көрінеді, тапқырлық, логикалық ойлау дамиды.

Тапсырмалар. Физика сабақтарында оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытудағы ең үлкен рөлді мен есептерді шешуге арнаймын. Сонымен қатар, мен әр зерттелетін тақырып үшін тапсырмалар жүйесін таңдаймын, осылайша балалар шығармашылыққа кең орын алады. Әр тапсырманың мәні-физикалық құбылыстың қалай жүретінін болжау және сұраққа жауап беру керек: неге бұлай болды? Мысалы: жаздың жылы күнінде балалар көлде шомылды. Олар судан шыққан кезде не сезінеді және теорияны қолдана отырып құбылысты түсіндіріңіз? Мұндай мәселелерді шешу барысында байқау дағдысы және физика кабинетінде ғана емес, табиғаттағы, күнделікті өмірдегі, техникадағы физикалық құбылыстарды ажырата білу дағдылары қалыптасады. Осы типтегі тапсырмаларда қарапайым өмірлік мысалдарда зерттелетін материалды қолдану жақсы көрсетілген.

Презентациялар-жобалар. Көбінесе оқушылардың өздері физиканың даму тарихы, ұлы ғалымдардың өмірі мен шығармашылығы, ұлы эксперименттер, тәжірибелер, физика жетістіктерін өнеркәсіпке енгізу туралы электронды презентациялар әкеледі. Бұл шағын жобалар. Олар көпшілік алдында сөйлеу, мақсат қою, қызмет нәтижелерін болжау, топтарда жұмыс істеу, өз көзқарасын дәлелді түрде дәлелдеу және т. б. қабілеттерін қалыптастырады. Жоба әдісінің негізінде оқушылардың танымдық дағдыларын, өз білімдерін өз бетінше құра білу, ақпараттық кеңістікте бағдарлай білу, сыни және шығармашылық ойлауды дамыту жатыр. Жобаларды қорғау конференциялар, дәрістер немесе презентациялар түрінде жүзеге асырылады. Мұндай қызмет әртүрлі жағдайларда әмбебап қолдану арқылы қамтамасыз етілетін негізгі білімді терең, саналы түрде игеруге ықпал етеді.

Рефераттар мен баяндамалар. Эссе немесе баяндама дайындау барысында студенттер зерттеу қызметі арқылы өзін-өзі жүзеге асыру мүмкіндігіне ие болады, әртүрлі ақпарат көздерімен жұмыс істеу ерекшеліктері, шығармашылық, рефераттық және зерттеу жұмысының құрылымы туралы білім алады, әртүрлі ақпаратты талдай алады және өз жұмысын жасай алады, соның ішінде мақсаттар мен міндеттер қою, оларды жүзеге асыру, редакциялау, рецензиялау және қорғау.

Стандартты емес сабақтар. Олар, бір жағынан, студенттерді шығармашылық қызметке тартуға мүмкіндік береді, ал екінші жағынан, оларды жақсы білуге және түсінуге, әрқайсысының жеке ерекшеліктерін бағалауға мүмкіндік береді.

Оқушылар үшін стандартты емес сабақ – басқа психологиялық күйге өту, бұл қарым-қатынастың басқа стилі, жағымды эмоциялар, жаңа сапада сезіну. Бұл әркімнің өзін дәлелдеуге, өзінің шығармашылық қабілеттері мен жеке қасиеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Стандартты емес сабаққа тапсырмаларды таңдағанда, мен олардың келесі талаптарға сай болуына тырысамын: тапсырмалар

логиканы, тапқырлықты дамытуы керек; практикалық фокусқа ие болу, ағартушылық, оқушылардың ой-өрісін кеңейту; формасы, мазмұны, сюжеті немесе шешу тәсілі бойынша көңіл көтеру; тапсырмалар мүмкіндігінше қарапайым, оқушылардың көпшілігі үшін қол жетімді болуы керек.

Қорытындылай келе, мен өз жұмысымның негізгі принциптерін белгіледім. Бірақ ең бастысы: егер мұғалім баланың шығармашылық мүмкіндіктерін дамытуды мақсат етсе, онда ол өзінің ғылыми-әдістемелік деңгейін үнемі арттырып, жұмыс формалары мен әдістерін жетілдіріп, шығармашылықпен жұмыс істеуі керек. Мұғалім оқушыларға қызықты тұлға, әр баланы түсінуге қабілетті нәзік психолог болуы керек. Балалар табиғи түрде ізденімпаз және оқуға деген құштарлыққа толы. Әр баланың қабілеті мен таланты бар, оны біз тәрбиешілер көріп, ашып, дамытуымыз керек.

"Ақмола облысы білім басқармасының Бұланды ауданы бойынша білім бөлімі
Қараөзек ауылының жалпы орта білім беретін мектебі" КММ
Бастауыш сынып мұғалімі
Хагай Балмира

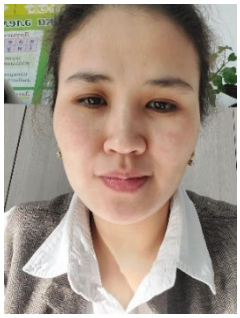

"СӨЗ МӘЙЕГІ"

Білім беру жүйесінің заман талабына сай жасалып жатқан реформалар мұғалімдерден оқыту барысында әр түрлі әдіс – тәсілдерді тиімді пайдалана біліуді талап етеді. Сонымен қатар өскелең ұрпаққа сапалы білім беру үшін ұстаздардың қолданып жүрген әдістемелік құралдар, түрлі білім платформаларымен қатар пәнге көмекші құралдар қажет екені сөзсіз. Сондықтан да әрбір мұғалім өз пәнін жүргізуде неғұрлым сапалы нәтижеге қол жеткізуді мақсат етеді. Қазіргі таңда ұлттық рухтың оянуы ұлттық тарих, мәдениет, салт-дәстүр жаңа көзқараспен қалыптастырды. Ата-бабаларымыз ұрпақ тәрбиесіне ерекше мән берген. Өз ұрпағын адал еңбекке, өнер-білімге тәрбиелеп, өмірге бейімдеп, жанұяның, Отан намысын қорғауға тәрбиелеуі үлкен ұлағаттылықты байқатады. Тіл-рухани байлықтық қайнар көзі. Қазақ тілінің ауқымы өз дәрежесінде өсіп,пікірлесу де ерекше қатынас болып табылады. Сөйлеу тіл мәдениеті машықтарын меңгерген коммуникативтік биіктілігі артқан, логикалық ойлауы өз деңгейіне сәйкес дамыған,мәдениетті сөйлеуге бейімделген оқушыны тәрбиелеу және қазақ тілі сабақтарында ақпараттық қарым-қатынастай құзырлығын дамытып,пәнді сапалы меңгерген тұлға қалыптастыру. Тіл мәдениеттерін дамыту, өз бетінше жұмыс жасай білуге үйрену, ұлттық және жалпы әлемдік рухани құндылықтарын сақтауға тәрбиелеу, әлеуметтік жағдайда тілдік қарым-қатынастарын арттыру, қазақ тілі және әдебиет пәндері бойынша білімдерін арттыру, ұлттық мәдениет пен Қазақстан Республикасы халықтарының алдыңғы қатарлы дәстүрлерін құрметтеуге тәрбиелеу. Рухани-адамгершілікке, отансүйгіштікке тәрбиелеу, шығармашылық деңгейге бағыттау болып табылады.

Бастауыш сынып оқушыларына арнап құрастырған «Сөз мәйегі» тіл мәдениетін меңгерген коммуникативтік біліктілігі артқан логикалық ойлауы өз деңгейіне сәйкес дамыған оқушыны дайындауды бағыттайды. Тіл байлығы мол шешен сөйлей білетін өз ойын еркін жеткізетін жан-жақты дамыған оқушы болу керек. Шығармашыл өз бетінше жұмыс жүргізе білетін оқушы болу керек.

Алматы қаласы, Алатау ауданы
КМКҚ «№148 бөбекжай балабақшасы»
Тәрбиеші
Нусупбекова Самал Шаримхановна

БАЛАБАҚШАДА БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ ДАМЫТУ

Қазіргі заманғы балабақша өткен ғасырдағы балабақшадан айтарлықтай ерекшеленеді. Білім беру жүйесіне барған сайын жоғары талаптар қойылуда. Баланың қызығушылықпен айналысуы үшін оқу процесін ұйымдастыру өте маңызды. Себебі мектепке дейінгі балалық шақ – тұлға дамуының қысқа, бірақ маңызды кезеңі. Осы жылдар ішінде бала өзін қоршаған өмір туралы алғашқы білімдерін игереді, оның адамдарға, еңбекке деген белгілі бір көзқарасы қалыптаса бастайды, дұрыс мінез-құлық дағдылары мен әдеттері және мінезі қалыптасады.

Мектепке дейінгі жастың негізгі әрекеті - ойын, оның барысында баланың рухани және дене күші, зейіні, есте сақтау қабілеті, қиялы, ептілігі дамиды. Сонымен қатар ойын – мектеп жасына дейінгі кезеңге тән әлеуметтік тәжірибені игерудің өзіндік тәсілі. Бала тұлғасының барлық жақтары ойында қалыптасады, оның психикасында елеулі өзгерістер орын алып, дамудың жаңа, жоғары сатысына өтуге дайындалады. Бұл психологтар мектеп жасына дейінгі баланың жетекші әрекеті деп санайтын ойындардың үлкен тәрбиелік әлеуетін түсіндіреді.

Балалардың өздері жасайтын ойындар ерекше орын алады - олар шығармашылық немесе рөлдік ойындар деп аталады. Бұл ойындарда мектеп жасына дейінгі балалар ересектердің өмірі мен іс-әрекетінде айналасындағылардың барлығын рөлдерде ойнайды. Шығармашылық ойын баланың тұлғасын барынша толық қалыптастырады, сондықтан ол тәрбиенің маңызды құралы болып табылады.

Ойындағы ересектерге еліктеу қиялдың жұмысымен байланысты. Бала шындықты көшірмейді, ол өмірдің әртүрлі әсерлерін жеке тәжірибесімен біріктіреді. Балалардың шығармашылығы ойын идеясы мен оны жүзеге асыру құралдарын іздеуде көрінеді. Ойында балалар бір мезгілде драматург, декоратор, актер рөлін атқарады. Алайда оларда жоспар құрмайды, актерлер сияқты рөлді орындауға ұзақ дайындалмайды. Олар өз армандары мен ұмтылыстарын, ойлары мен сезімдерін білдіріп, өздері үшін ойнайды. Сондықтан ойын әрқашан импровизация болып табылады.

Ойын – бұл балалар құрдастарымен алғаш қарым-қатынас жасайтын дербес әрекет. Оларды бір мақсат, оған жету жолындағы бірлескен күш-жігер, ортақ мүдделер мен тәжірибе біріктіреді. Балалар ойынды өздері таңдайды, өздері ұйымдастырады. Бірақ сонымен бірге басқа қызметтердегідей қатаң ережелер, мінез-құлықты шарттау жоқ. Сондықтан ойын балаларды өз іс-әрекеті мен ойын белгілі бір мақсатқа бағындыруға үйретеді, мақсаттылыққа тәрбиелеуге көмектеседі. Ойында бала өзін ұжым мүшесі ретінде сезіне бастайды, жолдастарының және өзінің іс-әрекетін, іс-әрекетін әділ бағалай бастайды. Тәрбиешінің міндеті – ойыншылардың назарын сезімдер мен әрекеттердің ортақтығын тудыратын мақсаттарға аудару, балалар арасында достық, әділдік, өзара жауапкершілік негізінде қарым-қатынас орнату.

Шығармашылық ұжымдық ойын – бұл мектеп жасына дейінгі балалардың сезімін тәрбиелеу мектебі. Ойын барысында қалыптасқан адамгершілік сезімдер баланың өмірдегі мінез-құлқына әсер етеді, сонымен бірге балалардың бір-бірімен және үлкендермен күнделікті қарым-қатынасы барысында қалыптасқан дағдылар ойында одан әрі жетілдіріледі. Ойын – баланы психикалық тәрбиелеудің маңызды құралы. Балабақшада және үйде алған білім ойында практикалық қолдану мен дамуға бастау береді. Түрлі

өмірлік оқиғаларды, ертегілер мен әңгімелерден эпизодтарды жаңғырта отырып, бала көргенін, оқығанын, айтқанын ой елегінен өткізеді, көптеген құбылыстардың мәні, олардың мәні оған түсінікті бола бастайды.

Ойында өмірлік әсерлердің бейнеленуі - күрделі процесс. Балалар өздерінің қызығушылықтарына, болашақ мамандық туралы армандарына сәйкес ойын рөлін таңдайды. Ойын барысында балада бірте-бірте еңбектің мәні туралы, әртүрлі кәсіптердің рөлі туралы жалпы түсініктер қалыптасады. Ойында балалардың ақыл-ой әрекеті әрқашан қиялдың жұмысымен байланысты. Сонымен ойын болашақ оқушының шығармашылық қабілеттерін дамытады. Ойында бала тұлғасының барлық жақтары бірлікте, өзара әрекетте қалыптасады. Тату ұжымды ұйымдастыру, балалардың бойына жолдастық сезімдерді ұялату, үлкендердің еңбегін, игі істерін, қарым-қатынасын бейнелейтін ойындармен баурап алу мүмкін болған жағдайда ғана ұйымдастырушылық қабілет пайда болады. Өз кезегінде, балалар ұжымын жақсы ұйымдастырғанда ғана әр баланың шығармашылық қабілеттерін, оның белсенділігін ойдағыдай дамытуға болады.

Ойын барысында адамгершілік қасиеттер, берілген тапсырмаға ұжым алдындағы жауапкершілік, жолдастық пен достық сезімі, ортақ мақсатқа жетудегі іс-әрекеттерді үйлестіру, даулы мәселелерді әділ шеше білу қалыптасады. Шығармашылық ойындарды табысты басқарудың ең маңызды шарты – балалардың сеніміне ие болу, олармен байланыс орнату. Ойындағы тәрбиенің негізгі жолы – оның мазмұнына, яғни тақырыпты таңдау, сюжетті дамытуға, рөлдерді бөлуге, ойын бейнелерін жүзеге асыруға әсер ету. Ойынның тақырыбы бейнеленетін өмір құбылысы (отбасы, балабақша, мектеп, саяхат, мерекелер) болуы мүмкін. Бір тақырып балалардың қызығушылықтары мен қиялының дамуына байланысты әртүрлі эпизодтарды қамтиды. Осылайша, бір тақырыпта әртүрлі әңгімелерді құруға болады. Әрбір бала белгілі бір мамандық иесін (мұғалім, капитан, жүргізуші) немесе отбасы мүшесін (анасы, әжесі) бейнелейді. Кейде жануарлардың рөлдері, ертегі кейіпкерлері ойналады. Ойын бейнесін жасай отырып, бала таңдаған кейіпкеріне деген көзқарасын білдіріп қана қоймайды, сонымен қатар жеке қасиеттерін көрсетеді. Сол сияқты ұшқыш немесе ғарышкер сомдайтын рөлде кейіпкердің ерекшеліктері оны бейнелейтін баланың ерекшеліктерімен ұштасып жатады. Сондықтан рөлдер бірдей болуы мүмкін, бірақ ойын бейнелері әрқашан жеке болады. Балалар ойынының мазмұны сан алуан: олар отбасы мен балабақша өмірін, әр түрлі мамандық иелерінің еңбегін, балаға түсінікті, оның назарын аударатын қоғамдық оқиғаларды бейнелейді. Ойындарды тұрмыстық, қоғамдық және өндірістік ойындарға бөлу шартты болып табылады.

Ойын барысында баланың мінез-құлқын бақылай отырып, отбасындағы үлкендердің қарым-қатынасын, олардың балаларға деген қарым-қатынасын бағалауға болады. Бұл ойындар балалардың ата-анаға, үлкендерге деген құрметін, кішілерге қамқорлық жасауға деген құштарлығын тәрбиелеуге көмектеседі. Балабақшадағы өмір бала көптеген жаңа тәжірибелер алған кезде, әсіресе топтарда ойын әрекеттері үшін бай материал береді. Ойындағы балалар үлкендердің іс-әрекетіне еліктейді, бірақ оны көшірмейді, өз ойларын біріктіреді, өз ойын, сезімін білдіреді. Сол себепті де ойындарды дайын шаблонға айналдырмай, балалардың бастамасына ауқым беру өте маңызды. Балалардың ойынды өздері ойлап табуы, алдына мақсат қоюы маңызды. Педагог балалардың бастамасына кедергі келтірмеуі, олардың көңілін қалдырмауы, оларға белгілі бір ойындарды таңбауы керек. Балалардың ойын әрекетіне әсер ету әдістері мәселесін шешу үшін олардың ойын таңдауда нені басшылыққа алатынын, неге осы нақты кейіпкерге еліктейтінін, осы оқиғаны бейнелейтінін түсіну қажет. Көптеген бақылаулар ойынды таңдау баланың тәжірибесінің күшімен анықталатынын көрсетеді. Ол ойында өзінің жақындарына деген сезіміне байланысты күнделікті әсерлерін және оны жаңашылдығымен тартатын әдеттен тыс оқиғаларды көрсету қажеттілігін сезінеді.

Сонымен, мектепке дейінгі жаста баланың шығармашылық іс-әрекетінің негізі қаланады, ал оны жоспарлау және жүзеге асыру қабілетінің дамуында, білімі мен идеясын ұштастыра білуінде, сезімін шынайы жеткізуде көрінеді. Тәрбиеші осы әрекетті оның барлық негізгі құрамдас бөліктерін пысықтап, жүйелі және мақсатты түрде қалыптастырғанда ғана балалар ойыны толық жетіледі. Тәрбиеші дидактикалық ойындарда ережелерді анықтауға және түсінуге, іс-әрекеттер ретін және соңғы нәтижені анықтауға көмектеседі, ашық ойындарды ұйымдастыру және өткізу кезінде ойын әрекеттеріне қойылатын талаптар мен ережелердің мазмұнымен таныстырады, ойын символикасының мағынасын ашып, ойын атрибуттарының қызметін анықтап, құрдастарының жетістіктерін бағалауға көмектеседі. Осымен қатар балалардың өз бетімен ойнайтын ойындарын да басқарады, ойын кеңістігін және ойынның арнайы дайындалған кезеңін ұйымдастыру арқылы оларды дұрыс бағытқа мұқият бағыттайды.

Түркістан облысы, Шардара ауданы, Жаушықұм ауылы
Жаушықұм мектеп-лицей жанындағы интернат тәрбиешісі
Ортаева Гулжанат

ӨСКЕЛЕҢ ҰРПАҚТЫ ДҰРЫС ТӘРБИЕЛЕУ - ЖАРҚЫН БОЛАШАҚТЫҢ СЕНІМДІ КЕПІЛІ

Қазақстан Республикасындағы білім беру жүйесі ұрпақтардың тарихи сабақтастығын, қазақ халқының ұлттық мәдениетін дамытуды, тарихи-мәдени мұраны құрметтеуді қамтамасыз етуге бағытталған. Бүгінде мектеп оқушыларының этномәдени білім беру мәселесі барған сайын арта түсуде. Балаларды халық дәстүрі мен халық өнерінің негізінде тәрбиелеу мәдени ерекшеліктерін, этникалық ақыл-ой мен халықтың ұлттық құндылықтарын сақтау факторы ретінде қарастырылады.

Егемен еліміздегі бала тәрбиелеу бағытындағы күрделі өзгерістерге байланысты Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің Тұжырымдамасында: «Тәрбие-халықтың ғасырлар бойы жинақтап, іріктеп алған озық тәжірибесі мен ізгі қасиеттерін жас ұрпақтың бойына сіңіру, баланың қоршаған ортадағы қарым-қатынасын, дүниетанымын, өмірге деген көзқарасын және соған сай мінез-құлқын қалыптастыру»-, деп көрсетілген.Сондай- ақ тәрбие мақсаты ұрпақ пен ұрпақты байланыстыру, сабақтастыру, тәжірибеде шыңдалған тәрбие түрлерін, әдістерін келесі ұрпаққа жеткізу, солар арқылы тәрбиелеу болып табылады және де «...тәрбиенің негізгі мақсаты-дені сау, ұлттық сана-сезімі оянған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, парасатты, ар-ожданы мол, еңбекқор, іскер, бойында басқа да игі қасиеттер қалыптасқан адамды тәрбиелеу»-деп тұжырымдалған.

Бұл мемлекеттік құжаттардағы бүгінгі күндегі тәрбие берудің мазмұны мен мақсатын құрайды. Осыған орай балаға ұлттық ерекшеліктерді меңгеру үшін ең алдымен оның ұлттық сана-сезім басым болуы керек. Сондықтан ұлттық сана-сезімі оянған, қалыптасқан, қазақ ұлты дегеннің не екенін жан жүрегімен сезінетін азаматтарды тәрбиелеу – бүгінгі таңдағы басты міндет. Ол үшін ұлттық сана-сезімді оятуын халқымыздың салт – дәстүрін, әдебиеті мен мәдениетін, өнерінің барлық түрлерге келер ұрпаққа ұлттық қағида тұрғысынан түсіндіру, алу, жеткізу, үйрету керек. Сонда оқушы ұлттық тәрбие, оны әрі қарай дәстүрге айналады, олардың бойында ізгіліктілікті, инабаттылықты, жауапкершілікті сезінуге ұласады. Бұларды жүзеге асыру үшін оқушыларды әдепті де саналы етіп тәрбиелеу ұлттық тәрбие ережелеріне сүйене отырып, дәстүрлерімізбен әдет-ғұрыптарымызды, дінімізді, ата-бабаларымыздан қалған асыл мұраларды, ұлағатты сөздерді балалардың санасына сіңіре білу қажет.

Сол себепті де XXI ғасыр табалдырығын еркін аттаған азат ұрпаққа тәлім-тәрбие мен білім беруді жетілдірудің басым бағыттарын айқындап, педагогика ғылымында ұлттық сананы қалыптастыру көкейкесті мәселелердің бірі болып отырғаны анық. Сондықтан келешек ұрпақты ұлттық, халықтық тұрғыдан тәрбиелеу қажет.

Бүгінгі таңда жас ұрпақты өз халқының тарихын, тегін, салт-дәстүрін, тілін, білімін меңгерген мәдениетті, ересектер мен балаларға деген құрмет көрсететін, қонақжайлылық, әділеттілік, ұлттық даналық пен ұлылық,адами қасиеті мол, шығармашыл тұлға етіп тәрбиелеу – өмір талабы, қоғам қажеттілігі. Қазақ мәдениеті – ғасырлар бойы қалыптасқан ұлттық мәдениет. Ол ұлттық тәлім-тәрбиенің негізінде дамып қалыптасады. Ұлттық тәрбие сол ұлттың мәдениетін дамытудың қозғаушы күші болып табылады.

Бүгінгі таңда білім беру процесіне ұлттық тәрбиені енгізудің өзіндік ерекшеліктері бар. Осы жолда біз ұлттық құндылықтарды, мәдениетті, тарихты, дәстүрлерді бүгінгі күнге дейін таныстыра отырып, осы пәннің ғылыми мағынасын тереңдетуіміз қажет.

Ұлттық құндылықтарға әр халық ғасырлар бойы жинақтаған рухани және мәдени құндылықтар жатады. Оқыту үдерісіне ұлтымыздың терең мұрасын, рухани байлығын енгізе отырып, біз жан-жақты дамыған, білімді, өзіндік көзқарасы бар, халықтың игілігі үшін қазақ халқының құнды ойларын, даналығын, өмірлік тәжірибесін пайдалана алатын тұлғаны қалыптастырамыз.

Ұлттық сана-сезім мәселесі қай халықтың болмасын басты тәрбие бағдары болады, сана-сезімді қалыптастырушы құралдарына:

- ұлттық құндылықтар – жер, ел, тіл;
- ұлттық нышандар – Елтаңба, Ту, Әнұран;
- ұлттық мәдениет – сөз, бейнелеу, саз,тәрбие;
- қазақ зиялыларының өнегелі іс – әрекеттері мен сөздері жатады.

Ұлттық тәрбие негізінде білім берудің негізгі міндеттері ретінде Қазақстан Республикасында этномәдени білім берудің тұжырымдамалары ұсынылған:

- көп мәдениетті тұлғаны тәрбиелеу: адамның өзіндік мәдениетімен сәйкестендіру және басқа да мәдениеттерді игеру үшін жағдай жасау. Мәдениеттер диалогына бағдарлану, оларды өзара байыту;
- көптілді тұлғаны қалыптастыру: өздерінің ана тілінде, мемлекеттік және орыс тілдерінде тиімді сөйлесе алатын азаматтарды оқыту.

Бүгінгі күннің педагогикасы оқушыларды дамыту тұрғысынан құрылуы керек. Сондықтан оқыту үдерісінде халықтық педагогика құралдары арқылы оқушыларға ұлттық тәрбие беруді ұйымдастыруды дамыта оқыту әдіс- тәсілдерімен бірлікте қараған жөн. Оқушылардың жеке тұлғалық қабілеттерін дамыту оқытудың ролін, оқыту үдерісін тиімді ұйымдастыру арқылы оқушының танымдық қабілеттерін жан – жақты дамытуға болатыны туралы алғаш пікірді Л.С. Выготский айтқан. Ғалым: «Педагогика кешегі күнге емес, ертеңгі күннің дамуына негізделуі керек»,- дей келе, оқытуды оқушылардың «жақын даму аймағының» дамуына әсер етуі керек екенін атап көрсетеді.

Оқыту үдерісінде халықтық педагогика құралдары арқылы оқушыларға ұлттық тәрбие беруді ұйымдастыру моделі бұрынғы дәстүрлі оқытуды толықтыратын, дамыта түсетін педагогикалық жүйе. Дамыта оқыту әдіс-тәсілдері арқылы оқушылар дайын білімді меңгермей, өз ізденістері, ой топшылау - лары арқылы өтілген материалдарды меңгереді.

Оқыту үдерісінде халықтық педагогика құралдары арқылы оқушыларға ұлттық тәрбие беруді дамыта оқыту негізінде жүргізу оқушылардың ізденушілік – зерттеушілік әрекетін ұйымдастыру, оқушының сабақта белсенділігін арттыру, олардың білімді өздігінен меңгеру дағыларын қалыптастыру, әрбір баланың жеке және дербес ерекшеліктерін ескеру арқылы шығармашылық және логикалық ойлау қабілеттерін дамытады.

Барлық уақытта адамзаттың алдында тұрған үлкен міндет-саналы ұрпақты тәрбиелеу. Ұрпақты тәрбиелеу-ұлттың болашағы, қоғамның болашағы. Әрине, қазіргі ұрпақ жан-жақты жетілген, ақылды, озық мәдени-ғылыми өріспен өседі деп күтуге болмайды. Ата-бабаларымыздың сан ғасырлар бойы ұрпағына азық болған ақыл-кеңес, өсиеттері, асыл мұрасы ұлттых рух, ұлттық мақтаныш, ұлттық намыс, ана тілі мен ұлттық мәдениетін қалыптастыру сезімін ояту – баршамыздың парызымыз. Сонда ғана ұлттық сана-сезімі толыққанды жетілген, туған тілін еркін білетін, ұлттық сипаты мен ұлттық рухын жоғалтпаған ұрпақ тәрбиелей аламыз.

Ұлттық тәрбие-бұл біздің ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келе жатқан байлығымыз. Бұл болашақ ұрпақты өмір сүруге тәрбиелейтін үлкен тәрбие кітабы. Ал тәрбиенің тамыры терең – халықта, оның қадір-қасиеті мен бірлігінде.

Алматы облысы, Жамбыл ауданы, Жайсан ауылы
Жайсан орта мектебінің мектепалды даярлық тобы тәрбиешісі
Нарынбаева Рыскүл Көдекқызы

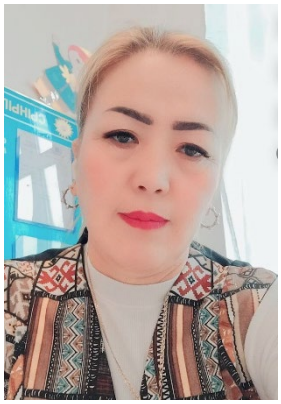

МЕКТЕПАЛДЫ СЫНЫБЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ-ЗЕРТТЕУ ҚЫЗМЕТІН ДАМЫТУ

Мектеп алды даярлық сыныбында когнитивті даму-бұл қоршаған әлемдегі баланың бағдарлануының әртүрлі формалары болып табылатын және оның қызметін реттейтін танымдық процестердің (қабылдау, ойлау, есте сақтау, зейін, қиял) дамуын қамтитын күрделі күрделі құбылыс.

Ересек мектепке дейінгі жаста баланың бастамашыл трансформациялық белсенділігінің мүмкіндіктері айтарлықтай артатыны белгілі. Бұл жас кезеңі баланың танымдық қажеттілігін дамыту үшін маңызды, ол жаңасын табуға бағытталған іздеу, зерттеу қызметі түрінде көрінеді. Сондықтан сұрақтар басым болады: "Неге?", "Қалай?». Көбінесе балалар сұрап қана қоймай, өздері жауап табуға тырысады, түсініксіз нәрсені түсіндіру үшін өздерінің кішкентай тәжірибелерін пайдаланады, кейде "эксперимент"жүргізеді. Бұл жасқа тән ерекшелік-мұқият қарау, қызығушылық туралы ақпаратты тәуелсіз іздеу және ересек адамнан қайда, не және қалай өсетінін білуге деген ұмтылыс арқылы көрінетін танымдық қызығушылықтар. Мектеп алды даярлық сынып оқушылары тірі және жансыз табиғат құбылыстарына қызығушылық танытады және оларды бақылауға, білуге, жақындауға, қол тигізуге деген ұмтылыста пайда болатын бастаманы көрсетеді. Осы жастағы балалар тірі және жансыз табиғат объектілерін сыртқы белгілері бойынша да, тіршілік ету ортасының белгілері бойынша да жүйелеуге және топтастыруға қабілетті. Объектілердің өзгеруі, заттың бір күйден екінші күйге ауысуы (қар мен мұз - суға; су - мұзға және т.б.), қар, боран, найзағай, бұршақ, аяз, тұман және т.б. сияқты табиғат құбылыстары осы жастағы балалардың ерекше қызығушылығын тудырады. Балалар біртіндеп тірі және жансыз табиғаттағы жағдай, даму және өзгерістер адамның оларға деген көзқарасына байланысты екенін түсіне бастайды. Үлкен мектеп жасына дейінгі бала қоршаған орта туралы білімін, ересек адамға деген көзқарасын тексереді, бұл ол үшін барлық нәрсенің шынайы өлшемі. Танымдық іс-әрекет-бұл білімді, дағдыларды игеру процесі ғана емес, негізінен білім іздеу, білімді өз бетінше немесе гуманистік өзара әрекеттесу, ынтымақтастық, ынтымақтастық процесінде жүзеге асырылатын ересек адамның әдепті басшылығымен алу.

Эксперименттер әртүрлі принциптер бойынша жіктеледі:

- Экспериментте қолданылатын объектілердің сипаты бойынша:
- тәжірибелер - өсімдіктермен; жануарлармен;
- жансыз табиғат объектілерімен;
- объектісі адам болып табылады.
- Тәжірибе өткізу орны бойынша: топтық бөлмеде; учаскеде; саябақта және т. б.
- Оқушылар саны бойынша: жеке, топтық, ұжымдық.
- Оларды өткізу себебінен: кездейсоқ, жоспарланған, баланың сұрағына жауап ретінде қойылған.
- Педагогикалық процеске енгізу сипаты бойынша: эпизодтық (жағдайдан жағдайға қарай жүргізілетін), жүйелі.
- Ұзақтығы бойынша: қысқа мерзімді (15-20 мин.), ұзақ мерзімді (25-40 мин).
- Бір объектіні бақылау саны бойынша: бір, бірнеше немесе циклдік.

- Циклдегі орны бойынша: бастапқы, қайталама, қорытынды және қорытынды.

- Ақыл-ой операцияларының сипаты бойынша: анықтаушы (объектінің қандай да бір күйін немесе басқа объектілермен және құбылыстармен байланыстан тыс бір құбылысты көруге мүмкіндік беретін),салыстырмалы (процестің динамикасын көруге немесе объектінің күйіндегі өзгерістерді белгілеуге мүмкіндік беретін), жалпылама (бұрын жекелеген кезеңдерде зерттелген процестің жалпы заңдылықтары байқалатын эксперименттер).

- Балалардың танымдық іс-әрекетінің сипаты бойынша: иллюстрациялық (балалар бәрін біледі және эксперимент тек таныс фактілерді растайды), іздеу (балалар нәтиже қандай болатынын алдын-ала білмейді), эксперименттік есептерді шешу.

- Қолдану тәсілі бойынша: демонстрациялық, фронтальды.

Эксперименттің әр түрінің өзіндік әдістемесі, өзіндік артықшылықтары мен кемшіліктері бар.

Эксперименттер барлық іс-әрекеттерді және тәрбиенің барлық жақтарын біріктіруге мүмкіндік береді. Қауіпсіздік ережелерін сақтауды әрдайым есте ұстаған жөн. Мысалы, барлық бейтаныс күрделі процедуралар белгілі бір ретпен игеріледі:

- іс-әрекетті мұғалім көрсетеді;

- әрекет балалардың кез-келгенін қайталайды немесе көрсетеді, ал оны әдейі қате жасайтыны әдеттегі қателікке назар аударуға мүмкіндік береді;

- кейде қатені мұғалімнің өзі саналы түрде жасайды: осындай әдістемелік техниканың көмегімен ол балаларға қателікке назар аударуға мүмкіндік береді, оның ықтималдығы жоғары;

- әрекетті қателеспейтін бала қайталайды;

- іс-әрекет мұғалімнің әр баланың жұмысын бақылауға мүмкіндігі болуы үшін бәрін баяу қарқынмен жүзеге асырады;

- әрекет таныс болды, ал балалар оны қалыпты қарқынмен орындайды. Тірі объектімен жұмыс істеу кезінде жұмыстың жетекші принципі: "зиян келтірме"принципі болып табылады. Нысанды таңдағанда, оның эксперимент барысында шешілетін мақсаттар мен міндеттерге максималды сәйкестігін ескеру керек, бұл белгі кімде айқын көрінетініне артықшылық беру керек.

Тірі және жансыз табиғат әлемін білу, себеп-салдарлық байланыстарды орнату тәжірибелік қызмет пен эксперимент процесінде сәтті болатыны белгілі. Балалармен жұмыс істеудің негізгі әдістері:

- эксперименттік қызмет

- проблемалық жағдайларды шешу

Мұғалім арнайы ұйымдастырған эксперимент оқушы үшін қауіпсіз және сонымен бірге оны қоршаған заттардың әртүрлі қасиеттерімен, табиғат өмірінің заңдылықтарымен және оларды өз өмірінде есепке алу қажеттілігімен таныстырады. Осыған байланысты эксперимент келесі шарттарға сәйкес келуі керек:

- аспаптарды жобалаудың максималды қарапайымдылығы және пайдалану ережелері

- аспаптардың жұмысының сенімділігі және алынған нәтижелердің бірегейлігі,

- құбылыстың немесе процестің маңызды жақтарын ғана көрсету,

- зерттелетін құбылыстың айқын көрінуі,

- эксперименттi қайта көрсетуге баланың қатысу мүмкіндігі

Дербес эксперименттік қызметті ұйымдастыру оның дамуын қамтамасыз ететін баланы мұғалім екі маңызды шартты орындаған кезде мүмкін болады: бірлескен іздеудің нақты қатысушысы болу, оның жетекшісі ғана емес, баланың нақты, іс жүзінде жүзеге асыратын экспериментіне қосылу. Мұғалімнің өзі тапқан әдістерді бағалауы критерийлерді талдауды қамтуы керек-табылған әдіс эксперименттің мақсаттарына жету үшін қаншалықты қолайлы: мәселені немесе жағдайды шешу.

Сонымен, мектеп алды даярлық сынып кезеңінде, ойынмен қатар, баланың жеке басының дамуында зерттеу қызметі үлкен маңызға ие деп айтуға болады, оның барысында баланың есте сақтау қабілетін байыту жүреді, оның ойлау процестері белсендіріледі. Қол жетімді материалдардан эксперименттер, қызықты тәжірибелер жүргізу, коллекция байқауды дамытады, балалардың ой-өрісін кеңейтеді, білімдерін тереңдетеді, табандылық пен дәлдікке үйретеді, зерттеу дағдыларын береді. Барлық бастапқы негізгі құзыреттіліктер қалыптасуда. Барлығын емес, ең бастысы, фактілердің жиынтығын емес, оларды біртұтас түсінуге, максималды ақпарат беруге емес, оның ағымында шарлауды үйретуге тырысу маңызды.

Қарағанды облысы, Балқаш қаласы
“Балдырған” бөбекжайы” КМҚК
Әдіскер, педагог-модератор
Умиржанова Акнур Галымжанкызы

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ДӘРІПТЕУ БАЛАБАҚШАДАН БАСТАЛАДЫ

Мектеп жасына дейінгі балаларды тұлғалық дамыту мәселесі мемлекеттік саясаттың бір бөлігі болып табылатынын ескере отырып, мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту басымдыққа ие болады. Еліміздің білім беру саласында елеулі оң өзгерістер орын алуда: мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту жүйесі жанданып, мемлекет басшысының бастамасымен қолға алынған бағдарламалардың арқасында білім берудің жаңа сапасына көшу жүзеге асырылуда.

Балабақша – балаларды қоғамда өмір сүруге үйрететін алғашқы әлеуметтік мекеме. Дәл осы жерде баланың басқа адамдармен алғашқы тәуелсіз байланыстары орын алады, ол қарым-қатынас жасауды және өзара әрекеттесуді үйренеді. Біздің бүгінгі тәрбиеленушілеріміз – жаңа заманның балалары, олардың мотивтері, құндылықтары, қызығушылықтары әртүрлі. Балаларға осы қанық ақпарат әлемінде өмір сүруге кім көмектесуі керек? Бәлкім, бұл мұғалім шығар.

Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасында кішкене баланы мектепке дейінгі дайындықпен толық қамтуға ерекше көңіл бөлінген. Негізгі мақсат – балалардың жалпы, интеллектуалдық, физикалық дамуы, олардың білімді игеруге дайындығын қамтамасыз ету, білім беруді жаңарту жағдайында баланың оқу әрекетін меңгеру үшін тұлғалық қасиеттерін қалыптастыру. Бұл өз кезегінде әрбір мұғалімнен оқытудың жаңа технологиялары негізінде педагогикалық қызметке түбегейлі өзгерістер енгізуді, баланың жеке басына, оның мәселелеріне, қызығушылықтарына бет бұруды талап етеді.

Моральдық және рухани құндылықтар, олар балаларға қолжетімді ме? Осы бағыттағы жұмыс тәжірибесіне сүйене отырып, дұрыс жауап беруге болады: мектепке дейінгі жас кезеңінде отбасына, туған жерге, Отанға деген сүйіспеншілік сезімі пайда болады. Бұл - баланың танымында туып, мақсатты тәрбие беру барысында қалыптасатын рухани-адамгершілік мүмкіндіктерінің жан-жақты дамуының бастауы.

Қазіргі уақытта білім беру жүйесі Қазақстанның патриоттарын, құқықтық демократиялық, әлеуметтік мемлекеттің азаматтарын тәрбиелеуді қамтамасыз етуге арналған. Рухани-адамгершілік тәрбие кез келген халыққа, кез келген мемлекетке қажет. Дегенмен, бұл тәрбие өте сезімтал, әдептілікпен жүргізілуі керек және оны жастайынан ата-анамен өзара бірлестікте орындау керек. Шығармашылық тұлға мен мінездің қалыптасу кезеңі ретінде мектепке дейінгі жастың ерекше әлеуеті айқын.

Сүйіспеншілік, мейірімділік, жанашырлық, зорлық-зомбылық жасамау, төзімділік, әділ мінез-құлық, жан тыныштығы сияқты ең маңызды адами қасиеттерді қамтитын - адамгершілік, сондықтан біз, үлкендер, тәрбиешілер тәрбиеленушілерімізге, балаларымызға күнделікті, сағат сайын, минут сайын тәрбиелеуге міндеттіміз.

Біздің заманымызда әлем балаға агрессивті болып, балалық шақ өнеркәсібі ойыншықтардан бастап жаһандық коммерциялық телебағдарламаларға дейін балалардың психикасына, олардың адамгершілік және рухани әлеміне жойқын әсер етуде. Бірден көп ұрпақ өскен ескі жақсы ойыншықтарымыз, кітаптарымыз, мультфильмдеріміз бір түнде жоғалып кетті. Олардың орнын шетелдік телехикаялардың кейіпкерлері басты: супермендер, өрмекші адамдар, монстрлар және т.б. басты.

Бала өмірінің алғашқы жылдары оның тәрбиесіндегі маңызды кезең болып табылады. Осы кезеңде оны өз халқымен, елімен көзге көрінбейтін түрде байланыстыратын және кейінгі өмір жолын

айқындайтын сезімдер мен мінез-құлық қасиеттері дами бастайды. Әрине, мектеп жасына дейінгі бала құқықтық, саяси немесе әлеуметтік-экономикалық аспектілерді әлі түсінбейді, бірақ оның қарапайым құқық тәртібі ережелерін сақтауы, ғылым мен өнер саласындағы жетістіктер туралы түсінік, мемлекеттік рәміздер, Отанымыздың даңқын асқақтатқан тұлғалардың есімдерін білу, өзін-өзі бағалау, еліміздің тарихи өткенін құрметтеу, өз отандастарына мақтаныш, адамзат пен әлемнің дамуына сыртқы үлес қосу сияқты тұлғалық қасиеттерді дамытуға негіз болады.

Бұл әсердің тамыры – тереңде: бала үйренетін өз халқының тілінде; оның әндерінде, музыкасында; өзі көңіл көтеретін ұлттық ойындар мен ойыншықтарда; туған жерінің табиғаты, өзі өмір сүріп жатқан халықтың жұмысы, тұрмысы, әдет-ғұрпы туралы алған әсерлерінде жатыр. Сонымен бірге танымдық деңгей елдің атрибуттары мен рәміздерін білуден, мемлекеттің құрылымы туралы қарапайым түсініктерде, отбасы мүшесі ретінде, одан кейін балабақша тобындағы балалар ұжымының мүшесі ретінде, сондай-ақ ауылдың, ауданның, облыстың тұрғыны, Қазақстан азаматы ретінде өзінің «құқықтары мен міндеттерін» білуінде көрінеді.

Заман, дәуір, адамдар өзгереді, бірақ адамның жақсылыққа, махаббатқа, нұрға, сұлулыққа, шындыққа деген ұмтылысы мәңгілік болып қалады. Балалардың бойында елімізді мекендейтін барлық халықтарға деген жанашырлық пен оң көзқарасты қалыптастыру – маңызды міндеттердің бірі. Оны жүзеге асыруға өлке мұражайлары көмектеседі.

Халық мерекелері Тәуелсіздік күні, Наурыз, Конституция күні – халық мәдениетін жаңғыртудың және ұлттық құндылықтарды дамытудың құралы, себебі мерекенің өзі қоғам өмірінен ажырамас барлық идеялар мен өнегелік нұсқауларды сіңіреді.

Әр халықтың өз ұрпағын тәрбиелеуде ұлттық ерекшеліктері болады. Мен өз жұмысымда халқымыздың тамаша салт-дәстүрлерін бойына сіңіріп, кеңінен қолданамын. Үгіт-насихаттың негізгі құралдары – тіл, халық өнері, рәміздер, өнер, салт-дәстүр, әдет-ғұрып, ырым-тыйымдар, халық ойындары, мақал-мәтелдер, нақыл сөздер, жұмбақтар.

Мерекелік материалды таңдауда мен келесі талаптарды ескеремін:

- Мектеп жасына дейінгі кіші топ балалары үшін «шағын фольклорлық формалар» бар;
- Үлкен топтарда мұнымен қатар халық ертегілері, халықтық өрнектер, әдет-ғұрыптар да қолданылады.

Мемлекеттік мерекелерде театрландыру элементтері, қазақ халық ертегілерін сахналау енгізіледі. Олай болса, ұлттық әдет-ғұрып, салт-дәстүр, мерекелер балаларды өзі тұратын елін мақтан етуге тәрбиелеуге зор мүмкіндік береді. Қазақ тілінде тақпақтар мен әндерді жаттап, орындау арқылы бүлдіршіндердің сөздік қорлары байиды, дыбысты айту дағдылары қалыптасады.

Ауызша халық шығармашылығын білу, сүю де азаматтық-патриоттық тәрбиенің бір қыры болып табылады. Өйткені халық дәстүрі, тұрмыс-тіршілігі, мінезі, ерлігі, Отанға деген сүйіспеншілігі ертегілерде көрініс табады. Ертегілердің арқасында бала жақсылық пен жамандықты ажырата алады, өзінің жеке қасиеттерін бағалай отырып, өзіне ұнайтын кейіпкерді таңдайды. Балаларды адамгершілік позициясынан жауапты шешім қабылдауға ынталандырады, моральдық-адекватты істер жасауға ұмтылуға тәрбиелейді.

Халық ойындары мен ертегілері – біздің ғаламшарымыздағы кез келген халықтың шынайы байлығы мен мұрасы. Бала басқа рөлге ие бола отырып, оны сезінеді, әртүрлі өмірлік жағдайларда өзін сынап көреді. Ойынның тәрбие құралы ретіндегі ерекшелігі - оның халық дәстүрлеріне отбасылық, еңбектік, мерекелік және ойын-сауықтық дәстүрлердің жетекші құрамдас бөлігі ретінде енуінде. Халық ойындарында әзіл-қалжың, бәсекелестік ынта көп, қимыл-қозғалыс дәл және бейнелі, көбінесе күтпеген рифмалармен сүйемелденеді, бұл ойыншыларды жылдам ұйымдастыруға, оларды көшбасшыны объективті таңдауға және ойынды ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Осы бағытта жүргізіліп жатқан жұмыстарды саралай келе, табысты жүзеге асыру үшін біртұтас адамгершілік-рухани тәрбие кеңістігін: отбасы мен мектепке дейінгі ұйымды құру қажет деген қорытындыға келдім. Сондықтан мектеп жасына дейінгі балаларды рухани-адамгершілікке тәрбиелеу мәселелерін шешуде тәрбиешілердің ата-аналармен тығыз қарым-қатынасы бірінші орында.

Қорытындылай келе, болашақ ұрпақты тәрбиелей отырып, қоғамға дені сау, күш-қуат пен жігерге толы мемлекетімізді құрушы тұлға қажет екенін және еліміздің болашағы көп жағдайда рухани-адамгершілік тәрбие мәселелерін қалай шешуге байланысты екенін есте ұстауымыз керек.

Қарағанды облысы, Балқаш қаласы
"Балдырған "бөбекжайы" КМҚК
Тәрбиеші
Карсембаева Данагуль Асетовна

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР—ҰЛТ ҚОРҒАНЫ

Этномәдени білімді дамыту, жеке тұлғаның шығармашылық дамуы, өскелең ұрпақтың азаматтық дамуының мәселелері қоғамымыздың болашақ бағдарларын, еліміздің ұлттық қауіпсіздігін айқындайтындықтан ерекше назар аударуға тұрарлық. Қазақстан Республикасының білім беру жүйесінде этномәдени білім беруді дамыту соңғы жылдары Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің, білім беру органдарының, барлық оқу орындарының қызметінің басым бағыттарының біріне айналды.

Этномәдени білім – жеке тұлғаны ана тілі мен мәдениетімен таныстыру арқылы, сонымен бірге әлемдік мәдениет құндылықтарын меңгере отырып, этномәдени болмысын сақтауға бағытталған білім. Этномәдени білім беру идеясын қабылдау білім беруді техникалық және ақпараттық жабдықтаудың әлемдік деңгейін дәстүрлі мәдени құндылықтармен үйлестіре отырып, мәдени-тілдік плюрализм идеясына негізделген білім мен тәрбиенің ұлттық жүйесін құруды білдіреді.

Өскелең ұрпақтың этномәдени тәрбиесінің дамуы қоғамымызда болып жатқан қоғамдық-саяси және рухани өзгерістермен айқындалып, халықтық салт-дәстүрлерге, ойындар мен мәдениетке қызығушылық тудырады. Өз Отанын білетін және сүйетін азаматты, патриотты тәрбиелеу қазіргі қазақстандық қоғамның кезек күттірмес міндеті болып табылады және оны өз халқының рухани байлығын терең білмейінше, мәдениетін меңгермейінше ойдағыдай шешу мүмкін емес.

Біздің қоғам дамуының қазіргі кезеңінде өзінің және басқа халықтардың ұлттық мәдениетін білу және құрметтеу жеке тұлғаның заманауи көпмәдениетті қоғамда сәтті бейімделуінің шарттарының бірі ретінде әрекет етеді. Мектеп жасындағы балаларды ұлттық мәдениетпен таныстырудың тиімді, қызықты және қолжетімді құралдарының бірі – ұлттық ойындар.

Ұлттық ойындар – дәстүр байлығын ұрпақтан ұрпаққа жеткізудің ең маңызды жолы. Ол айналадағы шындықты түсінуге, өз халқының әдет-ғұрпын, салт-дәстүрін меңгеруге, сонымен қатар өмірге қажетті дағдылар мен қабілеттерді меңгеруге бағытталған. Балаларға арналған дәстүрлі ойындар тәрбиенің әмбебап құралы болып табылады, өйткені олар баланың ақыл-ойын тәрбиелеп қана қоймайды, сонымен қатар оны моральдық және физикалық тұрғыдан шыңдап, денсаулығын нығайтады. Оларда халық өнерінің барлық саласы көрініс тапқан.

Қазақ халқының мәдениетінің маңызды элементтерінің бірі – тарихи мұра ретінде, ғасырлар бойғы тәжірибесі мен көптеген адамдардың өмірімен бекітілген ұлттық ойындар. Ы.Алтынсарин өзінің ұстаздық іс-әрекетінде ертегілерді, мақал-мәтелдерді, нақыл сөздерді, жұмбақтарды, ойындарды жиі пайдаланған. Автордың пікірінше, оқу-тәрбие үрдісінде халық өнерін пайдалану балалардың ата-баба дәстүрі мен әдет-ғұрпын құрметтеуге көмектеседі.

Қазақтың көптеген халық ойындарын жүйелеп, олардың тәрбиелік-дамытушылық мәнін жоғары бағалап, педагогикалық құнды ойларын алғаш айтқан этнограф Ә.А.Диваев болды. Ол танымдық процестің басында балалардың сезімін қоршаған шындық туралы жарқын әсерлермен қамтамасыз ететін ойындардың ынталандырушы рөлі туралы жазды. Халық ойындарының тәрбиелік мүмкіндіктері қазақ жазушылары І.Жансүгіров, М.Әуезов, С.Мұқанов т.б шығармаларында да қамтылды. М.Әуезовтің айтуынша, қазақ халқының сан ғасырлық тарихында көңілді, танымдық ойындар көп болған.

Қазір республикамыз егемендікке қол жеткізіп, ежелгі мәдениет тұрақты түрде жаңғырып, өнер мен әдебиеттегі ұлттық дәстүрлер, оның ішінде қазақтың ұлттық ойындарын қамтитын аса бай мұралар дамып келеді.

Қазақтың ұлттық ойындарына тән қасиет – баланың тапқырлығын, ойлау ұшқырлығын, қиялын байытып, шығармашылықпен өзін-өзі танытуға мүмкіндіктердің болуы.

Ойын әрекеті балалардың табиғи бейімділігі мен қабілеттерін тікелей көрсетеді, баланың болашақта қандай болатыны туралы түсінік бере алады. Бұл әрқайсысының қабілетіне қатысты белгілі бір болжам жасап, соған сәйкес бала тәрбиесін дұрыс жолға бағыттауға, табиғи бейімділікпен қатар ашылмаған қабілеттерін дамытуға көмектесетін өзіндік нұсқау болды.

Қазақтың ұлттық ойынын мектеп жасындағы балалардың ақыл-ойын дамыту құралы ретінде қарастыруға болады. Қазақ халқының ұлттық ойындарының мазмұнында баланың дүние, ел, туған халқы туралы ой-өрісін айшықтайтын, ой-өрісін жеткілікті түрде кеңейтетін танымдық материал қамтылған.

Қазақтың ұлттық ойындарындағы негізгі тақырып - ұлы адамдар мен батырлар өмірінен кейбір эпизодтар, баланы қоршаған құбылыстар, табиғат ерекшеліктері, үй және жабайы жануарлардың мінез-құлықтары мен әрекеттері.

Мәселен, «Көкпар» ойынының атауы «көк бөрі» деген сөзден шыққан. Көшпелі малшылардың бірінші жауы қасқыр болғандықтан, ертеде қасқырға шыққан. Аңшылықтан сәтті оралған соң, өлген малды кім бірінші болып ауылға әкелетінін білу үшін бәйге жарыстары ұйымдастырылды. Кейіннен бұл жарыс ұлттық ойын «Көкпарға» айналды. Ойынның мақсаты – балалардың ат жарысында, атқа мінуде, шабудың басқа түрлерінде ептілігін, батылдығын, зейінділігін, күш-қуатын дамыту.

Қазақ халқының халық педагогикасында қазақтың кейбір ұлттық ойындарын қамтитын ауызша тапсырмалар мен қанатты сөздерде сандық ұғымдар қолданылған. Оларды қолдану тәжірибесі көрсеткендей, егер сандық ұғымдар нақты үлгілерде айтылса, балалар бұл ұғымдарды тезірек және мағыналы түрде есте сақтайды.

Балабақша тәрбиешілерінің жұмыс тәжірибесінде 4-6 жастағы балалардың жалпы сандық ұғымдарды санасына қазақтың ұлттық ойындары арқылы түсінікті түрде жеткізуге болады. Мысал ретінде сандарды зерттегенде сандар туралы бастапқы түсініктерді берік меңгеруге алғышарттар жасап, күрделі ұғымдарды түсінуге негіз қалайтын «Санамақ» ойынын келтіруге болады. Балалардың қызығушылығын оятады, олардың ойлауын, есте сақтауын, зейінін белсендіреді. Сондай-ақ мұндай ойындарға «Жануарлар», «Қуыр-қуыр, қуырмаш», «Санап ал» және тағы басқа ойындарды жатқызуға болады.

Ойын процесінде баланың психикалық дамуы тәрбиенің басқа жақтарымен байланысты жүзеге асады. Қазақтың ұлттық ойындары арқылы тәрбие беру процесінің өзі бірқатар заңдылықтардың әрекетімен (әлеуметтік, биологиялық, психологиялық және педагогикалық) байланысты.

Қазақтың әдемі, дұрыс, үнді сөйлеуінің нағыз мектебі – сөздік ойындар, ойын барысында қатысушы нақтылау сұрақтарын қойып, ойынға басқа қатысушының ойын аяқтап, өз ойын жеткізе алады. Бұл сөйлейтін ойыншыға өз ойын анық жеткізуге, ойынның мәніне, оны жүргізу талаптарына өз көзқарасын білдіруіне және барлық ойнаушы балаларға түсінікті болуын жеңілдетеді. Ойынға қатысушылар диалогты жүргізе отырып, бір-біріне ым-ишарамен, мимикамен, дауыс тембрімен, интонациясымен көмектесе отырып түсіндіреді. Айтылғандар жағынан ең көзге түсетіні қазақтың ұлттық ойындары: «Айгөлек», «Ақ терек», «Айтыс», «Қаламақ», «Тез айту», т.б.

Осылайша, кішкентай балаға пайдасы мол қазақтың ұлттық ойындарының халық педагогикасында өте көп екенін байқаймыз және мектеп жасындағы балалардың ақыл-ойын дамыту құралы ретінде олардың барлығы да айтарлықтай қызығушылық тудырады. Осы бағытта жүргізіліп жатқан жұмыстарды саралай келе, табысты жүзеге асыру үшін біртұтас адамгершілік-рухани тәрбие кеңістігін: отбасы мен мектеп ордаларын құру қажет деген қорытындыға келдім.

Қорытындылай келе, болашақ ұрпақты тәрбиелей отырып, қоғамға дені сау, күш-қуат пен жігерге толы мемлекетімізді құрушы тұлға қажет екенін және еліміздің болашағы көп жағдайда рухани-адамгершілік тәрбие мәселелерін қалай шешуге байланысты екенін есте ұстауымыз керек.

ЗКО, район Бәйтерек, село Раздольное
КГУ "Раздольненская СОШ"
Старшая вожатая
Капустина Ольга Юрьевна

ПОКОРМИ ПТИЦ ЗИМОЙ: УЧАСТИЕ ШКОЛЬНИКОВ В ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ИНИЦИАТИВЕ ПО ПОДДЕРЖКЕ ПЕРНАТЫХ

Зимний период — это время, когда дикая природа сталкивается с множеством трудностей, и для многих птиц это настоящее испытание. Снижение температуры, покрытые снегом деревья, замерзшие водоемы — все это делает жизнь пернатых намного сложнее, ведь доступ к пище становится ограниченным. В такой ситуации особую роль играет помощь со стороны людей, особенно в тех регионах, где зимы суровы и продолжительны. Одним из действенных способов помочь птицам выжить в условиях холодного времени года является организация кормления. Важную роль в этой инициативе играют школьники, которые активно включаются в такие экологические проекты.

Цели и задачи проекта

Цель проекта — обеспечить зимующих птиц дополнительными кормами в условиях ограниченных природных ресурсов. Но проект не ограничивается только помощью пернатым. Важной задачей было воспитание у школьников экологической ответственности и привлечение их к реальной деятельности по охране природы.

Основные цели инициативы:

1. Поддержка зимующих птиц : Помочь выжить местным видам, таким как воробьи, синицы, голуби и другие, которые с трудом находят пищу зимой.
2. Экологическое воспитание школьников : Вовлечь детей в активное участие в охране природы, развить у них осознание важности сохранения биоразнообразия.
3. Развитие социальной ответственности : Побудить детей заботиться о своем окружении и учить их принимать участие в экологических акциях.
4. Повышение осведомленности : Распространение информации о правильном кормлении птиц, о том, какие корма полезны, а какие могут навредить.

Задачи реализации проекта:

- Установка кормушек : Школьники активно участвовали в установке кормушек на территории своих учебных заведений, в парках, на территории дворов и общественных пространств.
- Выбор безопасных кормов : Школьники изучали, какие продукты являются подходящими для птиц зимой, и разрабатывали списки безопасных кормов, которые можно использовать, например, семена подсолнечника, орехи, овес, пшено и даже сало.
- Регулярное пополнение кормушек : Для того чтобы кормление стало регулярным и эффективным, школьники взяли на себя ответственность за пополнение кормушек, проверяя их содержимое и следя за состоянием кормушек в течение всей зимы.
- Проведение образовательных мероприятий : В школах проводились уроки и мастер-классы, на которых детям рассказывали о зимующих птицах, их потребностях и важности поддержания биоразнообразия.

Как дети принимали участие

Школьники стали активными участниками экологической инициативы, начиная с самых первых шагов — разработки плана действия и заканчивая регулярной заботой о кормушках. Участие школьников в этом процессе можно разделить на несколько этапов:

1. Изучение и подготовка . Школьники исследовали, какие птицы зимуют в их регионе, что они едят и какие корма являются для них безопасными. Это обучение происходило на уроках биологии и через практические занятия. Дети узнали, какие продукты следует избегать — например, хлеб и острые специи — и как важно соблюдать баланс в кормлении.

2. Создание и установка кормушек . Учащиеся приняли участие в создании кормушек, которые могли быть установлены в разных частях села и на территории школы. Они делали кормушки из природных материалов (дерева, картона) или использовали переработанные пластиковые бутылки. Кормушки размещались в безопасных для птиц местах, вдали от хищников и под защитой от сильных ветров и дождей.

3. Пополнение кормушек . Одним из самых важных этапов была регулярность в пополнении кормушек. Школьники записывали, когда они проверяют кормушки, и кто несет ответственность за их пополнение. Каждый класс или группа учеников определяла свою «смену» в течение недели, и дети с радостью приходили кормить птиц после уроков.

4. Распространение информации . Школьники активно распространяли информацию о проекте. Они создавали плакаты, листовки информируя жителей села и школы о том, как важно кормить птиц зимой и какие продукты подходят для этого. В школе были организованы маленькие выставки, на которых дети демонстрировали, как правильно делать кормушки и подбирать корм для птиц.

5. Мониторинг и исследования . В ходе проекта учащиеся отслеживали, какие птицы чаще всего прилетают к кормушкам, как меняются их повадки и как это связано с погодными условиями. В некоторых школах проводились исследования о том, как кормление влияет на здоровье птиц и их способность выживать в условиях низких температур.

Результаты проекта

Участие школьников в экологической инициативе «Покорми птиц зимой» дало положительные результаты как для самих детей, так и для птиц, а также оказало влияние на всю местную общественность.

1. Повышение выживаемости птиц . Благодаря регулярному кормлению, многие зимующие птицы пережили суровую зиму, а количество погибших было значительно ниже, чем в предыдущие годы. Особенно важно, что поддержка оказалась существенной для видов, которые не могут сами добывать пищу в морозные дни — синиц и других мелких птиц.

2. Экологическое воспитание . Школьники, активно участвующие в кормлении птиц, стали более осведомленными о важности сохранения природы. Они научились заботиться о своих «пернатых соседях» и поняли, как важно поддерживать экосистему. Принципиальная позиция детей оказала влияние на их семьи, которые стали более внимательными к защите природы.

3. Распространение идеи и вовлечение местных жителей . Школьники не только помогли птицам, но и стали настоящими экологическими активистами. Благодаря распространению информации, в акцию активно включились и взрослые — жители села, родители, учителя, которые начали кормить птиц и ухаживать за кормушками.

4. Социальная значимость . Проект стал важным элементом в воспитании социальной ответственности и активной гражданской позиции среди школьников. Они научились работать в команде, решать практические экологические задачи и оказывать помощь окружающим. Это также стало возможностью для проявления креативности — дети проектировали и украшают кормушки, разрабатывали эко-плакаты и организовывали акции в поддержку природы.

Заключение

Проект «Покорми птиц зимой» — это не только практическая помощь пернатым, но и значимый шаг на пути формирования экологической осведомленности и ответственности у подрастающего поколения. Участие школьников в кормлении птиц зимой стало важным примером того, как можно совместными усилиями помочь природе и сохранить экосистему. Этот опыт не только научил детей заботиться о животных, но и помог им почувствовать свою важную роль в сохранении окружающего мира, что является основой для формирования экологически сознательных граждан в будущем.

КГУ «Специализированная школа-лицей-интернат информационных технологий «Озат»
Управления образования акимата Костанайской области
Воспитатель, педагог - модератор
Кенжебаева- Бейсембаева Бахытгуль Бахытбековна

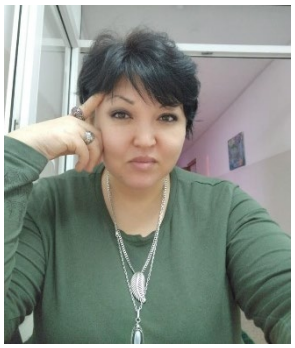

РОЛЬ ВОСПИТАТЕЛЯ В ФОРМИРОВАНИИ НРАВСТВЕННОЙ КУЛЬТУРЫ УЧАЩИХСЯ

Свою статью начну словами выдающегося в достижении воспитания и перевоспитания молодёжи, великого педагога Антона Семеновича Макаренко: «…Воспитывает всё: люди, вещи, явления, но прежде всего и дольше всего – люди. Из них на первом месте – родители и педагоги».

Воспитание нравственной культуры учащихся - одна из ключевых задач образовательного процесса. В этом контексте роль воспитателя становится особенно значимой. Воспитатель не только передаёт знания, но и формирует личностные знания, но формирует личностные качества, которые определяют поведение мировосприятия учеников проживающих в интернате.

Воспитатель играет ключевую роль в формировании нравственной культуре так, как именно он направляете процесс воспитания, создаёт условия для развития моральных ценностей и способствует формированию гармоничной личности.

> Воспитатель – это наставник и друг, это лидер в процессе воспитания, учитель и конечно психолог. Показать воспитанникам «что такое хорошо и что такое плохо», убедить в том, что «в человеке должно быть всё прекрасно: и лицо, и одежда, и душа, и мысли…», значит помочь учащимся понять и усвоить нравственные истины. Задача не из лёгких. И чтобы успешно решить её, нужно любить детей, чувствовать их, сопереживать им. Только искренняя любовь и внимание могут убедить воспитанников в том, что их проблемы не безразличны воспитателю.

Основные аспекты роли воспитателя в формировании нравственной культуре учащихся

Личный пример

Воспитатель должен являться образцом нравственного поведения для своих воспитанников. Ученики проживающие в интернате воспринимают его поступки, манеру общения, отношения к окружающим как модель для подражания, что способствует формированию моральных ориентиров у учеников проживающих в интернате.

Формирование моральных ценностей

Мы воспитатели интерната должны и обязаны формировать атмосферу, способствующую нравственному развитию. Это включает в себя организацию дискуссий, мероприятий, направленных на обсуждение этических вопросов и проблемы как добро, честность, справедливость, уважение к другим.

Создание нравственной атмосферы

Как сказал однажды немецкий философ, социолог, экономист, писатель, поэт, политический журналист, общественный деятель, историк Карл Маркс «Воспитатель сам должен быть воспитан». Так вот в коллективе, где царит уважение, доброжелательность и взаимопомощь, у учащихся формируется нравственная культура, основанная на уважении к другим и сознании своей ответственности перед обществом.

Создавать психологическую поддержку

Как однажды писала австрийская писательница Мария фон Энбер – Эшенбах «Плох тот воспитатель детей, который не помнит своего детства». Мы воспитатели, работающие в интернатах, должны и обязаны поддержать учеников проживающих в интернате в сложных ситуациях, помочь им справится с эмоциями и конфликтами, что также является частью нравственного воспитания.

Обучение через воспитательные мероприятия

Воспитатель должен организовывать беседы, диспуты, экскурсии, обсуждения или другие формы деятельности, которые способствуют нравственному развитию учащихся.

Работа с семьёй

Воспитатель должен взаимодействовать с родителями, им создавать единую систему воспитания, основанную на нравственных ценностях.

Развитие саморефлексии у учащихся

Воспитателю важно не только давать знания о морали, но и учить анализировать свои поступки, делать выводы, осознавать свои ошибки и исправлять их.

Формирование нравственной культуры у учеников интерната – это сложный многогранный процесс, требующий внимания со стороны семьи, школы и окружающих. Важно не только передавать знания о марали, но и помогать детям применять их на практике к осознанному нравственному выбору.

Роль воспитателя интерната в формировании нравственной культуры учащихся нельзя недооценивать. Именно воспитатель помогает детям осознать нравственные принципы, интегрировать их в свою жизнь и стать достойным гражданином Казахстанского общества.

Түркістан облысы, Келес ауданы, Абай ауылы
«№5 жалпы білім беретін мектеп» КММ
Математика пән мұғалімі, педагог-зерттеуші
Жуланова Баян Айбековна

МАТЕМАТИКА ПӘНІ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ ЖАҢАШЫЛ ӘРЕКЕТТЕРІ

Қазіргі уақытта инновациялық қызмет қоғамның барлық салаларында ең өзекті қызмет түрлерінің бірі болып табылады. Инновация - бұл ұзақ мерзімді ғылыми еңбектің, әртүрлі бағыттағы кәсіпорындар мен ұйымдардың озық тәжірибесінің, сондай-ақ қызмет нәтижелерін терең талдаудың нәтижесі. Білім беру қоғам өмірінің жалпы жүйесінің бөлігі ретінде өзін әлеуметтік маңызды игілік ретінде ғана емес, сонымен бірге экономикалық өсудің маңызды факторларының бірі ретінде көрсетеді. Жүйенің басым міндеті-мемлекеттің барлық негізгі заманауи талаптарына сәйкес келетін білім берудің жаңа сапасына қол жеткізу. Мұғалім - бұл мәселені шешудегі негізгі тұлға. Сондықтан мұғалімнің кәсіби дайындығы жоғары деңгейде жүзеге асырылуы керек, ал міндетті жеке қасиеттер: өзін-өзі жүзеге асыру, өзін-өзі дамыту, тиімді шығармашылық және инновациялық қызметке қабілеттілік болуы керек.

Шын мәнінде, білім қазірдің өзінде инновация болып табылады. Білім беру саласындағы инновациялар деп «Педагогикалық технологияларды, оқыту әдістері, тәсілдері мен құралдарының жиынтығын жетілдіру процесі» түсініледі. Білім берудегі инновациялық қызмет, басымдықта, өз іскерліктері мен дағдыларын іске асырудың кез келген саласында табысқа жетуге бағытталған бәсекеге қабілетті тұлғаны құруға бағытталуы тиіс. Педагогикалық қызметті мақсатты, мағыналы,

модернизациялау, осы қызметті басқару-бұл педагогикалық инновация. Осылайша, білім беру қызметкерлерінің инновациялық қызметін дамытуды білім берудің барлық сатыларын жаңғыртуды, оның сапасын, тиімділігін және барлығына қолжетімділігін айтарлықтай арттыруды қамтамасыз ету тәсілі ретінде қарастыруға болады.

Математика мұғалімдерінің инновациялық әрекеттері - бұл саладағы білім беру процесін жетілдіруге бағытталған жұмыстың әртүрлі формалары мен әдістері. Олар жаңа әдістемелерді, технологиялар мен жабдықтарды пайдалануды, жеке оқу материалдары мен бағдарламаларын әзірлеуді және оқу процесін ұйымдастырудың инновациялық формалары мен әдістерін қолдануды қамтуы мүмкін.

Математика пәні мұғалімдерінің инновациялық әрекеттері оқушылардың математиканы оқуға деген ынтасын арттыруға, материалды түсінуді жақсартуға, шығармашылық қабілеттерін дамытуға және есептерді өз бетінше шешу дағдыларын қалыптастыруға ықпал етуі мүмкін. Сонымен қатар, олар білім беру процесін жаңа және қызықты элементтермен байытуға, білім беру сапасын арттыруға және оқу орнының қоғамдағы позициясын нығайтуға мүмкіндік береді. Сондықтан математика пәні мұғалімнің басты мақсаты – оқушыларды сабақтың мазмұнына қызықтыру, оны практикалық іс-әрекеттермен байланыстыру.

Қазіргі білім беру технологиялары білім мазмұнын сапалы етуге мүмкіндік береді. Сол себепті, заманауи білім беру технологияларына сүйене отырып, математика сабақтарында қолданатын кейбір белсенді әдістерге тоқталсақ:

1. Мәселелік оқыту – оқушының ойлауын белсендірудің тиімді құралдарының бірі. Мәселелік оқытуда қол жеткізілетін іс-әрекеттің мәні оқушының нақты материалды талдап, оған өз бетімен жаңа ақпаратты алу үшін әрекет етуінде. Басқаша айтқанда, бұл бұрын алынған білімнің көмегімен білімді кеңейту, тереңдету немесе бұрынғы білімді жаңаша қолдану. Мұғалім де, кітап та бұрынғы білімнің жаңаша қолданылуын бере алмайды, оны оқушы өзі іздейді және табады, сәйкес жағдайға қояды.

Мәселелік оқыту әдістемесі-бұл қызметтің төрт кезеңінен тұратын іс-қимыл жүйесі: мәселені көру, табу (көп күш жұмсауды қажет етеді); мәселені мәселелік сұрақ түрінде тұжырымдау (ол жауап-рефлексияны қажет етеді); шешім нұсқаларын іздеу (кемінде үш); ұтымды синтез (шешімнің оңтайлы нұсқасы).

Оқытудың бұл түрінің сәттілігі мәселелік деңгейге байланысты, ол мыналармен анықталады: осы мәселе шеңберінде оқушыларға белгілі және белгісіз қатынастардан туындайтын мәселенің күрделілік дәрежесі, мәселелік жағдай оқушыны таң қалдыруы, оның қызығушылығын, түсінуге деген ұмтылысын тудыруы маңызды; мәселені шешу процесінде оқушылардың шығармашылық қатысуының үлесі (жеке және ұжымдық). Оқушылардың мәселені шешу кезінде алатын ақпараты оқу жоспарында және практикалық қолдануда маңызды болуы керек.

2. Оқушылардың сабақтағы өзіндік іс-әрекеті ақыл-ой белсенділігін арттырудың кең таралған әдісі болып табылады.

Белсенді және өз бетінше ойлауды тек белсенді және өзіндік жұмыс жағдайында үйренуге болады. Педагогикалық әдебиеттерде білімді игерудің барлық кезеңдерінде өзіндік жұмысқа үлкен мән беретін мұғалімдер сабақта өз бетінше жұмыс істеуге әдеттегіден 2-3 есе көп уақыт бөлетіні көрсетілген.

Өзіндік жұмыс әр оқушының даралығын көрсетуге мүмкіндік береді, оның ақыл-ойы мен мінезін қалыптастырады. Мұның бәрі терең және берік білімді игеруге ықпал етеді. Мұғалімнің табысты қызметі үшін зерттелетін тақырыпта өзіндік жұмыстың нақты орнын анықтау маңызды, мүмкіндігінше оқушылардың ақыл-ой әрекетінің сипатына және қойылған дидактикалық мақсатқа байланысты өзіндік жұмыс формасын және оның түрін дұрыс таңдау керек. Сондықтан оқушылардың өзіндік жұмыстарының белгілі бір түрлерін ұйымдастыру үшін оқу материалына мұқият талдау жасалады.

3. Талдауды (анализ) қолдана отырып есептерді шешу. Талдауды қолдана отырып есептерді шешу әдісі оқушылардың зерттеушілік, демек, ойлау әрекеттерін белсендіруге көмектеседі.

Математика пәнінен тапсырмалар мектеп оқушыларының ой-өрісін ынталандырады, олардың оқу іс-әрекетін ғылыми ізденістерге жақындатады, оларды белгілі бір дәрежеде ғылыми танымның кезеңдерімен, әдістерімен және құралдарымен таныстырады, әрине, оқушыларды олардың болашақ практикалық іс-әрекетіне дайындайды.

Белсенді ойлау әрекеті үшін әртүрлі тапсырмалар өте пайдалы, оларды шешу процесі жоғары психикалық шиеленіспен, тәуелсіз ізденіспен, дәлелдермен, пайымдаулармен сипатталады. Есептерді шешу талдау және синтездеу, абстракциялау, салыстыру, нақтылау, жалпылау сияқты ақыл-ой операцияларын барынша жұмылдырады және дамытады, оқушыларды осы операцияларды өзінің

танымдық іс-әрекетінде дұрыс қолдануға үйретеді. Бұл процесс сабаққа эмоционалды жандандырады, осы пәнге деген қызығушылықты арттырады.

Есептерді шешуді талдау оқу уақытының жеткілікті үлкен шығындарын талап етеді, бірақ бұл оқушыға шешімді қалай табуға болатындығын көрсетуге мүмкіндік береді. Егер әдіс жүйелі түрде қолданылса, онда оқушылар есептердің шешімін табу дағдыларын қалыптастырады. Талдау көптеген мәселелерді шешудің ажырамас бөлігі болғандықтан, мектеп оқушыларына бұл процесті үйретудің қаншалықты маңызды екендігі анық. Математиканы оқыту теоремалар мен олардың дәлелдерін есте сақтауға емес, таным әдістерін игеруге байланысты болғандықтан да маңызды.

4. Салыстыру әдісі. Оқу білімін игеру кезінде оқушылардың ойлау процестерін жандандыру мақсатында оқушылардың ойлау белсенділігін, олардың білім сапасын арттыратын салыстыру әдісін қолдану өте тиімді. Зерттелетін материал терең түсініледі, жадта мықтап сақталады. Салыстыру ойлау процестерінің өнімділігінің негізгі шарты ғана емес, сонымен қатар толыққанды аналитикалық және синтетикалық ақыл-ой операцияларын жүзеге асырудың шарты болып табылады. Бұл жеке белгілерді бөліп көрсету, әртүрлі заттар мен құбылыстарға тән жалпы және әртүрлі белгілерді табу және осыған сүйене отырып, оларды жалпылау, тұжырымдамаға келтіру, яғни салыстыру кез-келген абстракция мен кез-келген жалпылаудың міндетті шарты ретінде әрекет ететін психикалық белсенділікті білдіреді.

Пәндер, құбылыстар, процестер, заңдар арасындағы ұқсастықтар мен айырмашылықтардың белгілерін анықтауға мүмкіндік беретін ақыл-ой салыстыру операциясы оқушылардың ақыл-ой белсенділігіне, олардың танымдық қабілеттерінің дамуына терең әсер етеді.

5. Сұрақтар әдісі. Көптеген сұрақтар мидың қызметін белсендіреді, оны дұрыс жауапты табуға бағыттайды. Бұл жағдайда тұлғаның психикалық белсенділігінің деңгейі соншалықты жоғары деңгейде болмайтыны сөзсіз, ол жаңа білімді іздеуді талап ететін белгісіздік аймағын қамтитын сұрақтардың көмегімен қол жеткізіледі.

Негізінен мыналарды қажет ететін сұрақтар қолданылады:

1) бұрын игерілген білімді қалпына келтіру және оларды жаңғырту;

2) жаңа білімді іздеу, фактілерді терең талдау, оларды салыстыру. Бірінші топтың сұрақтарына жауап беру үшін білім алушылар оқу, еңбек қызметі процесінде ұсынылған фактілерді, құбылыстар, процестер туралы мәліметтерді еске түсіреді. Мұндай сұрақтар сынақтарда, емтихандарда, яғни білімді бақылау процесінде және оларды практикада қолдануды ұйымдастыруда қолданылады. Олар білімді жүйелеуге ықпал етеді, есте сақтау қабілетін қамтамасыз етеді. Екінші топтың сұрақтарында белгісіз, даулы, түсініксіз элементтер бар. Дидактикада олар мәселелік деп аталады. Олар белгісіз аймақты қамтиды. Мәселелік сұрақтарға жауап беру үшін жаңа білім қажет, оларды іздеу оқушылардың ақыл-ой белсенділігін барынша арттырады. Оқушылардың ақыл-ой әрекетін жандандыру мақсатында оқушылардан сабақта өз бетінше жұмыс жасау барысында алған білімдерін жай ғана жаңғыртуды емес, жаңа танымдық мәселелерді шешу үшін білімді шығармашылықпен пайдалануды талап ететін мәселелерді қоюды кеңінен қолдану қажет екенін ерекше атап өткен жөн. Сұрақтарды оқушылардың ақыл-ой қабілеттерін қарастыратын фактілер мен ақпаратты талдауға, салыстыруға бағыттайтындай және логикалық ойлауының дамуына ықпал ететіндей етіп құрастырған жөн.

Осылайша, мұғалімнің математика сабақтарында оқытудың заманауи белсенді әдістерін жүйелі қолдануы білім алушының оқу іс-әрекетін және оны жүзеге асыратын жалпы білім беру дағдыларын қалыптастыруға қолайлы жағдай жасайды.

Жетісу облысы, Панфилов ауданы, Кішішаған ауылы
"Кішішыған орта мектебі" КММ
Директордың ақпарат ісі жөніндегі орынбасары, тарих пәнінің мұғалімі
Долаева Айнур Жетписбековна

ТАРИХ САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЗЕРТТЕУШІЛІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ

Мектептердегі «Тарих» пәні оқу-тәрбие процесінде маңызды рөл атқарып қана қоймай, оқушылардың жеке басының азаматтық-патриоттық қасиеттерін қалыптастыруға, олардың жалпы мәдени дамуына, ұлттық және әлемдік мәдени-тарихи дәстүрлерге, олардың жалпы мәдени дамуы мен әлеуметтенуіне тарихи қалыптасқан көпұлтты және көпконфессиялы қоғамдастыққа интеграциялау арқылы ықпал етеді.

Тарихи білім берудің негізгі міндеттері: ежелгі дәуірден бастап бүгінгі күнге дейін адамзат қоғамының даму тарихынан оқушылардың жүйелі білім базаларын қалыптастыру; бүкіл адамзат жасаған құндылықтарды, мәдени тәжірибенің негізін оқыту және игеру; оқушылардың ғылыми дүниетанымын қалыптастыру, оларды адамзат жинақтаған әлеуметтік, рухани-адамгершілік тәжірибесіне үйрету; оқушыларды мәдениетті сақтауға тәрбиелеу және өз халқының және басқа халықтардың тарихы, бүкіл адамзаттың мәдени мұрасы; патриотизм мен азаматтық сезімді қалыптастыру болып табылады.

Әрбір тарих сабағы-баланың әлемге рухани-адамгершілік қатынасын қалыптастырудың қажетті кезеңі. Мұғалімнің оқушылармен қарым-қатынасының жоғары формасы ретінде сабақ үнемі балалар мен мұғалімнің қарым-қатынасын ізгілендіруді талап етеді. Сондықтан сабақты дәстүрлі емес форматта өткізу қазіргі білім беру жүйесінің негізгі шарты болып табылады. Бүгінгі таңда оқыту оқушылардың жеке басын ізгілендіру мен демократияландырудың қажетті шарты ретінде қарастырылады.

Қазіргі уақытта тарих пәнінің оқу-тәрбие және дамыту мақсаттары білім беруді жаңғырту стратегиясымен тығыз байланысты. Олар белгілі бір білімді зерттеуге ғана емес, оның жеке басын, танымдық және шығармашылық мүмкіндіктерін дамытуға бағытталған.

Сондай-ақ, білім беру стандарттарының жаңа тұжырымдамаларында білім беру процестерін ұйымдастырудың басқа әдістері қажет. Осыған байланысты қазіргі заманғы тарихи оқыту жүйелерінің даму бағыттарын айқындайтын жаңа мақсаттарды ескеру қажет. Сондай-ақ, мектептегі тарих пәнін зерттеудің мақсаттары мен міндеттері білім беру процесінде де, кеңірек әлеуметтік контекстте де көрінетін қоғамның басым құндылық бағдарлары мен жеке қасиеттерінің жиынтығы түрінде тұжырымдалғанына назар аудару қажет.

Бүгінгі таңда тарихты оқытудың басты мақсаты-адамзаттың әлемдік дамуда ерекше орын алатынын, Қазақстанның дамуын пайдалануға ұмтылатын өзі құрған барлық әлемдік құндылықтардың жетілгенін, өздерінің тарихи тамырларын, қоғамдағы орнын түсінетін белсенді азаматтарды қалыптастыру.

Осы мақсатты іске асыру кезінде мектеп заманауи педагогикалық технологияларды қолдануға мүмкіндік беретін және білім алушының сабақта барынша дербестігін іске асыруға ықпал ететін білім беру ортасын мақсатты қалыптастыру жолдарын анықтап, оқу процесінде заманауи бағдарламалық-әдістемелік қамтамасыз етуі қажет. Пәнді оқытудың жаңа бағдарламаларының бірі білім беру жүйесінде зерттеу қызметін ұйымдастыру болып табылады.

Қазіргі жағдайда оқушылардың зерттеу дағдыларын қалыптастырудың стратегиясы мен әдістерін таңдау мәселелері өте өзекті. Олар келесі дағдылардың жиынтығын қамтиды: жеке зерттеу қызметін жоспарлау; тарихи мәселені тұжырымдау; қажетті ақпаратты іздеу, талдау және жалпылау; гипотезалар

ұсыну; мақсаттар мен міндеттер қою; нақты тарихи зерттеулер жүргізу; жұмыс нәтижелерін жобалау; қорытындыларды тұжырымдау және т. б.

Зерттеу қызметі оқушының жеке мүдделері мен мақсаттарын ескере отырып, оның мақсатты қызметі арқылы оқытуды қамтиды; оған қатысу нәтижелері әртүрлі ақпарат көздерін пайдалану, оларды талдау, қабілеттерін жетілдіру, тәуелсіздікті қалыптастыру, бастамашылық, өзін-өзі жүзеге асыруға және өзін-өзі анықтауға ұмтылу дағдыларын игеру болып табылады. Бұдан басқа, зерттеу қызметі белгілі бір оқу пәнінен тыс білім алушылардың білім беру қажеттіліктерін ескере отырып құрылады және дербес ғылыми зерттеу әдістемесін меңгеруге бағытталған.

Зерттеу қызметінің негізгі мәні-барлық оқушылар білім беру процесіне қатысуы, алған білімдерін түсінуі және жүйелеуі керек. Оқу процесінде кез-келген оқушыны немесе идеяны бөліп көрсетуге болмайды, барлық қатысушылар тең.

Зерттеу қызметін қалыптастыру үшін арнайы тарихи тапсырмаларды пайдалану келесі тұжырымдар жасауға мүмкіндік береді:

- оқу үдерісіндегі зерттеу әдісі оқушылардың мәселелік, танымдық және практикалық міндеттерін өз бетінше шешуінен тұрады;
- зерттеу қызметінде оқушылар міндеттерді шешу тәсілдеріне ғана емес, сонымен қатар өз бетінше жұмыс істеуге, өз қызметінің мақсаттарын қоюға бейімделеді.

Тарих сабақтарында оқытудың зерттеу әдісі бір уақытта бірнеше мәселелерді шешеді:

- коммуникативтік дағдыларды дамытады, қатысушылар арасында эмоционалды байланыс орнатуға көмектеседі;
- қатысушыларды бірлескен өзара іс-қимылды жүзеге асыруға мүмкіндік беретін қажетті ақпарат көзімен қамтамасыз ете отырып, ақпараттық мәселені шешеді;
- жалпы зерттеу дағдыларын дамытады (талдау, жалпылау, мақсат қою және т. б.);
- тәрбие мәселесін шешеді, өйткені ол командада жұмыс істеуге, басқалардың ойларын мұқият тыңдауға үйретеді;
- әрекет формасын өзгерту арқылы жүйке жүйесіне шамадан тыс жүктеме бермейді.

Оқушылардың зерттеу дағдыларын қалыптастыру сабақта да, сабақтан тыс уақытта да жүреді. Сабақтар белгілі бір білім мен дағдыларды игерумен шектелмейді, сонымен қатар оқушылардың эмоционалды саласына әсер ететін тарихты зерттеуге деген ынтасын арттырады. Оқушылар белгілі бір тақырып аясында шығармашылық жұмысты орындауға, әртүрлі ақпарат көздерінен өз бетінше ақпарат алуға үйренеді. Оқу қызметін ұйымдастырудың әртүрлі формалары ғылыми-зерттеу қызметінде сәтті жүзеге асырылады, оның барысында оқушылар бір-бірімен және оқытушымен өзара әрекеттеседі. Оқушылардың белгілі бір жұмыс үшін жеке жауапкершілігі артады, өйткені әркім өз жұмысының нәтижелерін топқа ұсынуы керек .

Осылайша, зерттеу қызметін тек сабақтан тыс уақытта ғана емес, сонымен бірге сыныпта да енгізу арқылы оқушылардың ақпаратты өз бетінше іздеуі олар үшін мағыналы болады, ал осы ақпаратпен жұмыс жасау барысында олар тақырыпқа енеді, көкжиегі мен танымдық қызығушылығы дамиды. Сонымен қатар, зерттеу қызметі оқушылардың тарих пәніне деген қызығушылығын дамытудың жетекші әдістерінің бірі, және де қоршаған шындықты білудің маңызды тәсілі болып табылады.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Кларин М.В. Инновационные модели обучения. Исследование мирового опыта. Монография. – М.: Луч, 2016 – 640 с.;
2. Алексеева Е. Ю. Особенности исследовательской деятельности старшеклассников в системе дополнительного образования / Е. Ю. Алексеева // Теория и практика дополнительного образования. - 2010. - № 3. - С. 55-57.
3. Обухов А.С. Развитие исследовательской деятельности учащихся / А.С. Обухов. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Национальный книжный центр, 2015. - 288 с.

Абай облысы білім басқармасының Жарма ауданы білім бөлімінің
“Аққу” бөбекжайы” коммуналдық мемлекеттік қазыналық кәсіпорын
Тәрбиеші
Айтбаева Жаныл Закарьяновна

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚЫЗМЕТТІҢ ЖЕКЕ ТҰЛҒА НЕГІЗІН ҚАЛЫПТАСТЫРУҒА ӘСЕРІ

Көп мәдениетті тәрбие қазіргі заманғы қоғамды жаңғырту ортасында ұлттық мәдениеттердің алуан түрлілігіне әсер етеді. Бұл өскелең ұрпақты тәрбиелеу мен оқытудағы құндылықтарды қамтитын этникалық мәдениеттерді сақтау мен дамытудың элементі және сол арқылы педагогикадағы өзекті мәселелерді шешеді. Мектеп жасына дейінгі балалардың көп мәдениетті тұлғасының негіздерін қалыптастыруда драма, модельдеу, қолдану, сурет салу, музыка сияқты шығармашылық іс-әрекеттің маңызы зор. Шығармашылық сабақтар балаларға білім қуанышын сыйлайды. Шығармашылық процесінде бала өзінің суреттерінде, қосымшаларында, қолөнерінде білген, көрген, бастан кешкен нәрселерін білдіруге тырысады.

Модельдеу, қолдану және сурет салу – бұл бейнелеу қызметінің түрлері, олардың негізгі мақсаты шындықтың бейнелі көрінісі болып табылады. Баланың бейнелеу қабілетін игеруі үшін оны мақсатты визуалды қабылдау – байқауға үйрету керек. Шынында да, қандай-да бір затты салу немесе мүсіндеу үшін алдымен онымен танысып, оның пішінін, өлшемін, түсін, бөліктердің орналасу құрылымын есте сақтау керек. Тәрбиеші баланың өзі үшін ғана емес, айналасындағылар үшін де сурет салатындығын, мүсіндейтінін, саусақтарын салатындығын ескеруі керек, ол оның суретін бағалағанын және онда бейнеленген эпизодты бәрі түсінгенін қалайды. Осыған байланысты ағымдағы міндеттерді жүзеге асыра отырып, ойын қызметінің кешенін (модельдеу, аппликация, сурет салу, оригами) қамтитын оқу- тәрбие жұмысына енгізілді: Коммуникативтік және шығармашылық қызмет арқылы ұлттық толеранттылықты қалыптастыру. Балаларды Қазақстан халықтарының ұлттық дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын құрметтеуге үйрету. Балаларды коммуникативті және шығармашылық іс- әрекетте әртүрлі халықтардың ұлттық мәдениетінің сипаттамалық элементтерінің айырмашылығына және берілуіне үйрету.

Қойылған міндеттерге қол жеткізу үшін келесі бағыттар бойынша жұмыстар жүргізілуде:

- әр түрлі халықтардың мәдениетіне, салт-дәстүрлеріне және әдет-ғұрыптарына қызығушылықты ояту;
- белгілі бір халықтың бейнелеу өнері туралы білімдерін кеңейту;
- басқа халықтардың көркем шығармашылығына қызығушылықты ояту;
- балалардың әртүрлі ұлт адамдарына деген толерантты қарым-қатынасын тәрбиелеу;
- балаларды әртүрлі ұлт өкілдерімен таныстыру;
- балаларды әртүрлі халықтардың костюмдерімен таныстыру.

Шығармашылық іс-әрекет арқылы мектеп жасына дейінгі балалардың көп мәдениетті тұлғасының негіздерін қалыптастыру үшін біз ерекше материалдар мен ерекше техниканы қолдана отырып, халықтық қолданбалы өнер объектілерін қолданамыз, бұл балаларға ұмытылмас жағымды эмоцияларды сезінуге мүмкіндік береді. Балалар көретін сәндік- қолданбалы өнер бұйымдары олардың алдында халық мәдениетінің байлығын ашады, оларға ұрпақтан-ұрпаққа берілетін әдет-ғұрыптарды, дәстүрлерді игеруге көмектеседі, сұлулықты түсінуге және сүюге үйретеді. Халықтық сәндік-қолданбалы өнер баланы заттар мен бейнелердің бай әлеміне енгізеді. Бұл жанды эмоционалды реакцияны тудырады және балалардың

шығармашылық белсенділігін белсендіреді, суретте немесе қосымшада көргендерін өз бетімен көрсетуге деген ұмтылысты оятады. Сондай-ақ, өнердің бұл түрі Мектеп жасына дейінгі баланың көп мәдениетті тұлғасын қалыптастыруға, өз халқының өнеріне және басқа халықтардың ұлттық мәдениетіне деген қызығушылық пен сүйіспеншілікті тәрбиелеуге ықпал етеді, соның негізінде достық сезімдер мен қатынастар дамиды. Осы бағытта мақсатты жұмысты жүзеге асыру үшін мұғалім әр түрлі қолөнердің даму тарихын егжей - тегжейлі білуі керек, әдістер мен әдістерді таңдап, даму ортасын ұйымдастыру бойынша жұмыс жасауы керек; әр түрлі түрлердің болуын қамтамасыз ететін шығармашылыққа арналған материалды таңдау керек (маталар, қамыр, пластилин, бояулар, түрлі түсті және сапалы қағаз, бұйымдардың силуэттері мен шаблондары), әр түрлі иллюстрациялық материалдар, сәндік - қолданбалы өнердің шынайы бұйымдарын, дағдыларды қалыптастыру үшін плакат модельдерін сатып алу. Бұл жағдайда ойын қызметінің әр түрлі формаларын қолдану қажет:

- ойын кейіпкерінің қатысуы, сәлемдеме немесе хат, өзінің қолөнерімен әлемге әйгілі елдерге, қалаларға, ауылдарға, ауылдарға саяхат;
- ертегіге экскурсиялар;
- шебер суретшілерге, мүсіншілерге, кесте тігушілерге, тігіншілерге, тоқушыларға айналдыру.

Формалардың кезектесуінің симметриясы мен ырғағы,халық өнерінің ою-өрнектерінің белгілі бір түстері тартады, мектеп жасына дейінгі балалардың көргендерін ашық түстермен көбейтуге деген ұмтылысын тудырады. Салыстырмалы әдіс әдістерінің арқасында балалар қазақ ою - өрнегінде батырлар да, қой мүйіздері де, қызғалдақтар да; орыс халқының ою - өрнегінде-құстар, гүлдер, аңдар; украин- кресттер мен геометриялық фигуралар; ал өзбек ою-өрнегінде өсімдік өрнектері және т. б. қолданылатынын біледі. Мұндай ойын сабақтарында балалар ұлттық киім, аяқ киім және тұрмыстық заттарға тән белгілермен танысады. Балалар киім – кешектерді: қазақ халқының камзолын, орыс халқының сарафанын, өзбек халқының шапанын, қырғыз халқыныңбишпетін, жапон халқының кимоносын; бас киімдерден-тәжік халқының тақиясы, белорус халқының қалпағы, еврей халқының кипасы, орыс халқының кокошнигін, кавказ халқының папасын және т. б. ажырата және атай үйренеді. Зерделеу барысында балалар елдердің сәулетті көрікті жерлерін ажыратады: Қазақстандық "Бәйтерек", ресейлік "Кремль", француздық "Эйфель мұнарасы", итальяндық "Пезан мұнарасы", ағылшын алыптары - "Биг Бен" сағаттары және т.б.

Сәндік - қолданбалы өнер туындыларын көркем сөздермен, питомниктер, әзілдер, частушкалар, мақал-мәтелдер, халық музыкасы мен әндермен бірге қарау керек.Ойын сабақтарын, жағдайларды әр түрлі ұйымдастыру, әртүрлі педагогикалық әдістер мен әдістерді, көркем сөздерді, музыканы қолдану – мұның бәрі балаларға ерекше өнер әлеміне енуге, әртүрлі халықтар мен ұлттардың көркем мәдениетіне қосылуға мүмкіндік береді. Мектеп жасына дейінгі балалардың шығармашылық әлеуетін дамыту үшін драманың рөлі ерекше:сөйлеу әрекеті, эмоционалды сала, психологиялық процестер. Бұл бағытта әр түрлі халықтардың ертегілерін, балалар ақындары мен жазушыларын; әр түрлі қызмет түрлерін (ойын, театрландыру, этюдтер, жаттығулар, шығармашылық тапсырмалар және т.б.) пайдалануға көп көңіл бөлінеді. Тәжірибе көрсеткендей, шығармашылыққа белсенділікпен кірісу балалардың ой-өрісін байытады. Басқа халықтардың мәдениетін біле отырып, бала жағымды эмоцияларды сезінеді, соның негізінде терең қуаныш, таңдану, ләззатсезімдері пайда болады, бейнелі идеялар қалыптасады. Барлық бұл туғызады, балалардың талпынысы есте сақтау мен айтып беру сол заттар, оларға ұнады, жанданады және дамиды, белсенділігі қалыптасады, эстетикалық сезімін, дамып, көркем дәмі. Балалар зияткерлік жәнешығармашылық қабілеттерін қалыптастырады. Балабақша мен отбасының бірлескен күшімен жақсы нәтижелерге қол жеткізуге болады. Біз балалар мен ата-аналардың бірлескен шығармашылық көрмелерін ұйымдастырамыз, ата-аналар жиналыстарында, жеке әңгімелерде, консультацияларда ақпарат береміз.

Ата-аналар шеберлік сабақтарына, костюмдер жасауға және қол жұмыстарын, сәндік-қолданбалы өнер материалдары мен заттарын ұсынуға қатысады.

Осылайша, балаларды шығармашылық қызмет арқылы әлемнің әртүрлі халықтарының мәдениеті мен дәстүрлерімен таныстыру қажет. Бұл мектеп жасына дейінгі балалардың қабылдауын, қиялын, бейнелі ойлауын дамытуға ықпал етеді, әртүрлі ұлттар мен ұлыстардың өкілдерімен ынтымақтастық, толерантты қарым-қатынас жасау қабілетін қалыптастырады және күтілетін нәтижелерге қол жеткізеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Абакумова И.В., Ермаков Н.П. О становлении толерантной личности в поликультурномобразовании / Вопр. психол. 2003. №3. с. 78-82.
2. Актуальные вопросы этнопсихологической подготовки педагога. Оқу құралы, 2004

Батыс Қазақстан облысы, Орал қаласы
Батыс Қазақстан инновациялық-технологиялық университеті
Дене шынықтыру пәнінің аға оқытушысы
Утебалиев Мади Магжанович

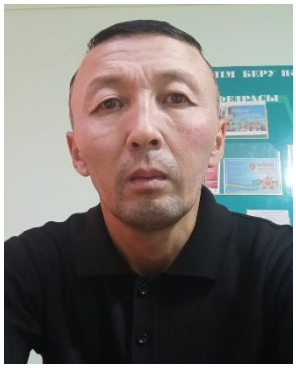

ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ БАҒЫТТАР

Қазіргі заманғы дене шынықтыру жүйесі технологиялық жетістіктер мен ғылыми зерттеулердің арқасында қарқынды дамуда. Дене шынықтыру мен спорт саласында инновациялық әдістерді енгізу халықтың белсенді өмір салтын ұстануына ықпал етіп қана қоймай, спортшылардың нәтижелерін жақсартуға да көмектеседі.

1. Цифрлық технологиялар және смарт құрылғылар

Бүгінде фитнес пен спорттағы басты инновациялық бағыттардың бірі – цифрлық технологияларды пайдалану. Смарт сағаттар, фитнес білезіктер, мобильді қосымшалар дене жүктемесін бақылауға, жүрек соғысын, қадам санын, калория шығынын есептеуге мүмкіндік береді. Бұл құрылғылар спортшыларға жаттығу процесін оңтайландырып, нәтижелерін нақты бағалауға көмектеседі.

2. Жасанды интеллект және big data

Жасанды интеллект (AI) спортшылардың физикалық жағдайын бақылауға, жарақат алу қаупін болжауға және жеке жаттығу бағдарламаларын жасауға көмектеседі. Үлкен деректер (big data) негізінде спортшылардың өнімділігіне талдау жүргізіліп, жаттығулардың тиімділігі артады.

3. Онлайн-дене шынықтыру және виртуалды жаттығулар

Интернеттің дамуы онлайн жаттығулардың танымал болуына ықпал етті. Бүгінде адамдар фитнес қосымшалар мен онлайн курстар арқылы кез келген жерде спортпен айналыса алады. Виртуалды шындық (VR) технологиялары фитнес сабақтарын қызықты етіп, мотивацияны арттырады.

4. Биомеханика және функционалдық диагностика

Қазіргі заманғы зерттеу әдістері адамның қозғалыс жүйесін терең талдауға мүмкіндік береді. Арнайы құрылғылар спортшылардың қозғалыс координациясын, бұлшықет белсенділігін зерттеп, жарақаттардың алдын алуға көмектеседі.

5. Генетикалық тестілеу және персонализация

Генетикалық зерттеулер адамның спортқа бейімділігін анықтап, тиімді жаттығу бағдарламасын жасауға мүмкіндік береді. Бұл әдіс жоғары нәтижеге қол жеткізуге және спорттық әлеуетті толық пайдалануға көмектеседі.

Қорытынды

Дене шынықтыру саласындағы инновациялар адамдардың спортқа деген қызығушылығын арттырып, физикалық белсенділікті жаңа деңгейге көтеруде. Смарт құрылғылар, жасанды интеллект, онлайн жаттығулар және биомеханикалық зерттеулер салауатты өмір салтын ұстануды жеңілдетіп, тиімділігін арттыруда. Болашақта бұл бағыттар одан әрі дами түсіп, дене шынықтырудың жаңа мүмкіндіктерін ашады.

«Батыс Қазақстан облысы әкімдігі білім басқармасының Бөрлі ауданы білім беру бөлімінің «Жас туристер станциясы» КММ
Қосымша білім беру педагогі, педагог-модератор
Сапиева Акторгын Медаловна

ӨЗ ЕҢБЕГІМ – МАҚТАНЫШЫМ: ТУРИЗМ САЛАСЫНДАҒЫ ЖЕТІСТІКТЕРІМ

Осы салада жұмыс жасап жүргеніме алты жыл уақыт болыпты. Менің жұмыстанып отырған үйірмелерімнің атауы «Жас саяхатшылар», «Жас қыран», «Жас жігер», «Тұмар», «Адреналин», «Болашақ» - осы топтармен жұмыстанып келемін.

2024 ж 2-7 шілде аралығында Павлодар облысының спорттық туризімінен жаяу туризм халықаралық жарысы және вело туризмнен Қазақстан Республикасының чемпионаты өтті жеке қашықтықта Оразалы Айару 3 орын «Байлам» қашықтық бойынша Алипов Бахтияр /Қайырғалиев А 1 орын Асқар А /Оразалы А 1 орын алды. «Триал» қашықтығы 2 орын Жас туристер станциясының Қосымша Білім беру педогогы Сапиева А.М. Республикалық жарыста әділқазы алқасы құрамасында төрешілік қызыметін атқардым.

Қыркүйек айында өзім жетекші ретінде облыстық жарысқа бардым.

5-7 қыркүйек күндері Теректі ауданында «Әкем, анам және мен туристік отбасы» жарысы өтті. Бұл жарысқа Естековтар отбасы қатысты. «Спорттық құзға өрмелеу» бойынша Жамангереева Айдана 1 орынға ие болды. «Туристік тұрмыс және дағды» байқауынан 2 орын. «Командалық үздік қойылым» 3орын, «Ыстық тағам» 2 орынға ие болды.

Сонымен қатар қазан айында ұстаздар мерекесіне орай Батыс Қазақстан Облысы әкімдігі басқармасының Бөрлі ауданы Білім беру бөлімінің Құрмет громатасымен мараппатталдым.

6-13 қазан аралығында Түркістан облысында спорттық туризмнен Қазақстан чемпионатты өтті. «Жеке» сынақта «Тұмар» үйірмесінің оқушысы Оразалы Айару 2 орынға ие болды. «Байлам» қашықтықта Оразалы Айару 2 орын. «Болашақ» үйірмесінің тәрбиеленушісі Алипов Бахтияр 2 орынға ие болды. Жалпы топтық есепте балалар тобы 1 орын жеңіп алды.

17-20 қазан Орал қаласында Виктор Фоминді еске алуға арналған облыстық «Алтын Дала-2024» туриадасы өтті. «Техникалық» қашықтық 2 орын, «Эстафеталық» қашықтық 3 орын. «Байлам» қашықтық бойынша «Жас аяхатшылар» үйірмесінің оқушысы Ишанов Ерасыл 1 орын алды. «Байлам» қашықтық Оразалы Айару 3 орынға ие болды. Жалпы топтық есепте 2 орын.

28 қараша күні оқушылардың күзгі демалысына арнап мектепішілік жарыс ұйымдастырылды, оқушылар қызығушылықпен қатысты.

31 қазан күні Ақсай қаласының №4 мектебінде Т.Жездібаев жүлдесі үшін «Шыңға өрмелеу» жарысы өтті «Байлам» қашықтық Алипов Б. Оразалы А. 1 орын алды. «Жеке» қашықтық Оразалы А. 1 орын. Сонымен қатар, Жас туристер станциясының тәрбиеленушілері бірнеше дүркін Реапублика чемпиондары Оразалы Айару және Алипов Бахтияр Спорттық туризмнен ҚР 1 разряды берілді.

12-15 қараша күндері Орал қаласында спорттық құзға өрмелеу жарысы өтті. «Қиындық» қашықтығынан қыздар арасында Жас қыран үйірмесінің оқушысы Оразалы Ақнұр 1 орын алды. «Жылдамдық» қашықтық бойынша Оразалы Айару 2 орын Ишанов Ерасыл 2 орын, Оразалы Ақнұр 3 орынға ие болды. «Жылдамдық» қашықтығында топтық есепте 2 орынға ие болдық. Сонымен қатар күнделікті сабақтар өткізіледі. Қызықты әрі тиімді ретінде дене қыздыру жаттығулары, жартаста уақытқа тұру, шыдамдылық жаттығуы өткізіледі.

23 желтоқсан күні №7 мектепте «Алғашқы медициналық көмек. Үсіген адамға көмек көрсету жолдары» тақырыбында ашық сабағымды өткіздім. Бұл сабақ тәжірибе алмасу, үйрену мақсатында өтті. Қазіргі таңда екі оқушымыз Алматы қаласына жарысқа кетті Оразалы А. Ишанов Е.

Бүгінгі жетістігімен құттықтаймын Оразалы А «жеке» қашықтық 1 орын «байлам» қашықтық 1 орын. Ишанов Е 2 орын «байлам»қашықтық 3 орын жалпы есепте 1 орынға ие болды.

Ақмола облысы, Макинск қаласы, Бұланды ауданы
“Балдәурен” бөбекжайы МКҚК
Музыка жетекшісі
Искакова Кумис Мирамбекқызы

«ӘН ШЫРҚАЙЫҚ БАЛАҚАЙ!» ДӘСТҮРДЕН ТЫС ӘН КҮЙДІ ҰЙЫМДАСТЫРУ ІС-ӘРЕКЕТІ ЖҮРГІЗІЛУІ

Мектепке дейінгі ұйымдарда сәбилік шағынан тәрбиеленіп келе жатқан балада музыканы тыңдау, оны түсіну, есте сақтау, ажырата білу, ән салу, би билеу, сазгерлерді, аспаптарды тану қабілеттері бірте - бірте қалыптасады. Әннің мағынасын түсіну, қоңыраулардың жоғары және төмен дыбысталуын, фортепианоның дыбысталуын, түрлі ырғақты, түрлі музыкалық аспаптарда орындалған таныс әуендерді тыңдау, бұл әуендерді тани білу дағдылары қалыптасады.Біздің балабақшада қамтылған баланың бойына аталған шығармашылық дағдыны қалыптастыру музыка жетекшісінің алдына қойылған үлкен жауапкершілік міндеті. Осыған орай мен өзі білімімді жетілдіру мақсатында, алдағы оқу-жылында «Ән шырқайық балақай!»атты дәстүрден тыс ән күй қызметінің жүргізілуі атты тақырыпта жұмыс жүргізудемін.

Музыкалық оқу іс - әрекеттерінде музыкалық - дидактикалық ойындарды жүйелі түрде пайдалану – музыканы сипатына, көңіл - күйіне, динамикалық реңкіне қарай ажыратуды үйретеді. Балаларды әр түрлі музыкалық шараларға тек жеке өзін қатыстырмай, үлкендермен, ата - аналармен бірге қатыстырудың мәні зор. Осы жағдайда баланың өзіне - өзінің сенімін ұштап, шығармашылығын шыңдайды. Музыкалық - ырғақты қимылдарды орындауда, би билеуде музыкалық аспаптарды қолдану музыканың ырғағын, динамикалық үнін, екпінін ажыратуға үйретіп, орындаушылық шеберліктерін шыңдайды. Мерекелік ертеңгіліктердің, ойын - сауықтардың, сахналық қойылымдардың кезінде бала образдық бейнелерді дәл бере білуге, сахна мәдениетіне жауапкершілікке, көпшілікпен жұмыс істеуге үйренеді. Өз білімімді жетілдіру бойынша **«Ән шырқайық балақай!»атты дәстүрден тыс ән күй қызметінің жүргізілуіндегі**

Мақсаты:

Баланың музыкалық қабілетін дамыта отырып, музыкалық әсерді, қарапайым ұжымдық өлеңдерге, билерге, жаттығуларға қатысуды қалыптастыру. Балаларға дәстүрден тыс ән айту ерекшелітерін дамыту.

Міндеті:

1) балаларды әр түрлі жанрдағы (марш, өлең) музыкалық шығармаларға деген тұрақты қызығушылық пен ықыластылыққа тәрбиелеу;

2) әннің мағынасын түсіну, әннің жоғары және төмен дыбысталуын, фортепианоның дыбысталуын, түрлі ырғақты, түрлі музыкалық аспаптарда орындалған таныс әуендерді тыңдау, бұл әуендерді тани білу дағдыларын қалыптастыру;

3) әнді жеке және топпен айту, әуеннің жеке екпінін және ырғақты дұрыс жеткізу дағдыларын қалыптастыру.

Өзектілігі

Балаға келесі дағдыларды қалыптастыру:

1) музыканың ашық берілген сипатына сай қимылдар жасау;

2) пьесаның екі бөлімді формасының қимылдарын ауыстыру, басталуы мен аяқталуындағы дыбысталу күшін өзгерту (қатты-баяу);

3) музыканың сүйемелдеуімен жүру және жүгіру, қол ұстасып, жұптасып, шеңбермен жүру;

4) қарапайым би қимылдары: шапалақтау және бір уақытта аяқпен тарсылдату, жартылай отыру, аяқтан аяққа тербелу;

5) әнді сахналауда қимылдардың жеке элементтерін қолдану, күрделі емес қимылдар біріздiлігін есте сақтау;

6) бубенмен, сылдырмақпен, бірқалыпты ырғақты, түрлі бейнелік - ойын қимылдарын бере отырып заттармен қимылдар жасау;

7) жаттығулар мен билерде сүйемелдейтін музыканың қарама- қарсылығына сәйкес (ақырын-қатты, жоғары-төмен, баяу – жылдам) бір қимылдардан басқаларына ауысу;

8) мазмұнды музыкалық ойындарда қимылдардың сипатын беру және оның кейіпкерлері мен қимылдарының музыкалық сипатын беруге сәйкес ойынның бір кезеңінен келесісіне өту.

-

Педагогикалық мақсаттылық: Әуенді тыңдай білуді, таныс әндерді және оларға тән ерекшеліктерін тани білуді қалыптастыру. Музыкалық иллюстрациялармен сүйемелденген әңгімелерді қызығушылықпен тыңдауға баулу. Әуенді есте сақтау, кейіпкерлерді иллюстрация және әңгіме бойынша тану дағдыларын қалыптастыру. Әнді уақытында бастау және аяқтау, озып кетпеу немесе қалып қоймау, кідірісті сақтау; әндегі қайталанатын тіркестерді ересектердің дауыс интонациясына салып, айту дағдыларын қалыптастыру.

1)Әуен бойынша әрекет жасау,үйретілген іс-қимыл бойынша әуен ауыстырғанда немесе әуенді қойғанда орындау, денені оңға, солға бұру, басты оңға, солға ию, қолдарды сермеу, шеңбер бойымен жүру;

2) музыкалық-ырғақты қимылдарды: кезекпен аяқтың ұшымен, өкшемен қою, орнында тұрып топылдату, шеңбер бойымен бір орында, шашыраңқы топылдатып жүру;

3) таныс қимылдарды жаңа музыкамен сәйкес есте сақтау, қайталау;

4) ұйымдастырылған оқу қызметі кезінде үйренген әнді айта отырып, сәйкес қимылдарды қайталау;

5) дербес ойындар мен әрекеттер кезінде ойнаған аспаптардан дыбыстар шығаруға талпыну (ересектердің қатысуымен);

6) әндерді үйреніп айту және ересектердің қимылдарына еліктеп, қиялдағы аспапта сүйемелдеу;

7) түрлі аспаптарда педагогтың орындауындағы және үнтаспадағы әндер мен пьесаларды тыңдау, таныс әндерді қосылып айту, күрделі емес қойылымдарға, ойындарға және билерге қатысу.

Күтілетін нәтижелер:

- таныс әндерді таниды және дыбыстардың жоғарылығын ажыратады;
- әннің мағынасын түсінеді;
- ересекпен бірге ән айтуға ынта білдіреді;
- музыкалық аспаптарды атайды (сылдырмақ, барабан, домбыра);
- музыкалық фразалардың жоғары және төмен дыбысталуын ажыратады, ырғақты және әуеннің жеке екпінін дұрыс жеткізіп, әннің сөзін есінде сақтайды;

Музыка сипатына сәйкес әртүрлі сипаттағы , қарқындағы музыканы қабылдау, музыкаға деген өзіндік қатынасын, ол туралы пікірін айту;

1) әуендерді немесе музыкалық шығармаларды орындау кезіндепьесаларды тану және атау;

2) пьесалардың, әндердің жекелеген эпизодтарын көргендегі және музыкалық бейнелерінің арақатынасын тану және атау, тыңдауды иллюстрация көрсетумен қатар жүргізу;

3) халықтық домбыра аспабының дауысын қабылдау

Әртүрлі сипаттағы әндерді қабылдау, әуенді дұрыс, нақты интонациялау, сөздерді дәл айту дағдыларын қалыптастыру;

1) дауыс пен есту қабілетін дамытуға арналған жаттығуларды қысқа әндер айту арқылы дағдыны жетілдіру, дауыстап және төмен дауыспен ән салу, қол қозғалысымен көрсету;

2) ән сипатын ұғыну, әннің көңіл күйін бере білу;

3) хормен, күш түсірмей, сөздер мен дыбыстарды таза және анық, музыкалық сүйемелдеуден кейін ән айту дағдыларын қалыптастыру.

Музыкалық-ырғақтық қимылдар.

Келесі дағдыларды қалыптастыру:

1) би қимылдары, ойындық музыкалық қимылдарды орындау дағдыларын қалыптастыру;

2) марш сипатын ырғақты жүріспен беру, музыканың қимылдық сипатын жеңіл, ырғақты жүгірумен беру;

3) жүрелеп отыруды ырғақты орындаумен, қимылды музыкамен сәйкестендіру, музыканың екінші бөлігінде қимылды өзгерту;

4) музыканың ырғағын дәл бере отырып, қимылды ырғақпен екі аяқпен еркін және жеңіл секіру.

Әуеннің көңілді би сипатын қабылдауға үйрету, музыканың кіріспесін ажырату, содан кейін қимылды бастау, музыканың сипатына сәйкес қимылдарды ауыстыру, би қимылдарын, билерді, ойындарды есте сақтау.

Бағдарламаны іске асыру нысандары мен әдістері:

- Жас ерекшелігіне сәйкес музыкалық қабілеті туралы білімі:
- Балалардың басым көпшілігінің музыкаға қызығушылығын туғыза білу ;
- Балалардың музыкаға өздігінен дербес әрекет ету дағдыларын қалыптастыру;
- Музыкалық жеке-дара оқытудың әдіс-тәсілдерін пайдалана алуы.
- Жаңа технологиялады пайдалана білу:

Әннің мәтініне сәйкес ойын қимылдарымен сүйемелдей отырып, әнді көңілді және емін-еркін әндету, хор айтуды шеңбер бойымен жүргізу, музыкалық фразаларға сәйкес қимылдарды өзгерту; шапшаңдық пен икемділік таныту, пьесаның соңын белгілеу, халық ойындарының көңілді сипатын беру, дыбыстарды жоғарылығы бойынша ажырату, үлкен шеңберге және шашырап тұру. Әртүрлі сипаттағы әндерді орындау, дауыспен секіріс үлгісіндегі және төмендеуші әуен қарқынын бере білу;

1) күш салмай ән айту, сөздер мен дыбыстарды таза және анық айту, музыкалық шығармадан кейін ән айту фразалар арасындағы тыныс алу, әнді бір мезгілде бастау және аяқтау, әуенді дұрыс бере білу, соңын мұқият әндетіп айту.

2) музыкалық бейне мен қозғалыс тәжірибесін сәйкестендіру жаттығулары; қозғалыс бағытын өзгертіп адымдау, аяқты жоғары көтеріп жүгіру; әндердің қозғалыстық, көңілді сипатын қабылдау; мазмұны бойынша таныс әндерді сахналауға баулу.

Балалар музыкалық аспаптарында ойнау

Таныс әндерді орындауда түрлі балалар музыкалық аспаптарын қолдану:

1) музыканың биге тән сипатын қабылдау; жеңіл қозғалу, ырғақты, қозғалу; жұппен би қимылдарын орындау; биде ойындық музыкалық қимылдарды қолдану;

2) би қозғалыстарының, ойындар мен хор атауларын білу. Музыканың сипатына сәйкес ойын әрекеттерін орындау, шеңбер бойымен хор айтып жүру, қозғалысты өзгерту, шапшаңдық пен ептілік таныту. Музыканың көңілді, ойнақы сипатын ажырата білу, қол орамалды баяу бұлғау, әуен сүйемелдеуімен жұбымен жүру, көңілді билеу;

3) балалар музыкалық аспаптарында ойнай білу, әртүрлі музыкалық және шулы аспаптарда ересектің ойнағанын тыңдау;

4) музыкалық аспаптарда қарапайым ырғақты суретті өздігінен орындау; шулы оркестрге қатысу; балалар музыкалық аспаптарын тану және атау. Фортепиано сүйемелдеуіндегі балалар музыкалық аспаптарында ересектердің орындауындағы би әуенін тыңдау;

5) әуеннің сипатын тану: әннің қайырмасын орындау кезінде күрделі емес ырғақтық бейнені орындап, сылдырмақтармен ойнау, музыканың тактісімен алақандарды соғу; түрлі жанрдағы музыканы қабылдау және анықтау.

6) музыкалық мәнерлеу құралдарын ажырату, музыкалық шығармаларды соңына дейін тыңдау, оларды тану, шығарманың бөлімдерін ажырата білу, музыканың сипатын анықтау, өз әсері туралы әңгімелеу;

7) сипаты мен мазмұны жағынан алуан түрлі екі шығарманы эмоциялық тұрғыдан қабылдау және салыстыра білу;

8) тыңдауды қимыл көрсету арқылы сүйемелдей отырып, музыкалық бейне мен қимыл тәжірибесінің арақатынасын анықтау.

9) жеке және хормен ән айту дағдыларын, соза дыбыстауды, таза интонациялауды, бір қарқында ән айтуды дыбыстаудың бірдей күшімен ән айтуды жетілдіру.

10) музыка тыңдауға қызығушылықты және түрлі жанрлы музыкалық шығармаларды: ән, полька, марш, вальс, баяу және көңілді әндер тыңдау ережесін сақтауды қалыптастыру;

11) әннің мағынасын түсіну, қоңыраулардың жоғары және төмен дыбысталуын, фортепианоның дыбысталуын, түрлі ырғақты, түрлі музыкалық аспаптарда орындалған таныс әуендерді тыңдау, бұл әуендерді тани білу дағдыларын қалыптастыру;

12) жаңа әндерді музыкалық-қимылдық көрсетусіз тыңдау.

Ән айту:

1) ән айтуға қызығушылықты, тәрбиешінің дауыс ырғағына еліктеу, әннің сөздері мен жеке буындарды айту, созылыңқы дыбысталуға еліктей отырып ересекпен қосылып ән айту, аспаптардың шығаратын және ересектің ән айтуына келтіріп, әнді күш түсірмей, табиғи дауыспен, дауысты жылдамдатпай, жеке сөздерді айқайламай айтуды қалыптастыру;

2) әнді жеке және топпен айту, әуеннің жеке екпінін және ырғақты дұрыс жеткізу дағдыларын қалыптастыру.

3) музыканың ашық берілген сипатына сай қимылдар жасау;

4) пьесаның екі бөлімді формасының қимылдарын ауыстыру, басталуы мен аяқталуындағы дыбысталу күшін өзгерту (қатты-баяу);

5) музыканың сүйемелдеуімен жүру және жүгіру, қол ұстасып, жұптасып, шеңбермен жүру;

6) қарапайым би қимылдары: шапалақтау және бір уақытта аяқпен тарсылдату, жартылай отыру, аяқтан аяққа тербелу;

7) әнді сахналауда қимылдардың жеке элементтерін қолдану, күрделі емес қимылдар бірізділігін есте сақтау;

8) бубенмен, сылдырмақпен, бірқалыпты ырғақты, түрлі бейнелік - ойын қимылдарын бере отырып заттармен қимылдар жасау;

9) жаттығулар мен билерде сүйемелдейтін музыканың қарама-қарсылығына сәйкес (ақырын-қатты, жоғары-төмен, баяу – жылдам) бір қимылдардан басқаларына ауысу;

10) мазмұнды музыкалық ойындарда қимылдардың сипатын беру және оның кейіпкерлері мен қимылдарының музыкалық сипатын беруге сәйкес ойынның бір кезеңінен келесісіне өту.

Балалар әнді айғайсыз, қысылмай орындауы керек. Дұрыс дыбыс шығару үшін дауыс аппаратымен өте нақты жұмыс жасалуы тиіс. Олар: астыңғы жақ пен ерін, жұмсақ кішкене тіл. Әр балаға өзінің қалыпты ашық дауысымен ән орындап, айғайсыз, соза ән орындауға үйретемін. Ән айту кезінде астыңғы жақты түсіріп, ауызды толық ашу керек. Дыбыстың дұрыс шығуына кішкентай тілдің жұмсақ төбесі көмектеседі. Дыбыс құрауда В.В Емельяновтың артикуляцилық жаттығуларын ойын түрінде ұйымдастырамын. Мысалы: Орманда бір қоян келе жатып сәбізін жоғалтып алды. Ол сәбізін табу үшін,ағаштардың маңына барып мұрнымен иіскей жөнелді. Кәне, қоян қалай сәбізін тауып алды?

(иіскеу) Тілмен жаттығу (тілдің ұшын тістеу,тілді оң және сол жақ тістермен кезек басу, тілді таңдайға тигізу, тілді алға созу, тіл астын көрсету.т.б Ерінмен жаттығу (еріннің үстін және астын тістеу,ерінді алға бүрістіру, көңілді кейіпке ену,астыңғы ерінді түсіру- көңілсіз кейіпке ену.тб Артикуляциялық жаттығулар балаларға өте қызықты және түсінікті. Артикуляциялық жаттығулардан соң, интонация-фонетикалық жаттығуларды орындаймыз. Бұл жаттығу әсіресе, балалардың тіл шорқақтығын жойып, дауысты дауыссыз дыбыстарды дұрыс айта алуына көмектеседі. Дауысты дыбыстарды әндеткенде келесі дауысты дыбысқа кедергісіз, жайлы әндете қосылуы тиіс.(ууааааооо). Сонымен қатар (у) жиі қолданылуы тиіс.

Дәстүрден тыс ән-күй іс-әрекеттері балалардың шығармашылық әлеуетін дамытудың тиімді жолы болып табылады. Ойын элементтері мен музыкалық тапсырмаларды біріктіру арқылы балалардың музыкаға деген қызығушылығы артып, олардың шығармашылық қабілеттері шыңдалады. Осындай әдістерді қолдану – болашақта өнерге жақын, жан-жақты дамыған ұрпақ тәрбиелеудің кепілі.

Диагностика нәтижелері мен негіздеме

Музыкалық-шығармашылық бөлімінің жүйесі

Бөлімі	Мақсаты
Музыкалық мәнерлілік құралдары(әуен, ырғақ, қарқын, динамика)	музыкалық дыбысты қаттылығы бойынша (қатты-ақырын), тембрі бойынша (жылдам-баяу) тану педагогтың көмегімен өлеңдер мен әндетудің сипатын (көңілді, мұңды, баяу, жылдам) ажырату педагогтың көмегімен таныс өлеңдер мен әндетудің әуенін тану
Музыкалық жанрлар	музыкалық жанрларды ажырату(өлең, марш)

Шығармашылық байқау бойынша «Ән шырқайық,балақай» дәстүрден тыс ән-күй қызметінің жүргізілуі бойынша жұмыс көрсеткішінің динамикасы

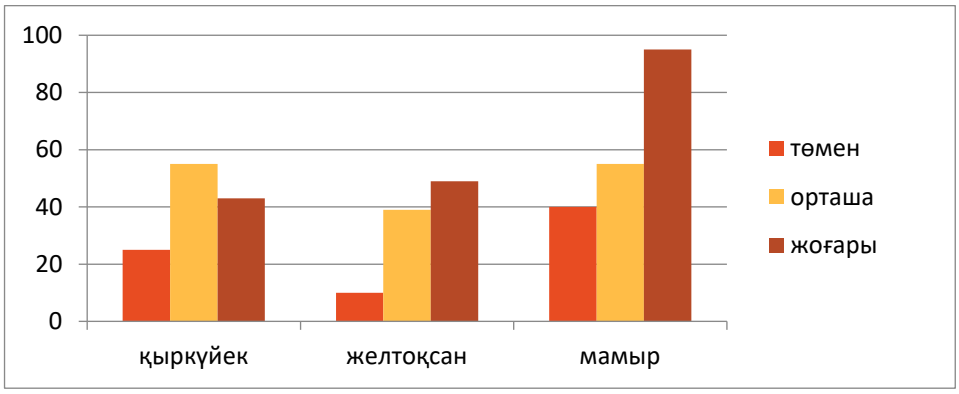

Сонымен қатар «Көбелек» тобының тәрбиеленушісі Хасым Айзат Нығметбекқызы «Берекелі алтын күз»атты Республикалық балалар мен жасөспірімдер арасында өткен ән байқауының «вокал»номинациясы бойынша 1орын жүлдегері және медаль иегері атанса, әуен жетекшісі ретінде «Құрмет грамотасы»берілді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Мектепке дейінгі ұйымның жалпыға бірдей стандарты
2. Мектепке дейінгі білім-тәрбие әдістемесі, № 1,2 2014ж.
3. Музыка сабағындағы әр түрлі іс. әрекеттердің түрлері ,Журнал Астана

КГУ "Общеобразовательная школа села Знаменка отдела образования по Есильскому району управления образования Акмолинской области"
Учитель истории и права, педагог-модератор
Бектемирова Гамода Дуйсенбаевна

ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И ОБРАЗОВАНИЕ

В последние годы искусственный интеллект (ИИ) стремительно внедряется в различные сферы человеческой деятельности, включая здравоохранение, сферу финансов и, конечно же, образование. В условиях цифровизации и стремительного роста объемов информации, острота вопросов повышения качества образования становится особенно актуальной. Школы сталкиваются с необходимостью адаптации к новым реалиям, интеграции технологий в учебный процесс и подготовки учеников к жизни в обществе, насыщенном технологиями.

Актуальность применения ИИ в образовании заключается в его потенциале улучшать учебные результаты, оптимизировать образовательные процессы и обеспечивать доступ к качественному обучению для всех категорий учащихся. В то же время внедрение ИИ в школьное образование вызывает ряд вызовов и вопросов, касающихся этики, профессиональной подготовки учителей и доступности технологий.

Цель статьи — просвещение педагогов в области применения искусственного интеллекта в школьном образовании, исследование возможностей, которые предоставляет ИИ для улучшения качества обучения, а также составление рекомендаций по его внедрению и эффективному использованию.

Рассматривая теоретическую часть о влиянии искусственного интеллекта (ИИ) на образование, прежде всего, необходимо понять, что ИИ представляет собой область компьютерных наук, сосредоточенную на разработке систем и приложений, способных выполнять задачи, требующие человеческого интеллекта. К таким задачам относятся обработка естественного языка, распознавание образов, обучение на основе данных и принятие решений. В последние годы ИИ стал неотъемлемой частью различных технологий, используемых в повседневной жизни, и его потенциал для трансформации образовательных процессов вызывает большой интерес. Как отмечает А.Е. Смагулов в своей работе "Интеграция ИИ в образовательный процесс" [с.45], ИИ может существенно изменить подходы к обучению и воспитанию в образовательных учреждениях.

ИИ в образовании также охватывает применение алгоритмов и технологий для анализа данных об учащихся и создания адаптивных образовательных систем. Это могут быть интеллектуальные наставники, обучающие платформы и аналитические инструменты, которые помогают педагогам лучше понимать потребности учеников и предлагать персонализированные решения.

Существует несколько ключевых направлений применения ИИ в образовательной сфере, среди которых можно выделить адаптивное обучение, автоматизацию рутинных задач, аналитику образовательных данных и использование искусственных обучающих ассистентов. Адаптивные системы способны анализировать успеваемость учеников и в реальном времени корректировать учебные материалы в зависимости от их индивидуальных потребностей и стилей обучения, что позволяет создать более эффективный образовательный процесс. В этом контексте Б.Х. Нурманбетов в своей статье "Адаптивные технологии в образовании" [с.5] утверждает, что адаптивные технологии обучения способны значительно улучшить вовлеченность учеников.

Также важно выделить плюсы, которые привносит использование искусственного интеллекта в обучении. Преимущества использования ИИ в школах включают индивидуализацию обучения, повышение вовлеченности учащихся и более эффективное управление ресурсами образовательных учреждений. Использование ИИ в школе способствует созданию условий для того, чтобы каждый ученик мог учиться в своем темпе, а интерактивные формы обучения делают процесс познания более увлекательным и доступным. Кроме того, автоматизация рутинных задач снижает нагрузку на педагогов, позволяя им сосредоточиться на важных аспектах обучения и взаимодействия с учениками. В своих исследованиях А.Н. Турсунов в работе "Искусственный интеллект в образовании: новые горизонты" [с. 15] подтверждает, что внедрение ИИ в образовательный процесс позволяет значительно оптимизировать время, затрачиваемое на выполнение административных задач.

Тем не менее внедрение ИИ в образовании также связано с рядом вызовов и рисков. Вопросы этики, такие как конфиденциальность данных и предвзятость алгоритмов, требуют внимательного регулирования и контроля. Проблема недостаточной подготовки педагогов также становится значительным препятствием, так как многие учителя могут не иметь достаточных знаний о технологиях ИИ и их применении в учебном процессе. Кроме того, ограниченный доступ к технологиям и ресурсам в некоторых образовательных учреждениях может затруднять внедрение ИИ. Поэтому важно учитывать не только технологические аспекты, но и обеспечивать достаточную поддержку и обучение для педагогического состава.

Таким образом, искусственный интеллект обладает значительным потенциалом для преобразования школьного образования, предлагая новые возможности для персонализированного и эффективного обучения. Однако успешная интеграция ИИ в образовательный процесс требует проработки ряда этических норм, подготовки педагогов и создания условий для равного доступа к инновационным технологиям.

В данном контексте, на основе теоретических данных, представленных в статье, была составлена методика "АИ-Образование", которая направлена на максимальное использование возможностей ИИ для повышения качества обучения и вовлеченности учащихся.

Первым этапом внедрения данной методики является подготовка педагогов. Каждый учитель должен пройти курс повышения квалификации, который включает в себя ознакомление с базовыми концепциями искусственного интеллекта, его приложениями в сфере образования и современными образовательными технологиями. Необходимо также обеспечить доступ к ресурсам для самоподготовки, таким как бесплатные онлайн-курсы на платформах Coursera или edX, а также вебинары, чтобы учителя смогли самостоятельно изучить новые инструменты и подходы.

Вторым шагом методики является внедрение адаптивных обучающих платформ в образовательный процесс. Одним из доступных и бесплатных приложений является "Khan Academy", которое предлагает персонализированные учебные планы и интерактивные задания для учеников. Платформа использует алгоритмы ИИ для оценки успеваемости и предоставления рекомендаций на основе индивидуальных потребностей. Педагоги должны уметь интегрировать такие системы в свои учебные планы, что позволит учитывать индивидуальные сильные и слабые стороны учеников и сделать процесс обучения более эффективным и увлекательным.

Третьим важным аспектом является использование аналитики образовательных данных. Учителя могут использовать бесплатные инструменты, такие как "Google Forms" для сбора обратной связи и тестирования, а также "Google Sheets" для анализа данных, собранных о прогрессе и предпочтениях учеников. Кроме того, платформа "Woot Math" предлагает возможности для анализа данных и индивидуального подхода к обучению математике, что может significantly улучшить результаты учеников в этой области.

Четвертым этапом является создание рабочей группы, состоящей из педагогов, администраторов и специалистов в области ИИ. Эта группа будет ответственна за оценку эффективности внедрения ИИ в образовательный процесс, анализ полученных результатов и выявление возможных проблем. Периодические встречи рабочей группы позволят проводить мониторинг и обсуждение прогресса, а также предлагать улучшения и корректировки в процессе обучения.

Пятым моментом методики "АИ-Образование" является активизация сотрудничества с родителями и учащимися в вопросах использования искусственного интеллекта в образовании. Необходимо разработать информационные мероприятия и обучающие программы для родителей, чтобы вовлечь их в

процесс обсуждения и принятия решений, связанных с внедрением новых технологий. Это обеспечит доверие и поддержку со стороны всех участников образовательного процесса.

Таким образом, методика "АИ-Образование" представляет собой целостный и структурированный подход к внедрению искусственного интеллекта в школу. Она нацелена на то, чтобы помочь педагогам эффективно использовать современные технологии для повышения результатов обучения и создания более индивидуализированного образовательного опыта для каждого ученика.

В качестве практического примера взят личный опыт и процесс разработки методики. Процесс создания методики "АИ-Образование" начался с наблюдения за тем, как традиционные подходы к преподаванию истории иногда не позволяют ученикам активно участвовать в учебном процессе. Я пришла к выводу, что современные технологии, особенно искусственный интеллект, могут значительно улучшить качество образования и адаптировать его к индивидуальным потребностям каждого ученика.

Первый шаг на этом пути заключался в изучении возможностей, которые предоставляет ИИ. Я прошла курсы на платформе "Coursera", и изучила принципы адаптивного обучения. Это дало мне понимание того, как использовать технологии для создания более персонализированного опыта в классе.

Когда я начала экспериментировать с адаптивными обучающими платформами, я выбрала "Khan Academy" для создания интерактивных заданий. Несмотря на то, что ресурс в основном предназначен для математики и естественных наук, я адаптировала его содержание для изучения исторических тем, что позволило каждому ученику изучать материал в своем темпе. Это помогло мне наблюдать за их прогрессом и выявлять проблемные области.

Следующим шагом стало использование "Google Forms" для создания тестов и опросов. Я проводила регулярные тестирования, что позволяло быстро собирать данные о понимании материала и своевременно реагировать на трудности учеников. Это дало возможность адаптировать свои уроки под нужды класса более эффективно.

Создание открытых дискуссий, где ученики могли делиться мнениями и идеями, также стало важным элементом методики. Учащимся было предложено записать свои мысли на платформе "Flipgrid", что способствовало активному вовлечению и развитию критического мышления.

Кроме того, взаимодействие с родителями также сыграло важную роль. Проведение встреч с семьями позволило мне обсудить важность внедрения искусственного интеллекта в образовательный процесс их детей и заручиться поддержкой в обучении, что усилило интерес учеников к предмету и к обучению в целом.

Результаты применения данных подходов превзошли все ожидания. В течение одного учебного года успеваемость учеников повысилась на 30%, также были отмечены увеличение активности на уроках и рост уровня вовлеченности в учебный процесс. Таким образом эти достижения подтверждают, что интеграция искусственного интеллекта в образовательный процесс не только делает его более эффективным, но и создает условия для более активного участия каждого ученика в образовательном процессе.

В качестве рекомендаций для педагогов выступают следующие направления для эффективной интеграции искусственного интеллекта в образовательный процесс.

Во-первых, важно активно осваивать новые технологии и инструменты, предлагаемые ИИ, чтобы эффективно использовать их в учебном процессе. Педагоги должны проходить регулярные курсы повышения квалификации и тренинги, направленные на ознакомление с современными образовательными технологиями.

Во-вторых, рекомендуется разрабатывать и внедрять адаптивные учебные программы, которые учитывают индивидуальные потребности и особенности каждого ученика.

Также важно включать в образовательный процесс инструменты, способствующие критическому мышлению и аналитическим навыкам, такие как проекты и исследования, использующие данные и информацию, предоставляемую ИИ.

Наконец, педагогам следует активно взаимодействовать с родителями и сообществом, чтобы создать коллективную поддержку внедрения ИИ в образование. Открытые обсуждения и совместные инициативы могут благоприятно сказаться на восприятии новых технологий и их роли в обучении.

Следуя данным рекомендациям, педагоги смогут более эффективно использовать искусственный интеллект в своей практике, создавая продуктивную и адаптивную образовательную среду.

В заключении статьи, важно отметить, что внедрение искусственного интеллекта в образовательный процесс представляет собой значительный шаг в сторону модернизации и адаптации

системы образования к требованиям двадцать первого века. Искусственный интеллект не только обеспечивает возможность персонализированного обучения, но и способствует созданию более интерактивной и динамичной образовательной среды.

Список использованной литературы

1. Смагулов А.Е. "Интеграция ИИ в образовательный процесс". — Алматы: Издательство А-Принт, 2021. [с. 45]
2. Нурманбетов Б.Х. "Адаптивные технологии в образовании". — Астана: Издательство Академии наук РК, 2020. [с. 5]
3. Турсунов А.Н. "Искусственный интеллект в образовании: новые горизонты". — Алматы: Издательство КИМ, 2022. [с. 15]

Қарағанды қаласы
КМҚК “Мөлдір” бөбекжайы
Тәрбиеші
Мансұр Айару Бергенқызы

«ҚҰСТАР БІЗДІҢ ДОСЫМЫЗ»

Бөлімдері: «Қоршаған ортамен танысу»
Мақсаты:
1. Білімділік: жалпы құстар туралы, олардың тіршілігі мен пайдасы туралы мағлұмат беру.
2.Дамытушылық: балалардың белсенділігін, қызығушылығын, сөздік қорын, ой - өрісін дамыту.
3.Тәрбиелік: құстарды қорғауға, қамқоршы болуға, табиғатты сүюге тәрбиелеу.
Көрнекіліктер: құстар суреті, қыс мегілінің суреті
Әдіс- тәсіл: түсіндіру, әңгімелеу, көрсету, сұрақ – жауап, ойын
Қостілдік компонент: қыс – зима, құс – птица, үй құстары – домашние птицы, дала құстары – дикие птицы
Ұ/ оқу қызметінің барысы:
Шаттық шеңбер: Күлім қағып жаңарын
1,2,3 алақанды соғайық
Қарап тұрған көршіме
Қолымды былғайын
Жылы жылы сөзбенен
Маңдайыңнан сипайын
Ыстық алақаңыммен
Қолыңды бер қысайын
Амандасап өзіңмен
Құшақтасып алайық

- Балалар, қараңдаршы айналаның бәрі аппақ, айтыңдаршы қазір жылдың қай мезгілі?
- Қыс мезгілі
- Қыс мезгілінің ерекшеліктерін атап беріңдерш
- Аяз болады, боран соғады, қар жауады
- Құстар қайда?
- Құстар жылы жаққа ұшып кетті.
- Балалар, қыстайтын құстарда бар, ол жайлы қазір мен әңгімелеп берем

Жарайсыңдар, балалар, бүгін біз құстар жайлы әңгімелесеміз «Құстар біздің досымыз»

- Құстардың пайдасы өте көп. Олар табиғаттың байлығы саналатын ағаштарды, өсімдіктерді зиянкес жәндіктерден тазартады. Құстар бір орында тұрмайды. Олар бір жерден екінші жерден екінші жерге дейін ұшып қонып жүреді. Барлық құстарға ортақ қасиет – олар ұшады, кканаттары, мамықтары, бәрінің тұмсықтары бар. Олар жұмыртқалайды, балапан басады. Енді айырмашылығына келсек, құстардың дене

көлемі, пішіні, тұмсығы, түсі, дыбыстары, тіршілік етуі бір – біріне ұқсамайды. Құстар екіге бөлінеді: дала құстары және үй құстары.
Дала құстары : торғай, сауысқан, көгершін, шымшық, сұр қарға
Үй құстары: тауық, әтеш, қаз, балапан
Құстар туралы тыйым сөздер, мақал – мәтелдер, тақпақтар
1. Құсты атпа
2. Құстың жұмыртқасын жарма
3. Құстың ұясын бұзба

Тақпақтар
Іңкәр: Шыр шыр етіп торғайды
Қорғамасақ болмайды
Кіп кішкене торғайлар
Ағаштарды қорғайды

Әділ: Құс ұясын бұзбайық
Жұмырқасын алмайық
Обалына қалмайық

Мирас: Таспен атап торғайды
Ұя бұзған оңбайды
Құс өкпелеп кетеді
Бақшамызға қонбайды

Сергіту сәті: «Бала бала балапан»
Музыка әуенімен ұшып «Қарлығаш» құсы кіреді
- Сәлеметсіңдер ме, балалар!
- Сәлеметсіз бе!
- Мені таңыдыңдар ма? Мен киелі, қасиетті – жақсылықтың жаршысы, бақыттың бастамасы, игіліктің иесі Қарлығаш құсымын. Менің ұшып келген себебім, сендер құстар жайлы көп біледі екенсіңдер, ал менімен ойын ойнағыларын келе ма?

Дид/ойын: «Құсқа ұя құрастыр»
Шарты: геометриялық пішіндерден құсқа ұя құрастыру. Пішіндерді атау, түстерін айту. (Жапсыру)
Мақсаты: логикалық ойлау қабілеттерін дамыту
Қ/ойын: «Ұшты-ұшты»
Мақсаты: ойлау, есте сақтау қабілеттерін дамыту.
- Жарайсыңдар, өте ақылды балалар екенсіңдер, менің тапсырмамды да жақсы орындадыңдар, ойынғада белсене қатыстыңдар. Енді мен қайтайын, қайтпас бұрын мен сендерге әкелген сыйлығым бар сонны берейін, бұл сиқырлы жұмыртқалар ішінде ойыншақтары бар, осы ойыншықтармен ойнап отырып Қарлығаш құсын ұмытпаңдар. Сау болыңдар, балалар!
- Сау болыңыз!

Ұ/ оқу қызметін қортындылау:
- Не туралы әңгімелестік?
- Қандай дала құстарын білесіңдер?
- Қандай үй құстарын білесіңдер?
- Бізге қонаққа кім келді?
- Құстың ұясын бұзуға бола ма? Неге?
- Қыста құстар тоңбас үшін не істеу керек?

Қоштасу шеңбері:
Қол ұстасып тұрайық
Үлкен шеңбер құрайық
Көріскенше күн жақсы
Сау – саламат болайық

Балаларды мадақтап оқу қызметін аяқтау

БҚО, Теректі ауданы, Долинный ауылы
“Чапаев жалпы орта білім беретін мектебі” КММ
Математика пәні мұғалімі, педагог-сарапшы
Галиева Жамал Сагингалиевна

РЕШЕНИЕ ТЕКСТОВЫХ ЗАДАЧ. РЕШЕНИЕ ЗАДАЧ С ПОМОЩЬЮ ДРОБНО-РАЦИОНАЛЬНЫХ УРАВНЕНИЙ

Раздел	Квадратные уравнения. Решение текстовых задач	
ФИО педагога	Галиева Ж.С.	
Дата		
Класс	Количество присутствующих	Количество отсутствующих
Тема урока	П.12. Решение текстовых задач. Решение задач с помощью дробно-рациональных уравнений	
Цели обучения в соответствии с учебной программой	8.4.2.2.решать текстовые задачи с помощью дробно-рациональных уравнений	
Цели урока	-научиться решать текстовые задачи с помощью дробно-рациональных уравнений; - развить практические навык и умения учащихся по составлению дробно – рационального уравнения в соответствии с условием задачи; - воспитывать у учащихся ответственное отношение к учебе, самостоятельность; культуру математической речи(проговаривание своих решений).	

Ход урока

Этап урока/	Действия педагога	Действия ученика	Оценивание	Ресурсы
Начало урока 2 мин	**1.** Организационный момент. Приветствие учащихся. Проверить готовность класса к уроку. ***Дерево достижений.*** Обратите внимание на наше одинокое дерево. У каждого из вас есть листочки разного цвета. Я попрошу вас взять один из них (любого цвета) и помочь нашему дереву покрыться разноцветной листвой. Тех, кто выбрал зеленый лист, ожидает успех на сегодняшнем занятии. Те, кто выбрал красный, — желают общаться. Желтый — проявят активность. Синий — будут настойчивы. Помните, что красота дерева зависит от вас, ваших стремлений и ожиданий. Проверка готовности учащихся к уроку. Ознакомление с целями обучения, целями урока и ожидаемыми результатами.	Приветствуют учителя. Выбирают листочки и прикрепляют к дереву. Осмысливают тему и цели урока.		
5 мин	**2.** Актуализация знаний. *«Снежный ком»*			

5 мин	В начале урока озвучить изученную тему. И каждый ученик имеет право сказать одно предложение по теме (определение, теорему, свойство). И так по очереди. Должен получиться рассказ. **3.** Повторение. Прежде, чем приступить к решению задач, давайте вспомним, как решаются дробно-рациональные уравнения и формулы. 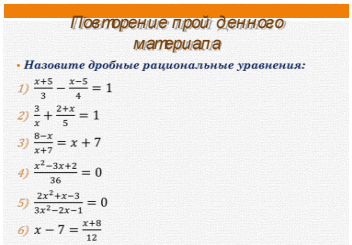 Повторение пройденного материала • Назовите дробные рациональные уравнения: 1) $\frac{x+5}{3}-\frac{x-5}{4}=1$ 2) $\frac{3}{x}+\frac{2+x}{5}=1$ 3) $\frac{8-x}{x+7}=x+7$ 4) $\frac{x^2-3x+2}{36}=0$ 5) $\frac{2x^2+x-3}{3x^2-2x-1}=0$ 6) $x-7=\frac{x+8}{12}$ 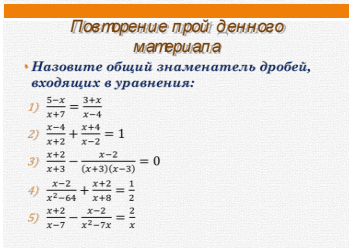 Повторение пройденного материала • Назовите общий знаменатель дробей, входящих в уравнения: 1) $\frac{5-x}{x+7}=\frac{3+x}{x-4}$ 2) $\frac{x-4}{x+2}+\frac{x+4}{x-2}=1$ 3) $\frac{x+2}{x+3}-\frac{x-2}{(x+3)(x-3)}=0$ 4) $\frac{x-2}{x^2-64}+\frac{x+2}{x+8}=\frac{1}{2}$ 5) $\frac{x+2}{x-7}-\frac{x-2}{x^2-7x}=\frac{2}{x}$ 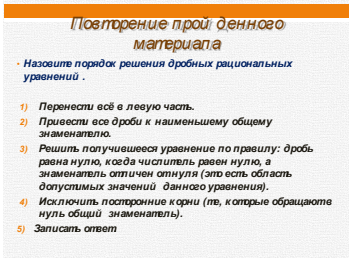 Повторение пройденного материала • Назовите порядок решения дробных рациональных уравнений . 1) Перенести всё в левую часть. 2) Привести все дроби к наименьшему общему знаменателю. 3) Решить получившееся уравнение по правилу: дробь равна нулю, когда числитель равен нулю, а знаменатель отличен отнуля (это есть область допустимых значений данного уравнения). 4) Исключить посторонние корни (те, которые обращаюте нуль общий знаменатель). 5) Записать ответ	Учащиеся высказываются, составляется рассказ. Учащиеся повторяют теорию по теме урока. Устная работа	Устная похвала	Презентация
Середина урока 12 мин 17 мин	**4.** Решение задач на составление математической модели. Учитель дает понятие математической модели, формулирует этапы решения такого типа задач и акцентирует внимание на то, какие задачи решаются с помощью дробно-рациональных уравнений. Далее идет поэтапный разбор двух задач (на движение и на работу) в процессе активного диалога учителя и обучающихся. Затем предлагаются задачи: на движение и на совместную работу. Задания №№ 12.11(1); 12.25, стр 105 – 106. Самостоятельная работа На этом этапе учащимся предлагается составить математические модели для данных задач самостоятельно, опираясь на разобранный алгоритм (у каждого на столе имеется лист с задачами)..	Работа у доски: №№ 12.11(1); 12.25, стр 105 – 106. Решение задач совместно с учителем. Дескрипторы: - по условию задачи заполняют таблицу; - вводят переменную; - составляют математическую модель задачи; - решают составленное дробно – рациональное уравнение; - проверяют полученные корни на соответствие условию задачи; - записывают ответ. Составляют математические модели, решают задачи самостоятельно	Дескрипторы	Презентация Учебник Карточки с заданиями
Конец урока	**5.** Рефлексия . Анкета.	Ученики заполняют анкету.	Письменно	Анкета

3 мин 1 мин	Ученикам предлагается небольшая *анкета.* Можно попросить обучающихся аргументировать свой ответ. 1. На уроке я работал — активно / пассивно 2. Своей работой на уроке я — доволен / не доволен 3. Урок для меня показался — коротким / длинным 4. За урок я — не устал / устал 5. Мое настроение — стало лучше / стало хуже 6. Материал урока мне был — понятен / не понятен; полезен / бесполезен; интересен / скучен 7. Домашнее задание мне кажется — легким / трудным; интересным / неинтересным Домашняя работа: п.12 – алгоритм; №12.26, стр 106.	По желанию аргументируют свои ответыю Записывают домашнее задание. Даются инструкции по д / з.		Учебник

Атырау қаласы
№36 мектеп-гимназия
Орыс тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
Барысова Малика Ибрагимовна

ВРЕМЕНА ГОДА В ПОЭЗИИ Ф.И. ТЮТЧЕВА

Урок РЯиЛ 6 класс/	**Климат: погода и времена года**	**Времена года в поэзии Ф.И. Тютчева**	**учитель: Барысова М.И.**	**дата**
Цели обучения	6.1.1.1 понимать основную информацию, лпределяя ключевые слова 6.3.2.1 определять стилистические особенности текстов художественного стиля; определять принадлежность текста к типу описание на основе характерных признаков; 6.2.4.1 создавать высказывание (описание) с опорой на ключевые слова 6.5.2.2 использовать простые и сложные предложения, выражающие изъяснительные отношения;			
Цель урока	определять стилистические особенности текстов художественного стиля ; определять принадлежность текста к типу описание на основе характерных признаков; использовать простые и сложные предложения, выражающие изъяснительные отношения;			
Привитие ценностей	Привитие нравственных качеств: любить природу, уметь замечать ее красоту, ставить в жизни цели, находить занятие по душе, не терять интереса к жизни;содействовать воспитанию культуры общения;			
Этап урока	**Действия педагога**	**Действия учеников**	**Оценивание**	**ресурсы**
Начало урока	Здравствуйте, ребята! Рада видеть вас всех здоровыми, с хорошим настроением! Опрос домашнего задания.	Учащиеся поднимают карточки зеленого цвета , если ответ верный,		**Учебник,**

Актуализация знаний	Вспомните, кто написал эти строки: «Зима недаром злится, прошла ее пора. Весна в окно стучится и гонит со двора…» или «Люблю грозу в начале мая, когда весенний, первый гром, как бы резвяся и играя, грохочет в небе голубом…», и вы узнаете, о ком пойдет речь на урок	красного цвета, еслм ответ неверный Отвечают на вопросы: Какую картину вы мысленно увидели? Какое настроение автора вы почувствовали? Типы речи можно различать по вопросам: к повествованию ставится вопрос что произошло?; к описанию – какой?; к рассуждению – почему?	**Словесная похвала** -выразительно читает текст -различает стилистические особенности текста Дескрипторы: -отвечает на вопросы 1б -объясняет значение слова *первоначальный*-объясняет значение слова *борозда* -объясняет значение *почему поле отдыхающее*	**Тетради** **Интерент ресурсы** **https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://www.youtube.com/watch%3Fv%3D8V_zB8RPB8E&ved=2ahUKEwiyya79irWJAxXmU1UIHdvQH2EQtwJ6BAgIEAI&usg=AOvVaw3RSBs21-_51VyANra3zKWZ**
Изучение новой темы	**прием «Встреча с героем»** Фёдор Иванович Тютчев – выдающийся русский поэт-мыслитель, крупный общественный деятель XIX века. Родился в дворянской семье недалеко от города Брянска, в селе Овстуг, расположенном у реки Десны. Ещё мальчиком полюбил Тютчев литературу, поэзию и сам начал писать стихи. Он много читал и поражал своих друзей глубокими знаниями. **Прочитайте стихотворение. Какую картину вы мысленно увидели?** Какое настроение автора вы почувствовали? Типы речи можно различать по вопросам: к повествованию ставится вопрос что произошло?; к описанию –какой?; к рассуждению – почему? Выберите вопрос, который можно поставить к стихо творению.	Определяют тему стихотворения Отвечают на вопросы		
Закрепление изученного материала	Задание 1. Прослушивает аудиозапись выразительного чтения стихотворения Тютчева. Организация работы в группах Выразительно читаем стихотворение Тютчева Задание 2. Запишите примеры художественно-изобразительных средств из стихотворения "Чародейкою зимою" **Средства художественной изобразительности** **Основаны на переносном значении слов** Метафора – непрямое сравнение | Олицетворение - оживление | Эпитет - определение	Заисывают в тетради художественные приемы Выполняют в тетради данное задание Каждая группа определяет название стихотворения Каждая группа на формате А 3 выборочно выполняют задание по теме Осень, Зима, Лето Объяснение учителя	Дескрипторы: -находят метафоры 1б -находят эпитеты 1 б -находят олицетворения 1 б Дескрипторы: -подбирают существительные 1б -определяют род 1б Дескрипторы: -определяет название стихотворения 1б Дескрипторы: -выписывают ключевые слова 1б	**Сюжетные картинки** **Интернет ресурсы** **Интернет ресурсы**

	Здание 3. К прилагательному из левой колонки подберите существительные из правой колонки, определите их род искристый — снежинка пушистые — денёк серебристый — лес ледяные — долина снежная — узоры заснеженный — иней морозный — сугробы сверкающая — снег Задание 4. «Облако слов» Назовите по ключевым слом названия стихотворения 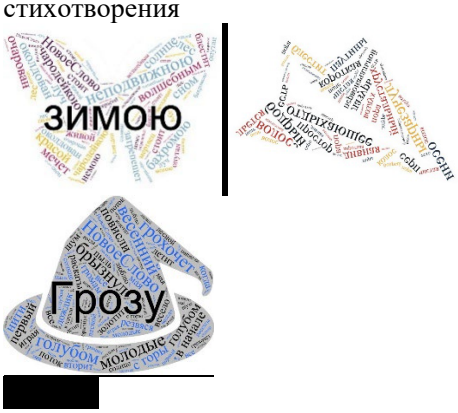 [redacted] Задание 5. Защита постера каждой группы Темы для постера: Осень, Зима, Весна 		-создают сюжетные рисунки по теме 1 б -составляют синквейн 1 б	https://www.wordclouds.com/ **Интернет ресурсы, учебние, наглядные картинки**
Домашнее задание	Организация работы в группах Работа в группах. 1: 1. Определите тему стихотворения. / 2. Как вы понимаете значение слова *первоначальный*? Какую пору осени оно обозначает? / 3. Почему борозда «праздная», а серп назван «бодрым»? Докажите, что прилагательные *бодрый, праздная* – эпитеты. 2: 1. Как вы думаете, как Тютчев мог бы назвать это стихотворение? / 2. Почему Тютчев выбрал для описания осени именно слово *первоначальный*? / 3. Что такое лазурь? Докажите, что прилагательные *чистая, тёплая* – эпитеты, а *льётся лазурь* – метафора. Заполните таблицу. С какими утверждениями вы согласны (+), с какими – не согласны (–)? Объясните, почему (?)			
Рефлексия 3 минут	**Прием «Три лица»** Учитель предлагает учащимся карточки с изображением трех лиц: веселого, нейтрального и грустного. Карточки на протяжении всего урока находятся на партах. Учащимся предлагается выбрать рисунок, который соответствует их настроению.	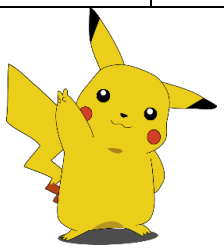		

ШҚО, Марқакөл ауданы
"Қарашілік негізгі орта мектебі" КММ
Информатика пәнінің мұғалімі
Еселбаева Анар Мұхамедқалиқызы

ИНФОРМАТИКА САБАҚТАРЫНДА МУЛЬТИМЕДИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕМЕСІ

Заманауи компьютерлік технологиялар білім беру процесін дамытуға үлкен мүмкіндіктер береді. Білім беруді модернизациялау процесі студенттердің құзыреттілігін қалыптастыруды талап етеді, бұл әртүрлі көздерді қолдана отырып, өз бетінше білім алу мүмкіндігін қамтиды. Студенттердің құзыреттілігін қалыптастыруға заманауи педагогикалық технологиялар қатысады, олардың қатарына компьютерлік және жобалық технологиялар жатады.

Сонымен, педагогикалық ғылым мен техниканың шетінде арнайы теориялық және қолданбалы мәселелердің тұтас кешені пайда болды, олардың шешімінсіз оларға жүктелген міндеттерді тиімді шешуге қабілетті жаңа біріктірілген жүйелерін құру мүмкін болмады.

Ақпараттық компьютерлік технологияларды, соның ішінде Microsoft корпорациясының "PowerPoint" презентацияларын пайдалану оқу циклінің гуманитарлық және жаратылыстану пәндерін оқытуда мүмкін. Экономиканы оқытуда, мысалы, мультимедиялық технологияларды қолдану материалды нақтылауға, түсінікті және көрнекі, оңай сіңетін схемалар, кестелер мен графиктер жасауға мүмкіндік береді. Ақпараттық компьютерлік технологиялардың мүмкіндіктерін пайдаланудың арқасында танымдық қызығушылық қалыптасады. Жаңа ақпараттық технологиялар құралдарын және компьютердің мүмкіндіктерін таным құралы ретінде пайдалану студенттерге болашақ өмірінде және кәсібінде қажет болатын іс-қимыл әдістерін игеруге көмектеседі, орындалатын міндеттердің деңгейі мен күрделілігін арттырады, орындалған іс-әрекеттердің нәтижесін көрнекі түрде көрсетеді, интеллектуалды зерттеу жұмыстарын, жобаларды құруға мүмкіндік береді.

Жаңа педагогикалық технологиялар бірінші кезекте жаңа ақпараттық технологияларды және компьютерлік технологияларды кеңінен қолданбай мүмкін емес. Олар білім берудің жаңа әдістерінің педагогикалық, дидактикалық функцияларын толық ашуға, оларға тән мүмкіндіктерді жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Ақпараттық-компьютерлік технологияларды қолдану мұғалімге өз пәнін оқытуда жаңа мүмкіндіктер ашады. АКТ-ны қолдана отырып, кез-келген пәнді оқу оқушыларға уақыт бойынша ойлауға және сабақтың элементтерін құруға қатысуға мүмкіндік береді, бұл пәнге деген қызығушылықтың дамуына ықпал етеді.

Адам қоршаған әлемнен ақпаратты өзінің сезім мүшелерінің көмегімен қабылдайтыны дәлелденді: көру, есту, дәм, иіс, жанасу. Ғалымдардың пікірінше, ақпараттың 90%-дан астамы бізге көру және есту арқылы келеді, бұл ең қуатты және тиімді ақпарат беру және қабылдау арналары. Біз алатын білім бірдей ақпарат, сондықтан біліміміздің көп бөлігін көру және есту органдары арқылы аламыз. Ақпаратты, яғни білімді беру неғұрлым жарқын және әр түрлі болса, бұл ақпаратты игеру процесі соғұрлым тиімді болады.

Оқу орындарында қалыптасқан қазіргі жағдайда дәріс, яғни сөйлеу сабақтары басым болады және біз көрнекі ақпараттың жеткіліксіздігін байқаймыз, бұл студенттердің білім алу тиімділігін төмендетеді. Қазіргі жағдайда компьютер оқу процесінде жиі қолданылмайды, бірақ мұғалім мен студенттің жұмысының алуан түрлілігі үшін үлкен әлеует бар. Қазіргі уақытта барлық жерде компьютерлендіру процесі жүріп жатқан кезде және білім беруде жаңа технологиялар пайда болған кезде мұғалімдер

мультимедиялық құралдарды қолдануға, соның ішінде оларды аудиториялық сабақтарда пайдалану үшін электрондық презентациялар жасауға шұғыл қажеттілікке ие.

Сабақта мультимедиялық құралдарды пайдалануға қойылатын талаптар. Қазіргі уақытта мультимедиялық технологиялар оқу процесінде жаңа ақпараттық технологиялардың ең қарқынды дамып келе жатқан бағыттарының бірі болып табылады.

Мультимедиа-әртүрлі физикалық көрінісі бар және әртүрлі ақпарат құралдарында бар ақпаратты пайдаланумен байланысты компьютерлік технологияның саласы. Мультимедиялық технологиялар - бұл компьютерге мәтін, графика, анимация, цифрланған қозғалмайтын кескіндер, бейнелер, дыбыстар, сөйлеу сияқты мәліметтер түрлерін енгізуге, өңдеуге, сақтауға, тасымалдауға және көрсетуге мүмкіндік беретін технологиялардың жиынтығы. Мультимедиа құралдары-бұл адамға компьютермен сөйлесуге мүмкіндік беретін аппараттық және бағдарламалық құралдардың жиынтығы, әр түрлі табиғи ортаны қолдана отырып: дыбыс, бейне, графика, мәтіндер, анимация. Жақында көптеген мультимедиялық бағдарламалық өнімдер жасалды. Бұл өмірдің әр түрлі салаларындағы энциклопедиялар (тарих, өнер, география, биология, музыка, кәсіби білім және т.б.), оқу бағдарламалары, білім беру, тесттер, машиналар, ойындар және т. б.Мультимедиялық технологияның бір ерекшелігі-белсенді компьютерлік графиканы қолдану. Жасанды интеллект саласындағы танымал маман Д. А. Поспелов когнитивті компьютерлік графиканың үш негізгі міндетін тұжырымдады:

- Бірінші міндет - білімді ұсынудың осындай модельдерін құру, онда логикалық ойлауға тән объектілерді де, бейнелі ойлауды бейнелейтін бейнелерді де монотонды құралдармен бейнелеу мүмкіндігі болады.
- Екінші міндет - әлі жоқ адам білімін визуализациялау-мәтіндік сипаттамаларды таңдауға болады.
- Үшіншісі - бақыланатын суреттердің динамикасының артында жасырылған механизмдер мен процестер туралы кейбір гипотезаларды тұжырымдауға көшу жолдарын іздеу.

Сабақты жаңа ақпараттық технологияларды қолдана отырып жоспарлау кезінде оқытушы дидактикалық талаптарды сақтауы керек, соған сәйкес:

- оқу процесінде ақпараттық технологияларды қолданудың педагогикалық мақсатын нақты анықтау;

- оқу материалын ашу логикасы және нақты оқу ақпаратын уақтылы ұсыну контекстінде сабақта ақпараттық технологияларды қайда және қашан қолданатынын нақтылау;

- ақпараттық технологияның таңдалған құралын оқытудың басқа техникалық құралдарымен үйлестіру;

- оқу материалының ерекшелігін, сыныптың ерекшеліктерін, жаңа ақпаратты түсіндіру сипатын ескеру;

- зерттелетін материалдың іргелі, түйіндік мәселелерін талдау және сыныппен талқылау.

Қорытындылай келсек, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар мұғалімге сабақ өткізу кезінде жаңа мүмкіндіктер ашады, бұл форманы әртараптандыруға, оқушылардың оқуға деген қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, компьютер мұғалімді толығымен алмастыра алмайды, оның кәсібилігі студенттерді қызықтыруға, қызығушылықты оятуға, олардың сеніміне ие болуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, ол студенттердің назарын зерттелетін пәннің белгілі бір маңызды аспектілеріне аудара алады, сонымен қатар олардың еңбекқорлығын ынталандырады және оқуға ынталандыру жолдарын таба алады. Мұғалім өзінің кәсіби қызметіндегі ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың орны мен рөлін анықтауы керек.

Маңғыстау облысының білім басқармасының Ақтау қаласы бойынша білім бөлімінің
“№30 жалпы білім беретін мектеп” КММ-сі
Шет тілі пәні оқытушысы
Сисекенова Айгуль Нурлыбековна

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ – ЗАМАН ТАЛАБЫ

Қазіргі кезде Еліміздің Тәуелсіздік алғалы бері еліміздегі уақытпен жарыса өзгеріп, өте тез дамып келе жатқан білім үдерісі мен ақпараттық-технологиялар әлемінде жас ұрпаққа сапалы білім беріп, рухани-ұлттық құндылықтарды бойына сіңіре тәрбиелеу-әрбір өз ісін адал педагогтың негізгі міндеті. Сондықтан да, біздің басты байлығымыз, жарқын болашақтың кепілі – білім. Болашақ – ғылым мен білімге тәуелді. Қазіргі өсіп келе жатқан жастарымыздың білімі мен тәрбиесі қандай болса, ел болашағы да сондай дәрежеде болмақ. Сондықтан қоғам талабына сай, елімізді көркейтетін, дамытатын, Қазақстан Республикасының ішкі және сыртқы істер байланысында мемлекеттің өркениеті үшін шаршамай еңбек ететін, шетелдермен еркін ғылыми және мәдени қарым-қатынастар жасай алатын және бәсекеге түсе алатын, оқығанын өмір практикасында қолдана алатын, ана тілін сүйетін, ұлтжанды азамат дайындау – бүгінгі ұстаздардың басты мақсаты.

Оқу бағдарламасы - оқушылардың ағылшын тілі пәні функционалды грамматикалық дағдыларды дамытуға арналған, қазіргі әлемдік мәдениет пен өркениет жағдайында шет тілін қарым -қатынас құралы ретінде қолдану қабілетін дамытуға бағытталған. Оқушылардың мәдени өзара шет тілі арқылы коммуникативті және әлеуметтік-мәдени дамуын қамтиды.Олардың қабілетін дамытады және оларды ағылшын тілін өз бетімен және үзбей үйренуге, өзін-өзі тәрбиелеуге және ғылымның басқа салаларында ағылшын тілін қолдануға дайындайды. Оқу процесінде интегративті тәсіл жүзеге асады, соған сәйкес оқушыларды оқыту, тәрбиелеу, тәрбиелеу мен дамытудың күрделі міндеттері сабақта және өзіндік жұмыстары қарастырылған. Оқытудың құзыреттілікке бағдарлануы прагматикалық сипаттағы педагогикалық мәселелерді шешуге мүмкіндік береді, оқушыларды нақты әлемде шебер жұмыс жасауға дайындайды.

Функционалдық сауаттылықты арттыру бойынша факультатив сабақтардың мақсаты – оқушыларды оқу мен әлеуметтендірудің ерекшеленуіне бағыттау, болашақ мамандығын, кәсіби қызмет саласын саналы және жауапты таңдауға дайындау. Осы мақсатқа жету үшін факультатив сабақтардың алдында келесі міндеттер тұр:

- білім, қабілет, дағды мен дағдылардың жоғары деңгейін қамтамасыз ету;
- белсенді өзін-өзі анықтауға, оның ішінде кәсіби өзін-өзі анықтауға жәрдемдесу;
- пәндерге танымдық қызығушылықты қалыптастыру және дамыту.

Оқу бағдарламасын жасақтау барысында оқушылардың жас ерекшеліктері ескеріліп, 7-8 сынып оқушылары үшін жасалынды. Функционалдық сауаттылықты дамыту үшін білім алудағы қажеттілікті күнделікті қолдану, сапалы оқыту, оқытудың озық технологияларын тиімді пайдалану жолдарын меңгеру. Зияткерлік, рухани, адами тұрғысынан дамыған, әлемдегі әлеуметтік өмірге бейімдеу. Қорытындылай келе, оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға бағытталған білім мазмұнын игерген оқушылардың білімдері мен біліктері өмірлік жағдаяттарда қолдана білуді, әртүрлі ақпарат көздерімен жұмыс істей білуді және алынған ақпараттарды сыни тұрғыдан бағалай білуді, өзінің болжамдарын ұсыну және зерттеулер жүргізу, өзінің ойын негіздей білуді, іскерлігі мен дағдыларын адами іс-әрекеттердің әртүрлі салаларында, сондай-ақ тұлғааралық қарым-қатынас пен әлеуметтік қатынастарда өмірлік міндеттерді шешу үшін пайдалануды қамтамасыз етеді.

Тараз қаласы
«Тараз теміржол көлік және коммуникация колледжі» МКҚК
Ағылшын тілі пәнінің оқытушысы
Умиралиева Индира Мейырханқызы

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ЖАҢА ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІНІҢ ҚҰРЫЛЫМЫ МЕН ТҮРЛЕРІ

Еліміз жылдар бойы аңсаған тәуелсіздікке қол жеткізісімен, шет тілі де мемлекетаралық тіл мәртебесіне ие болды. Ендігі кезекте шет тілінің қолданылу аясын кеңейту кезек күттірмес мәселенің бірі болды. Осы орайда мектептерде ағылшын тілі пәніне көңіл де, ықылас та жылдан жылға артып, оны оқытудың тиімді әдіс - тәсілдері, технологиялары бойынша зерттеу жұмыстары, оларды тәжірибеге енгізу шаралары қолға алынды.

Ағылшын тілін саналы меңгерту, оны өз деңгейінде қажеттілікке айналдыру, бір жылғы мәселе емес, сондықтан ағылшын тілін оқыту ісімен шұғылданатын мамандар арасында туындайтын бір сұрақ: ағылшын тілінде өз ойын ауызша және жазбаша еркін жеткізе алуға қалай үйрету керек? Оқушыны ынталандыру үшін қандай әдіс - тәсілдерді, технологияларды қолданған жөн?

Оқыту тілі өзге тілде жүргізілетін мектептерде тіл үйрету туралы жазылған әдістемелік және ғылыми материалдарды зерделей келе, ақпараттық технологияларды пайдалану туралы мәселеге тоқталуды жөн деп санап, осы тақырыпта жинақтаған іс - тәжірибемді ортаға салмақпын.

Білім беру саласында түрлі технологиялар енгізілуде, бірақ олардың ішінен қажеттісін таңдап, сабақтың әр кезеңінде тиімді қолдану басты талап. Мәселе технологияларды кеңінен пайдалану емес, мәселе - тұлғаны нәтижеге бағыттай білім беруде. Қазіргі таңда айтар болсақ, көрнекілік әдісі мен техникалық құралдарды қолдану әдісін ақпараттық - коммуникативтік технологияның бір өзі атқара алады.

Ақпараттық технология – ақпараттарды жинау, сақтау және өңдеу үшін бір технологиялық тізбекте біріктірілген әдістер мен өндірістік және бағдарламалық - технологиялық құралдардың жиынтығы. Қазіргі кезде сабақта ақпараттық технологияларды бәріміз кеңінен қолданамыз. Қазақ әдебиетінің классигі, ұлы атамыз Абай Құнанбайұлы: «Шәкірттерің жақсы оқу үшін, оның оқуға деген ынтасы және қызығушылығы зор болу керек», - деген. Расында да, тек ғана жігерлі, әр нәрсені үнемі білгісі келген, табандылығын, шыдамдылығын көрсеткен адам ғана мақсатына жетеді.

Ағылшын тілді оқытуда жаңа технологияларды, техникалық құралдарды сабақта жан - жақты қолдану, мұғалімнің көптеген қиындаған қызметтерін жеңілдетіп, осы іскерліктің ұстанымды жаңа тәсілдерінің пайда болуына мүмкіндік туғызады. Осындай жаңа жолдардың біріне ақпараттық оқыту жүйесіндегі компьютерлік бағдарламалардың түрлері арқылы тіл үйретуді жатқызуға болады. Ағылшын тілі сабақтарында өзім қолданып жүрген компьютерлік бағдарламамен жұмыс істеу түрлерін атап өтер болсам:

Лексиканы меңгерту. Лексиканы меңгерту үшін түрлі әдіс - тәсілдер пайдаланылады. Нақты мағыналы сөздерді суреттер, зат, макет арқылы түсіндірген жөн.

Абстрактілі мағыналы сөзді түсіндіру үшін аударманы қолдану және тіл көрнекілігі арқылы түсіндіру қажет. Ал тіл көрнекілігі дегеніміз - сөздің мағынасын контекст арқылы, синонимдер мен антонимдер, сөздің құрамдас бөліктерін талдау арқылы түсіндіру.

Сөздің мағынасын түсіндіру үшін қолданылатын контекстке мынадай талаптар қолданылады. Контексттерге грамматикалық құрылым, ондағы жаңа сөзбен басқа сөздердің барлығы оқушыларға бұрыннан таныс болуы қажет. Сонда оқушының назары жаңа сөзге аударылады.

Тіл көрнекілігінің тиімділігі сөздердің мағынасын сабақта тек шетел тілінде түсіндіріледі де жаңа сөзбен оның мағынасы арасында байланыс жасалады.

Тақырыпқа байланысты мәтіндер

Тақырыпқа қатысты суреттер мен сызбалар және компьютерлік анимация элементтері

Сөздік қорды толықтыруға жаттығулар

Грамматикалық тестер

Бұл оқулықтармен оқушылар белсенді жеке жұмыс атқарады. Мұғалім олардың өздік жұмысына бағыт беріп, оны бақылаушы, технологиялық аппаратты басқарушы болады да, оқушы белсенділігі артады. Уақытты пайдалануда тиімді.

«Ана тілін сабақта аластату мүмкін болғанымен оны оқушының сана – сезімінен аластату мүмкін емес»,- деп ғалым Л. В. Щерба өте дұрыс айтқан.

Мәтіндік лексиканың кіріспесінде және онымен жұмыс істеуде, мысалы, азық түлік, сауда, киім, т. б.

Сөйлеу жұмыстары:

Көптеген бағдарламаларда микрофонмен жұмыс істеуді қарастырады. Сөздер мен сөз тіркестері тыңдалғаннан кейін, оқушы оны қайталайды. Бұдан соң диктордың сөзді айту, яғни дыбыстау ерекшелігін тыңдай отырып, жеткіліксіз жақтарын аңғарып, оқушы оны түзетуге мүмкіндік алады. Оқушылардың сөйлеу тілін дамытуда диалогтың да берері мол. Диалог – сөйлесудің ең негізгі түрі болып саналады. Адамдар арасындағы қарым - қатынас амандасудан басталады. Мұғалім сабаққа кіргеннен оқушылармен диалогта болады. Оқушыларға белгілі бір тақырыпта тапсырмалар беру арқылы сұхбаттар құрылады. Диалогтік сөйлесуді естіп - тыңдаумен біртұтас та, жекелей де пайдалануға болады. Мақсатты ұйымдастырылған жағдаяттар арқылы ауызекі сөйлесуге үйрету - оқушыларды қызықтырады. Диалогтік сөйлеу коммуникативтік оқытудың негізгі ұстанымына сәйкес келеді. Коммуникативтіліктің жауап алынған жағдайда ғана жүзеге асуы оның ұстанымы болып есептеледі. Ауызекі сөйлесу – жауаптасу арқылы жүзеге асады, ал жауаптасуға дейінгі дайындық кезеңдерін былайша сараланады:

I кезең: диалогпен танысу;

II кезең: диалогты жаттау;

III кезең: диалогты қойылымға айналдыру, яғни сөйлесім іс-әрекетін қойылым іс - әрекетімен ұштастыру;

Жазуды оқыту.

Жұмыстың бұл түрі сауатты жазу дағдыларымен, есте сақтау қабілеттерін дамытады, әрі пернетақтаны меңгеруге септігін тигізеді. Тыңдау, сауатты жазу, әріптерді теру секілді үш іс - әрекетті бір уақытта біріктіреді.

Коммуникативтік сөйлеу әрекетінің қай түрі болса да лексикалық - грамматикалық дайындық деңгейіне сүйенеді. Белсенді сөйлеу әрекетін ұйымдастыруда ауызекі жауаптасу мен мәтін бойынша жұмыс негізгі құрал болып табылады. Сонымен қатар, ақпараттық оқу құралдары (компьютер, аудио - визуалды құралдар) бойынша да оқушылар белсенді коммуникацияға түсе алады. Ауызекі сөйлеу тілін қалыптастыруда сөздер мен сөз тіркестерінің қолданылуын, сөйлем құрастыруды, тұрақты сөз тіркестерін қолдануды, сұрақ қоюдың барлық түрлерін үйрену тиімді.

Оқушылардың сөйлеу дағдылары ауызекі сөйлеу жүйесінен, сұраққа қысқа да толық жауап қарастыра алуынан, оқығандарын ауызша да, жазбаша да мазмұндап беретіндей дағды - машықтарынан, шығарма, хат жазу дағдыларынан құралады. Ағылшын тілін оқытуда ең алдымен тәжірибелік мақсат қойылады, оған оқушылардың сөздік қорларын байыту, сауатты жазуға үйрету, сөйлесуге, көргендерін, естігендерін әңгімелеп беруге үйрету қажет.

Компьютерлік оқыту бағдарламаларының қай қайсы болмасын өз мазмұнынан грамматикалық жұмыс жүргізуді тыс қалдырмайды, белгілі бір грамматикалық құрылымның жұмыстарын қамтиды.

Батыс Қазақстан облысы, Сырым ауданы
Қызылағаш негізгі орта мектебі
Психолог
Ажғали Айнагүл Сәкенқызы

«БІЗ БІРГЕМІЗ» ТРЕНИНГІ

Мақсаты:
1. Көңіл-күйін жағымды арнаға түсіруге баулу.
2 Көтеріңкі көңіл-күйдің айналасындағыларға әсерін түсініп, сезінуге тәрбиелеу.

Әдіс-тәсілдер: әңгімелесу, сұрақ-жауап, тілегін білдіру, жаттығулар т.б.

Көрнекі құралдар: түрлі-түсті қағаздар, тақырыптық суреттер мен слайдтар.

Сабақ барысы:Ұйымдастыру бөлімі

Психолог сөзі:

Жалпы көңіл-күй дегеніміз – адамның психикалық процестерге, барлық қызметіне, соның ішінде оқу материалын меңгеруге әсер ететін эмоционалдық жағдайы. Көңіл-күйіне қарап адамдарды: шат, жайдары, көңілді, жылы жүзді, ызбарлы, ызалы, т.б. деп ажыратуға болады. Көтеріңкі көңіл адамға қуат бітіріп, бойын сергітеді, ал уайым-қайғы жүн-жітіп, жабырқатып жібереді.

Кейде адамның көңіл күйі жалпы өмірге деген қатынасын сипаттайды. Мысалы, адамның қызметі жақсы, жұмыс істейтін ұжымы ынтымақты, отбасы жарасымды болса, мұндайда оның көңіл күйі де көтеріңкі болады. Адамның денсаулық жағдайы, жүйке жүйесіндегі ерекшеліктері де көңілге әсер етеді. Тіршілік үшін маңызды да мәнді нәрселер де көңілге ерекше із қалдырады. Егер көптен айналысып жүрген іс оңға басса, орындалса, онда, кісі шат-шадыман күйге түседі. Керісінше, кісі сәтсіздікке ұшырап, көздеген мақсатына жете алмаса, қиналып мазасызданады. Ерік-жігері күшті, рухани өмірінің мазмұны бай, ұстанған идеясына сенімі мол адамдар қандай ауыр жағдайларда да өздерін көтеріңкі, сергек ұстайды. Көңіл-күйін меңгере білу кімге болса да аса қажетті қасиет. Сондықтан біз тренинг барысында қобалжуды тежеу, стрестен арылуға бағытталған тыныс алу жаттығулары мен әңгімелесу, ой қорыту, сұрақ-жауап, жұмбақтар шешу, сезімін және тілегін білдіру секілді жұмыстарды жүргізетін боламыз.

1. Таныстыру.
Оқушылар ең алдымен амандасып, ойларындағы жақсы тілектерін бір-біріне білдіреді. Одан соң өздерінің есімдерінің алғашқы әрпінен басталатын жағымды теңеу сөздер айтып шығады. Мысалы: Айгерім – аяулы. Сондай-ақ, өздерінің көңіл-күйлері туралы қысқаша мағұлмат береді.

2. Есте сақтау қабілетін дамытуға арналған сөздер.
Тренинг кезінде оқушыларға интербелсенді тақта арқылы сөздер беріледі. Сол сөздерді интербелсенді тақтаға қарамай қайталаулары тиіс. Берілген сөздер:
1) сабақ;
2) мақсат;
3) сынып;
4) парта;
5) махаббат;
6) карта,
7) тақта;
8) бүлдірген;
9) шелек;
10) мемлекет;
11) қаламсап;
12) оқушы,
13) құрал;

14) қайшы;
15) кітап;
16) кабинет;
17) өшіргіш;
18) жіп;
19) мәжіліс;
20) дәптер.

Егер 20 сөз есіңізде қалса, есте сақтау қабілетіңіз керемет.
16-19 – өте жақсы.
12-16 – жақса.
10-12 – орташа.
10-нан төмен – нашар.
3. «Жүз жұмбақ»
Оқушыларға логикалық жұмбақтар жасырылып, оқушылар оларды шешуі тиіс.

1. Жасы жүзге келген қария өмір бойы өзінің туған күнін 25 рет қана атап өткен екен. Себебін анықта. Жауабы: Себебі, оның туылған күні 29 ақпан.

2. Екі адам тоғыз құмалақты 2 сағат ойнады. Әрқайсысы неше сағаттан ойнады? Жауабы: 2 сағат

3. Үш түйеқұс ұшып келе жатыр, аңшы олардың біреуін атып алды. Неше түйеқұс қалды? Жауабы: Түйеқұс ұшпайды

4. «Алма ағашы мен бала» атты тақырыптық слайд көрсету.
Интербелсенді тақта арқылы оқушыларға «Алма ағашы мен бала» атты сурет көрсетіледі. Осы сурет бойынша оқушылар шағын әңгіме құрап, сол бойынша ойларын ортаға салады.

5. «Керуен» ойыны.
Оқушылар ортаға шығып, жай әуенмен шеңбер жасап тұрады. Одан соң бірінің арқасына бірі «массаж» жасай бастайды.

6. Сұрақ- жауап
Оқушылардың көңір-күйлерін анықтау мақсатында бірнеше сұрақтар қойылып, жауаптар алынады.
— Өздеріннің көңіл-күйлерің қалай? Көңілдісіндер ме?
— Адамның көңіл-күйін қалай байқауға болады екен?
— Бет әлпетінен, көзінен, аузынан қимылынан т.б.
— Ал адамның көңіл-күйін көтеріп, жақсартуға болама екен?
— Оған жақсы сөз айтып, сыйлық сыйлауға бола ма екен?

7. «Даналы ағаш»
Ортаға «қураған» ағаш әкелініп, оған оқушылар өздерінің тілектерін жасыл жапыраққа жазып, ағашқа жапсырды. Тура бәрінің көз алдында ағаш оқушылардың ақ тілегіне толы, жайқалған жасыл ағашқа немесе «даналы ағашына» айналды.

Қорытынды: (оқушыларға сыйлықтар тарату).
Психологтың сөзі: Балалар, енді бізде көңіл-күйімізді түсірмейік. Бір-бірімізді ренжітпейік.
Өмір гүлі, жүрек жыры шәкіртім,
Шәкіртімсіз нәрсіз өтер уақытым.
Аялаумен баулып ізгі істерге,
Тілеудемін шәкіртімнің бақытын!

Жамбыл облысы, Тараз қаласы
Тараз теміржол көлік коммуникация колледжінің оқу өндірістік шебері
Қуанышбек Сұлтан Жанболатұлы

ТОКАРЬ МАМАНДЫҒЫ СҰРАНЫСҚА ИЕ МАМАНДЫҚ

Мамандық бір қарағанда жәй нәрсе болып көрінуі мүмкін, бірақ ол бүкіл саналы ғұмырымыздың айнасы. Жүрек қалауыңмен таңдалған мамандық бойынша жұмыс істеу – өмір сүрудің материалдық қана емес, моральдық та көзі. Ол белгілі бір дайындық пен жауапкершілікті талап етсе де, өзің қалаған мамандық болған соң, оған аса үлкен шығармашылықпен бар ғұмырыңды арнайсың. Бас кезінде дұрыс таңдау жасалған болса, онда адам Кен Робинсон айтып жүрген «өз элементіне» ие бола алады.

Мемлекет басшысының Жарлығымен 2025 жыл Жұмысшы мамандықтар жылы болып жарияланды. «Токарь мамандығы жоғары сұранысқа ие. Ең бастысы – меңгерген мамандықты жақсы көріп, өз ісіңнің кәсіби маманы болу» керек. Бұрандалар, гайкалар мен болттарсыз кез келген бір машинаны немесе қандай да бір жабдықты елестету қиын. Механизм дұрыс істеу үшін, осы болттар мен гайкаларды асқан дәлдікпен қырнап, жону керек. Бұл дәлдікке үйрену үшін токарь білімін алу керек. Тек сонда ғана механизмді іске қосу міндетті түрде жүзеге асады. Токарь мамандығы бізге адамдар металлға немесе тасқа қайрау және кесу арқылы қажетті пішінді беруге тырысқан ежелгі дәуірден келді. Алғаш токарьлық станок біздің дәуірімізге дейінгі VII ғасырдың басында пайда болды. Онда екі адам жұмыс істеуге тиіс болды – бір адам бөлшек бекітілген механизмді іске қосса, екіншісі қажетсіз материалды кесіп, бұйымға дұрыс пішін беріп отырды. Бұл процесс көп еңбекті қажет ететін және көп уақытты алатын. XVI ғасырда су дөңгелегін ойлап тауып, онымен анағұрлым қатты материалдарды жонуға болатын болды. Тек ғана XIX ғасырда алғашқы электр токарьлық станок жасалып, токарьлардың еңбегі жеңілдеді. Ал, біздің қазіргі уақытта бағдарламалық басқаруы бар заманауи автоматтандырылған станоктар шығарылды. Оларда токарь санаулы минуттар ішінде жеке өлшемдер бойынша бөлшектерді жона алады. Токарь — жұмысшы адамның мамандығы. Бұл ағаштан, металдан, оргшыныдан, пластмассадан және тіпті шайырдан белгілі бір бөлікті жасау үшін айналмалы дайындамаларды өңдейтін маман. Токарь станокта әр түрлі беттерді, ұштық жазықтықтарды өңдеу және бұрғылау, сондай-ақ металл және басқа материалдарды дайындама ретінде қолдана отырып, бұрау, бұрғылау, өлшеу, калибрлеу жұмыстарын орындайды. Ол кесу жылдамдығы мен тереңдігін анықтайды немесе нақтылайды, материалдың қасиеттері мен кескіштің конфигурацияларын ескере отырып, кесу құралын таңдайды ,оны бекітеді (орнатады), өңдеу процесін реттейді. Токарь бөлшектің сызбада көрсетілген өлшемдерге сәйкестігін, өңдеудің белгіленген тазалығы мен дәлдігін қамтамасыз етеді, жабдықты, өлшеу құралдарын, оның ішінде күрделі құралдарды (индикаторлар, микрометрлер) қолданады. Станоктар тобына жеке және әмбебап (әр түрлі токарлық, фрезерлік, бұрғылау және басқа операциялар) операцияларды орындайтын станоктар кіреді. Токарь мамандығы коммуналдық, монтаждық, құрылыс, ауылшаруашылық, жөндеу және басқа да кәсіпорындарда пайдалану аумағы өте кең.

Токарь — жай ғана техникалық мамандық емес.

Токарь - бұл нағыз қолөнер, тіпті өнер шебері. Тек маман ғана өрескел кесілмеген кесектен құрылғыға арналған бөлікті жасай алады. Токарь мамандығы еңбек нарығында жоғары сұранысқа ие. Жалақы деңгейі көбіне жұмыс орнына байланысты. Жұмыс өтілінің және кәсібилік деңгейінің өсуіне байланысты токарь өз дәрежесін 2-ші ден 6-ға дейін өсіре алады. Техникалық білім токарьлар тобының бастығы, цех бастығы лауазымына дейін мансаптық өсуге қосымша мүмкіндіктер береді. Токарь жақын кәсіптер бойынша біліктілігін өзгерте алады: фрезерші, қайраушы, слесарь, станокшы.

Жамбыл облысы, Тараз қаласы
Тараз теміржол көлік және коммуникация колледжінің
Биология пәнінің оқытушысы
Арыстанбекқызы Аружан

БИОЛОГИЯ САБАҚТАРЫНДА ОҚЫТУДЫҢ ИНТЕРАКТИВТІ ӘДІСТЕРІН ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ ЖОЛДАРЫ

XXI ғасырда ақпараттық қоғам қажеттілігін толықтыру үшін білім беру саласында компьютерлік техниканы, интернет саласын, электрондық желі мен жаңа инновациялық әдістерді оқу үрдісінде тиімді пайдалану арқылы білім сапасын жоғарғы деңгейге көтеру керектігін білеміз..

Жаңа технологияны меңгеру мұғалімнің оқу-тәрбие үрдісін жүйелі ұйымдастыруына көмектеседі. Сонымен қатар мұғалімнің интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбеттерінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі. Бүгінгі таңда білім ұйымдарындағы пәндерді дербес компьютер көмегімен оқыту нәтижелігін зерттеудегі ғылыми мәселелерді шешу ең басты орын алады.

Мектептегі пәндерді оқыту процесінде компьютерді қолданып сабақ өткізу мұғалім мен оқушы қарым-қатынасы жүйесін, олардың іс-әрекетінің мазмұнын, құрылымын, өзгерте отырып, олардың мотивациялық эмоциональдық ортасына, сезімінің өсуіне әсер етеді.

Соңғы жылдары көптеген елдерде орын алып отырған ғаламдық өзгерістер – мемлекеттердің жаңа дәуірге, қоғамдық өмірлік негізін ақпараттық ресурстармен ақпараттық коммуникациялық технологиялар құрайтын ақпараттық кезеңге қадам басты. Қазіргі таңда ғылыми техниканың даму қарқыны оқу-ағарту саласының оқу үрдісіне жаңа технологиялық әдістер мен жаңа технологияларды қолдануды кең көлемде қажет етеді. Білім берудің негізгі мақсаты – білім мазмұнын жаңартумен қатар, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын әр түрлі әдіс-тәсілдеріді қолдана отырып, белсенділігін арттыру мақсатында интерактивті тақтаны пайдаланып сабақ өткізудің көптеген мүмкіншіліктері бар:біріншіден, интерактивті тақта арқылы электронды оқулықтарды қолдануға және оны көшіріп алып, белсенді жұмыс істеуге болады; екіншіден, қосымша материалдарды да көшіріп енгізіп, онымен белсенді жұмыс істеуге болады; үшіншіден, тақта ретінде жазуға, сызуға, өшіруге, дайын сызбаны жасап қоюға, жартылай жауап кезінде қолдануға т.с.с. көптеген іс-әрекеттерді жасауда уақытты үнемді пайдалануға болады.

Биология – XXI ғасыр ғылымы. Сондықтан да ол жаңа ақпараттық технологияларымен тығыз байланысты. Қазіргі кездегі білім беру жүйесінде негізгі мақсат оқушыға жеке тұлға ретінде қарап оның дамуына көп көңіл бөлуде. Бұл пәнді оқыту мұғалімге зор міндеттерді талап етеді, өйткені ол бүкіл сыныптың қажеттіліктеріне жауап беруі тиіс. Міне, осы жағдайда жаңа технологиялардың көмегі зор. Оқыту үрдісін компьютерлендіру мақсатында интерактивті тақтамен жұмыс жасау тиімді. Қазіргі уақытта Қазақстанның жалпы орта білім беретін мектептерінің барлығы дерлік интерактивті тақтамен қамтамасыз етілген. Интерактивті әдіс – диалогтік әдіс, нәтижесінде сабаққа қатысушылар бір-бірімен байланыса отырып, мәселелерді шешеді. Интерактивті тақта мектеп сыныптарында әр пән бойынша, соның ішінде биологиядан зертханалық сабақтарды өткізген кезде оның құрылғылары (датчиктері) қолданылады. Қарапайым тақта және компьютер проекторына қарағанда, интерактивтік тақта сабақ мазмұнын кеңінен ашуына мүмкіншілігі өте зор. Интерактивтік тақтаны пайдалану кезінде үлкен жетістікке қол жеткізу үшін, тек қана сауатты сабақ жоспарлап, керекті материалдарды дайындау керек. Сабақта мұғалім интерактивтік тақтаны бір емес бірнеше рет пайдалана алады, қарапайым тақтаға

қарағанда интерактивті тақта пайдалануға ыңғайлы, әрі уақыт үнемдейді. Сабақ дайындығына дұрыс уақытты қалай бөлу керек? Әр сабақта пайдаланатын көрнекі құралдарды қалай дайындайды? Біз аталған сұрақтарға жауап беруге тырысамыз.

Интерактивті тақта оқытудың басқа тәсілдеріне қарағанда (салыстырғанда), көптеген жетістіктері бар. Бұл жетістіктер туралы өз сабағында интерактивтік тақтаны пайдаланатын мұғалімдер ғана айта алады. Мұғалім әріптестерімен бірге отырып сабаққа дайындалу арқылы жақсы әсерге қол жеткізуге болады, бұл тек қана міндеттерді бөліп беру мен уақытты үнемдеу ғана емес, сонымен қатар берілген материалдардың сапасын да арттырады.

Мұғалімдердің пайымдауынша интерактивтік бағдарлама олардың жартылай жұмысын атқарады. Мысалы: белгілі бір материалды интерактивтік тақтада орындау арқылы файлдағы белгілермен өзгерістерді сақтап қалуға болады, бұны сабақта болмай қалған оқушыларға қайта түсіндіруге немесе келесі жолы тағы да қолдануға болады.

Мұғалім оқытудың жаңа ақпараттық технологияларын меңгеріп, оны пайдалану арқылы өзінің материалдық базасын толықтырып, әрі уақытты үнемдейді. Мультимедиялық технологиялар көбіне компьютерлік сыныптарда қолданылады. Қазіргі уакытта сабақ материалына байланысты көптеген электрондық оқулықтар мен компакт-дискілер бар. Бүгінгі таңда ақпараттық технологияның өмірімізге терең енуіне байланысты жеке пән сабақтарында компьютерлік техниканың мүмкіндіктерін толық

пайдаланып, оқушыларға терең де тиянақты білім беруге жағдай жасалды.

Компьютерлік графикалық материал презентациялық слайд көмегімен көрсетіледі. Microsoft Power Point бағдарламасының көмегімен оқу процесінде презентациялар мен слайдтар жасап көрсету, оқушылардың қызықты және дәлелді (мағыналы) болады, танымдық ойлауы мен есте сақтауын қалыптастырады. Оқушылар биология сабағында арнайы компьютерлік бағдарламалар мен электрондық оқулықтарды пайдалану арқылы кез-келген тақырыпты өздері меңгереді. Бұл оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыруға, олардың ой-танымын кеңейтуге, өз бетінше шығармашылықпен, ізденімпаздықпен жұмыс жасауына көп көмегін тигізеді. Биология пәні бойынша компьютерлік тестілеуді қолдану оқушылардың интеллектуалдық танымын арттырады. Оқушылар бір тестілеуден жақсы нәтижеге жеткенше бірнеше қайтара өтеді. Бұл тестілердің барлығы биология бойынша мемлекеттік білім стандарты талаптарына сәйкес келеді. Ол оқушылардың интеллектін, логикалық ойлауын және шығармашылық қабілеттерін дамытуға, тірі табиғатты, ағзаларды толығымен

түсінуге ықпал жасайды. Биология пәнінің кейбір тараулары ойлануды, талдай білуді, салыстыруды қажет етеді. Биология сабағында компьютерді пайдалану оқу үрдісіндемұғалімі мен оқушының оқудың жеке дара шығармашылықпен жұмыс жасауына мүмкіндік береді.

Мен жаңа сабақты түсіндіру барысында сабақтың мазмұнын дайын күйінде бермеуге тырысамын.

Оқушылардың өздігінен танып-білу дағдыларын қалыптастыра отырып, жаңа тақырып бойынша

анықтама, ережелерді өздері құрастырып тұжырымдай білуіне жетелеймін. Ол үшін оқытудың интерак-тивті формаларын сабақта қолданамын.

Олар:

- Жеке шығармашылық тапсырмалар, жобалар;
- Блок-схема, графиктер, диаграмма, т.б.;
- Тірек-схема, көрнекіліктер және анықтама құралдары;
- Ойын арқылы оқыту;
- Сөзжұмбақ, ребустар;
- Тестілеу;

Жер тарихында тіршіліктің пайда болуы, әр кезеңде өсімдіктердің, жануарлардың түрлерінің дамуы туралы суреттерін, сызбанұсқалары пайдаланылды.

Сонымен қатар «Слайдтарды қолдану нәтижесінде оқушыларға жаңа материалдарды меңгерту жеңіл, әрі уақытты үнемдеуге мүмкіндік береді. Нәтижесінде оқушыларда оларды ойша елестету және

тақырыпты түсіну қиынға түседі. Оқушылар бұл ойын арқылы өз білімдерін шыңдайды.

Сонымен биология сабағын компьютер көмегімен оқыту төмендегі мәселелерді қамтиды:

Оқушыларға оқылатын табиғат құбылыстарын толық және дәл ақпаратты бере отырып, оқу сапасын арттыру.

1) Оқытудың көркемділігін арттырады, яғни оқушыларға қиын да

күрделі материялдарды көрнекі түрде түсіндіруге қол жеткізеді.

2) Оқытудың тиімділігін жоғарылатады және оқу материалын түсіндіру мүмкіндігін арттырады;
3) Оқушылардың ғылыми дүниетанымдық көзқарастарын қалыптастыра отырып, олардың білімге құштарлығын, табиғи сұранысын қанағаттандырады.
4) Мұғалімді техникалық жұмыстан босата отырып, үнемдеген уақытта олардың шығармашылықпен жұмыс істеуіне жағдай жасайды.
5) Мұғалім мен оқушының жұмысын жеңілдетеді.

Интерактивті тақтаны қолданудың артықшылығы:
1) Интерактивті тақтада өтілген сабақтар оқушыларды жаңашылдығымен қызықтырады. Сыныпта мұндай сабақ үстінде оқушылар өз ойын «өз сөзімен» айтатын шынайы қарым-қатынас туады, олар тапсырманы ынтамен орындайды, оқып жатқан материалға қызығушылықпен қарайды, оқушыда компьютер алдындағы қорқыныш жоғалады. Оқушылар биология пәні бойынша оқулықпен, анықтамалық және басқа әдебиетпен жұмыс істеуді үйренеді. Оқушыарда жоғары нәтиже көрсетуге, қосымша қиын тапсырма алып орындауға қызығушылықтары пайда болады.

Интерактивті технологияның ерекшеліктері:
1) Бормен тақтаға жазған кескінді экрандағы түрлі –түсті, айқын, ұқыпты кескінмен салыстыруға болмайды. Тақта мен бордың көмегімен әр түрлі қосымшалары бар жұмысты түсіндіру қиын, әрі мүмкін емес. Слайдтарда кемшіліктер мен қателер жіберілсе, тез арада түзетуге болады. Сабақтың өнімділігі артады. Басқа пәндермен пәнаралық байланыс орнайды.
2) Сабақта көрнекілікті қолдану деңгейі артады.
3) Оқу материалын беру логикасына көп көңіл аударады, бұл оқушылардың білім деңгейіне оң әсерін тигізеді. Компьютерге деген қарым-қатынас өзгереді.

Биология пәнінен сабақ өту барысында интерактивті оқыту технологиясын, яғни белсенді «Естігенді мен ұмытпаймын», «Істеген ісіме жауап беремін» әдістерін қолдану оқушыларды іс-әрекеттеріне дұрыс баға беруге тәрбиелейді. Менің міндетім-сабақта берілген материалдарды оқушылар толық түсіну үшін, қолайлы жағдай туғызамын.

Жақсы білім алу үшін қажетті ұстанымдар:
- Оқушы білім алуға дайын;
- Білім беруге түрлі әдістер мен тәсілдер қолданамын;
- Қайталау –білімді бекіту үшін қажетті элемент
- Қаншалықты оқу барысы шынайы болса, соғұрлым білім беру тиімдірек.

Әрбір елдің технологиялық даму дәрежесіне оның экономикалық қуаты мен халқының тұрмыс деңгейі ғана емес, сол елдің әлемдік қоғамдастықта алатын орны, басқа елдермен экономикалық және саяси ықпалдасу мүмкіндіктері, сондай-ақ ұлттық қауіпсіздік мәселелерін шешуіне байланысты. Электрондық байланыс жүйелері арқылы ақпарат алмасудың тиімділігі өркениетті елдердің іс-тәжірибелерінде айқын сезіледі. Республикамызда білім беру жүйесі мен білімді тексеру мақсатында ақпараттық технологияларды енгізу басты мәселеге айналды.

Қазақстандағы барлық орта мектептердің компьютермен жоспарлы түрде жабдықталуы оның айқын дәлелі. Заман ағымына сай күнделікті сабаққа видео, аудио қондырғылары мен теледидарды, компьютерді, интерактивті тақтаны қолдану айтарлықтай нәтижелер береді. Мұндай қондырғылар оқушылардың қызығушылығын арттырып, зейін қойып тыңдауға және алған мәліметті нақтылауға мүмкіндік береді.

Жоғарыда айтылған ой-пікірлерімді тұжырымдай келе, компьютерді қолдану негізінде мектеп пәндерін оқыту сапасын арттырып, білім беруді ақпараттандыру жүйелі түрде іске асады. Мектептегі ақпараттандыруға осылай мемлекет тарапынан қолдау көрсетіліп, оны оқыту, үйрету мәселесі бүкіл халықтық деңгейге көтерілсе ғана біздің еліміз дүниежүзілік бәсекеге төтеп беретін, алдыңғы қатарлы мемлекетке айналады.

Ол дәрежеге жетуге қажетті білім алуына біздің жас ұрпақтың қабілетінің жететініне сенімім ол.

Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасы Марқакөл ауданы бойынша білім бөлімінің
“Ақжайлау негізгі орта мектебі” коммуналдық мемлекеттік мекемесі
Информатика пәні мұғалімі
Рақымов Ақжол Болатұлы

ИНФОРМАТИКА ПӘНІНДЕ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ

Информатика пәні қазіргі заманғы білім беру жүйесінің маңызды құрамдас бөлігіне айналды. Әрбір оқушының өмірінде компьютерлік технологиялар мен ақпараттық жүйелердің маңызы күннен-күнге артып келеді. Алайда, бұл пән кейде оқушыларға қиын әрі қызықсыз болып көрінеді. Оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыру мұғалімдер мен білім беру жүйесінің алдында тұрған басты міндеттердің бірі.

1. Қызықты әрі тиімді оқыту әдістерін қолдану. Оқушылардың қызығушылығын арттыру үшін дәстүрлі оқыту әдістерін жаңарту қажет. Әсіресе, оқытудың интерактивті әдістерін қолдану пайдалы. Мысалы, оқу процесінде ойындар мен тәжірибелік тапсырмаларды енгізу, жобалық әдіс арқылы оқушыларды топтарға бөліп, оларды бірлесіп жұмыс істеуге ынталандыру өте тиімді. Бұл әдістер оқушылардың пәнге деген қызығушылығын оятады, сондай-ақ олардың креативті ойлау қабілеттерін дамытады.

2. Жаңа технологияларды пайдалану. Информатика пәнінде жаңа технологияларды қолдану оқушылардың білімін тереңдетіп қана қоймай, олардың пәнге деген қызығушылығын да арттырады. Мысалы, бағдарламалау тілдері мен алгоритмдерді үйретуде арнайы компьютерлік бағдарламалар мен қосымшаларды пайдалану өте пайдалы. Scratch, Code.org, Tynker сияқты платформалар арқылы оқушылар кодтау мен бағдарламалауды оңай әрі қызықты түрде үйренеді. Бұл әдіс балаларды жаңа нәрселерді үйренуге деген қызығушылыққа жетелейді.

3. Ойын элементтерін енгізу. Ойын әдісін оқыту процесіне енгізу — оқушылардың қызығушылығын арттырудың тиімді тәсілдерінің бірі. Ақпараттық технологиялар мен бағдарламалау негіздерін үйретуде түрлі онлайн ойындарды пайдалану мүмкіндігі бар. Мысалы, кодтау мен логикалық ойлауды дамыту үшін түрлі тапсырмаларды шешетін ойындар ұйымдастыруға болады. Ойын элементтері балаларды қызықтырып қана қоймай, олардың белсенділігін арттырады және ақпаратты терең меңгеруге көмектеседі.

4. Шынайы өмірмен байланыс орнату. Информатика пәнінің маңыздылығын түсіндірген кезде оны оқушылардың күнделікті өмірімен байланыстыру өте маңызды. Мысалы, интернеттегі қауіпсіздік, әлеуметтік желілерді дұрыс пайдалану, ақпараттық жүйелер мен технологиялардың қоғамдағы рөлі туралы әңгімелер өткізу арқылы балалардың қызығушылығын арттыруға болады. Оқушыларға тақырыптың шынайы өмірде қандай маңызға ие екенін көрсету олардың білімге деген мотивациясын күшейтеді.

5. Мұғалімнің рөлі мен ынталандыру. Информатика пәні мұғалімінің рөлі ерекше. Мұғалім өз пәніне деген сүйіспеншілігін оқушыларға көрсетіп, оларды ынталандыруы керек. Оқушыларға қызықты әрі түсінікті түрде тапсырмалар беріп, олардың әр жетістігін мадақтап отыру мотивацияны арттырады. Сонымен қатар, мұғалім оқушылардың жеке қабілеттері мен қызығушылықтарын ескеріп, оларға арнайы тапсырмалар немесе жобалар ұсынуы қажет. Бұл олардың өзін-өзі көрсетуіне және ақпараттық технологияларды тереңірек түсінуіне мүмкіндік береді.

6. Қосымша ресурстар мен курстар. Оқушыларға информатикадан қосымша білім алуға мүмкіндік беру де олардың пәнге деген қызығушылығын арттырады. Интернетте түрлі онлайн курстар мен бейнемазмұндар арқылы оқушылар өз бетінше білім алып, жаңа дағдыларды меңгере алады. Мұндай ресурстар оқушылардың пәнге деген қызығушылығын сақтап, әрі қарай тереңдетіп оқытуға ықпал етеді.

Қорытынды

Информатика пәні қазіргі білім беру жүйесінде маңызды орын алады. Оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыру үшін оқыту әдістерін жаңарту, жаңа технологияларды енгізу, ойын элементтерін пайдалану, шынайы өмірмен байланыс орнату және мұғалімнің мотивациясын күшейту маңызды. Бұл тәсілдер оқушылардың қызығушылығын арттырып, олардың информатика пәні бойынша терең білім алуына мүмкіндік береді. Ақпараттық технологиялардың дамыған кезеңінде бізге осы пәнді қызықты әрі тиімді оқыту әдістерін енгізу өте маңызды.

Түркістан облысы, Арыс қаласы
№32 Жангелдин атындағы жалпы білім беретін мектебі
Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі, педагог-модератор
Жунисова Болганай Мусаевна

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҒЫНДА ДИАЛОГ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ

Үздіксіз модернизация жағдайында қазіргі заманғы білім беру жүйесі өзінің өмірлік ұстанымын нақты басымдыққа және қорғауға қабілетті жан-жақты дамыған, үйлесімді тұлғаны тәрбиелеуді мақсат етеді. Мұндай тұлғаны тәрбиелеу үшін баланы қарым-қатынастың әртүрлі салалары мен жағдайларындағы белгілі бір коммуникативті мәселелерді тілдік құралдармен шешуге үйрету керек, яғни оқушыларда коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыру керек.

Оқу диалогы тәрбие мен оқыту функцияларын орындайды, сонымен қатар білім алушылардың жеке басын дамытудың оңтайлы тәсілі ғана емес, сонымен қатар оқытудың тиімді түрі болып табылады.

Диалогтік қарым - қатынас процесінде қазақ әдебиеті сабақтарында қалыптасқан оқушының коммуникативті құзыреттілігі оның сөйлеу қызметінің өнімінің сапалық көрсеткіштері және жалпы оқу нәтижелерінің динамикасы арқылы көрінеді.

Диалог-бұл құндылықтардың мағыналық жағдайы, оларды тәжірибеде бекіту. Диалогта әңгіме тақырыбы туралы ғана емес, әңгімелесушілер, олардың мінез-құлқы мен ішкі жағдайы туралы ақпарат беріледі. Диалогқа қатысушылар- оқиға бойынша серіктестер. Диалогтық жағдайдың орталығында-жеке тұлға өзінің жеке басы мен бірегейлігінде, жеке функцияларының толық көрінісі болған жағдайда ғана жүзеге асырылады (сыни, өзін-өзі бағалау, заттардың мағынасын анықтау, әлемнің өзіндік бейнесін құру).

Диалогтық оқыту барысында оқушылар сыни тұрғыдан ойлауды, мән-жайларды және тиісті ақпаратты талдау негізінде күрделі мәселелерді шешуді, балама пікірлерді таразылауды, ойластырылған шешімдер қабылдауды, пікірталастарға қатысуды, басқа адамдармен қарым-қатынас жасауды үйренеді.

Қазіргі жағдайда диалог білім берудің коммуникативті мазмұнының негізгі қағидаты бола отырып, жаңа мән мен сапаға ие болады. Әр түрлі коммуникативті байланыстарға толы көпмәдениетті қоғам ынтымақтастық, өзара түсіністік қатынастарын орнатуды ғана емес, сонымен қатар қайшылықтар мен полемикалық даулардың пайда болуын да көздейді. Сондықтан мектеп түлектерінің әлеуметтік-мәдени саланың әртүрлі салаларында жемісті, тиімді диалог жүргізу, әлемді монологиялық (абсолютті шындықты талап ететін) позициялардан емес, диалогтық, плюралистік тұрғыдан тану қабілеті ең маңызды және коммуникативті қасиетке айналады.

Жалпы педагогика диалог педагогикасына айналған жағдайда ғана сәтті бола алады. Бүгінгі таңда диалогты шындықты білу тәсілі ретінде және сонымен бірге субъективті-семантикалық қарым-қатынасты, жеке тұлғаның өзін-өзі жүзеге асыру рефлексиясын қамтамасыз ететін ерекше дидактикалық-коммуникативті орта ретінде қарастыру қажет. Диалог-бұл интеллектуалды және сөйлеу қарым-қатынасының бір түрі, оның барысында әңгімелесушілердің талқыланатын тақырыпты бірдей немесе әртүрлі түсінуі анықталады. Осы негізде диалог семантикалық позициялардың өзара әрекеттесуі деп айтуға болады. Мағынасы-бұл диалогтың барлық қатысушыларының жұмысы жүргізілетін мәселе.

Мәселе-авторлық мағынаның позицияларын зерттеуге тырысу. Мағыналық білім беру-білім алушының жеке тәжірибесі, жалпы мәдениеттегі өз орнын білу. Диалог-бұл мағынаны қалыптастырудың негізгі формасы, кеңістікті қалыптастыру тәсілі. Осылайша, білім беру мазмұны-бұл қозғалыс, мағыналық қызметті жобалау.

Біздің балалар өте қарама-қайшы ақпараттық өрісте тұрады. Алайда, уақыттың өзі мектептен жақсылық, әділеттілік, ар-намыс, патриотизм, адамға және отбасына деген сүйіспеншілік туралы дәстүрлі түсінікке негізделген үйлесімді және нақты құндылықтар жүйесін талап етеді. Мектептегі қазақ әдебиеті сабақтары құндылықтардың шынайы иерархиясын қалпына келтіре алады, нәзік жандарды бұзатын әлеуметтік құбылыстарға қарсы тұра алады және бұл үшін ең тиімді жолдарды іздеуі керек.

Екіншіден, мектеп оқушылары мұғалім немесе оқулық авторлары қойған сұрақтарға жауап іздеп қана қоймай, оларды тұжырымдауды да үйренуі керек. Бұл бағыттағы жұмыс жүйелі және жоспарлы болуы керек.

Үшіншіден, сабақтағы мәтін үнемі естілуі керек. Тек" баяу "және" мәнерлі"оқу оқырманның мәтінді" естуіне " және онымен толық диалогқа түсуіне ықпал етеді.

Төртіншіден, диалогтық оқытуды қолдану оқушылардың әдеби дайындығын үнемі жетілдіруді көздейді.

Оқушыларды диалогқа шақыруға болатын көптеген әдістер бар. Әрине, мәселелік оқыту стратегиялары (мысалы, сабақта мәселелік жағдайларды құру) осы бағытта жұмыс істейді. Алайда, диалогтық технологиялар кез-келген мәселе бойынша қарсыластар арасындағы дау-дамайды емес, мәтінмен, содан кейін сыныптастарымен және мұғаліммен мүдделі, терең сөйлесуді қамтитынын есте ұстаған жөн.

Мәселелік оқытудан бөлек инновациялық педагогикалық технологияларды қолдану да үлкен рөл атқарады: зерттеу әдісі, пікірталастар, миға шабуыл, "сыни тұрғыдан ойлау" технологиясы, интерактивті, топтық формалар мен әдістер, ұжымдық оқыту әдісі. Бұл технологиялар шығармашылық белсенділікті дамытады, ақыл-ой белсенділігін қалыптастырады, оқушыларды өз көзқарастарын қорғауға үйретеді, материалды терең түсінуге көмектеседі. Жұпта, топтарда жұмыс істеу тәрбиенің міндеттерін шешуге мүмкіндік береді: сыныптастарымен топтарда ынтымақтасуға деген ұмтылыс пен қабілетті дамытады. Жұмыстағы ең бастысы-оқушылар еркін сөйлейді, дауласады, өз көзқарастарын қорғайды, мәселені шешу жолдарын іздейді және дайын жауаптарды күтпейді, бұл оқу диалогын қолдану қажеттілігін дәлелдейді.

Қорытындылай келе, диалогтық принцип білім берудің коммуникативті мазмұнын, оның толерантты табиғаты мен гуманистік әлеуетін жеткілікті түрде көрсете отырып, мұғалім мен оқушылар арасында қалыптасатын коммуникативті қатынастарды реттеп, олардың коммуникативті құзыреттілігін қалыптастырады. Оның ерекшелігін түсіну педагогикалық коммуникацияны ұйымдастырудың негізгі бағыттары мен бағдарларын анықтауға, коммуникативті білім беру технологиясы ретінде оқу диалогының әлеуетті мүмкіндіктерін ашуға мүмкіндік береді.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Технологии и методики обучения литературе: учеб. пособие / ред. В. А. Коханова. М. : Флинта : Наука, 2011. 248 с;
2. Диалог в системе обучения [Электронный ресурс] / Диалог в системе обучения . Режим доступа: URL: http://www.enorta.ru/relojs-281-1.html.

Батыс Қазақстан облысы, Сырым ауданы
Қызылағаш негізгі орта мектебі
"Еркетай" шағын орталық тәрбиешісі
Кенжегарина Гулнар Балгалиевна

ТӘРБИЕЛЕУ-БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНІҢ ЦИКЛОГРАММАСЫ

Білім беру ұйымы (балабақша / шағын орталық, мектепалды сыныбы)_Қызылағаш негізгі орта мектебінің «Еркетай» шағын орталығы
Топ: кіші жас
Балалардың жасы: 2 жастан
Жоспардың құрылу кезеңі: 25.11 - 29.11.2024ж.
Педагогтың аты-жөні: Кенжегарина Гулнар Балгалиевна

Апта күндері	Дүйсенбі	Сейсенбі	Сәрсенбі	Бейсенбі	Жұма
Бізде бірлік болып, іс қыла білетін шебер табылса, Алаштың баласы бақыт-махаббат жолына түсті! Әлихан Бөкейханов					
Балаларды қабылдау	Таңғы сүзгі: балалардың терісін, дене қызуын, сыртқы көрінісін тексеру. Балаларды жақсы көңіл күймен қарсы алу және оларға қолайлы жағдай жасау. Баланың көңіл күйін, оның жеке пікірін, қызығушылығын анықтау. Білім тақырыбында әуенді қосып қарсы алу. Сәлемдесу (сөйлеуді дамыту)	Таңғы сүзгі: балалардың терісін, дене қызуын, сыртқы көрінісін тексеру. Балаларды жақсы көңіл күймен қарсы алу және оларға қолайлы жағдай жасау. Баланың көңіл күйін, оның жеке пікірін, қызығушылығын анықтау. Білім тақырыбында әуенді қосып қарсы алу. Сәлемдесу (сөйлеуді дамыту)	Таңғы сүзгі: балалардың терісін, дене қызуын, сыртқы көрінісін тексеру. Балаларды жақсы көңіл күймен қарсы алу және оларға қолайлы жағдай жасау. Баланың көңіл күйін, оның жеке пікірін, қызығушылығын анықтау. Білім тақырыбында әуенді қосып қарсы алу. Сәлемдесу (сөйлеуді дамыту)	Таңғы сүзгі: балалардың терісін, дене қызуын, сыртқы көрінісін тексеру. Балаларды жақсы көңіл күймен қарсы алу және оларға қолайлы жағдай жасау. Баланың көңіл күйін, оның жеке пікірін, қызығушылығын анықтау. Білім тақырыбында әуенді қосып қарсы алу. Сәлемдесу (сөйлеуді дамыту)	Таңғы сүзгі: балалардың терісін, дене қызуын, сыртқы көрінісін тексеру. Балаларды жақсы көңіл күймен қарсы алу және оларға қолайлы жағдай жасау. Баланың көңіл күйін, оның жеке пікірін, қызығушылығын анықтау. Білім тақырыбында әуенді қосып қарсы алу. Сәлемдесу (сөйлеуді дамыту)
Ата-аналармен немесе баланың басқа заңды өкілдерімен кеңес, әңгімелесу	"Балаға қыс мезгілінің негізгі құбылыстарын байқатудың маңызы"	"Балаға қыс мезгілінің негізгі құбылыстарын байқатудың маңызы"	"Балаға сұрақ қою және сөйлеуді дамыту"	"Балаға сұрақ қою және сөйлеуді дамыту"	"Жыл мезгілдері туралы әңгімелеу"
Балалардың дербес әрекеті (аз қимылды, үстел үсті ойындары, бейнелеу іс-әрекеті, кітаптарды қарау және басқалар)	«Өнегелі тәрбие» Еңбек: Табиғат бұрышындағы өсімдіктерді бақылау, топырақтың құрғақ болғанына көңіл аудару, фикусті су құйғыш арқылы суаруды көрсету.	«Өнегелі тәрбие» Еңбек: "Топтың ішін ретке келтір". Мақсат-міндеттер. Балаларды ересектерге көмектесуге машықтандыру; шкафтарғы ойыншықтар мен құралдардың	«Өнегелі тәрбие» Еңбек: Балабақшадағы арнайы жабдықтарды дұрыс пайдалану, қадірлеу, қайта орнына қою, бір-біріне көмек көрсетуге тәрбиелеу.	«Өнегелі тәрбие» Еңбек: "Ұйымдастырылған іс-әрекеті кезінде оқу құралдарын тарату және орындарына жинау іскерліктеріне ынталандыру. "Қарды ұшырайық"	«Өнегелі тәрбие» Еңбек: Балаларды тамақ ішкенде табақшаларды, қасықтарды қою, ішіп болғанда жинастыру іскерліктерін ынталандыру. "Балықты аулаймыз"

	«Менің Қазақстаным» Қазақстан Республикасыны ң Гимн орындауы. Міндеттер: Балаларды патриоттық тәрбиені қалыптастырады. (музыка) Саусақ жаттығуы. "Алақай! Алақай!" Мақсат-міндеттері. Балаларға қыс туралы суретке (ауладағы қардың жауғанына) қарап, көркем сөзді педеготен кейін қайталап айтып, жаттығу жасауды үйрету; тілін, қолдың ұсақ моторикасын дамыту; жағымды әсер алу дағдыларына машықтау. Алақай! Алақай! (шапалақтау) Келді суық қыс міне (алақанды уқалау), Біз далаға шығамыз (саусақтарды қимылдату), Жаттығу жасаймыз (шапалақтау), Бір-екі! Бір-екі! (жұдырықты түю және ашу) Қарды қағып, бір-екі (қолды қағу). (сөйлеуді дамыту)	ретсіздігін байқап, тазалықты орнатуға тарту; еңбек дағдыларын, ұқыптылықты қалыптастыру. "Қолғап" қимылды жаттығуы. Мақсат-міндеттері. Балаларға педагогтің соңынан көркемсөз жолдарының ырғағы мен мазмұнына сай қимылдарды жасап, жағымды көңіл күйге бөленуді үйрету; қолдың ұсақ моторикасын, еске сақтау қабілетін дамыту. - Балалар, қазір қолғаптарымызбен әдемі жаттығулар жасап, бәріміз бірге ойнап көрейік. Қане, қолғапты киеміз, (алақандарды бір-біріне уқалау) Бір қолды салып көреміз, (бір қолмен екіншісін сипау) Екінші жұп қолғапты (екінші қолымен бірінші қолды сипау) Киіп алсақ жарап тұр. (алақандарды ары-бері қозғау) (сөйлеуді дамыту, дене шынықтыру)	"Аулаға қыс келді" тақпағын мәнерлеп оқу, қимыл жаттығуы. Мақсат-міндеттері. Балалардың қыс мезгілі туралы ұғымдарын қалыптастыру; қардың жауғанына қарап, қыс туралы тақпақты педагогтің соңынан мәнерлеп айтуға ынталандыру. Аулаға қыс келді, Қыс келді, Қыс келді. Қар шатырға түседі, Қар ағашқа түседі, Қар жерге қарай төменге, Бұлттан баяу түседі. Қарлар - жеңіл нүктелер, Көрінбейді бұлт пен жер. Түсіп жатыр, Түсіп жатыр, Аппақ көрпе жауып жатыр. Д. Ахметова (сөйлеуді дамыту, көркем әдебиет, дене шынықтыру)	тыныс алу жаттығуы (мақтаны қолдану). Мақсат-міндеттері. Балалардың тыныс алу жүйесін дамыту; қардың қасиеті жөнінде алғашқы ұғымдарды қалыптастыру; жасалып жатқан жаттығудан жағымды әсер алуға баулу. Алғашында педагог балаларға жаттығуды жасау үлгісін көрсетеді: мақта мамығын ашылған алақанға салып, оған үздіксіз үрлейді. - Балалар, мамық қарды ұшырайықшы. Мен алақанымды ашамын, оған үздіксіз үрлеймін. - Қарға не болды? - Иә, қар ұшып кетті. Қ. Мырза Әли ""Қар"". Ұзақ уақыт қалықтар, Жау, жау енді, Мамық қар! Педагог баланың әрқайсына мақта кесегін (мамығын), алақанына салатындай көлемде береді. Жаттығуды ұзаққа созу қажет емес. (сөйлеуді дамыту, дене шынықтыру)	үстел ойыны. Мақсат-міндеттері. Баланың көзбен мөлшерлеуін, қолдың ұсақ моторикасын дамыту. Педагог үстелдің бетіне сопақша пішінді қатты қағаздан көлдің пішінінін қиып, баланың алдына салады, оның бетіне әртүрлі балықтардың кескіндерін үлестіріп салып қояды. Әрбір балықтың денесінде кез келген геометриялық пішіннің ойығы болады. Балалардың қолында әртүрлі геометриялық пішіндер жинағы жатады. Балалар кез келген балықтың үстіне тура келетін пішінді тауып салса, оны аулап алды деп саналады. (сенсорика)
Ертеңгілік жаттығу	Жалпы дамытушы жаттығулар 1. Бастапқы қалып: негізгі тұрыс. Бір-біріне	Жалпы дамытушы жаттығулар 1. Бастапқы қалып: негізгі тұрыс. Бір-біріне қарап, барлығы қол	Жалпы дамытушы жаттығулар 1. Бастапқы қалып: негізгі тұрыс. Бір-біріне қарап, барлығы қол	Жалпы дамытушы жаттығулар 1. Бастапқы қалып: негізгі тұрыс. Бір-біріне қарап, барлығы қол	Жалпы дамытушы жаттығулар 1. Бастапқы қалып: негізгі тұрыс. Бір-біріне қарап, барлығы қол

	қарап, барлығы қол ұстасып тұру. 1-1 қолды екі жаққа созу "Табиғат тамаша!" деп айту. 1-2 қолды жоғары көтеру, аяқтың ұшымен тұру "Күн қандай әдемі!" деп айту, демді ішке тарту; қолды екі жаққа созу "Табиғат тамаша!" деп айту. Бастапқы қалыпқа келу (3 рет орындау). "Секіреміз доптай!" деп айту.	ұстасып тұру. 1-1 қолды екі жаққа созу "Табиғат тамаша!" деп айту. 1-2 қолды жоғары көтеру, аяқтың ұшымен тұру "Күн қандай әдемі!" деп айту, демді ішке тарту; қолды екі жаққа созу "Табиғат тамаша!" деп айту. Бастапқы қалыпқа келу (3 рет орындау). 3-1 қолды жібермей ұстап тұрып, бірінші жұп секіреді. "Секіреміз доптай!" деп айту.	ұстасып тұру. 1-1 қолды екі жаққа созу "Табиғат тамаша!" деп айту. 1-2 қолды жоғары көтеру, аяқтың ұшымен тұру "Күн қандай әдемі!" деп айту, демді ішке тарту; қолды екі жаққа созу "Табиғат тамаша!" деп айту. Бастапқы қалыпқа келу (3 рет орындау). 2. Бастапқы қалып: қолды алға созу, қашықтықта бір-біріне теріс қарап тұру, аяқ, иық деңгейімен бірдей. екінші жұп секіреді, "Секіреміз доптай!" деп айту.	ұстасып тұру. 1-1 қолды екі жаққа созу "Табиғат тамаша!" деп айту. 1-2 қолды жоғары көтеру, аяқтың ұшымен тұру "Күн қандай әдемі!" деп айту, демді ішке тарту; қолды екі жаққа созу "Табиғат тамаша!" деп айту. Бастапқы қалыпқа келу (3 рет орындау). 2. Бастапқы қалып: қолды алға созу, қашықтықта бір-біріне теріс қарап тұру, аяқ, иық деңгейімен бірдей.	ұстасып тұру. 1-1 қолды екі жаққа созу "Табиғат тамаша!" деп айту. 1-2 қолды жоғары көтеру, аяқтың ұшымен тұру "Күн қандай әдемі!" деп айту, демді ішке тарту; қолды екі жаққа созу "Табиғат тамаша!" деп айту. Бастапқы қалыпқа келу (3 рет орындау). 2. Бастапқы қалып: қолды алға созу, қашықтықта бір-біріне теріс қарап тұру, аяқ, иық деңгейімен бірдей. 2-1 қолды жібермей ұстау, оңға бұрылу
Ұйымдастырылған іс-әрекетке дайындық	Балалардың жағымды көңіл күйлерін қалыптастыру. Ұйымдастырылған іс-әрекетіне жағымды эмоциялық ахуалда ауысу үшін бәсеңдеу дыбыста салмақты әуенжазбасын қосу. Қыс келді! Ду қол шапалақ! Қыстың тоны аппақ! Аппақ аула, Қуанады бала. Қыс келді! Ду қол шапалақ! Д. Ахметова **(сөйлеуді дамыту)**				
Мектепке дейінгі ұйым кестесі бойынша ұйымдастырылған іс-әрекет	Дене шынықтыру "Бізептіміз". Мақсат-міндеттері. Балаларға сап түзеп жүгіріп, биіктігі 50 см жіптің астынан еңбектеп өту дағдыларын қайталату; ұйымдастырылған іс-әрекетті пысықтау; жүгіру шапшаңдығын бекіту. "Допты досыңа бер" қимылды ойын. Мақсат-міндеттері. Қимылдарды ырғақты түрде	**Музыка** "Жайсаң күз". Мақсат-міндеттері. Балалардың музыканы тыңдап, ілесе айтуға қызығушылығын арттыру; әнді тыңдап, сипатын ажыратуды үйрету; музыка әуенімен ырғақтық қимылдарды қайталай білуге машықтандыру; жомарт күздің мағынасын түсіндіру. Балалардың музыканы тыңдап, ілесе айту қабілетін дамыту; дыбысты тыңдап, ажырата	Дене шынықтыру. "Секірейік, тоңбайық!" Мақсат-міндеттері. Балаларға бір орында тұрып екі аяқпен бірге секіруді үйрету; секіру дағдыларына машықтандыру; бір орында тұрып секірудің техникасын жылдам меңгеруді үйрету. Балаларды бір орында екі аяқпен бірге секіру жаттығуын ынтамен жасауға құлшындыру; дене, аяқ бұлшық еттерін дамыту;	**Дене шынықтыру** "Кенгуру ұқсап секірейік". Мақсат-міндеттері. Балаларды бір орында тұрып, екі аяқпен бірге секіру дағдысын дамыту; бір орында тұрып секірудің техникасын жетілдіру; балаларды бір орында екі аяқпен секіру жаттығуын ынталанып жасауға құлшындыру; дене, аяқ бұлшық еттерін дамыту. **"Кенгуру" қимылды ойыны.** Мақсат-міндеттері. Межеге дейін екі	**Мүсіндеуден ойын-жаттығу** "Қар". Мақсат-міндеттері. Балаларға ермексаздың тұтас бір бөлігін алақанда айналдыра илеп, домалақ пішін жасауды үйрету; алақанда мүсіндеу тәсілдерін жаттықтыру; ойын барысында қардың қасиеттері туралы түсінік беру. Мүсіндеу арқылы қолдың ұсақ моторикасын, түс пен пішінді қабылдауын, байқағыштығы мен зейінін дамыту.

	орындау қабілетін дамыту, допты белгі бойынша беру, денені оңға және солға бұру, қозғалмалы нысанаға лақтыру, лақтыру және жүгіру, шеңберге салу дағдыларын бекіту.	білу дағдыларына үйрету; ырғақты қимылды қайталай білу дағдыларын жетілдіру. "Түсінен таны" ойыны. Мақсат-міндеттері. Балалардың әртістік, шығармашылық қабілеттерін дамыту; эмоционалдық мінезін тәрбиелеу.	орнында түзу тұруды икемін дамыту; ұйымдастырылған іс-әрекетке қызығушылықтарын арттыру. "Кенгуру" қимыл ойыны. Мақсат-міндеттері. Балаларға бір орында екі аяқты қосып секіруді, екі аяқпен секіріп жүгіруді үйрету.	аяқты қосып секіріп баруды үйрету.	Балалардың ермексаздан мүсіндерді мүсіндеуге қызығушылықтарын ояту; құрдастармен ойын ойнау кезінде өз-өзіне сенімді болуға тәрбиелеу. **Ауада мүсіндеу жаттығуы.** Мақсат-міндеттері. Қар кесегін шартты түрде ауада илеуді көрсету.
Серуенге дайындық	Балаларға өз киімдерін тануды, атауды, өз шкафын таңбалауыш арқылы табуды үйрету. (мәдени-гигиеналық дағдылар, дербес әрекет)				
Серуен	**Қарды бақылау (қар жауған алқап). (қоршаған ортамен танысу, сөйлеуді дамыту, көркемсөз)** Мақсат-міндеттері. Балалардың қыс мезгілінің ерекше табиғи құбылысының бірі - қарды бақылауға қызығушылықтарын ояту; қардың қайда жатқанына көңіл аударып, оны айтуға ынталандыру. - Балалар, бәрекелді! - Қараңдаршы, балалар, айналада не жатыр? - Иә, айналамызда қар жатыр. - Қар қайда жатыр? Қар жерде жатыр. Жарайсыңдар! Т. Шопаев "Қар". Жауды, міне, қар аппақ, Айналаның бәрі аппақ. Жасырыпты жолдарды, Тегістепті орларды.	**Қарды бақылау (қар жауған алқап). (қоршаған ортамен танысу, сөйлеуді дамыту)** Мақсат-міндеттері. Балалардың қыс мезгілінің ерекше табиғи құбылысының бірі - қарды бақылауға қызығушылықтарын ояту; қардың қайда жатқанына көңіл аударып, оны айтуға ынталандыру. - Балалар, бәрекелді! - Қараңдаршы, балалар, айналада не жатыр? - Иә, ақ қар жатыр. - Ақ қар қайда жатыр? - Айналаның бәрі аппақ. Не болған мына далаға? Ағаштар аппақ тонда, Бұталар аппақ болған, Ақ жолдар ізге толған. **Еңбекке баулу тапсырмалары:** балаларды учаскедегі орындықтарды қылшақтармен қардан тазалауға шақыру. Мақсат-міндеттері. Балаларды ересектің	**Бұлтты аспанды бақылау. (қоршаған ортамен танысу, сөйлеуді дамыту, көркемсөз)** Мақсат-міндеттері. Балаларға бұлтты күн туралы ұғымдар беру, аспанның түсі сұр екенін байқату, бұлттар сұрланса қар жауыы ықтималдығын байқату. - Балалар, аспанға қараңдаршы. - Аспанның түсі көгілдір ме? - Аспанның түсі сұр. - Аспан сұр болса, қар жауады. Көк аспанды жаулайды Қалың сұр бұлттар. Бір жауса тоқтамайды Аппақ жауын, аппақ қар. Д. Ахметова **Еңбекке баулу тапсырмалары:** балаларды ағаштан түсіп қалған құрғақ бұтақтарды жинауға шақыру. Мақсат-міндеттері. Балаларды ересектің үлгісіне еріп, қарапайым еңбек әрекеттерін	**Қарды бақылау (қардың жерге түсуі). (қоршаған ортамен танысу, сөйлеуді дамыту, көркемсөз)** Мақсат-міндеттері. Балалардың назарын қардың жоғарыдан төмен ақырын түсетініне аудару, қардың ақшақарлардан тұратынын, олардың жеңіл мамықтай ұшатынын байқату; зейін, түйсік, ой-қиялын дамыту. Шәймерден Әлдибекұлы "Қар". Ақ мақтадай ұлпа қар Жамылыпты қырқалар. Қалың-қалың тон киіп, Маужырайды шыршалар. - Балалар, байқадыңдар ма? Дала қандай тыныш! **Еңбекке баулу тапсырмалары:** балаларды сұхбатхана орындықтарын қардан тазалауға шақыру. Мақсат-міндеттері. Балаларды қарапайым еңбек әрекеттерін жасауға машықтандыру;	**Қысқы ауа райын бақылау. (қоршаған ортамен танысу, сөйлеуді дамыту, көркемсөз)** Мақсат-міндеттері. Балаларға қыс мезгілі жөнінде жалпы ұғымдар беру, қыстың ауы райы бұлтты және ашық, суық болуына көңіл аудару, адамдардың жылы киінгенін байқату; зейін, ойлау қабілетін дамыту. - Балалар, айналаға қараңдаршы. Не көріп тұрсыңдар? - Иә, айналада қар жатыр. - Аспанымыз сұр (көгілдір). - Қыста күн суық болады. - Адамдарға жылы киінеді. - Біз нені кидік? Балалар жауап бермей жатса, үстінен көрсете де алады. Қыс мезгілі. Суықта Қар жауады қалықтап. Қар жауады қалыптап, Аппақ қабықпен қаптап. Қыс мезгілі. Аппақ қала. Ақ көшелер. Ақ

	Еңбекке баулу тапсырмалары: балаларды сұхбатхана орындықтарын қардан тазалауға шақыру. Мақсат-міндеттері. Балаларды қарапайым еңбек әрекеттерін жасауға машықтандыру; тазалыққа, еңбексүйгіштікке тәрбиелеу. **"Біз көңілді баламыз" қимылды жаттығуы. (дене шынықтыру, көркем сөз)** Мақсат-міндеттері. Балаларды белгілі жаттығуларға еліктей білуге машықтандыру, сапта марш ырғағына сай адымдап жүруге машықтандыру; жаттығулардан жағымды әсер алуға ынталандыру. Педагог балаларды еркін тұрғызып қоюына болады, қимылдарды көрсетеді. Біз көңілді балалармыз, Қатар-қатар тұрамыз, Көтереміз иықты, Бақылаймыз жан-жақты. Жүріп келіп асықпай. Балалар сапқа жиналып тұрады, барлығы ашық жолмен жүреді. Жаттығу екі рет қайталанады. **"Тегіс жолмен жүреміз" ойын**	үлгісіне еріп, қарапайым еңбек әрекеттерін жасауға машықтандыру; топтастырымен бірге әрекет етуге, тазалыққа баулу; жағымды эмоцияларды дамыту. **"Қарлы жолдарды басайық" қимылды жаттығуы. (дене шынықтыру)** Мақсат-міндеттері. Балалардың сапта түзу бағытпен жүріп, екі аяқпен секіріп, жүгіріп алға жылжу қабілеттерін жетілдіру, тепе-теңдікті сақтау қабілеттерін дамыту, бұлшық еттерін шымыр ету. Педагог балаларға көркемсөзді оқу арқылы қимылдарға ынталандырады. Алдымызда ұзынша Жайылып тұр жолақша. Топ-топ етіп басайық, Қадам басып барайық. Секіреміз оп-оп! Біз жүреміз топ боп. Ал енді біз жүгірейік, Саптан қалмай үлгерейік. - Жүгір, жүгір, балақай! Саптан қалма, балақай! Жүгіріп болдық, жүрейік, Тыныс алып, үлгерейік. Тыныс алып болайық, Қадам басып, тоқтайық ... Д. Ахметова	жасауға машықтандыру; топтастырымен бірге әрекет етуге баулу; шыдамдылыққа тәрбиелеу. **"Алақай!" қимылды жаттығуы. (дене шынықтыру)** Мақсат-міндеттері. Балаларды педагогтің көрсетуімен және тақпақ сөздерінің ырғағына сай қимылдар жасауға талпындыру; қыстың қызықты құбылыстарын жағымды көңіл күймен қарсы ала білу қабілеттерін дамыту. - Балалар, қыс мезгілі келді. - Қысты көтеріңкі көңіл күймен қарсы алайықшы. - Алақай! Алақай! (шапалақтау) Келді суық қыс міне (алақанды уқалау), Біз далаға шығамыз (саусақтарды қимылдату), Жаттығу жасаймыз (шапалақтау), Бір, екі! Бір, екі! (жұдырықты түю және ашу) Қарды қағып, бір, екі (алақанды қағу). **"Шеңберге дәлде" ойын жаттығуы. (дене шынықтыру)** Мақсат-міндеттері. Балаларға қапты нысанаға (құм салынған қап) дәлдеп лақтыруды, ептілік, мергендік қасиеттерін дамыту.	тазалыққа, еңбексүйгіштікке тәрбиелеу. **"Кім тыныш?" қимылды ойыны. (дене шынықтыру)** Мақсат-міндеттері. Балаларды бір бағытта тыныш жүру әдебіне үйрету, аяқтың табанын толық басып және аяқтың ұшымен жүріп қимылдау дағдыларын қалыптастыру; сигналға сай қозғалуға ынталандыру. - Балалар, аяқтарымызды нық басып, менің соңымнан сайға қарай жүрейік. Сайға қарай адымдаймыз, Түрлі дыбысты тыңдаймыз. Көрейік. Бұл қай бұрыш? Тыңдайық. Тыныш ... Тыныш ... - Қанекей, балалар, аяқтың ұшымен тыныш жүрейік ... - Бұл жақта не бар екен? - Тамаша ... Педагог белгілі объектіні тапқандарын айтады, балаларды мақтайды. Жаттығу бірнеше рет өткізіледі, жүру бағыттары ауысады.	сала. Ақ көшелер. Ақ сала. Аулада тұр аққала. Д. Ахметова. - Иә, аққала да жылы киінді. - Балалар, қоян да жылы ақ тонын киіп алды. **Еңбекке баулу тапсырмалары:** балаларды учаскедегі орындықтарды қылшақтар арқылы тазалауға шақыру. Мақсат-міндеттері. Балаларды ересектің үлгісіне еріп, қарапайым еңбек әрекеттерін жасауға машықтандыру; топтастырымен бірге әрекет етуге, тазалыққа баулу; жағымды эмоцияларды дамыту. **"Бері шыға ғой, қоян!" қимылды ойыны. (дене шынықтыру)** Мақсат-міндеттері. Балаларға шеңбер бойымен жүріп, барлығы топтасып, "Бері шыға ғой, қоян!" сөздерін айтып, көрсетілген қимылдарға еліктеу қабілеттерін жетілдіру. Педагог балалардың бірін "Қоян" атап, барлығы бірге оны шақырады. Шақырылған қоян ортаға шығып, қимылдарды жасайды (педагог үлгіні көрсете алады), балалар қайталайды. Бері шыға ғой, қоян! Ақ құлақтармен ойна! Былай көрсет, Былай көрсет, Ақ құлақтармен ойна!

	жаттығуы. Мақсат-міндеттері. Алға қарай жылжи отырып, екі аяқпен бірге секіруге жаттықтыру.				
Серуеннен оралу	Өз шкафын белгі бойынша тауып алуды, өз киімін өзі шешуді, өз қажеттері жайында айтуды үйрету. (дербес қимыл әрекеті)				
Балалардың үйге қайтуы (ата-аналарға кеңес)	"Балаға қыс мезгілінің негізгі құбылыстарын байқатудың маңызы"	"Балаға қыс мезгілінің негізгі құбылыстарын байқатудың маңызы"	"Балаға сұрақ қою және сөйлеуді дамыту"	"Балаға сұрақ қою және сөйлеуді дамыту"	"Жыл мезгілдері туралы әңгімелеу"

СКО, Уалихановский район
КГУ "Средняя школа им. Магжана Жумабаева"
Учитель физической культуры, педагог-модератор
Киндрас Павел Павлович

ЗНАЧЕНИЕ ДВИГАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ ДЛЯ СОХРАНЕНИЯ ЗДОРОВЬЯ

В настоящее время каждый учитель должен знать, что обучение, воспитание и здоровье - это категории, которые тесно связаны и влияют друг на друга.

Урок физической культуры является основной формой организации физического воспитания учащихся, поэтому важно правильно организовать «здоровьесберегающий», «активный» урок, так как он обеспечивает всем участникам процесса сохранение и повышение их жизнеспособности от начала до конца урока, а также позволяет самостоятельно использовать полученные навыки во внеурочной деятельности и в дальнейшей жизни.

Здоровье человека-главная ценность человека, а основа здорового мышления и поведения личности в закладывается школьном возрасте. И значение физической культуры и спорта высоко значимо как для каждого отдельно взятого человека, так и для общества в целом. Тенденции, складывающиеся в современном обществе, приводят к значительному снижению двигательной активности. Физкультурно-спортивная деятельность обладает высоким потенциалом для подготовки конкурентоспособного специалиста, социализации, гармоничного развития молодежи, повышения уровня развития физических качеств, психофизической подготовки, формирования здорового образа жизни, сохранения и укрепления здоровья.

Физическая активность очень важна для здоровья человека, она помогает формировать сильный и здоровый организм, а недостаток физической активности снижает работоспособность, приводит к различным заболеваниям костно-мышечного аппарата, а также влияет на нервную систему.

Регулярные занятия физической культурой, или любой другой вид посильных нагрузок, улучшает не только мышечный каркас, но и всю костную систему. Помимо этого, улучшается обмен веществ. Под влиянием регулярных тренировок кости становятся значительно крепче, повышается их устойчивость к нагрузкам и травмам. Если образ жизни человека не предусматривает регулярных нагрузок, организм понимает, что нет необходимости в наращивании мышц, и перестает снабжать отдельные участки энергией. Вследствие этого ухудшается питание мышц, уменьшается эластичность, сократительная способность, исчезает излишек мышечных волокон. Организм адаптируется к имеющимся нагрузкам, оставляя лишь то количество мышц, которое необходимо.

Двигательная активность дошкольников стимулирует не только физическое, но и умственное развитие. Дети, которые с раннего возраста лишены физической активности, растут больными и слабыми.

И поэтому стимуляция здоровья и здоровый образ жизни должны занимать центральное место в процессе обучения и воспитания подростков. Обращаясь к научным источникам, можно заметить, что развитие мотивации к двигательной активности В. И. Загвязинского, Б. П. Беспалько, Ю. М. Орлова и других ученых делает актуальной необходимость обеспечения ориентации личности на здоровый образ жизни. Поощряя здоровый образ жизни подростков, можно понять процесс, который является его результатом:

- понимание сочетания физического, психического, духовного;
- понимать необходимость соблюдения норм, правил поведения, необходимых для здорового образа жизни.

Это требует обеспечения определенных условий для процесса развития мотивации подростка к здоровому образу жизни. В качестве таких условий можно выделить:

- первое условие-контроль положительных изменений функционального состояния здоровья в результате занятий физической культурой и, как следствие, развитие мотивации подростков к двигательной активност;
- второе условие-придерживаться дифференцированного и индивидуального подхода к организации физкультурного занятия, что означает:

а) с учетом гендерных и возрастных особенностей;

б) учет уровня состояния здоровья подростков;

в) внедрение различных методов обновления мотивации подростков к здоровому образу жизни;

- третье условие-создание среды, раскрывающей ценности здоровья и здорового образа жизни, предусматривающей формирование необходимой базы знаний о здоровом образе жизни, ценностях здоровья.

Основным средством обеспечения процесса развития мотивации к двигательной активности в процессе физического воспитания подростка является:

- на примере выдающихся спортсменов, где можно наблюдать волевые проявления личности в сохранении здоровья и поддержании здорового образа жизни;
- воспитание подростков в сфере здорового образа жизни;
- внедрение нетрадиционных методов в структуру урока физической культуры;
- контролировать не только целенаправленное воздействие на организм человека, но и формирование мотивации к здоровому образу жизни.

Форма организации процесса развития мотивации подростков к двигательной активности через дисциплину физической культуры связана с традиционными формами и включает в себя: лекции о здоровье, спортивные беседы, диспуты и дискуссии, мероприятия на свежем воздухе, пешие прогулки, оздоровительный путь, упражнения, динамические часы, занятия-конференции, тематические вечера.

Организуя мероприятия по развитию мотивации к двигательной активности в процессе физического воспитания через дисциплину физической культуры, следует учитывать, что здоровье подростка следует понимать и определять как один из важнейших ресурсов достижения добра. Поэтому выбор способов и средств обеспечения этого процесса реальными оздоровительными мероприятиями неизбежен. Поэтому в школе среди учащихся и педагогов принято проводить массовые спортивные мероприятия, спортивные праздники: спортивную неделю, праздничные мероприятия, связанные со спортом. Занятия на свежем воздухе в сочетании с созданием эмоционально – положительного фона благотворно влияют на эмоционально – умственную сферу.

Таким образом, понятие двигательной активности и спорта является одним из важнейших факторов формирования отношения подрастающего поколения к здоровому образу жизни. Кроме того, спорт является важным фактором преодоления противоположных тенденций, т. е. склонности подростков и молодежи к наркомании, алкоголизму и другим проявлениям здорового образа жизни.

Использованные литературы:

1. Физическая культура и спорт в жизни современного человека / Сопнева Д.А., Уколова Г.Б. // За нами будущее: взгляд молодых ученых на инновационное развитие общества. Сборник научных статей Всероссийской молодежной научной конференции: в 4 томах. – 2020. – С. 302-304;
2. Колпакова Е. М. Двигательная активность и её влияние на здоровье человека. Науч.- период. журнал «Здоровье человека, теория и методика физической культуры и спорта». – 2018. – № 1 (8). – С. 94–109. URL: https://clck.ru/ZNuMs.

ШҚО, Марқакөл ауданы, Төсқайың ауылы
«Төсқайың орта мектебі» КММ
Ағылшын тілі пәні мұғалімі
Нурулбекова Жүзім Нурулбекқызы

ЖАСТАР АРАСЫНДА ЖИІ ҚОЛДАНЫЛАТЫН АҒЫЛШЫН ТІЛІНЕН ЕНГЕН КІРМЕ СӨЗДЕР

Қазіргі қазақ тіл білімінде ұлттық әдеби тілдің дәстүрлі нормаларын, оның дамуындағы негізгі тенденцияларды сақтау мәселелерін ғылыми-теориялық тұрғыдан шешу мәселесі өзекті саналады. Ана тілін қадірлей отырып, өзге тілді білуге ұмтылу – бізге қойып отырылған міндет.

Қазіргі кезде жаһандану үдерісінің күшеюіне, ақпараттық технологиялардың жаңа мүмкіндіктерінің пайда болуына байланысты шет тіліндегі кірме сөздердің енуі ерекше маңызға ие болды. Тіл қарым-қатынас құралы ретінде мәдениетпен көптеген күрделі байланыстар арқылы жалғасады. Мәдениеттердің өзара әрекеттесуінің салдарының бірі лингвистикалық бірліктердің енуі болып табылады, бұл бір мезгілде мәдени құндылықтарды алу процесінің белгілі бір кезеңін білдіреді.

Кірме сөздердің ену мәселесі әрқашан лексикологиядағы ең даулы мәселелердің бірі болды. Қазіргі уақытта әртүрлі ғалымдар кірме сөздердің қазақ тілінде сөйлеу процесіне енуіндегі тікелей қарама-қарсы бағалауларды кездестіре алады. Кейбір ғалымдар шетел сөздерінің көбеюі қазақ тілінің құрылымын және тазалығын бұзады деп есептесе, басқалары кірме сөздерді қазақ тілінің сөздік құрамын кеңейтеді деп есептейді. Сонымен қатар, кірме сөздер тілдің жетілуіне және дамуына ықпал етеді, оған экспрессияның дәлдігін, эмоционалды-экспрессивті және стильдік әртүрлілікті енгізеді. Жалпы, тілге енген сөздердің енуіне тосқауыл қоятын белгілі бір тенденцияларға қарамастан, қазақстандық авторлардың көпшілігі бұл құбылысты тілдің даму процесінің толық табиғи құрамдас бөлігі деп санайды.

Е.Ф. Володарская өзге тілден кірме сөздердің еуінің келесі функцияларын анықтайды:

- Бөгде заттарды, құбылыстарды, идеяларды атау арқылы сөздік қорын байыту;
- Неғұрлым дәл семантикалық дифференциация, полисемияны түзету есебінен синонимдер сөздігін байыту;
- Реципиент тілдің грамматикалық, стильдік мүмкіндіктерін кеңейту;
- Лексиканың жаңа терминологиялық корпусын жасау және байыту;
- Вариация көзі.

Орыс тілімен қатар ағылшын тілі де танымал болуда. Бұған көптеген жағдайлар себеп. Ең бастысы – Қазақстанның сыртқы саясаты. Қазақстанда ағылшын тілі негізгі шет тілдерінің бірі болып табылады, оны оқу барлық оқу орындары мен мектептерде міндетті т.б. Бүгінгі күні жер шарынының төрттен бір бөлігі ағылшын тілінде сөйлейді, ал миллиардтаған халық оны оқиды. Жаңа ақпараттық технологиялар халықаралық ғылыми конференцияларда айтылады, барлық баяндамалар ағылшын тілінде оқылады, халықаралық байланыс та, ағылшын тілінде жүргізіледі.

Тұңғыш Президентіміз Н.Ә.Назарбаев: «Біздің жас мемлекетіміз өсіп, есейеді және өркендейді. Біздің балаларымыз және немерелеріміз сол мемлекетпен бірге ер жетеді. Олар қазақ, орыс, ағылшын тілдерін жақсы игеріп, білетін болады» - дейді. Осы сөзі арқылы аталған үш тілді болашақта барлық қазақстандықтың саналы түрде қабылдап үйренетіндігіне деген сенімін білдіреді. «Қазіргі қазақстандық үшін үш тілді меңгеру – бұл өз игілігінің кепілі» - дейді елбасымыз.

Білім мен ғылымның, экономиканың, бизнестің, саясаттың, жалпы бәсекелестіктің қарыштап дамып отырған бүгінгідей жаһандану кезеңінде алдымызға үш тілді білу қажеттілігі өскелең ұрпақтың алдында бірнеше тілдерді білу міндеті тұр. Ғасырлар тоғысында ғаламдану барысында дүние жүзі халықтарының тілін ортақ жүйеге, ортақ үлгіге тоғыстыру үдерісі қазіргі кезде өрістеп келе жатыр. Осыған орай тілдер қарапайымданып, бір-біріне жақындай бастаса, ортақ сөздік қор қалыптасуы мүмкін.

Филолог Әсем Манарбекқызы өз зерттеуінде қазақ тіліне ағылшын тілінен енген сөздердің көп бөлігі жастар арасындағы қарым-қатынаста қолданысқа түсіп қалыптасқанын, сондай-ақ, ол сөздер көбінесе жаргон, арго, сленг сөздер болып келетінін айтады.

Кірме сөздерінің пайда болу жолдары:

1. Заман талабына сай қажет сөздер (ноутбук, органайзер, сканер);
2. Екі ағылшын тілі сөзінен құрастырылған сөздер (секонд-хэнд, видео-салон);
3. Біздің тілге келген кірме сөздер нақтылы заттардың аттарымен, жұмыс жүргізу тәртібімен қалыптасқан сөздер (фейс-контроль, пиллинг);
4. Тілдің мағынасын көрнекті түсініктермен толықтыру (имидж, прайс-лист, шоу);
5. Шетел сөздерінің мәртебесін жоғары бағалау (презентация, эксклюзив);

Кірме сөздерін бірнеше топқа бөлуге болады:

Тура аударылымдар. Біздің тілде бұл сөздер өзгертілмей дәл солай айтылады. Бұл сөздер: уик-энд – демалыс, мани – ақша.

Өз қалпында сақталған сөздер. Шетел тілінен пайда болған сөздер, бұл сөздердің фонетикалық, графикалық түрі сақталған. Бұл сөздер меню, пароль, диск, вирус, клуб.

Ағылшындардың ұлттық салтын бейнелейтін сөздер. Бұл сөздердің ерекшелігі олардың синонимдері жоқ. Мысалы: чипсы [chips], хот-дог [hot-dog], чизбургер [cheeseburger].

Зерттей келе қазіргі жасөспірімдердің лексиконына шетел сөздерінің енуінің бірнеше себептері бар: 1.Әр түрлі құбылыстарға, жаңа заттарға және түсініктерге атау қою қажеттігі. Мысалы: ноутбук, сканер, интернет, адаптер, миксер; 2.Біздің тілімізде кейбір заттардың балама атауларының болмауынан: чипсы, бейнеклип, т.б; 3.Бір нәрсені сипаттау үшін сөз құрылымдарының орнына, көп түсіндіріп жатпай, англицизм көмегімен бір сөзбен ғана айтуға болады. Мысалы: пиллинг, мейк ап, уикенд, шопинг жасау, т.б.

Қазіргі уақытта жапсырмалары ағылшын тілінде жазылған түрлі тауарлар шығып жатыр. Аудио және бейнеаппаратураларда мынадай жазуларды көруге болады: Push,Stop, Wind, Low, High, Noise және т.б. Киімдердегі жазулар олардың қайда жасалғанын, киімнің сапасы немесе оны қалай күту керектігі туралы ақпарат болады: Made in China; 100% cotton. Соңғы жылдары киімдердегі әртүрлі жазуларды жарнама үшін, кейде географиялық атаулармен, күлдіргі сөздермен безендіру сәнге айналған. Мысалы, футболкалардағы мынадай жазулар: Kiss me!; California; Montana; Milk is better than Wine; Star Wars; Drink Coca-Cola; I love you!; Let’s go shopping! және т.б. Көптеген жазулар біздің тілімізге әбден сіңіп кеткен кірме сөздерден тұрады. Мынадай сөз тіркестерін де жиі естуге болады: «Бұл сондай керемет шоу болды»; «тамаша клип»; «бестселлер сатып алу»; «бұл нағыз хит емес пе»; «Пицца сатып алу керек». Әртүрлі байланыс аясына жүгіне отыра, әрбір жасөспірім ағылшын тілді сөздерді кезіктіреді.

Жоғарыда келтірілген мысалдардың барлығы жас ұрпақтың әлемдік жаңалықтардан қалыс қалмай, жер шарындағы барлық жаңашылдықтарды қабылдай алатындығын көрсетеді. Дәл осындай қарқынмен «кірме сөздерге» айналған ағылшын сөздері көбейген сайын біздің өмір сүру салтымыз бен тұрмыстық мәдениетіміздің дамитындығын айтқым келеді. Демек, жастардың арасында пайдаланылатын ағылшын тілінен енген кірме сөздердің көбеюі әлемдік бәсекеге қабілетті тұлғаларды қалыптастыруға себепкер бола алады деп айта аламын.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қызырова Ә.М. «Ағылшын кірме сөздерінің қазақ тіліндегі ассимиляция үдерісі». Диссертация авторефераты, Алматы 2007.
2. Брейтер М.А. «Ағылшын тілінен келген кірме сөздерінің тарихы». Владивосток, 2004.

Солтүстік Қазақстан облысы, Уәлиханов ауданы
Мағжан Жұмабаев атындағы орта мектебі
Бастауыш сынып мұғалімі
Мусайбекова Салтанат Балташевна

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ БІЛІМІНДЕГІ ОЛҚЫЛЫҚТАРДЫ ТОЛТЫРУ МАҚСАТЫНДА ЖҮРГІЗІЛЕТІН ЖҰМЫСТАР

Бастауыш сыныптардан бастап балаларда мектеп білім жүйесінің негізі қаланады, олар кейін толықтырылады, сонымен бірге ақыл-ой және практикалық дағдылар мен іс-әрекеттер қалыптасады. Өйткені оларсыз кейінгі ілімдер мен практикалық жаттығулардың орындалуы мүмкін емес. Бұл іргетастың жоқтығы, базалық білім мен дағдылардың жоқтығы орта буын бағдарламасын меңгеруде төтенше қиындықтарға әкеліп соғады, соның салдарынан балалар көбінесе оқу үрдісінен шығып қалады. Сол себептен де бастауыш сыныптық кезден бастап барлық пәндер бойынша оқушылардың қызығушылығын арттырып, үлгерімі төмен оқушылармен дұрыс жұмыс түрлерін ұйымдастыру ұсынылады. Ал оқу-тәрбие үрдісіндегі қиындықтар, әсіресе, бастауыш сыныптарда байқала бастайды, баланың белгілі бір міндетті мектеп бағдарламасын меңгеруіне кедергі жасайды.

Үлгерімі төмен оқушы – сыныптастары көрсеткен білім, білік, ақыл-ойдың тиімділігі мен операцияларды орындау деңгейін көрсете алмайтын бала. Бұл оның басқалардан нашар екенін білдірмейді. Оқуда артта қалған балалардың интеллектісіне жүргізілген зерттеулер олардың негізгі көрсеткіштері бойынша табысты мектеп оқушыларынан кем түспейтінін көрсетеді.

Үлгере алмаушылықтың себептері қандай және үлгерімі төмен балалармен жұмысты қалай ұйымдастыру керек? Үлгере алмаушылық қалай көрініс табады?

Мектепке барған және өзі үшін жаңа оқу әрекетін орындау қажеттілігімен бетпе-бет келген бала әрқашан жұмыстың дұрыс әдістерін өз бетінше таба алмайды. Мектепте игерілуге тиісті кез келген іс-әрекетті әртүрлі тәсілдермен орындауға болады, бірақ бұл әдістердің барлығы бірдей тиімді емес.

Бастауыш сынып оқушыларының белгілі бір оқу пәнін игерудегі артта қалуын келесі белгілер арқылы анықтауға болады:

• себеп-салдар байланысын орната алмау;
• өз уақытын ұйымдастыра алмау;
• оқу-тәрбие тапсырмаларын орындауға ерік-жігермен күш салмау;
• алаңдаушылық;
• тым қозғалғыштық;
• мазасыздық;
• қажу;
• шаршау белгілері;
• жұмыстың баяу қарқыны;
• құрбыларымен, мұғалімдерімен жиі қақтығыстар, оқу іс-әрекетіндегі күш-жігерден бас тарту.

Оқудағы үлгермеушіліктердің алдын алу үшін оқушылардың білім, білік, дағдыларында туындайтын олқылықтарды дер кезінде анықтап, осы олқылықтарды дер кезінде жоюды ұйымдастыру қажет, себебі үлгермеушілік баланың өз кезегінде мектепке баруға деген ынта мен ниеттің сөнуіне әкеп соғады. Балалардың көп уақытын өткізетін мектеп сөздің кең мағынасында бала үшін қуаныш пен тәжірибенің орны болуы керек.

Үлгерімі төмен балалармен жұмыс жасау сабақтарымда мен келесі әдістемелік әдістерді қолданамын:

- Білімді тексерудің ең қолайлы тәсілі – карточкалар. Бірақ карточкалар нашар оқушыларға ғана емес, басқа балаларға да беріледі, осылайша сынып бір топ оқушыларын сынап жатқандай әсер қалдырады.

- Жұмысқа жақсы стимул – топтық жұмыс, үлгі бойынша шешімге түсініктеме беру, дәлелдеудің схемасы, жоспары бойынша түсіндіруді қайталау. Олар теориялық және практикалық бөлімдерде жүргізілетін өзара бақылау карталарының жұмысына көмектеседі.

- Жаңа материалды меңгеруде практикалық дағдыларды дамытуда «Тізбек» әдісі де тиімді. Оқушылар жаңа мысалдарды шешуге тізбектей түсініктеме береді. Қателерді сәйкесінше мұғалім түзетіп отырады.

Белсенді қимыл-қозғалыспен байланысты әртүрлі дидактикалық ойындарды қолдану – қол соғу, шапалақтау, жүгіру, жүру, доп лақтыру және т.б. ойын түрлері берілген сабақ материалына деген шынайы қызығушылықты оятады, сабаққа жағымды эмоционалды қатынасты тәрбиелейді. Сабаққа қойылатын дидактикалық талаптарды ескере отырып, ойын тәрбиелік сипатта болуы, дидактикалық мақсаты болуы және сабақ материалымен байланысты болуы керек.

Интеллектіні дамыту үшін мұғалімдер қауымы басқатырғыштардың, пазлдардың, ребустардың барлық түрлерін пайдалана алады. Интеллектуалды және танымдық ойындардың ішінде жұмбақ ойындары әсіресе балалар арасында танымал. Жұмбақтарды табу процесі де, интеллектуалды жарыстың нәтижесі де қызықты. Болжау процесі – оқушының ақыл-ой күшін жұмылдыратын, жаттықтыратын гимнастика түрі. Жауаптардың ішінен кроссвордтар, лото, викторина, лотерея түрінде ойын ойнауға болады. Сондай-ақ сабақтарда сөздерді түрлендіруге арналған түрлі ойындарды қосуға болады.

Мұндай ойындар оқушылардың орфографиялық қырағылығын дамытуға, кейбір қателерді болдырмауға, грамматикалық ережелерді қайталау мен бекітуге, сөйлеу тілін дамытуға мүмкіндік береді.

Оқытудың тиімділігін арттыру, оқуда артта қалу мен нашар үлгерімге жол бермеу үшін танымдық қызығушылықты мақсатты түрде дамыту қажет. Оқушылардың танымдық қызығушылығын қалыптастыруда бейнелі, жарқын, қызықты оқу материалын таңдап, оны оқу мысалдары мен тапсырмаларының жалпы түріне қосудың маңызы зор. Бұл әдіс оқу іс-әрекетіне оң көзқарасты ынталандыратын сыныпта көтеріңкі атмосфера жасайды. Мысал ретінде математика сабағында ойын – саяхат, КТА сабағын өткізуді келтіруге болады.

Мәселелік жағдаяттарды қалыптастыру сабаққа қызығушылық, ойын-сауық және танымдық реңк береді. Қызықты практикалық жаттығулар, экскурсиялар, бақылаулар, сонымен қатар балалардың сабақтан және мектептен тыс жұмыстарға белсене қатысуы оқуға деген құштарлықты арттыруға айтарлықтай ықпал етеді.

Сабақта оқушыларға жолдастарынан сұрау, диктант мәтіндерін өздері құрастыру, диктант жазу, бір-бірінің өзіндік жұмысын тексеру, тапсырмаларды түсіндіруге құқық беру өте маңызды.

Жеке жұмысты ұйымдастыруда үлкен көмекті карточкалар, перфокарталар, жадынамалар, анықтамалық карталар, қазақ тілі, математика, қоршаған әлем сабақтарында оқытылатын барлық тақырыптар бойынша алгоритмдер көрсетеді. Карточкаларды пайдалану балалардың сабақтағы жұмысқа деген қызығушылығын арттырып қана қоймайды, сонымен қатар оқушының білім деңгейін, оқу материалын оқудағы қиындықтарының сипатын жүйелі түрде есепке алуға көмектеседі.

Үлгерімі төмен оқушылармен жұмыс істегенде мынаны есте сақтау қажет:

1. Үлгерімі нашар оқушыларға сұрақ қойғанда жауап алгоритмін беру керек; үй тапсырмасын дайындау барысында құрастырылған жоспарды пайдалануға мүмкіндік беру; тақтада жауапқа дайындалуға көбірек уақыт беру; алдын ала жазбалар жасауға, көрнекі құралдарды пайдалануға мүмкіндік беру.

2. Мүмкіндігінше оқушыларға материалды дәйекті түрде жеткізуге көмектесетін жетекші сұрақтар қою;

3. Оқушы қандай да бір себептермен қатыспаған сабақтардың тақырыптары бойынша материалдың игерілуін жүйелі түрде тексеру;

4. Сауалнама кезінде және оның нәтижелерін талдау кезінде ізгі ниет атмосферасын құру;

5. Жаңа материалды оқып-үйрену барысында «нәтижелері төмен» оқушылардың назары зерттелетін тақырыптың ең қиын бөлімдеріне аударылады. Оларға оқу материалын түсінуді нақтылайтын сұрақтарды жиі қойып отыру, жаңа материалды меңгеруде қиындықтар туындаған жағдайда оқушылардың сұрақтарын ынталандыру қажет.

6. Сабақтағы өздік жұмыс барысында әлсіз оқушыларға ауызша жауаптарда немесе жазбаша жұмыста жіберген қателерін жоюға бағытталған жаттығуларды беру ұсынылады.

7. Олардың жұмысындағы жағымды сәттерді, қиындықтарды атап өту және оларды жою жолдарын көрсету, оқудағы дербестікті қатар дамытуға көмек көрсету қажет.

Жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе, үлгермеушіліктің себептерін дұрыс ашып, оны жою жолдарын айқындаса, сабақтың жоғары сапасы, оқытуда озық әдіс-тәсілдерді қолдану, оқу-тәрбие үдерісін нақты бақылау әртүрлі интеллектуалды деңгейдегі оқушылардың жоғары оқу үлгеріміне және берік біліміне қол жеткізудің шынайы жолы болмақ деген тұжырымға келуге болады.

Шығыс Қазақстан облысы, Марқакөл ауданы, Төсқайың ауылы
"Төсқайың орта мектебі" КММ
Биология пәні мұғалімі
Құрманғажина Толғанай Төребекқызы

БИОЛОГИЯ САБАҒЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЖАРАТЫЛЫСТАНУ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ

Қазіргі жағдайда мектепте оқушылардың күнделікті өмірде, оның ішінде биологиялық білімдерін пайдалана білу қабілетін қалыптастыруды қамтамасыз ету қажет. Қазіргі уақыт - өзгеру уақыты. Барлығы дерлік, дәстүрлер, әдет-ғұрыптар, басымдықтар, құндылықтар өзгеріп, заманауи мектеп түлектеріне жаңа талаптар қойылуда.

Қазіргі білім берудің ерекшелігі оның оқушы тұлғасының өсуіне, өнімді өмірлік стратегияларды қалыптастыруға, адам қызметінің әртүрлі салаларында дұрыс шешімдер қабылдауға көмектесетін оқу жетістіктерін алуға бағытталғандығы болып табылады.

Бүгінгі таңда білім алушыларды типтік тапсырмаларды шешуге, белгілі бір алгоритмдерді орындауға, алдын ала құрастырылған үлгіге сәйкес орындауға дайындау жеткіліксіз болады.

Замануи пән мұғалімінің алдында басқа да міндеттер қойылады:

- оқушылардың функционалдық сауаттылыққа байланысты қасиеттерін дамыту іс-әрекетін жүзеге асыру, практикаға бағытталған білім мен дағдыны қалыптастыру;
- мектеп оқушыларын материалды механикалық есте сақтауға емес, өз шешімдерін ойлануға, негіздеуге және дәлелдеуге үйрету;
- көпшіліктің міндетті түрде дұрыс емес екенін түсіндіре отырып, барлығы «иә» десе, «жоқ» деп айту қабілетін қалыптастыру.

Ғылыми сауаттылық – адамның жаратылыстану ғылымдарына қатысты әлеуметтік маңызы бар мәселелерге белсенді азаматтық ұстанымын ұстануы және оның ғылыми идеяларға қызығушылық танытуға дайындығы (PISA-да қолданылатын анықтама). Жаратылыстану білімінің негізгі мақсаты – оқушылардың жаратылыстану сауаттылығы, оған жету үшін жаратылыстану пәндерін танымның ғылыми әдісі негізінде оқыту қажет.

Жаңа буын стандарттарын әзірлеу жүйелік-әрекеттік тәсілге негізделген. Ол білім беру мен тәрбиелеудің негізгі нәтижелерін көрсетуге ықпал етеді және оқушылар меңгеруі тиіс әмбебап оқу іс-әрекетін жобалау үшін навигацияны құрайды. Әмбебап оқу әрекетін қалыптастыру «әрекеттен ойға» формуласы бойынша қалыптасады. Қоғамның жаңа әлеуметтік талаптары білім берудің мақсатын оқушылардың жалпы мәдени, тұлғалық және танымдық дамуы ретінде, білім берудің «білім алуға үйрету» сияқты негізгі құзыреттілігін қамтамасыз ету ретінде анықтайды. Осыған байланысты қазіргі білім беру жүйесінің ең маңызды міндеті – оқушылардың жеке пәндер шеңберінде нақты пәндік білім мен дағдыларды дамыту ғана емес, жаңа әлеуметтік тәжірибені саналы және белсенді игеру арқылы жеке тұлғаның өзін-өзі дамыту және өзін-өзі жетілдіру қабілетін қамтамасыз ететін «әмбебап тәрбиелік іс-әрекеттер» кешенін қалыптастыру.

Биология сабағында оқушылардың жаратылыстану сауаттылығын дамыту, яғни алған білімдерін практикалық жағдайда дұрыс пайдалана білуге және оны әлеуметтік бейімделу процесінде тиімді қолдануға дайындаудың маңызы зор. Жаратылыстану сауаттылығын қалыптастыру процесі қалай жүзеге асады? Оны бала үшін қызықты ғана емес, сонымен бірге өнімді ету маңызды. Осыған байланысты

оқытудың барлық әдістері мен тәсілдерін оқыту тәжірибесі қажет. Мемлекеттік білім беру стандартының талаптарын орындау үшін біз ең тиімді және өзекті педагогикалық технологияларды бөліп аламыз:

- ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, сын тұрғысынан ойлау технологиясы;
- жобалық оқыту технологиясы, кейс технологиясы;
- көп деңгейлі білім беру технологиясы;
- деңгейді саралау технологиялары, диалогтік оқыту технологиясы, топтық оқыту технологиясы.

Сабақ жүргізу кезінде жаратылыстану сауаттылығына мейлінше тиімді қол жеткізуге келесі әдістемелік нұсқаулар көмектеседі:

- жаңа материал мәлімдемесі (анықтамалық нүктелер немесе диаграммалар). Оқу материалын беру кезінде тақтаға жазу әдістемесін (мазмұнның тірек нүктелері, оқушылар меңгеруі тиіс құрылымдық сызбалар) қолдану.
- жаңа материалды енгізу (оқушылармен сөйлесу). Оқу материалын көрсету кезінде монолог жүргізбеуге тырысу және диалог материалды меңгеруді бақылауға және қарастырылатын материалға танымдық қызығушылық дәрежесін анықтауға мүмкіндік береді.
- байланыс мәдениеті (өзіңізді және оқушыларды құрметтеу). Қарым-қатынас мәдениетін тәрбиелеу, оқу материалын тыныш ортада түсіндіру, түсініктемені үзіп, қолды көтермей қойылған сұрақтарға жауап қайтарылмайтығын түсіндіру.
- қызмет (тұрақты және әртүрлі). Сабақтың түрлі кезеңдерінде әртүрлі әрекеттерді орындау шамадан тыс жүктемені болдырмауға және тәртіпті сақтауға мүмкіндік береді.
- өмірден мысалдар (қызықты материал). Оқулық мәтінімен шектеліп қалмау, танымал ғылыми көздерден қызықты материалдарды, көрнекіліктерді тарту (барлық формалар мен мүмкіндіктер). Биология сабақтарында негізгі компонент – көрнекілік, оқытудың көрнекі құралдарының барлық мүмкіндіктерін пайдалану қажет.
- материалдың қолжетімділігі. Оқу материалын оқушыларға қолжетімді етіп айту, егер материал күрделі болса, бірнеше рет қайталау қажет.
- қазіргі таңдағы мәселелер (ғылым перспективалары). Оқушыларды биология, экология, психология, медицинаның заманауи мәселелерімен таныстыру қажет. Бұл кәсіптік бағдар беруге септігін тигізіп, пәнге деген қызығушылығын оятады.
- практикалық мәні (өмір бойы білім). Биологиядағы оқу материалының практикалық маңызын атап өту. Күнделікті өмірден нақты мысалдар келтіре отырып, жалпы идеялар мен ойларды көрсету.
- жұмыс формаларының әртүрлілігі (артық жұмыстың алдын алу). Сабақта оқушылардың сабақтағы өзіндік және практикалық және интеллектуалдық іс-әрекеттерін жүргізу, жұмыстың әртүрлі формаларын таңдау (фронтальды, жеке, топтық), бір формадан екіншісіне сауатты өту үшін сабақты логикалық түрде құру.
- жоспарлау (жұмыс жоспарына сәйкес). Оқушыларды оқу-тәрбие жұмысын жоспарлауға, таңдаған жоспарды орындауға үйрету.
- оқулықтың күші. Сабақта қаншама түрлі технологиялар, ресурстар пайдаланылғанымен ең негізгі ақпарат көзі оқулық болып қала береді. Оқушылар оқулық ең қолжетімді, сенімді және пайдаланушыға ыңғайлы ақпарат көзі екенін түсінуі керек. Оқулықпен жұмыс істегенде оқу әрекетінің он шақты түрі мүмкін.
- конспект-дизайн (негізгі көмекші). Оқушыларды дәптерді құрастыруда тұрақты жазбалар жүргізуге үйрету.
- сауалнама жүргізу (объективтілік). Сабақта сұрақ қоюдың барлық әдістерін қолдану.
- дифференциалдық тәсілдер (дараландыру). Жеке қабілеттер мен қызығушылықтарды ескеру. Оқушыларға тапсырма таңдағанда сараланған тәсілді қолдану.
- кез келген жетістіктерге бағалау (сәттілік жағдайы). Табысты жағдайды жасау, әр оқушының азғантай жетістігін мақұлдау, биологияны оқу кезінде оның жеке жетістіктеріне назар аудару.

Қорытындылай келе, қазіргі уақытта негізгі мектеп түлегі қандай болуы керек деген көзқарас өзгеруде. Пәндік білім, білік, дағдыны қалыптастырумен қатар мұғалім оқушыға алған білімін күнделікті өмірде пайдалана білуге, ғылыми әдістерді пайдалана отырып, шешуге болатын мәселелерді нақты өмірде көрсетуге үйретуі керек. Осылайша, оқушыларды қоршаған әлемді түсінуге және дұрыс шешім қабылдауға қажетті қорытындылар жасауға үйрету нәтижесінде жоғарыда аталған барлық дағдыларды меңгерген түлек ересек өмірде табысты бола алады, өз мақсатына жете алады.

Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасы Өскемен қаласы бойынша білім бөлімінің
«№100 балабақша- бөбекжайы» КМКҚ
Тәрбиеші
Аукирова Зауреш Даулетовна

ЗАМАНАУИ БАЛАБАҚШАЛАРДА БАЛАЛАРДЫ ТӘРБИЕЛЕУ МЕН ДАМЫТУДА ИНТЕРАКТИВТІ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ ТИІМДІЛІГІ

Интерактивті технологиялар - бұл баланың мультимедиялық экрандар, интерактивті тақталар мен үстелдер, компьютерлер қолданылатын оқыту жүйесінің белсенді қатысушысы болу процесі.

Интерактивті ойындар балалардың әлеуметтік дамуына және белсенділігін арттыруға ықпал етеді. Олар өздерінің заңдары мен мінез-құлық нормаларына сәйкес өмір сүретін сиқырлы ойын әлемін жасайды. Балалар өздерінің эмоцияларын жасырмауы керек, олар ойынның басқа қатысушыларымен ауызша немесе вербалды емес түрде еркін сөйлесе алады, әртүрлі рөлдерді ойнай алады, залда еркін қозғалады немесе ережелерге сәйкес бір жерде шыдамдылықпен отыра алады, сонымен қатар шешім қабылдай алады.

Қазіргі әлем үлкен қарқынмен дамып келеді. Компьютерлік технологиялар бізді барлық жерде белсенді түрде сүйемелдейді: күнделікті өмірде, жұмыста.

Ойын кезіндегі өзара әрекеттесу тұлғаның әлеуметтену және даму процесін қолдайды, сонымен қатар бұрыннан бар дағдылардың дамуы мен интеграциясын тексеруге мүмкіндік береді. Балалардың интерактивті ойындарының арқасында балалар бір-бірімен тезірек байланыс орнатады, ойынға белсенді қатысуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, ойын реакция қарқынын жеделдетуге көмектеседі және сонымен бірге олардың жағымсыз және жағымды эмоцияларын білдіруге мүмкіндік береді. Интерактивті ойындар әртүрлі тақырыптарды қамтуы мүмкін, мысалы, өз денеңізді зерттеу, өзара байланыстар мен сезімдер, отбасы немесе достар, Мектеп немесе үй, сыйлықтар немесе хаттар, өз көңіл-күйіңізді, қуанышыңызды, қайғыңызды немесе жетілуіңізді суреттеу; жыл мезгілдері, түстер немесе дәмдер.

Интерактивті оқытудың мәні-балалардың барлығы дерлік таным процесіне қатысады.

Интерактивті технология мектеп жасына дейінгі балаларда жаңа қасиеттер мен дағдыларды қалыптастыруға бағытталған:

- әр мектеп жасына дейінгі баланың жеке зияткерлік белсенділігі жанданады;
- тұлғааралық қатынастар дамиды, балалар қарым-қатынастағы коммуникативті кедергілерді (қаттылық, сенімсіздік) жеңуге үйренеді, сәттілік жағдайы қалыптасады;
- әр баланың өзі- өзі тәрбиелеу, өзін-өзі дамыту үшін жағдайлар жасалады.

Балалармен жұмыс істеуге интерактивті технологияларды енгізу мектеп жасына дейінгі балалардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, біртіндеп жүзеге асырылады.

Интерактивті және мультимедиялық құралдар балаларды шабыттандыруға және жаңа білімді игеруге шақыруға арналған. Интерактивті тақта оқу ақпаратын ұсыну мүмкіндіктерін едәуір кеңейтеді, баланың ынтасын арттыруға мүмкіндік береді. Мультимедиялық технологияларды (түстер, графика, дыбыс, заманауи бейне жабдықтары) қолдану әртүрлі жағдайлар мен орталарды модельдеуге мүмкіндік береді. Мультимедиялық бағдарламаларға енгізілген ойын компоненттері балалардың танымдық белсенділігін арттырады және материалды игеруді күшейтеді.

Интерактивті тақталар, компьютерлер сияқты интерактивті оқыту құралдары балалардың дамуын диагностикалауда керемет көмекші болады:

- зейінді дамыту;
- есте сақтау;
- ойлау;
- сөйлеу;
- оқу іс-әрекетінің дағдылары.

Ақпараттық мәдениетке ену-бұл компьютерлік сауаттылықты игеру ғана емес, сонымен қатар этикалық, эстетикалық және интеллектуалды сезімталдықты алу. Әртүрлі электронды, компьютерлік инновациялармен жұмыс істеуді балалардың оңай меңгеретіні күмән тудырмайды; сонымен бірге олардың компьютерге тәуелді болмай, адамның жанды, эмоционалды қарым-қатынасын бағалай білуі және оған ұмтылуы маңызды.

Интерактивті кешендерді қолдана отырып оқыту сапалы, қызықты және нәтижелі болады. Оқу процесінде электрондық мультимедиялық оқыту бағдарламаларын жүйелі пайдалану жағдайында дәстүрлі оқыту әдістерімен және педагогикалық инновациялармен үйлесімде көп деңгейлі дайындығы бар балаларды оқытудың тиімділігі едәуір артады. Бұл ретте бірнеше технологиялардың бір мезгілде әсер етуіне байланысты білім беру нәтижесінің сапалы күшеюі байқалады. Электрондық оқытуда медианы қолдану балаларға ақпарат беру жылдамдығын арттырып, оны түсіну деңгейін арттырып қана қоймайды, сонымен қатар интуиция, бейнелі ойлау сияқты маңызды қасиеттердің дамуына ықпал етеді.

Сабақтарда интерактивті тақтаны қолдану әдістері тек сіздің қиялыңызбен шектелуі мүмкін. Бұл презентациялар да, интерактивті оқыту бағдарламалары және графикалық, бағдарламалық жобалар құру да болуы мүмкін.

Интерактивті дидактикалық ойын-бұл органикалық бірлікте әрекет ететін білім беру, дамыту және тәрбиелеу функциялары бар оқыту мен тәрбиелеудің заманауи және танылған әдісі.

Интерактивті дидактикалық ойындарды оқыту, тәрбиелеу және дамыту құралы ретінде кеңінен қолдануға болады. Оқытудың негізгі әсері балалардың белсенділігін белгілі бір бағытқа бағыттайтын дидактикалық материалға жатады.

Интерактивті дидактикалық ойынның белгілі бір нәтижесі бар, ол ойынның соңы болып табылады, ойынға толықтық береді. Ол, ең алдымен, тапсырманы шешу түрінде әрекет етеді және мектеп жасына дейінгі балаларға моральдық және психикалық қанағат береді. Мұғалім үшін ойынның нәтижесі әрқашан балалардың жетістіктері деңгейінің немесе білімді игерудің немесе оларды қолданудың көрсеткіші болып табылады.

Интерактивті дидактикалық ойындарды танымдық, бақылаушы, жалпылау деп бөліп қарастыруға болады.

Егер ойынға қатысатын мектеп жасына дейінгі балалар жаңа білім, білік және дағдыларды игерсе немесе оларды ойынға дайындалу барысында игерсе, ойын танымдық болады. Сонымен қатар, білімді меңгерудің нәтижесі соғұрлым жақсы болады, танымдық әрекет мотиві ойында ғана емес, материалдың өзінде де соғұрлым айқын көрінеді.

Ойынның дидактикалық мақсаты бұрын алған білімдерін қайталау, бекіту, тексерболса, онда ойын бақылаушы болады. Оған қатысу үшін әр балаға белгілі бір дайындық қажет.

Жалпылау ойындары білімді біріктіруді талап етеді. Олар әртүрлі жағдайларда әрекет ету қабілетін меңгеруге бағытталған пәнаралық байланыстарды орнатуға ықпал етеді.

Осылайша, интерактивті оқыту педагогиканың қызықты, шығармашылық, перспективалық бағыты екені сөзсіз. Бұл мектеп жасына дейінгі балалардың психологиялық мүмкіндіктерін ескере отырып, олардың барлық мүмкіндіктерін жүзеге асыруға көмектеседі. Интерактивті технологияны қолдану балалардың қоршаған әлем туралы, құрдастарымен және ересектермен қарым-қатынасы туралы білімдері мен түсініктерін байытуға мүмкіндік береді, балаларды әлеуметтік қатынастар жүйесінде белсенді өзара әрекеттесуге шақырады.

Маңғыстау облысы, Жаңаөзен қаласы, Тенге кенті
№10 Арай бөбекжай бақшасы
Тәрбиеші
Нургалиева Жадыра Усербаевна

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДА СӨЙЛЕУ ЭТИКЕТІ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Қазіргі әлем адамдардың тұрақты қарым-қатынас қажеттілігін сезінуімен сипатталады. Қарым-қатынас нормаларының жиынтығы сөйлеу этикеті ұғымына кіреді. Оның дағдыларын меңгеру қоғамның басқа өкілдерімен үнемі қарым-қатынаста болатын адамның өмір сүру сапасына айтарлықтай әсер етуі мүмкін.

Дамыған тұлғаны қалыптастыру ретінде мәдениетті тұлға тәрбиелеу қазіргі қоғамның басты міндеттерінің бірі болып табылады. Баланың үлкендермен және құрдастарымен қарым-қатынас нормалары мен ережелерін орындауы құрметке, ізгі ниетке, тиісті сөздік қор мен қарату формаларын пайдалана отырып, сондай-ақ қоғамдық орындарда, күнделікті өмірде сыпайы мінез-құлықпен сөйлеу мәдениетін қамтамасыз етеді. Мектепке дейінгі жас – баланың сөйлеу этикетінің негізгі құралдарын меңгеруінің сезімтал кезеңі. Этикетті сөйлеу қолайлы эмоционалды фон жасауға, адамның жағымды бейнесін сақтауға арналған. Сондықтан да осы кезеңде сөйлеу этикетінің нормаларын барынша тиімді меңгеру жүзеге асады. Сөйлеу этикетінің нормаларын меңгеру үшін жоғары мектеп жасына дейінгі шақ ерекше маңызды болып табылады, өйткені дәл осы кезеңде бала білімді саналы түрде басқара алады.

Мектеп жасына дейінгі үлкен жастағы балаларды сөйлеуде ой тұжырымдап, сыпайы қарым-қатынас әрекетін жүзеге асыруға үйрету міндеттерінің бірі – дұрыс сөйлеуге үйрету, яғни тіл нормаларын тез меңгеруге көмектесу. Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу тәжірибесі аз болғандықтан, сөйлеу дағдыларын өз бетімен меңгеру өте қиын екені сөзсіз. Сондықтан оларға сөйлеуге қойылатын барлық талаптарды түсінуге көмектесу, тілдік құралдарды қолданудың дұрыстығын ғана емес, дәлдігін, әр алуандығын, мәнерлілігін қадағалауға қажырлылықпен үйрету аса маңызды. Жоғарыда айтылғандай, сөйлеу мәдениеті мен сөйлеу этикетінің негізін ерте балалық шақтан бастау керек. Мектепке дейінгі мекемеде бұл қамқорлық білім берудің жоғары деңгейіне жүктеледі. Баланың әлеуметтік заңдылықтарды меңгерудегі өзіндік сыртқы және ішкі әрекеті жеке тұлғаның психикалық даму процесінде, оның ішінде оның сөйлеу этикетінің нормаларын меңгеруінде анықтаушы сәт болып табылады. Бұл қызмет барысында бұл үлгілер оның ересектермен қарым-қатынас призмасы арқылы іске асады.

Жоғарыда айтылғандардан, мектепке дейінгі білім беру мекемесінің жоғары топтарында сөйлеу этикетінің 4 дағдысын қалыптастыру бойынша жұмыс жүргізілуі керек. Дағды – әдет арқылы пайда болатын қабілет. Бұл бағыт бойынша жеке пән болмағандықтан, оның негізгі міндеттері жалпы тәрбие жұмысы барысында жүзеге асырылады.

Осылайша, тақырыптың өзектілігі мектеп жасына дейінгі балаларда сөйлеу этикеті дағдыларын қалыптастыру бағдарламасын жүзеге асырудың маңыздылығына байланысты.

Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу этикеті дағдыларын қалыптастыру ерекшеліктерін анықтағаннан кейін осы бағытта қолданылатын негізгі формаларды, әдіс, тәсілдерді бөліп көрсету қажет.

Ғалымдар балаларды этикет ережелеріне үйрету екі кезеңде жүзеге асырылады деп есептейді:

- бірінші кезеңде тәрбиеші мінез-құлық ережелері туралы алғашқы түсініктерді қалыптастырады, тек берілген жағдайда не істеу керектігі туралы айтады;

- екінші кезеңде үлкен және дайындық топтарында этикет ұғымдары, мінез-құлық ережелерінің жүйесі, олардың адамгершілік-эстетикалық негіздері беріледі.

Мінез-құлық ережелерін білу, егер ол белгілі бір моральдық принциптерді дамыту арқылы қолдау таппаса, олардың қатаң орындалуына ықпал етпейтінін есте ұстаған жөн. Балалармен бірге адамның өзін қалай ұстау керектігі ғана емес, сонымен бірге сол немесе басқа жағдайда әрекет ету неге соншалықты құптарлық, сол немесе басқа әрекет адамдар арасындағы қарым-қатынаста қалай көрінеді, мінез-құлықтың сұлулығы неде деген сұрақтар да белгілі болады.

Ең алдымен, мектеп жасына дейінгі егде жастағы балалардың сөйлеу этикеті дағдыларын дамыту процесінде бірқатар принциптерді ұстану керек екенін атап өткен жөн:

- тәрбие принциптері: балалардың белсенділігі, тәрбиеленушілердің дамуын дараландыру, көрнекілігі, ғылыми сипаты, тәрбиенің беріктігі, жүйелілік, саналылық;

- сөйлеу этикетінің қағидалары: ізгі ниет пен достық, мінез-құлықтың күштілігі мен әдемілігі, мінез-құлық ережелерінің парасаттылығы мен қажеттілігі, ұлттық дәстүрлерді құрметтеу.

Мектеп жасына дейінгі балаларда сөйлеу этикетін қалыптастыру процесінің тиімділігі келесі педагогикалық шарттармен анықталады:

- мұғалімдердің жоғары сөйлеу мәдениетіне негізделген педагогикалық өзара әрекеттестіктің этикалық коммуникативтік бағытының болуы;

- мектеп жасына дейінгі егде жастағы балалардың ересектермен және құрдастарымен сөйлеу әрекеті тәжірибесінде этикет лексикасын оңды пайдалануға бағытталған педагогикалық жағдаяттарды құру;

- көркем әдебиетті мәдени және сөйлеу стандарттарының тасымалдаушысы ретінде пайдалану;

- мектеп жасына дейінгі балалардың коммуникативті мәдениетін тәрбиелеудің мәдени сәйкес әдістерін (тренинг, белсендіру және ынталандыру) оқу процесінде қолдану.

Мектеп жасына дейінгі жоғары жастағы балалардың сөйлеу этикеті дағдыларын дамыту әдістері келесідей:

- дағдыландыру: тәрбиеші балаларға белгілі бір сөйлеу үлгісін береді, соған үйретеді, кез келген ереженің орындалуының дұрыстығын бақылайды;

- жаттығу: сол немесе басқа әрекетті баланың өзі реттемейтін және механикалық күйге енгенше көп ретті қайталау;

- тәрбиелік жағдаят: бала сөйлеу формулаларын таңдауға тап болатын жағдай жасау;

- мадақтау: әртүрлі тәсілдермен жүзеге асырылуы мүмкін. Жоғары мектеп жасына дейінгі балаларды оқуға және дұрыс мінез-құлық қадамын таңдауға белсендіреді;

- жазалау сирек қолданылады. Ауырсыну, физикалық азапқа әкелетін жазаға жол берілмейді;

- балаға қажет үлгі түрінің болуы (тәрбиеші, ата-ана, таныс ересек адам, ертегі кейіпкері);

- әртүрлі сөздік әдістер: мінез-құлық ережелерін саналы түрде меңгеруге мүмкіндік береді. Сөздік әдістерді қолданғанда жалықтыратын морализация мен нотациядан аулақ болу керек;

- нақтылау: көрсету және айтып қана қоймай, берілген жағдайда қалай және не үшін әрекет ету керектігін түсіндіру қажет.

Осылайша, біз мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу этикетінің қалыптасуында әлеуметтік заңдылықтар маңызды рөл атқаратынын атап өттік. Осы себепті үлкендер (мұғалімдер мен ата-аналар) балаларға үлгі болуы керек. Бала – ата-ананың айнасы іспетті болғандықтан, ересектер арасындағы қарым-қатынасты байқаған кезде балалар белгілі бір мінез-құлыққа үйренеді, сол сияқты әрекет ете бастайды. Достарымен қарым-қатынас өте маңызды, себебі мектеп жасына дейінгі балалар қарым-қатынасқа үлкен мұқтаждық тудырады. Сондықтан баланың жеке қасиеттері арқылы бір-біріне бейімделеді.

Әңгімелесу қолданудың күрделілігіне қарамастан сөйлеу этикетін дамыту үшін үлкен мүмкіндіктерге ие. Әңгімелесу тақырыпты мақсатты түрде талқылау процесінде үйлесімді сөйлеуді дамытуға мүмкіндік береді. Әңгіменің маңызы ерекше, өйткені оны жүргізу барысында ересек адам баланы ойлауға үйретеді. Әңгімелесу процесінде үлкен мектеп жасына дейінгі бала нақты психикалық бейнелерден қарапайым абстракцияға көшеді. Әңгімелесу барысында бала есте сақтауға, салыстыруға, талдауға, қорытынды жасауға үйренеді. Сонымен, ойлаудың дамуымен қатар сөйлеуді дамыту да жүзеге асады: айтылғанды тыңдау және түсіну, өз ойын анық жеткізу. Сөйлеуді дамытуды мінез-құлық

мәдениетін дамытудан бөліп қарауға болмайды, оған мыналар жатады: сөйлеушіні мұқият тыңдай білу, әңгімелесушінің сөзін дәлелді себепсіз бөлуге болмайтындығын түсіну, ұстамдылық, сыпайылық.

Ойын – қазіргі этикет тұрғысынан балалардың мінез-құлқын қалыптастырудың ең тиімді құралдарының бірі. Ол қоршаған әлемді тану тәсілі ретінде балаға белгілі бір жағдайда өзін қалай ұстау әдетке айналғаны туралы түсінікті жарқын, қолжетімді және қызықты түрде береді, баланы мінез-құлық мәнері туралы ойлануға мәжбүр етеді. Ойынның тәртіптік мәнін ұмытпау керек, өйткені белгіленген тәртіпті сақтау этикет ережесін жүзеге асырудың маңызды шарты болып табылады. Осы мақсаттар үшін әртүрлі ойын түрлерін пайдалана аламыз. Дегенмен, әрбір баланың ойындар мен жаттығуларға белсенді қатысуы үшін сабақтарды шағын топпен өткізу қажет екенін есте ұстаған жөн.

Осылайша, мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу этикеті дағдыларын қалыптастыруда педагогикалық процестің өзімен ғана емес, сонымен қатар сөйлеу этикетінің ерекшеліктерімен тікелей байланысты белгілі бір принциптерді ұстану керек. Жоғары жастағы мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу этикеті дағдыларын қалыптастыру жұмысында қолданылатын жұмыс әдістері педагогикалық процестің нәтижесіне қойылатын талаптармен, сондай-ақ зерттелетін жас санатының психикалық даму ерекшеліктерімен анықталады. Мектепке дейінгі мекемеде сөйлеу этикеті дағдыларын қалыптастырудың негізгі әдістері - әңгімелесу, мадақтау, көркем шығармаларды оқу, өлең жаттау, рөлдік және дидактикалық ойындар. Жұмыстың нақты формалары мен әдістерін таңдау үлкен мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу этикеті дағдыларын тәрбиелеудің педагогикалық процесінің кезеңімен, олардың жеке ерекшеліктерімен және оқу ортасының ерекшеліктерімен анықталады.

Жамбыл облысы, Қордай ауданы, Алға ауылы
№34 Мәмбет Смағұлов атындағы орта мектебі
Математика пәнінің мұғалімі
Бигазиева Салтанат Жумадиловна

«ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚ:УАҚЫТ ТАЛАБЫ ЖӘНЕ ТИІМДІ ТӘЖІРИБЕ»

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде функционалдық сауаттылық басты бағыттардың бірі болып табылады. Бұл ұғым оқушылардың алған білімдерін өмірлік жағдайларда қолдана білу қабілетін сипаттайды. Әсіресе, математикалық сауаттылық – тұлғаның логикалық ойлау қабілетін дамытып, сандық және кеңістіктік қатынастарды түсінуге көмектеседі. Осы мақалада математикалық функционалдық сауаттылықтың маңызы, оны дамыту жолдары және білім беру жүйесіндегі орны қарастырылады.

1. Функционалдық сауаттылық ұғымы және оның мәні Функционалдық сауаттылық – адамның күнделікті өмірде, еңбек қызметінде және әлеуметтік ортада тиімді әрекет ете білуі үшін қажетті білімдер мен дағдылар жиынтығы. Бұл сауаттылықтың бірнеше бағыттары бар, соның ішінде математикалық сауаттылық ерекше орын алады.

Математикалық сауаттылық – оқушының математикалық ұғымдарды, әдістерді және модельдерді пайдалана отырып, мәселені шешуге және логикалық қорытындылар жасауға қабілеттілігі. Бұл дағды тек қана мектеп бағдарламасымен шектелмей, өмірлік қажеттіліктерді қамтиды.

2. Математикалық функционалдық сауаттылықтың негізгі компоненттері Математикалық сауаттылықтың бірнеше маңызды компоненттері бар:

- Математикалық ойлау дағдылары – есептерді шешуде логикалық және сын тұрғысынан ойлай білу.
- Математикалық модельдеу – шынайы өмірдегі мәселелерді математикалық түрде сипаттау және шешу.
- Қолданбалы есептерді шешу – күнделікті өмірде кездесетін қаржылық, экономикалық немесе техникалық есептерді шешу.
- Деректерді талдау және интерпретациялау – графиктерді, диаграммаларды, кестелерді түсіну және пайдалану.
- Алгоритмдік ойлау – есептерді жүйелі түрде шешу үшін белгілі бір тәртіппен әрекет ету.

3. Функционалдық сауаттылықты дамытудың әдістері Математикалық сауаттылықты арттыру үшін келесі әдістерді қолдануға болады:

- Проблемалық оқыту – оқушыларды шынайы өмірге жақын тапсырмалармен жұмыс істеуге үйрету.
- Жобалық тәсіл – оқушыларға күрделі мәселелерді шешуге бағытталған зерттеу жұмыстарын жүргізу.
- Интерактивті әдістер – топтық жұмыстар, пікірталастар, ойын элементтері арқылы білім беру.
- Ақпараттық технологияларды қолдану – математикалық модельдеу, онлайн платформалар және бағдарламалау арқылы оқыту.

4. Қазақстандағы функционалдық сауаттылықты дамыту мәселелері Қазақстанда функционалдық сауаттылықты дамыту мемлекеттік білім беру саясатының маңызды бағыты болып табылады. 2012 жылы Қазақстан Республикасының білім беру жүйесінде функционалдық сауаттылықты дамыту жөніндегі ұлттық жоспар қабылданды. Бұл жоспардың мақсаты – мектеп оқушыларының білімді практикада қолдана білуін арттыру.

Математикалық сауаттылық бойынша халықаралық PISA зерттеулері қазақстандық оқушылардың осы салада жетілдіруді қажет ететінін көрсетті. Сондықтан оқыту әдістерін жаңарту, мұғалімдердің біліктілігін арттыру және жаңа технологияларды қолдану маңызды.

Математика пәні бойынша функционалдық сауаттылықты дамыту үшін оқушылардың нақты өмірдегі жағдайларға негізделген тапсырмаларды шешу дағдыларын қалыптастыру қажет. Төменде бірнеше нақты мысал келтірілген:

1. Қаржылық сауаттылыққа байланысты есептер

Мысал:

Алихан банкке 500 000 теңге депозит салды. Банк жылдық 8% қарапайым пайызбен есептейді. 3 жылдан кейін оның депозитінде қанша ақша болады?

Шешімі:

Қарапайым пайыз формуласын қолданамыз:

A=P+P×r×tA = P + P \times r \times tA=P+P×r×t

мұндағы:

- P=500000P = 500 000P=500000 (бастапқы сома),
- r=0.08r = 0.08r=0.08 (жылдық пайыздық мөлшерлеме),
- t=3t = 3t=3 жыл.

Орындап, қорытындыны шығару керек.

2. Уақыт және қозғалыс есептері

Мысал:

Астана мен Алматы арасындағы қашықтық 1200 км. Жолаушылар пойызы сағатына 80 км жылдамдықпен жүрсе, ол жолды қанша уақытта жүріп өтеді?

Шешімі:

t=svt = \frac{s}{v}t=vs

мұндағы:

- s=1200s = 1200s=1200 км,
- v=80v = 80v=80 км/сағ.

Уақытты есептеп, нақты жауабын табу керек.

3. Тұрмыстық есептер

Мысал:

Асхат дүкеннен 1,5 кг қант және 2,3 кг ұн сатып алды. Егер қанттың 1 кг бағасы 600 теңге, ал ұнның 1 кг бағасы 450 теңге болса, Асхат қанша ақша төлеуі керек?

Шешімі:

Қанттың бағасы:

1.5×600=9001.5 \times 600 = 9001.5×600=900

Ұнның бағасы:

2.3×450=10352.3 \times 450 = 10352.3×450=1035

Жалпы сома:

900+1035=1935900 + 1035 = 1935900+1035=1935

4. Геометриялық есептер

Мысал:

Егер тік төртбұрыштың ұзындығы 8 см, ал ені 5 см болса, оның ауданы мен периметрін есептеңіз.

Шешімі:

Ауданы:

S=a×b=8×5=40 см2S = a \times b = 8 \times 5 = 40 \text{ см}^2S=a×b=8×5=40 см2

Периметрі:

P=2(a+b)=2(8+5)=26 смP = 2(a + b) = 2(8 + 5) = 26 \text{ см}P=2(a+b)=2(8+5)=26 см

Қорытынды Функционалдық сауаттылық, әсіресе, математикалық сауаттылық – қазіргі заманғы білім берудің негізгі көрсеткіштерінің бірі. Ол оқушылардың өмірде кездесетін мәселелерді шешу қабілетін дамытып, олардың шығармашылық және сыни ойлау дағдыларын жетілдіруге ықпал етеді. Қазақстанда бұл бағытта түрлі реформалар жүргізілуде, алайда тиімді нәтижеге жету үшін оқыту әдістерін жетілдіру және инновациялық тәсілдерді енгізу қажет. Осылайша, функционалдық сауаттылықты дамыту арқылы еліміздің білім деңгейін халықаралық деңгейге көтеруге болады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының жалпы орта білім беру деңгейіндегі «Математика» пәні бойынша оқу бағдарламасы. – Астана: ҚР БҒМ, 2023. [3.29]
2. Жанпейісова М.А. *Математикалық сауаттылықты дамыту жолдары.* – Алматы: Рауан, 2019. [6.41]
3. Қожабаев С. *Функционалдық сауаттылық және оны қалыптастыру әдістері.* – Нұр-Сұлтан: Фолиант, 2021. [29]
4. OECD. *PISA 2021 Mathematics Framework.* – Paris: OECD Publishing, 2021.
5. Mullis, I.V.S., & Martin, M.O. *TIMSS 2019 Mathematics Framework.* – Boston: TIMSS & PIRLS International Study Center, 2019.
6. ҚР Білім және ғылым министрлігі Ұлттық білім академиясы. *Функционалдық сауаттылықты дамыту бойынша әдістемелік ұсыныстар.* – Астана, 2022.
7. ҚР БҒМ Ұлттық білім академиясының ресми сайты: https://nao.kz
8. Bilimland.kz – Электронды оқулықтар мен тапсырмалар жинағы: https://bilimland.kz

Қостанай облысы, Арқалық қаласы
"А.Құнанбаев атындағы мектеп - гимназия" КММ
Педагог-психолог
Мырзагалиева Макпал Сарсембайкызы

СТРЕСС ПЕН КҮЙЗЕЛІСТЕН АРЫЛУ ӘДІСТЕРІ: ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ КЕҢЕСТЕР

Қазіргі заманның қарбалас өмірі мен үнемі өзгеріп тұратын әлеуметтік және экономикалық жағдайлары адам психологиясына үлкен әсерін тигізеді. Стресс пен күйзеліс көптеген адамдардың күнделікті өмірінде кездесетін жағдайларға айналған, алайда оларды дұрыс басқару және жеңу мүмкіндігі бар. Стресс пен күйзелістің анықтамасы

Стресс – бұл адамның психикалық және физикалық денсаулығына теріс әсер ететін, ауыртпалықты немесе күрделі жағдайларға жауап ретінде пайда болатын күй. Ол өмірде әртүрлі жағдайда, мысалы, жұмыстағы қиындықтар, қаржылық мәселелер, отбасындағы қатынастардағы ақаулар сияқты факторлардан туындауы мүмкін.

Күйзеліс – бұл ұзақ уақыт бойы жалғасатын және денсаулыққа зиянды әсер ететін терең эмоционалдық күйзеліс. Ол адамның қалыпты өмір сүруін қиындатады, тұлғааралық қатынастарды бұзады, кейде физикалық ауруларға да алып келуі мүмкін.

Стресс пен күйзелістің себептері:

жұмыс және кәсіби қысым, мамандықтағы жоғары талаптар, ұзақ жұмыс уақыттары, қаржылық жауапкершілік және жұмыс орнындағы қиындықтар стресс пен күйзелісті тудыруы мүмкін. Жеке өмірдегі қиындықтар, отбасындағы мәселелер, қарым-қатынастардағы дағдарыс, махаббат пен достықтағы ақаулар күйзелістің негізгі себептерінің бірі болып табылады. Қаржылық жағдайлар қаржының жетіспеушілігі немесе қарыздармен күрес стресс пен күйзеліс деңгейін арттырады.

Қоғамдық және әлеуметтік өзгерістер

Қоғамдағы өзгерістер: мысалы, саяси немесе экономикалық дағдарыс адамдардың психологиялық ахуалын нашарлатуы мүмкін. Денсаулық мәселелері аурулар, жарақаттар немесе денсаулық жағдайының нашарлауы күйзеліс пен стресс деңгейін арттырады.

Мектебімізде күнделікті оқушылардан алынған салауалнамалар мен тесттерден алынған қортындыларының нәтижесінде оқушылардың бойынан табылған стресс пен күйзелісті бақыланған жағдайда, төмендегі берілген әдістер мен техникаларды қолданамын.

Стресс пен күйзелісті басқару әдістері

Дұрыс тыныс алу техникасы. Стресті басқарудың ең қарапайым әрі тиімді әдістерінің бірі – дұрыс тыныс алу. Тыныс алу жаттығулары ағзаны тыныштандырып, эмоциялық тепе-теңдікті қалпына келтіреді. Бұл әдіс «терең тыныс алу» немесе «қысқа әрі терең тыныс алу» деп аталады.

Дене жаттығулары. Спортпен айналысу немесе кез келген физикалық әрекет адамның бойында эндорфин деңгейін арттырады, бұл өз кезегінде күйзелісті жеңілдетуге және психоэмоционалдық жағдайды жақсартуға көмектеседі.

Медитация мен йога. Медитация мен йога стрессті жеңуге арналған өте тиімді әдістер болып табылады. Бұл жаттығулар адамның ойларын тыныштандырып, денені босаңсытады. Олар адамның ішкі тыныштығын табуына, ағзаны демалтуға және күйзелісті басқаруға көмектеседі.

Уақытты тиімді басқару. Уақыттың дұрыс ұйымдастырылмауы стрессті арттырады. Күнделікті жоспар құрып, әрбір іс-әрекетке уақыт бөлу – бұл стрессті басқарудың бір жолы. Өз уақытыңызды тиімді жоспарлаумен өз өміріңізге құрылым қосып, күтпеген жағдайлардан туындайтын күйзелістен арылуға болады.

Қарым-қатынас және әлеуметтік қолдау. Қиын кезеңдерде жақындарыңызбен немесе достарыңызбен сөйлесу, өз сезімдеріңізбен бөлісу өте маңызды. Әлеуметтік қолдау жүйесі стрессті жеңуге көмектеседі, себебі адам өз проблемаларын басқа адамдармен бөлісу арқылы жеңілдетеді.

Хоббидің болуы. Күнделікті өмірдің қарбаласынан шығу үшін сүйікті ісіңізді табу өте маңызды. Әрбір адам өзінің қызығушылығын қанағаттандыру үшін хоббимен айналысуы керек. Бұл стрессті азайтып, күйзелістен арылуға ықпал етеді.

Психотерапия және кәсіби көмек. Егер стресс пен күйзеліс ұзақ уақытқа созылса және өздігінен жеңілдемесе, кәсіби психолог немесе психотерапевттің көмегіне жүгіну қажет. Олар стресс пен күйзелісті басқарудың арнайы әдістерін ұсына алады, сонымен қатар адамның психикалық денсаулығын қалпына келтіруге көмектеседі.

Қорытынды

Стресс пен күйзеліс – бұл қазіргі қоғамда кең таралған мәселелер, бірақ оларды басқаруға және жеңуге болатын түрлі әдістер бар. Дұрыс тыныс алу, физикалық жаттығулар, медитация мен йога, уақытты тиімді басқару, әлеуметтік қолдау және психотерапевтпен жұмыс істеу сияқты тәсілдер адамның эмоционалды жағдайын жақсартуға, стресстен және күйзелістен арылуға көмектеседі. Әр адам өзіне ыңғайлы әдісті тауып, оны өміріне енгізіп, психикалық және физикалық денсаулығын жақсарта алады.

Бұл кеңестерді ұстану арқылы кез келген адам өзінің күйзелісін жеңіп, бақытты әрі толыққанды өмір сүре алады.

Жамбыл облысы, Мойынқұм ауданы, Мойынқұм ауылы
№8 Мойынқұм колледжі
Арнайы пән оқытушысы
Қуанышұлы Асқар

БІЛІМ БЕРУДЕГІ ТЕХНОЛОГИЯЛАР: ПЕДАГОГТІҢ РОЛІНЕ ЖАҢА КӨЗҚАРАС

Кіріспе Қазіргі таңда білім беру саласы қарқынды өзгерістерге ұшырап, жаңа технологиялар мен әдістердің енгізілуі педагогтің рөлін қайта қарастыруды талап етеді. Әсіресе, ауыл шаруашылығы пәндерін оқытатын мұғалімдер үшін бұл өзгерістер ерекше маңызды, себебі аграрлық сектордағы инновациялар мен цифрландыру оқыту процесіне тікелей ықпал етеді. 20 жылдық тәжірибесі бар педагог ретінде, мен бұл баяндамада білім берудегі жаңа технологиялардың маңыздылығын, олардың педагогикалық үдерістегі рөлін және ауыл шаруашылығы саласында оқытудың тиімділігін арттыру жолдарын қарастырамын.

Білім берудегі технологиялардың дамуы XXI ғасырда білім беру технологиялары қарқынды дамып, оқыту процесін жеңілдету, білім алушылардың қызығушылығын арттыру және оқу материалын меңгеруді жақсарту мақсатында кеңінен қолданылуда. Білім беру технологияларына төмендегілер жатады:

- Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ);
- Цифрлық білім беру платформалары;
- Онлайн және аралас оқыту әдістері;
- Виртуалды және толықтырылған шындық (VR/AR);
- Ойын технологиялары;
- Жасанды интеллект және деректерді талдау жүйелері.

Бұл технологиялар ауыл шаруашылығы пәндерін оқытуды да айтарлықтай өзгертті. Мысалы, ауыл шаруашылығы машиналарын үйрену барысында VR арқылы тракторды басқару дағдыларын игеруге болады, ал дрондар мен сенсорлар көмегімен топырақтың жағдайын зерттеуге мүмкіндік туады.

Педагогтің рөліндегі өзгерістер Заманауи технологиялардың енгізілуі педагогтің дәстүрлі рөлін өзгертіп, оны тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар бағыттаушы, фасилитатор, ментор және коуч рөліне айналдырды. Педагог енді білімді оқушыға тікелей беруші емес, оны іздеуге, өңдеуге және қолдануға үйретететін тұлға болып отыр. Бұл өзгерістерге бейімделу үшін мұғалім:

- Цифрлық сауаттылықты меңгеруі;
- Интерактивті және инновациялық әдістерді қолдануы;
- Студенттерге шығармашылық және зерттеушілік дағдыларын дамытуға көмектесуі қажет.

Ауыл шаруашылығы пәндерінде жаңа технологияларды қолдану Ауыл шаруашылығы саласында оқыту тиімді болу үшін төмендегі технологияларды қолдану өзекті болып отыр:

- Электронды оқу құралдары мен симуляторлар – агротехниканы пайдалану мен ауыл шаруашылығы процестерін модельдеуге мүмкіндік береді.
- Дрондар мен қашықтықтан басқарылатын құрылғылар – егіншілік пен мал шаруашылығында қолданылатын жаңа әдістерді игеруге көмектеседі.
- Цифрлық платформалар – Google Classroom, Moodle, Zoom сияқты құралдар оқытудың сапасын арттыруға ықпал етеді.
- Виртуалды зертханалар – ауыл шаруашылығы саласындағы химиялық және биологиялық зерттеулерді жүргізуге мүмкіндік береді.

Білім берудегі технологияларды енгізудің артықшылықтары мен қиындықтары Жаңа технологияларды енгізудің бірқатар артықшылықтары бар:

- Оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырады;
- Теориялық білімді тәжірибемен ұштастыруға көмектеседі;
- Жекелендірілген оқытуға мүмкіндік береді;
- Ақпаратқа қолжетімділікті арттырады;
- Кәсіби дайындықтың сапасын жақсартады.

Алайда, кейбір қиындықтар да бар:

- Мұғалімдердің жаңа технологияларды меңгеруге уақыт пен ресурстардың жетіспеуі;
- Ауылдық жерлердегі интернет және техникалық құрал-жабдықтардың тапшылығы;
- Оқушылардың өзін-өзі оқытуға деген жауапкершілігінің төмен болуы.

Бұл қиындықтарды шешу үшін тұрақты біліктілікті арттыру курстарын ұйымдастыру, техникалық базаны жақсарту және оқушыларды өзін-өзі оқытуға ынталандыру маңызды.

Педагогтің кәсіби дамуы және болашаққа көзқарас Білім берудегі технологиялардың дамуына ілесу үшін педагог үнемі өз білімін жетілдіріп отыруы қажет. Ол үшін:

- Цифрлық білім беру курстарына қатысу;
- Заманауи оқыту әдістерін зерттеу;
- Білім беру қауымдастықтарына қосылу;
- Жаңа технологияларды тәжірибеге енгізу маңызды.

Білім берудегі технологияларды енгізу стратегиялары Технологияларды сәтті енгізу үшін білім беру мекемелері мен мұғалімдер келесі қадамдарды жүзеге асыруы қажет:

- Инфрақұрылымды жақсарту – білім беру мекемелерінде интернет желісі мен цифрлық құрылғыларды кеңінен қолдану;
- Мұғалімдерді қайта даярлау – технологияларды меңгеруге бағытталған курстарды ұйымдастыру;
- Студенттерді ынталандыру – жаңа технологияларды пайдалану арқылы белсенді оқыту әдістерін енгізу;
- Серіктестік орнату – білім беру мекемелерінің ауыл шаруашылығы саласындағы кәсіпорындармен әріптестік орнатуы.

Қорытынды Білім беру технологиялары педагогтің жұмысын түбегейлі өзгертті. Ауыл шаруашылығы пәндерін оқытатын мұғалімдер бұл өзгерістерге бейімделіп, жаңа құралдар мен әдістерді меңгеруі тиіс. Озық технологияларды пайдалану арқылы білім алушылардың білім сапасын арттырып, оларды заманауи еңбек нарығына дайындауға болады.

Келешекте ауыл шаруашылығы білім беруде жаңа технологиялардың рөлі арта түседі. Мұғалімдер цифрлық білім беру үрдістеріне бейімделіп, кәсіби дағдыларын үнемі жетілдіруі керек. Ауыл шаруашылығы саласында еңбек ететін болашақ мамандарға сапалы білім беру үшін инновациялық әдістерді енгізу – басты міндеттердің бірі. Сондықтан әр педагог заман талабына сай дамып, білім алушыларға сапалы, тиімді және қолжетімді оқыту жүйесін ұсынуы қажет.

Жамбыл облысы, Мойынқұм ауданы, Мойынқұм ауылы
«№8 Мойынқұм колледжі» КМҚК
Физика пәнінің оқытушысы
Наушабекова Айгуль Айтбаевна

ОПТИКАЛЫҚ ҚҰРАЛДАР

6 бөлім. Оптика. 6.2 Геометриялық оптика.
1. Жалпы мәліметтер
Курс, топ *I*
сабағының түрі - *дәстүрлі*
2. Мақсаты, міндеттері: Мөлдір ортада жарық энергиясының таралу заңдылықтарын біледі және линзалар жүйесіндегі сәулелерді түсіндіреді.
3. Күтілетін нәтижелер:
1*)линзалар жүйесіндегі сәулелердің жүруін құрастырады және түсіндіреді*
2) Лупа,телескоп, микроскоп және т.б. құралдардың жұмыс істеу принциптерін түсіндіреді
4. Қажетті ресурстар: *интерактивті тақта, ноутбук, оқулық, жинағыш және шашыратқыш линзалар, микроскоп,лупа, телескоп.*
5. Оқу сабағының барысы

Сабақ барысы

Сабақ кезеңі / уақыты	**Іс-әрекетер**	**Бағалау**	**Ресурстар**
Сабақтың басы	Ұйымдастыру кезеңі Психологиялық ахуал тудырту «жүректен жүрекке» - студенттер бір біріне қағаздан қиылған жүректі беріп, бір біріне жақсы тілек айтады. Топқа бөлу (QR код арқылы) *1-топ* *2-топ* *3-топ* Үй жұмысын сұрау «Tarsia» әдісі Өткен тақырып бойынша сұрақтардың дұрыс жауаптарын тауып,берілген фигуралар арқылы бір фигура құрастыру қажет.	жұлдыздармен бағалау арқылы 1 жұлдыз	
Сабақтың ортасы	**Жаңа тақырыпқа кіріспе** «Не?Қайда?Қашан?» әдісі Столда оптикалық құралдар тұрады және студенттерге сұрақтар қойылады: 1. Бұл не деп ойлайсыздар? 2. Қайда көрдіңіз? 3. Қашан немесе қай кезде сіздің өмірінізде бұл аспап қажет болды не болады деп ойлайсыз?	Ауызша мадақтау Мұғалім бағалайды.	

«Әткеншек» әдісі.Топтық жұмыс

1- топ тақырыпшасы «Лупа.Көз-тірі оптикалық құрал»
2- топ тақырыпшасы «Микроскоп»
3- топ тақырыпшасы «Телескоп»

Әр топ берілген тақырыпты оқып,түсінеді және келесі тәртіппен графикалық органайзерді постерге дайындайды:

1.Құралдың атауы, қолдану мақсаты
2. Жұмыс принципі (сәулелік жол)
3. Қолданылуы

Дескриптор:

1. Құралдардыды сипаттайды,жұмыс жасау принципін түсіндіреді
2. Оптикалық құралдарды айрмашылықтарына қарай ажырата алады.Қолдануға мысалдар келтіреді.
3. Оптикалық құралдағы сәуленің жүру жолын айқындайды.

Мұғалімнің түсіндірмесі.

Тапсырма 1. Жұптық жұмыс, «Жұбынмен пікірлес» әдісі

«Иә-жоқ тапсырмасы» (ЕБҚ ға арналған тапсырма)

1. Кестені толтырыныз

	ИӘ	ЖОҚ
Оптикалық аспаптар – линзалар мен айналардан тұрады		
Лупада жинағыш линза қолданылады		
Алғашқы микроскопты галилео Галилей ойлап тапқан		
Микроскоп ұсақ нәрселерді көруге арналған		
Телескоптың екі түрі бар		
Алыстан көргіштік адам «-» деп аталатын шашыратқыш линзасы бар көзілдірік киеді		
Егер көз торламаның сыртында жататын кескін берсе, онда ақау «алыстан көргіштік» деп аталады		

2. Берген жауаптарыңызға неге «иә» немесе «жоқ» деп жауап бергеніңізді түсіндіріңіз.

_____

_____

ЕБҚ тек бірінші тапсырманы орындайды.

Дескриптор:

1. Оптикалық құралдар туралы біледі, түсінеді
2. Оптикалық құралдар түрлерін ажыратады
3. Көз ақауларын біледі

Тапсырма 2

Функционалдық сауаттылыққа арналған тапсырма. «Қазына іздеу» әдісі

1. Топтық жұмыс.

Эксперименттік тапсырма орындайды және топтың әр бір мүшесі бір бір сұраққа жауап береді.:

Колледжде жаратылыстану –математика апталығы барысында, «Таңғажайып физиктер» атты кеш өтіп жатыр. «Қызықты эксперименттер» бөлігінде бір топқа келесі эксперименттік тапсырма берілді.

Қажетті құрал-жабдықтар : бөтелке, жіпке байланған кілт, лупа.

Әр топқа жауабына қарай жұлдызша беріледі, Максималды саны-3

Плакат, маркерлер, оқулық

Тақтада дұрыс жауаптары көрсетіледі. Жұптар дұрыс жауаптар көмегімен өзара бағалайды. Максималды -10 жұлдыз.

Тапсырма карточкалары Интерактивті тақта

Мұғалімнің топтарды бағалауы Максималды жұлдыз саны -6

Әр топқа бөтелке, жіпке байланған кілт, лупа.

Әр дұрыс жауапқа -1 жұлдыз.

	 Бос бөтелке ішінде, бөтелке тығынына кілт байланып тұр. Тығынды ашпай, кілтті жібінен үзіп, бөтелке ішіне түсіру қажет. Сіздердің іс-әрекеттеріңіз. (Лупа көмегімен жіпті күйдіріп үземіз) Экспериментті орындаған соң мына сұрақтарға жауап беріндер: 1. Лупада қандай линза қолданылады? 2. Лупамен жіпті күйдіріп үзу үшін лупаның линзасының фокустық ара қашықтығы қандай болды? 3. Сәуленің жолын сызып көрсетіңіз. 4. Лупада қолданатын линзаның бұрыштық ұлғайтуының формуласы қандай? 5. Лупаның өмірде қолдануына мысалдар келтіріңіз. Дескриптор: 1. Эксперименттік тапсырманы орындайды 2. Линза түрлерін біледі 3. Лупадағы линзаның фокустық ара қашықтығын эксперимент түрінде анықтайды 4. Қысқа фокусты линзадағы сәуленің жүру жолын құрастырады және түсіндіреді 5. Лупаның бұрыштық ұлғайту формуласын біледі. 6. Лупаның өмірде қолдануына мысалдар келтіреді. **Тапсырма 3. Жеке жұмыс** Wordwall платформасында сәйкестендіру тапсырмасын орындайды**.**		Интерактивті тақта https://wordwall.net/ru /resource/58733658
Сабақтың соңы	Рефлексия «Бас бармақ» әдісі - бәрі түсінікті - сұрақтарым бар - түк түсінбедім **Бағалау** Оқушылар жеке-жеке жинаған жұлдыздарын санайды. 20 жұлдыз 100% екенін ескереді және пайыздарын баллға айналдырады. Мысалы оқушы 15 жұлдыз жинаса (15*100)/20 = 75 балл Үй жұмысы : Оптикалық құралдар.		

КГУ «Средняя школа №4 имени Сагадата Нурмагамбетова» отдела образования по городу Усть-Каменогорску управления образования Восточно-Казахстанской области
Учитель начальных классов
Луцко Наталья Шаарымбековна

РАЗВИТИЕ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ЧЕРЕЗ ПРОЕКТНЫЕ РАБОТЫ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

В современном образовательном процессе критическое мышление становится одной из ключевых компетенций, необходимых для успешной адаптации к быстро меняющемуся миру. Умение анализировать информацию, формулировать обоснованные выводы и принимать взвешенные решения все чаще становится определяющим не только в учебной, но и в профессиональной деятельности. Поэтому особое внимание уделяется развитию критического мышления у детей с ранних лет, что позволяет создать прочный фундамент для их успешного будущего.

Актуальность данной темы обусловлена необходимостью внедрения инновационных методов обучения в начальной школе. В условиях растущего объема информации и разнообразия источников знания педагогам необходимо искать эффективные способы развития аналитических способностей у младших школьников. Проектная деятельность представляет собой один из таких методов, который не только вовлекает учащихся в процесс обучения, но и способствует формированию навыков критического мышления через практическое применение знаний.

Целью данной статьи является исследование возможностей проектных работ как инструмента для развития критического мышления у учеников начальной школы. В статье будут рассмотрены основные аспекты проектного обучения, его влияние на развитие мыслительных процессов, а также предложены практические рекомендации для педагогов по внедрению проектной деятельности в учебный процесс.

Переходя к теоретической части данной статьи, важно отметить, что критическое мышление представляет собой комплекс навыков, позволяющий индивидиуму аналитически обрабатывать информацию, формулировать обоснованные выводы и принимать взвешенные решения. В контексте образовательного процесса критическое мышление включает в себя такие компоненты, как анализ, синтез, оценка и аргументация.

Анализ подразумевает умение разбирать информацию на составные части и рассматривать их в различных контекстах. Синтез — это способность объединять разрозненные данные, выявлять взаимосвязи и формировать новые идеи. Оценка включает в себя умение судить о ценности и надежности информации, проверять достоверность источников и формулировать аргументы, в то время как аргументация — это навык формулирования и защиты своих позиций и умение убеждать других.

В современных условиях развитие критического мышления становится не только необходимостью, но и важным условием формирования активных и самостоятельных личностей, готовых к решению сложных задач в разнообразных ситуациях. В своей работе "Критическое мышление как важный компонент образования" К. Асылбекова [с.7] подчеркивает, что умение критически мыслить — это один из важнейших навыков двадцать первого века, который влияет на успеваемость учащихся и их умение адаптироваться к изменяющимся условиям.

В этом контексте проектные работы становятся одним из наиболее эффективных методов обучения, активно способствующих формированию критического мышления. Проектные работы оказывают значительное влияние на развитие критического мышления у учеников младших классов, направляя их

на активный поиск информации, поощряя анализ и обработку данных, а также способствуя формированию навыка принятия решений.

Учащиеся сталкиваются с различными проблемами и задачами, которые требуют от них применения критического подхода к анализу как внешней информации, так и собственных действий. Рефлексия, возникающая в процессе проектной деятельности, способствует оценке своих достижений, выявлению ошибок и нахождению путей для их исправления, тем самым воспитывая у детей умение обдумывать и анализировать не только получаемые знания, но и собственные действия.

Эта концепция также подтверждается А. Нурсултаном в его исследовании "Методы формирования критического мышления в школе" [с.12], в котором он утверждает, что проектная деятельность способствует осмыслению фактов и оказанию помощи учащимся в углубленном изучении учебного материала.

Продолжая тему, важно отметить, что для эффективного развития критического мышления через проектные работы в начальной школе важно использовать четкие методические инструкции и пособия.

В этом контексте в рамках данной темы основываясь на описанной выше теоретической базе была разработана методика «Критическое обучение». Данная методика включает в себя несколько ключевых этапов и принципы, направленные на создание образовательной среды, в которой ученики могут активно участвовать в учебном процессе, развивать свои аналитические навыки и критически осмыслить полученные знания.

Первым этапом методики является определение темы проекта, которая должна быть актуальной и интересной для учащихся. Важно, чтобы тема побуждала детей к исследованию, выдвижению гипотез и формированию выводов. На этом этапе учитель должен организовать дискуссию с учениками, в ходе которой они смогут обсудить возможные направления работы и выбрать конкретный проект. Следует учитывать интересы и предпочтения детей, что позволит повысить их мотивацию и вовлеченность в учебный процесс.

После выбора темы начинается этап планирования проекта. На данном этапе учащиеся формулируют цели и задачи проекта, определяют методы и источники информации, с которыми они собираются работать. Учитель должен направлять их в этом процессе, помогая правильно сформулировать вопросы и выделить ключевые моменты, которые требуют более глубокого изучения. Важно, чтобы дети не только понимали, что они будут делать, но и осознавали, почему это важно для их обучения и развития.

Далее следует этап исследования, в ходе которого учащиеся собирают данные по выбранной теме. Этот процесс может включать в себя как работу с литературными источниками, так и проведение опросов, интервью, полевых исследований и других методов. Учитель должен поддерживать учащихся в этом процессе, обучая их основам работы с информацией, критическому анализу источников и формированию аргументированных мнений. Важно поощрять детей задавать вопросы, обсуждать полученные данные и высказывать своё мнение о них.

На этапе создания проекта ученики обрабатывают собранную информацию и приступают к созданию конечного продукта. Это может быть презентация, исследовательская работа, устный отчет о проделанной работе или любой другой формат, выбранный в соответствии с направлением проекта. Учитель играет важную роль на этом этапе, предоставляя обратную связь и помощь, а также способствуя множеству критических обсуждений, в которых учащиеся могут представить свои идеи и получить конструктивные замечания от своих сверстников и преподавателя.

Завершающим этапом является презентация результатов проекта. Учащиеся должны представить свои работы перед классом, что не только помогает им развивать навыки публичных выступлений, но и позволяет им применять критическое мышление, отвечая на вопросы и обмениваясь мнениями с другими учащимися. Учитель должен создать атмосферу поддержки и конструктивной критики, что поможет детям понимать, что ошибки — это часть процесса обучения и развития.

Таким образом методика "Критическое обучение" обеспечивает комплексный подход к развитию критического мышления у учеников младших классов. Она включает в себя взаимодействие между детьми, сотрудничество, исследование и активное обсуждение, что содействует формированию у учащихся не только критического мышления, но и коммуникативных навыков, а также умения работать в команде. Важно, чтобы в реализации данной методики активно участвовали не только учителя, но и родители, что создаст положительный образовательный климат и поддержит учащихся на всех этапах проектной деятельности.

В качестве практического примера данной методики выступает экспериментальный урок, проведенный на тему "Путешествие во времени: история нашего города". В ходе занятия ученики исследовали значимые исторические события, связанные с их родным городом, и уделяли внимание изменениям, происходившим в обществе и окружающей среде на протяжении времени.

В начале урока учитель представил детям несколько ключевых вопросов: "Как наш город изменился за последние сто лет?" и "Как жизнь жителей города зависела от исторических обстоятельств?" Это уже вызвало живую реакцию и заинтересованность учащихся, и они начали делиться своими мыслями о том, какие изменения они видели в своем окружении или слышали от родителей, бабушек и дедушек. После обсуждения учитель разделил класс на несколько групп, каждой из которых была поручена своя подзадача: одна группа исследовала архитектурные изменения, другая — социальные аспекты жизни, третья — образование и культурные события.

Вторым этапом стал сбор информации по выделенным направлениям. В качестве источников информации группы по очереди использовали интерактивную доску, на которой они находили необходимые материалы и представляли свои находки. Это включало в себя регулярные обсуждения между группами, что позволило каждому участнику процесса обмениваться мнениями и анализировать собранные данные.

После того как все группы собрали данные, учителем была выдана необходимая канцелярия: плакаты, маркеры и клей и они приступили к созданию своих проектов, сосредоточившись на оформлении плакатов. В рамках одного урока учащиеся начали работать над проектами, каждый из которых имел своей целью визуализировать исследованные темы. Каждая группа выбрала ключевой аспект своего исследования: одна группа сосредоточилась на исторических памятниках города, другая — на значимых культурных событиях, а третья — на изменениях в городской инфраструктуре.

Процесс работы над плакатами начался с обсуждения содержания. Учащиеся провели мозговой штурм, чтобы определить, какие факты, изображения и графические элементы они хотят представить. С помощью материалов, собранных ранее, дети начали рисовать и оформлять свои плакаты, используя цветные маркеры, бумагу и клей. Они добавляли изображения исторических зданий и памятников, схемы и диаграммы, чтобы наглядно представить изменения на протяжении времени. Учитель с удовольствием консультировал их по вопросам оформления и содержания, подсказывая, как сделать информацию более понятной и доступной.

По мере завершения работы над плакатами учащиеся начали подготовку к их представлению. Каждый член группы был готов рассказать о своей части работы, а также ответить на вопросы сверстников. Это способствовало развитию навыков критического мышления, так как они учились обосновывать свои идеи и поддерживать обсуждение.

В результате урок стал не только увлекательным, но и эффективным, позволив детям проявить креативность и продемонстрировать свои знания.

В качестве рекомендаций для педагогов выступают следующие предложения, направленные на эффективное развитие критического мышления у учеников начальной школы через проектные работы.

Прежде всего, важно выбирать актуальные и интересные темы для проектов, которые будут вызывать у детей желание исследовать и углубляться в изучаемый вопрос. Это поможет не только повысить мотивацию учащихся, но и углубить их понимание темы. Учителям следует активно вовлекать детей в процесс обсуждения выбора темы, что позволит создать атмосферу сотрудничества и поддержки.

Следующим значимым шагом является создание четкой структуры проектной деятельности. Педагоги должны снабдить учеников ясными инструкциями на каждом этапе работы: от планирования до презентации результатов. Четкое определение целей и задач проекта позволит детям понимать, что именно от них требуется.

Не менее важным аспектом является поддержка рефлексивной деятельности. Педагоги должны поощрять рефлексию на каждом этапе работы над проектом: обсуждение найденной информации, анализ полученных результатов и выводы по итогам работы. Это позволит учащимся оценивать свои достижения и недостатки, а также находить способы их исправления.

Еще одной рекомендацией является интеграция различных источников информации в проектную деятельность. Учителям следует побуждать детей использовать не только учебники, но и интернет-ресурсы, видео, интервью с экспертами и т. д. Это расширяет кругозор учащихся и дает возможность оценивать информацию с разных точек зрения.

Наконец, педагогам стоит уделить внимание оценке работы учащихся. Использование формирующей оценки, позволяющей давать обратную связь в процессе работы, поможет детям понять, насколько они успешны в применении своих навыков.

В заключении статьи важно отметить, что развитие критического мышления у учеников начальной школы через проектные работы представляет собой необходимый элемент современного образовательного процесса. Проектная деятельность не только стимулирует интерес детей к изучению различных тем, но и формирует у них навыки анализа, оценки и аргументации, которые являются основополагающими для успешной учебы и будущей профессиональной деятельности. Важно понимать, что критическое мышление не возникает само по себе; оно требует систематического подхода и целенаправленной работы со стороны педагогов.

Список литературы

1. Асылбекова, К. (2022). Критическое мышление как важный компонент образования. Алматы: Издательство "Образование", [с.7].
2. Нурсултан, А. (2023). Методы формирования критического мышления в школе. Нур-Султан: Издательство "Наука и практика", [с.12].

Жамбыл облысы, Мойынқұм ауданы, Мойынқұм ауылы
«№8 Мойынқұм колледжі» КМҚК
Арнайы пән оқытушысы
Нагимбаева Гульнафис Сериковна

КРАУДФАНДИНГ ПЛАТФОРМАСЫ. ПЛАТФОРМАЛАРДЫҢ ПРИНЦИПІ

Модуль /пән атауы:	**Информатика**
Бағыты:	**Аграрлық-технологиялық бағыты**
Педагог:	**Нагимбаева Гульнафис**
Жалпы мәліметтер:	**Курс: 1 топ:**
Бөлім:	**6-бөлім. Қосымшаларды әзірлеу**
Бөлімше:	**6.3. IT іске қосу**
Сабақтың тақырыбы:	6.3.2-тақырып. Краудфандинг платформасы. Платформалардың принципі.
Сабақтың түрі:	**дәріс**
Мақсаты (ОН):	краудфандинг платформасының жұмыс істеу принциптерін ұсыну.
Міндеттері (БК):	краудфандинг алаңдарының жұмыс істеу принциптерін түсіндіреді;
Күтілетін нәтижелер:	Краудфандинг тұжырымдамасына анықтама береді, жұмыс істеу принциптерін түсіндіріп ұсына алады
Ойлау дағдыларының деңгейі:	**Білу және түсіну**
Қажетті ресурстар:	Интерактивті тақта, оқулық, ноутбук

Сабақтың барысы

Сабақ кезеңі /Уақыты:	**Іс әрекеттер мен тапсырмалар**	**Ресурс**
Ұйымдастыру 10мин	**Білім алушылармен сәлемдесу, түгелдеу.** Психологиялық ахуал тудыру. **«Жүректен жүрекке»** әдісімен білім алушылар бір біріне қағаздан қиылған жүректі беріп, бір біріне жақсы тілек айтады. **Топқа біріктіру** (QR код арқылы) *1-топ* *2-топ* *3-топ*	***Журнал***

Үй тапсырмасын тексеру 15мин	**Өткен тақырыпқа кайта шолу мақсатында Kahoot бағдарламасы арқылы білім алушылар викториналық сұрақтарға жауап береді. Жылдам жауап берген білім алушылардың рейтигін анықтау.** 1. *Стартап дегеніміз не?* 2. *Стартапқа тән негізгі белгілерді атаңдар.* 3. *Стартаптың қандай түрлерін білесіңдер?* 4. *Ең сәтті стартаптарды анықтайтын негізгі талаптарды көрсетіңдер* 5. *Стартапты жаңадан бастаушылардың жолында қандай кедергілер болуы мүмкін?* **Стартап кезеңдері мен ерекшеліктерін сәйкестендір (ЕББҚ білім алушыларға арналған) Wordwall** бағдараламасында https://wordwall.net/ru/resource/59568221 сілтемесі арқылы. **Стартап кезеңдерің сәйкестендір** **Кезеңдер** | **Ерекшеліктері** Pre-seed | Инвесторлар мен коммерциялық серіктестерде табылады. Seed-«егін егу» | Бұл кезеңде,әдетте,идеяны іске асыру жоспары болмайды. Прототип | Бұл кезеңде инвесторларды іздей бастау керек. Альфа-нұсқа | Клиенттермен шарт жасалады, қызметтер мен өнімдердің алғашқы сатылуы іске асады. Жабық бета-нұсқа | Прототип тек негізгі функциялары бар және мінсіз жағдайларда жұмыс істеуге арналған. Ашық бета-нұсқа | Осы кезеңде түзетулер енгізіледі және жобаның жұмыс үлгісінің ақаулары жойылады.	https://create. kahoot.it/creator /ff9753a6-09ce-411d-b5a3-442d56a9fe5d **Қосымша 1** https://wordwall.net/ru/resource/59568221
Сабақтың басы 5 мин	**Жаңа тақырыпқа «Ой қозғау» әдісі.** Білім алушылар стартапты алға жылжыту үшін жетіспейтін негізгі белгілерін атайды және схеманы толтырады 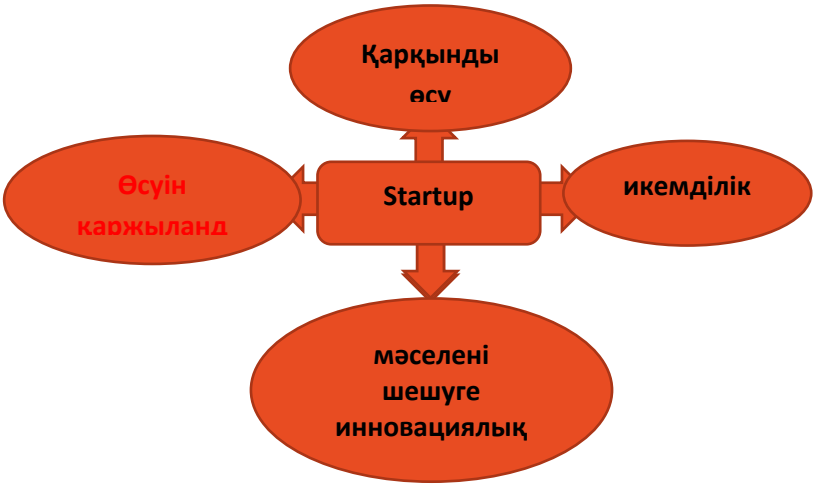 	*Презентация* *Слайд 3*

15 мин	**Жаңа тақырыптың мазмұнын ашу** **Топпен жұмыс. «Аквариум» әдісі.** Білім алушылар мәтінді түсіну арқылы, топпен талқылайды, басқалары оған сұрақ қойып түсініктемелер сұрайды. **Функционалдық сауаттылық:** Білім алушылардың оқу сауаттылығына бағытталған мәтінді оқу арқылы тақырыпты анықтау. **Мәтіннің түрі:** аралас мәтін **Құзыреттілігі:** түсіну **Ойлау дағдыларының деңгейі:** тұтастығын түсіну Орталық Азиядағы IT-стартаптардың ірі технопаркі Astana Hub крауфандинг платформасы 2020 жылғы ТОП 10 үздік қазақстандық IT-компаниялар мен стартаптарды жариялады. Үздік IT-стартаптар рейтингі – инновациялық және технологиялық өнімдер мен қызметтерді дамытатын және нарықтағы маңызды проблемалық мәселелерді шешетін үздік қазақстандық IT-стартаптардың жыл сайынғы жалпыұлттық тізіміне кірген стартаптар **Citix** – адамның қалада жайлы тұруына арналған интеллектуалды көліктік ақпараттық-навигациялық жүйе; **OrionM2M** - IoT құрылғылары, LoRaWAN стандарттарындағы энергияны үнемдейтін желілерге арналған бағдарламалық қамтамасыз ету; **Церера** – жасанды интеллект жүйесін пайдалана отырып, адамның инсульт дәрежесін ерте кезеңде анықтау үшін компьютерлік томографиялық суреттерді пайдалануға мүмкіндік беретін жүйе; **Clockster** - микро, шағын және орта бизнеске арналған HR, клиенттерге тәртіпті жақсартуға, жоғалған пайданы азайтуға, жұмыс кестесін құруды автоматтандыруға және ішкі коммуникацияларды жақсартуға көмектеседі. **OKOO** – мұғалімдерге информатика сабақтарын жақсы өткізуге және балаларға оқу үдерісін қызықты етуге көмектесетін мектептерге арналған онлайн білім беру платформасы; Indiegogo краудфандингтік платформасында қазір өз жобаларын жүзеге асыру үшін сайтта қаражат жинауда.Соның бірі ақылды дулыға. Сіз өзіңізді RoboCop сияқты сезінетін заманауи технологияның бұл кереметі қаржыландыру раундының бірінші күнінде-ақ 800 000 доллар жинады. Дулыға аэродинамиканың барлық ережелеріне сәйкес жеңіл поликарбонаттан жасалған, ішкі дисплейі, кең бұрышты артқы көрініс камерасы, жоғары қорғанысы бар тұманға қарсы және жарқырауға қарсы визор, терлеуді 70% төмендететін Outlast астары, GPS навигаторы, кірістірілген динамиктер және ойнатқыш. Bluetooth арқылы смартфонға қосылады. Жоба $1710189 жинады, бұл мақсатты 8 еседен астамға асырды, науқан 9 қыркүйекке дейін жалғасады. **Тапсырма 1.** **Мақсаты:** Білім алушылар краудфандинг тұжырымдамасына анықтама береді, жұмыс принципін түсінеді. **Тапсырманы орындау қадамдары:** краудфандинг платформаларына кіріп жұмыс жасау принциптерімен танысу керек. **Қазақстандық краудфандинг – платформалары:** **https://kz.astanahub.com/** **https://enactus.kz/crowdfunding** **https://www.ikapitalist.kz/** **https://start-time.kz/** **Бағалау: «Екі жұлдыз, бір тілек»** әдісі арқылы кері байланыс жасайды. Білім алушылар краудфандинг платформасының ұнаған екі жағын айтады, және жақсартуға болатын бір пікір айтады.	*Қосымша 2* https://forbes.kz/news/2020/12/08/newsid_239238 https://habr.com/ru/companies/vcstart/articles/235783/
10мин	**Тапсырма 2. Жұптық жұмыс. «Жұбыңмен пікірлес» әдісі**	

15мин

Мақсаты : *Білім алушылар краудфандинг платформасының жұмыс принципімен түсіндіріп ұсына алады*

«Ақиқат/жалған тапсырмасы» (ЕБҚ ға арналған тапсырма)

1. Осы сілтеме арқылы https://wordwall.net/ru/resource/59568221 кестеде берілген тұжырымдамаға «Ақиқат» немесе «Жалған» деп жауап беріңіз.
2.

Тұжырымдама	Ақиқат/жалған
Краудфандинг жобаны жүзеге асыруда қаржыландыру мәселесін шешеді	
Ақша жинайтындарды реципиенттер немесе авторлар деп аталады	
Автор мақсатқа жету үшін, қандай сома керектігін көрсетпейді.	
Қайырымдылық жобалардан платформа ештеңе ұстамайды	
Краудфандинг көмегімен саяси науқандарды қаржыландыруға ақшаа жинауға болмайды	

3. Берген жауаптарыңызға неге «ақиқат» немесе «жалған» деп жауап бергенізді түсіндіріңіз және мысал келтіріңіз.

_____
_____
_____

ЕБҚ білім алушылар тек бірінші тапсырманы орындайды.

Қосымша 3

https://wordwall.net/ru/resource/ 59568221

15 мин

Тапсырма 3. Жеке жұмыс

Функционалдық сауаттылық: креативті ойлау

Мақсаты: Білім алушылар креативті ойлау дағдыларын қалыптастырады

А - деңгей тапсырмасы.

Краудфандинг жүргізу қағидасын төрт қадамын реттілігімен бағыттауыш ( ) арқылы сәйкестендіріңіз

1 қадам	Компанияның жабылуы
2 қадам	Жоба жоспары
3 қадам	Қаржы қажеттілігі
4 қадам	Крауфандинг үшін алаң таңдау

В – деңгей тапсырмасы.

«Береке» шаруа қожалығының басшысы стартап жобаны жоспарлап, қажет қаражатты іздейді . Краудфандинг ақша табудың ең оңай жолы болып көрінетін сияқты.Алайда, оны бәрі бірдей қолдана бермейді.

Сұрақ? Неліктен шаруа қожалығының басшысы ақша табудың басқа жолдарын пайдаланып, краудфандингтен бас тартуы мүмкін екенің түсіндіріңіз.

С – деңгей тапсырмасы.

Краудфандинг платформалары арқылы ауылшаруашылығын дамыту жобаларды жүзеге асыруға арналған ұсыныстар жаса.

**** ЕББҚ білім алушыларға арналған деңгейлік тапсырмалар***

Краудфандинг платформасы арқылы ақша жинауға болатын жобалар тізімін кестеге толтырыңыз (ЕББҚ білім алушыларға арналған)

А-деңгей тапсырма

Краудфандинг көмегімен ақша жинауға болатын жобалар:

Қосымша 4

Қосымша 5

<table>
<tr>
<td></td>
<td>
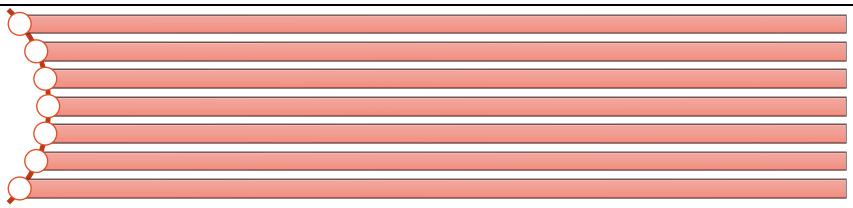

В-деңгей тапсырма. Анаграмма

Wordwall бағдарламасының сілтемесі арқылы кіріп https://wordwall.net/ru/resource/59598429, төменде берілген әріптердің орындары ауысқан, әріптерден дұрыс сөз құрастыр, немесе жауаптарын төменге жаз.

Жауабы:_____

Жауабы:_____

Жауабы:_____

С-деңгей тапсырма. Кестені толтыр.

<table>
<tr><th colspan="4">Краудфандингтің ерекшеліктері</th></tr>
<tr><td>Қайырылымдықпен тартылған сыйлар</td><td>кредит</td><td>грант</td><td>инвестиялар</td></tr>
<tr><td>Қайырылымдықпен сыйға тарту кезінде айтылмайтын, жобаға қосқан үлесі үшін берілген сыйлық</td><td></td><td></td><td></td></tr>
</table>

Бағалау: білім алушылардың берген жауаптарына сәйкес ауызша мадақтап кері байланыс жасау.
</td>
<td>https://wordwall.net/ru/resource /59598429</td>
</tr>
<tr>
<td>Қорытынды

5 мин</td>
<td>
«Бас бармақ» әдісі арқылы кері байланыс орнату

- түсінікті

- сұрақтарым бар

- түсінбедім

Бағалау: білім алушылардың топтағы жұмыстарына, жеке жұмыстарына, сабақтағы белсенділігін ескеріп оқытушы баға береді.

Үй тапсырмасы:
1.«Стартап пен краудфандинг» тақырыбына глоссарий жаса.
2.«Краудфандингті қолданудың қазіргі қиындықтары, қауіптері мен болашағы» тақырыбына таныстырылым жаса
</td>
<td></td>
</tr>
</table>

Шымкент қаласы
№55 жалпы орта білім беретін мектеп
Бастауыш сынып мұғалімі
Алтыбаева Наркиза Куатбаевна

ЕСЕПТЕР ШЫҒАРУ

Білім беру ұйымының атауы	№ 55 ЖОББМ
Пәні:	**Математика**
Бөлім:	Саяхат
Педагогтің аты-жөні:	Алтыбаева Н.К.
Күні:	
Сынып:	1 Г сынып
Сабақтың тақырыбы:	**№79 сабақ. Есептер шығару**
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаты:	1.5.1.1**есепті сызба, сурет, қысқаша жазба түрінде модельдеу/есепті шешу үшін тірек сызбасын таңдау;
Сабақтың мақсаты	Есептер шығарады
Құндылықтар: **Ақпан айы: ЖАСАМПАЗДЫҚ ЖӘНЕ ЖАҢАШЫЛДЫҚ**	Сабақ құндылығы: ЖАСАМПАЗДЫҚ ЖӘНЕ ЖАҢАШЫЛДЫҚ Апта дәйексөзі: Жасампаздық – бәрімізге өнеге

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі// уақыты	**Педагогтің әрекеті**	**Оқушының әрекеті**	**Бағалау**	**Ресурстар**
Сабақтың басы Өткенді пысықтау	Психологиялық ахуал қалыптастыру 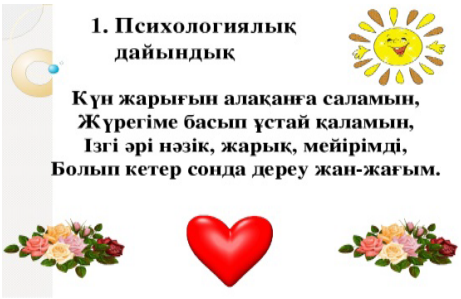 Өткенді пысықтау Ребус шешу Өткен тақырыпты еске түсіру Жауабы: Шама	Өлең жолдарын оқиды Ребус шешеді	 	Суреттер Ребус сызылған плакат

Сабақтың ортасы	**Құндылық мақсаты: Қарапайым өлшеулер жүргізу, практикалық есептерді шешуге арналған құралдармен жұмыс жасай алу** Жаңа тақырып Сұрақ қойып, есепті шығар. Шатырдың массасы 10 килограмм, ал ұйықтайтын қаптың массасы 3 килограмм. Шатыр - 10кг Ұйықтайтын қап- 3кг ? артық Шешуі: 10 – 3=7 кг Жауабы: 7 кг артық 2-тапсырма Барлық жүк-10кг Алды-3кг Қалды-?кг 10-3=7кг Ж: 7кг жүк қалды ЕБҚ Шамаларды өсу ретімен жаз 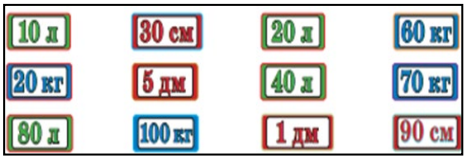 ЕҚБ Жемәстердің орнына сандар қойып, амалдарды орында 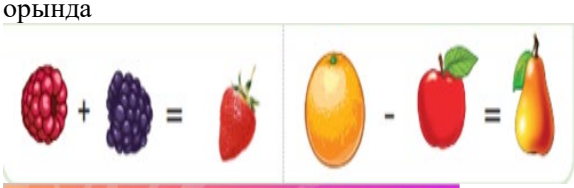 Жүптық жұмыс 3-тапсырма Досыңмен «Мен жорыққа не алып шығамын?»ойынын ұйымдастыр. 10 килограмнан артық зат алмау керек. Жылдам есептеп, нәтижесін тексер. Заттарды таңдап, олардың массаларын ата. 4-тапсырма Есепте 100 – 30 – 70=0 90 – 20 + 30=100	Шатыр көрпеқаптан қанша килограмм ауыр? Ұйықтайтын қап шатырдан қанша килограмм жеңіл? Есеп құрастырып шығарады Жеке жұмыс жасайды Тапсырманы орындайды Қимыл қозғалыстар жасайды	Дескриптор: Балалар мұн дай есеп түрімен таныс, сондықтан сұрақ қоя алады. Есептің сызбасын таңдайды Дескриптор. Балалар қосындыны табуға, айырмалық салыстыруға есептер құрастырады. Олардың біреуін шығарады. Кері есептер құрастырады. Керемет! Жарайсыңдар! Дескриптор: Балалар жорыққа өзімен 10 килограм затты таңдайды Балалар тез есептеп, бір-бірінің нәтижесін тексереді. Олар бірнеше нұсқаларды ұсынады.	Есеп сызбасы 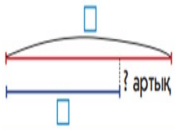 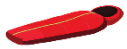 Суреттер Таратпа парақ Таратпа парақ
Сергіту сәті				
Сабақты қорыту				

	80 + 10 + 10=100 100 – 50 + 40=90 60 + 10 + 20=90 80 – 80 + 50=50	Ойын ойнайды	Тамаша!	Заттар Жолқапшықтар
Қосымша тапсырма	ФС тапсырмасы 5-тапсырма Қайық 100 кг жүкті көтереді. Оған кімдер отыра алады? ҚЖ: Математикалық диктант Жиырма, жетпіс, тоқсан 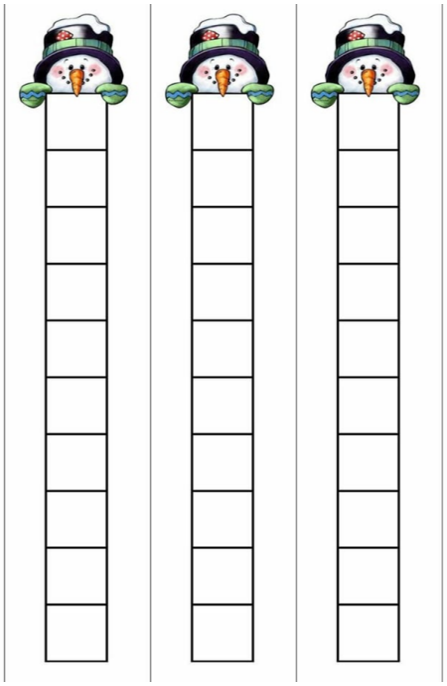	Есептеу жүршізеді Әртүрлі нұсқаларды қарастырады Сандарды цифрмен жазады	Дескриптор: Зерттеу жүргізеді Әртүрлі нұсқаларды қарастырады Тамаша!	Оқулық
Кері байланыс	Кері байланыс 	Кері байланыс жасайды	«Жұлдыздар шеруі» әдісі	Карточкалар Кері байланыс тақтасы

Область Абай, Бородулихинский район, с.Песчанка
КГУ "Песчанская средняя школа"
Учитель биологии Сабитова Анара Кусановна
Учитель географии Байгаринова Диана Владимировна

РАЗВИТИЕ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ НАВЫКОВ УЧАЩИХСЯ ЧЕРЕЗ ИЗУЧЕНИЕ КУРСА «БИОГЕОГРАФИЯ ВОСТОЧНОГО КАЗАХСТАНА» (ЭКОЛОГИЯ РОДНОГО КРАЯ)

В условиях глобальных экологических проблем и необходимости бережного отношения к природе важным направлением образовательной деятельности становится формирование у школьников исследовательских навыков. Одним из эффективных инструментов для этого является курс «Биогеография Восточного Казахстана», который помогает учащимся глубже понять экологические процессы, происходящие в их родном крае. В данной статье рассмотрим, как изучение этого курса способствует развитию исследовательских навыков и экологического сознания школьников.

Исследовательская деятельность играет важную роль в обучении, поскольку она развивает критическое мышление, умение анализировать информацию, выдвигать гипотезы и проверять их на практике. Для учащихся навыки исследования необходимы не только в учебном процессе, но и в дальнейшей профессиональной деятельности.

Развитие исследовательских компетенций включает в себя:

- формирование навыков поиска и обработки информации;
- развитие умения формулировать проблемы и вопросы;
- анализ и интерпретацию данных;
- практическое применение знаний.

Курс «Биогеография Восточного Казахстана» предоставляет уникальные возможности для развития этих компетенций, поскольку предполагает изучение экосистем, флоры и фауны родного региона на основе наблюдений, анализа и проведения собственных исследований.

Программа курса ориентирована на изучение природных комплексов, биоразнообразия, климатических особенностей и антропогенного влияния на экосистемы Восточного Казахстана. Основное внимание уделяется:

- изучению географических зон региона;
- анализу состояния экосистем;
- исследованию редких и исчезающих видов;

мониторингу воздействия человека на природу.

Благодаря региональному компоненту школьники получают возможность исследовать окружающую их среду, используя научные методы, что способствует углубленному изучению предмета и развитию практических навыков.

В ходе изучения курса применяются различные методы, способствующие развитию исследовательских умений у школьников.

В рамках курса учащиеся выполняют практические работы, что развивает навыки лабораторной диагностики и обработки данных. Исследовательские проекты позволяют учащимся самостоятельно изучать экологические проблемы региона, предлагать пути их решения и презентовать полученные результаты. Использование карт помогает учащимся анализировать пространственные данные, что

способствует развитию аналитических способностей. Обработка и интерпретация статистических данных по экологической обстановке региона развивает у учащихся математическую и логическую грамотность.

Анализ образовательной практики показывает, что внедрение курса «Биогеография Восточного Казахстана» способствует:

- повышению интереса к естественным наукам;
- развитию самостоятельности и ответственности в исследовательской деятельности;
- формированию экологического мышления и сознания;
- повышению уровня проектной и аналитической компетентности учащихся;
- развитию навыков командной работы и научного взаимодействия.

Практика показывает, что учащиеся, прошедшие данный курс, успешно применяют полученные знания при поступлении в высшие учебные заведения и в дальнейшем в профессиональной деятельности, связанной с экологией, биологией, географией и смежными науками.

Таким образом, курс «Биогеография Восточного Казахстана» играет важную роль в развитии исследовательских навыков школьников, формируя у них способность к аналитическому мышлению, самостоятельной работе и экологическому осознанию. Активные методы обучения, включающие практические работы, проектную деятельность и работу с данными, позволяют учащимся применять теоретические знания на практике, что делает процесс обучения более осмысленным и увлекательным. В перспективе такие образовательные программы могут стать основой для формирования устойчивого экологического мировоззрения подрастающего поколения, что является важной задачей современного общества.